УДК (з реєстраційної картки НДР) 372.2.01, 378:373.2.011.3-051]:005.336.2

№ держреєстрації (з реєстраційної картки НДР) 0121U113725

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
(Університет Грінченка)

04053, Україна, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2;
тел. (044) 272-19-02, e-mail: kubg@kubg.edu.ua

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о. ректора Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
_____ Олександр ТУРУНЦЕВ
«__» _____ 2026 р.

ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

«ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ»

Керівник науково-дослідної
роботи – завідувач кафедри
дошкільної світи
Факультету педагогічної освіти
кандидат педагогічних наук, доцент Олена ПОЛОВІНА

Рукопис закінчено 07.10.2026

Результати цієї роботи розглянуто на вченій раді Київського столичного університету імені Бориса Грінченка від 28.10.2026
протокол № 12

2026

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ

Керівник НДР — Олена ПОЛОВІНА

Відповідальні виконавці

Інна КОНДРАТЕЦЬ

Тетяна ПОНОМАРЕНКО

Людмила КОЗАК

Олена КОВАЛЕНКО

Наталія ГОЛОТА

Лариса ГАРАЩЕНКО

Антоніна КАРНАУХОВА

Валентина ВЕРТУГІНА

Тетяна ШИНКАР

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 163 с., 5 рис., 5 табл., 35 с. додатків, 48 джерел.

У сучасному науковому й освітньому просторі України, як і в світовому науковому дискурсі, проблематика розвитку дітей раннього віку все частіше стає предметом активного обговорення, й не лише обговорення, а конкретних дій: розробляються концепції; започатковується експериментально-дослідна робота в групах дітей раннього віку; зростає число закладів дошкільної освіти з різноманітними освітніми послугами для дітей раннього віку та їхніх батьків. Увага до вивчення проблем раннього дитинства зумовлена тим, що саме цей період є вирішальним у найбільш інтенсивному цілісному розвитку дитини, що в подальшому є визначальним у фізичному й психічному розвитку особистості. На етапі визначення теми аргументація вибору здійснювалася на підставі даних діагностичного зрізу щодо стану роботи у групах дітей раннього віку в умовах ЗДО, здійснений партнером кафедри дошкільної освіти – лабораторією дошкільної освіти та виховання Інституту проблем виховання НАПН України упродовж 2019-2021 рр., який дав змогу констатувати, що 82% опитаних працівників ЗДО України на констатувальному етапі дослідження виявили недостатній рівень готовності до проєктування, конструювання та ефективної реалізації сучасного змісту, форм, методів, організаційно-педагогічних умов побудови освітнього процесу в групах дітей раннього віку. Означене зумовило потребу перегляду традиційних підходів до забезпечення процесу становлення й розвитку особистості в ранньому віці; розроблення та реалізацію якісного сучасного науково-методичного супроводу освітнього процесу в групах раннього віку у ЗДО для забезпечення оптимального рівня особистісного розвитку дітей раннього віку; оновлення педагогічного й методичного інструментарію підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти й фахівців-практиків до освітньої взаємодії з дітьми раннього віку та їхніми батьками.

На користь вибору теми дослідження спрацювали зміни на законодавчому й нормативному рівні – Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020), Державний стандарт дошкільної освіти (2021), професійні стандарти вихователя та керівника закладу дошкільної освіти (2021), імплементація яких потребувала оновлення стандартів підготовки бакалавра та магістра, і внесення змін у Освітні програми підготовки здобувачів першого та другого рівнів вищої освіти зі спеціальності Дошкільна освіта. Підтвердження актуальності теми обґрунтоване Законом України «Про дошкільну освіту» (2024), який визначає охоплення освітою дітей від народження, та містить положення з урахуванням пропозицій виконавців наукової теми завдяки включенню в робочу групу підготовки Закону до другого читання (реєстр. № 8030 від 13.09.2022 р.). Актуалізація обраної теми пов’язана з повномасштабним вторгненням в Україну у лютому 2022 та визначенням пріоритету безпекової освітньої політики, до якої необхідно готувати педагогів дошкільної освіти.

На підставі вищеозначеного констатуємо нагальну потребу у підготовці висококваліфікованих фахівців дошкільної освіти, здатних до ефективного психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу в групах дітей раннього віку в умовах динамічних змін та соціально-політичної кризи.

Актуальність теми дослідження зумовлена наявними протиріччями між:

- усвідомленням на державному рівні важливості періоду раннього дитинства як стратегічного, вирішального й визначального у становленні особистості та соціальним ігноруванням реальних потреб і запитів дітей раннього віку;
- науково-методичним забезпеченням з питань розвитку дітей раннього віку та наявними у вітчизняній практиці підходами до психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку;
- актуальними запитами соціуму на фахівців, здатних супроводжувати розвиток дітей раннього віку, та врахуванням цих потреб в освітніх програмах підготовки здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.

Предмет дослідження: змістово-методичне забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.

Мета дослідження – розробити, обґрунтувати й експериментально перевірити змістово-методичне забезпечення підготовки студентів спеціальності Дошкільна освіта до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу закладу вищої освіти.

Завдання дослідження

1. На основі теоретико-методологічного аналізу проблеми у філософії, психології, педагогіці визначити сутність і структуру підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.
2. Визначити критерії, показники та продіагностувати рівні сформованості готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу закладу вищої освіти.
3. Обґрунтувати, апробувати й перевірити ефективність змістово-методичне забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу закладу вищої освіти.

Етапи реалізації наукової теми:

Аналітико-констатувальний.

Прогностично-моделювальний.

Узагальнювально-рефлексійний.

Методи дослідження*:* теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, класифікація, моделювання), емпіричні (спостереження, анкетування, тестування), методи математичної статистики та прогнозування.

Значущість на теоретичному рівні:

- ✓ опрацювання наукового тезаурусу з проблеми дослідження, зокрема визначення базисних поняття дослідження;
- ✓ обґрунтування змістово-методичного забезпечення з формування готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку та визначення педагогічних умов його функціонування в межах навчальних дисциплін фахового спрямування;
- ✓ оновлення контенту робочих програм навчальних дисциплін та програм практик для студентів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти у контексті наукової теми;
- ✓ оновлення тематики та виконання курсових, магістерських робіт і дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності Дошкільна освіта за проблематикою наукової теми кафедри.

Значущість на практичному рівні:

- ✓ партнерство між викладачами кафедри та науковцями відділу дошкільної освіти Інституту педагогіки НАПН України та профільними кафедрами-партнерами інших ЗВО України у підготовці фахівців у сфері дошкільної освіти щодо науково-методичного забезпечення теми дослідження: конференції, методологічні семінари, вебінари, майстерки;
- ✓ підготовка інструментарію та здійснення діагностичних зрізів готовності студентів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку; розроблення, апробування змістово-методичного забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку виконавцями наукової теми й упровадження у фахову підготовку здобувачів;
- ✓ реалізація змістово-методичного забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку майбутніми фахівцями дошкільної освіти під час навчальної та виробничої практик;
- ✓ створення електронного ресурсу для здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку (для студентів, практиків і батьків) «Камертон батьківства».

Результати дослідження апробовано та впроваджено у освітній процес Київського столичного університету імені Бориса Грінченка та практику дошкільної освіти.

Рекомендації щодо використання результатів роботи: іншими закладами фахової передвищої та вищої освіти у реалізації освітніх програм, навчальних планів, навчально методичних матеріалів, електронних навчальних курсів для викладання фахових дисциплін підготовки здобувачів спеціальності Дошкільна освіта, під час навчання у дистанційному та змішаному форматах; у фундаментальних та прикладних наукових дослідженнях за спеціальністю А2

Дошкільна освіта; в освітньому процесі закладів дошкільної освіти різних типів, центрах педагогічної підтримки батьків, навчально-методичних центрах.

Галузь застосування: освіта, вища освіта.

Перспективи подальших досліджень: вивчення різних підходів у підготовці здобувачів вищої освіти до взаємодії з батьками вихованців раннього віку як вихователів або гувернерів; обґрунтування змістово-організаційних умов для забезпечення наступності у психолого-педагогічному супроводі розвитку дітей раннього і молодшого дошкільного віку; теоретичні і методичні засади упровадження дуальної освіти у підготовку здобувачів спеціальності А2 з питань взаємодії з дітьми раннього віку та ін.

Ключові слова: фахова підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти, психолого-педагогічний супровід дітей раннього віку, готовність до психолого-педагогічного супроводу, змістово-методичне забезпечення.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ВГО – всеукраїнська громадська організація
ДО – дошкільна освіта
ДФН – денна форма навчання
ЕНК – електронний навчальний курс
ЗВО – заклад вищої освіти
ЗДО – заклад дошкільної освіти
ЗМ – змістовий модуль
ЗФН – заочна форма навчання
КДО – кафедра дошкільної освіти
КСУБГ – Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
МАК – метафорично-асоціативні карти
Метод ПРЕС – (від англ. Position Reason Example Summary – Позиція Обґрунтування Приклад Судження) – популярний інтерактивний метод навчання та ведення дискусії, який допомагає чітко, аргументовано та лаконічно формулювати й відстоювати свою думку.
МКР – модульна контрольна робота
МОН – Міністерство освіти і науки
НАПН – національна академія педагогічних наук
НАССР – (від англ. Hazard Analysis and Critical Control Point – аналіз небезпечних факторів і критичні контрольні точки) – це науково обґрунтована система управління безпечністю харчових продуктів, яка гарантує виробництво безпечної продукції шляхом запобігання ризикам
НПП – науково-педагогічні працівники
ОК – освітній компонент
ОНП – освітньо-наукова програма
ООП – особливі освітні потреби
ОП – освітня програма
ОПП – освітньо-професійна програма
ПВТР – Правила внутрішнього трудового розпорядку
ПІ – посадова інструкція
ПП – програма практики
РВО – рівень вищої освіти
РІ – робоча інструкція
РПНД – робоча програма навчальної дисципліни
РСР – разова спеціалізована рада
САФ – семінари в активній формі
СР – самостійна робота
ФПО – факультет педагогічної освіти
ЮНІСЕФ – Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй (United Nations Children's Fund)

ЗМІСТ

Вступ 9
1. Тезаурус підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку 13
2. Стан підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку: аналітико-констатувальний етап дослідження 19
3. Прогностично-моделювальний етап дослідження у розрізі змістово-методичного забезпечення реалізації освітніх компонентів ОПП підготовки бакалаврів та магістрантів спеціальності Дошкільна освіта 27
3.1. Становлення готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку (*Тетяна Пономаренко*) 33
3.2. Підготовка майбутніх вихователів до психолого-педагогічного супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку (*Олена Половіна*) 42
3.3. Підготовка вихователів до формування просторово-часових орієнтувань у дітей раннього віку (*Наталія Голота*) 52
3.4. Підготовка майбутніх вихователів до формування комунікативної компетентності дітей раннього віку (Антоніна Карнаухова) 56
3.5. Підготовка майбутніх вихователів до психолого-педагогічного супроводу фізичного розвитку дітей раннього віку (*Лариса Гаращенко)* 60
3.6. Психолого-педагогічний супровід майбутніх вихователів у плануванні й розгортанні літературної діяльності з дітьми раннього віку (*Інна Кондратець*) 66
3.7. Підготовка майбутніх вихователів до супроводу ігор дітей раннього віку (*Тетяна Шинкар*) 72
3.8. Педагогічна практика студентів у групах дітей раннього віку: психолого-педагогічний супровід (*Валентина Вертугіна*) 80
3.9. Підготовка магістрів дошкільної освіти до застосування педагогічних інновацій в освітній взаємодії з дітьми раннього віку (*Людмила Козак*) 85
3.10. Формування готовності до забезпечення якісної освіти дітей раннього віку у процесі підготовки майбутніх магістрів з дошкільної освіти (*Олена Коваленко*) 96
3.11. Змістово-методичне забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку в дослідженнях здобувачів *(Інна Кондратець)* 102
4. Аналіз результатів дослідження: узагальнювально-рефлексійний етап 108
Висновки 119
Список використаних джерел 125
Додаток А 129
Додаток Б 143
Додаток В 157
Додаток Д 159

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасне українське суспільство, що потерпає від численних соціальних, економічних, освітніх і людських втрат, тим не менш зберігає потребу у фахівцях, які здатні закладати основи культури й освіти, любові й духовності в розвиток юного покоління. Позаяк в епоху екзистенційної війни, яку веде український народ, сакрального значення набувають цінності, що передають старші молодим, а ті, у свою чергу, своїм дітям і вихованцям.

Нині у науковому й освітньому просторі України, як і в світовому науковому дискурсі, проблематика розвитку дітей раннього віку все частіше стає предметом активного обговорення, й не лише обговорення, а конкретних дій: розробляються концепції; започатковується експериментально-дослідна робота в групах дітей раннього віку; зростає кількість закладів дошкільної освіти з різноманітними освітніми послугами для дітей раннього віку та їхніх батьків. Увага до вивчення проблем раннього дитинства зумовлена тим, що саме цей період є вирішальним у найбільш інтенсивному цілісному розвитку дитини, що в подальшому є визначальним у розвитку особистості. Діагностичне вивчення стану роботи у групах дітей раннього віку в умовах ЗДО, здійснене лабораторією дошкільної освіти та виховання Інституту проблем виховання НАПН України упродовж 2019-2021рр., висвітлило тенденцію: переважна більшість (82%) опитаних вихователів українських закладів дошкільної освіти виявились неготовими до планування й організації конструктивного розвивального середовища в групах дітей раннього віку. Багаторічна співпраця з лабораторією дозволила проаналізувати отримані дані, що визначають гостру необхідність у перегляді сталих підходів до становлення й розвитку особистості в ранньому віці; у розробці якісного освітньо-методичного оснащення ЗДО для забезпечення оптимального рівня особистісного розвитку дітей раннього віку; в осучасненні дієвого науково-методичного інструментарію підготовки майбутніх вихователів дошкільної освіти до освітньої взаємодії з дітьми раннього віку та батьками вихованців. Окреслене вплинуло на вибір теми дослідження та підсилилося змінами нормативної бази – Концепцією освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020), Державного стандарту дошкільної освіти (2021), професійними стандартами вихователя та керівника закладу дошкільної освіти (2021), імплементування яких потребувало внесення змін в освітні програми підготовки здобувачів першого і другого рівнів вищої освіти зі спеціальності Дошкільна освіта. Доцільність обрання теми підтвердилися і на законодавчому рівні: у 2023 році представники кафедри були залучені в робочу групу з підготовки нового Закону України «Про дошкільну освіту» (введений в дію 01 січня 2025 року), яким визначено обов’язкове охоплення дошкільною освітою дітей раннього віку. На підставі означеного констатація потреби у підготовці висококваліфікованих фахівців дошкільної освіти, здатних до ефективного психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу в групах дітей раннього віку в умовах динамічних змін, очевидна.

Актуальність теми дослідження зумовлена протиріччями між:

– усвідомленням на державному рівні важливості періоду раннього дитинства, як стратегічного, вирішального й визначального у становленні особистості, та соціальним ігноруванням реальних потреб і запитів дітей раннього віку;

– розробленим науково-методичним забезпеченням з актуальних питань розвитку дітей раннього віку та наявними в українській практиці реальними підходами до психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку;

– запитами соціуму на фахівців, здатних супроводжувати розвиток дітей раннього віку, та врахуванням означених потреб в освітніх програмах підготовки здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти.

Відтак, наявність проблеми та виявлені суперечності актуалізували вибір теми дослідження.

Об'єкт: фахова підготовка до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.

Предмет: змістово-методичне забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.

Мета: розробити, обґрунтувати та експериментально перевірити змістово-методичне забезпечення підготовки студентів спеціальності Дошкільна освіта до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу закладу вищої освіти.

Завдання дослідження:

1. На основі теоретико-методологічного аналізу проблеми у філософії, психології, педагогіці визначити сутність і структуру підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.
2. Визначити критерії, показники та продіагностувати рівні сформованості готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу закладу вищої освіти.
3. Обґрунтувати, апробувати та перевірити ефективність змістово-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу закладу вищої освіти.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що:

- уперше теоретично обґрунтовано та експериментально підтверджено ефективність змістово-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку;
- уточнено змістові характеристики понятєво-категорійного апарату дослідження, зокрема поняття: «фахова підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти»; «психолого-педагогічний супровід розвитку дітей раннього віку»; «готовність до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей

раннього віку»; «змістово-методичне забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти»;

- подальшого розвитку набули форми й методи взаємодії зі здобувачами вищої освіти з питань підготовки до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку впродовж авдиторного навчання та проходження виробничої практики на базі закладів дошкільної освіти.

Значущість на теоретичному рівні:

- опрацювання наукового тезаурусу з проблеми дослідження;
- обґрунтування змістово-методичного забезпечення з формування готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку та визначення педагогічних умов його функціонування в межах навчальних дисциплін фахового спрямування;
- оновлення контенту робочих програм навчальних дисциплін та програм практик для студентів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти у контексті наукової теми;
- оновлення тематики курсових, магістерських робіт і дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності Дошкільна освіта за проблематикою наукової теми кафедри.

Значущість на практичному рівні:

- партнерство між викладачами кафедри та науковцями лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України у підготовці фахівців у сфері дошкільної освіти щодо науково-методичного забезпечення теми дослідження: конференції, методологічні семінари, вебінари, майстерки;
- підготовка інструментарію та здійснення діагностичних зрізів готовності студентів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку, обробка результатів (констатувальний і контрольний етапи дослідження) та визначення перспективних напрямів роботи над науковою темою;
- реалізація змістово-методичного забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку майбутніми фахівцями дошкільної освіти під час навчальної та виробничої практик;
- створення електронного ресурсу для здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку (для студентів, практиків і батьків).

Практичні результати наукових досліджень впроваджено:

на *міжнародному* рівні – 26 конференцій

на *всеукраїнському* рівні – 24 конференції, 4 круглі столи, 4 гостьові лекції, 26 інших заходів

на *міському* рівні – 67

Усього 151

Наукові продукти

Навчально-методичні посібники – 7

Розділи у колективних *монографіях* – 15
Статті:
В міжнародних наукометричних базах Scopus, WoS – 14
В міжнародних наукометричних базах (крім Scopus, WoS) – 8
Фахові (категорія Б) – 41
Інші – 20
Усього 105
Деталізація означеної інформації подана у додатках *(додаток А, Б)*

За результатами виконання наукової теми кафедри видано монографію **Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку**: *монографія* / за загальною редакцією О. А. Половіної, І. В. Кондратець. Львів: «Новий Світ-2000», 2026. 328 с.
ISBN 978-966-418-612-1

РОЗДІЛ 1
ТЕЗАУРУС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ

Проблема підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти – не нова й розмаїто висвітлювалась і продовжує бути у фокусі уваги науково-педагогічних працівників кафедр дошкільної освіти різних ЗВО (Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, завідувач О. Половіна; Український державний університет імені Михайла Драгоманова, завідувач С. Довбня; Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, завідувач Л. Зданевич; Рівненський державний гуманітарний університет, завідувач І. Дичківська; Донбаський державний педагогічний університет, завідувач С. Курінна; Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, завідувач О. Гнізділова; Волинський національний університет імені Лесі Українки, завідувач О. Семенов та ін.).

Відзначимо певні тенденції, характерні для сучасних реалій, як впливають на фахову підготовку здобувачів спеціальності Дошкільна освіта:

- низький рівень мотивації здобувачів освітніх програм Дошкільна освіта;
- відтік кадрів у зв’язку з низьким соціальним та економічним статусом вихователя закладу дошкільної освіти;
- подолання освітніх втрат на рівні ЗВО і ЗДО;
- постійні реформування, а відтак необхідність оновлення змісту підготовки, що відповідає сучасним запитам;
- імплементація Закону України «Про дошкільну освіту» (2025), яким декларується обов’язковість охоплення дітей раннього віку дошкільної освітою, та пов’язане з цим введення нових нормативних документів.

Водночас констатуємо, що проблема психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку мало вивчена з урахуванням суттєвих змін, які відбулись у суспільстві, поколіннях батьків, педагогів і дітей та представлена у сучасному науковому дискурсі трьома верифікованими дослідженнями, викладеними у методичному посібнику «Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя» (автори Кузьмук Л.І. та ін.; за ред. Т.І. Поніманської; 2015р.) та монографіях: «Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів» (автори С.А. Васильєва, Н.В. Гавриш, В.В. Рагозіна; за наук. ред. Н.В. Гавриш; 2021р.); «Теорія та практика підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього віку в сенсорно збагаченому середовищі» (автор Попович О.М.; за наук. ред. проф. Л.В. Зданевич; 2022р.).

Аналіз означених наукових праць та констатація вагомих *чинників, як от*:

1) актуальність проблеми розвитку дітей раннього віку;
2) прийняті за останні п’ять років нормативно-правові документи, які декларують потребу зміни існуючих у практиці дошкільної освіти моделей

психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку, зокрема Закон України «Про дошкільну освіту»;

3) недостатня кількість наукових досліджень, які стосуються проблематики психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку (у царині дисертаційних досліджень зі спеціальності 13.00.08 – Дошкільна педагогіка 98% праць присвячено розробці методичного інструментарію освітньої взаємодії з дітьми старшого та середнього дошкільного віку);

4) запити стейкхолдерів (роботодавці, академічна спільнота);

5) важливість оперативно реагувати на виклики й враховувати запити соціуму на підготовку фахівців, здатних забезпечити реалізацію визначених у нормативних документах положень та ін. упевнили у необхідності виконання означеної наукової теми.

Робота на темою охоплювала три етапи:

1. Аналітико-констатувальний (термін виконання: 2021-2022 рр.)
2. Прогностично-моделювальний (термін виконання: 2023-2025 рр.)
3. Узагальнювально-рефлексійний (термін виконання: 2025-2026 рр.)

Завдання *аналітико-констатувального етапу*:

- проаналізувати тематичну наукову й методичну літературу;
- здійснити аналіз програм навчальних дисциплін і виробничих практик стосовно формування компетентностей, що стосуються психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку;
- визначити сутність і структуру поняття «підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку»;
- визначити критерії й показники та рівні сформованості готовності майбутніх фахівців до освітньої взаємодії з дітьми раннього віку та їхніми батьками; здійснення психолого-педагогічного супроводу вихователів, які працюють у групах раннього віку;
- розробити та апробувати опитувальники для здобувачів першого та другого РВО;
- проаналізувати та узагальнити результати опитування;
- визначити завдання й напрями формувального (прогностично-моделювального) етапу реалізації наукової теми дослідження.

Опрацювання наукового тезаурусу з проблеми дослідження відбувалось у двох напрямах:

1. Фахова підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти (здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти).
2. Контент психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку.

Аналіз наукових і методичних джерел висвітлив певні тенденції:

1) з поміж освітніх програм для закладів дошкільної освіти наразі немає жодної профільної, яка була би присвячена виключно розвитку дітей раннього віку.

Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг» та програма розвитку і виховання дитини раннього віку «Зернятко»

наразі не є чинними. Серед комплексних програм лише програма «Дитина» охоплює розвиток дітей з 2-х років;

2) за останні тридцять років до проблематики розвитку дітей раннього віку звертались лише окремі науковці, тож наразі маємо декілька монографій і навчально-методичних посібників, в яких розкрито ключові аспекти взаємодії дорослих (педагогів і батьків) з дітьми означеної вікової категорії:

- Богуш А.М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку (2004)
- Кочерга О.В. Психофізіологія раннього дитинства (2006);
- Крутій К.Л. Мовленнєва скринька для малят. Конспекти ігор-занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей переддошкільного віку (2009)
- Стреж Л.В. Сходинки адаптації дітей раннього віку (2009)
- Гурковська Т.Л. Супровід розвитку дітей раннього віку (2011)
- Макаренко І.В., Янко О.В. Робота з дітьми раннього віку в умовах дошкільного навчального закладу (2012)
- Поніманська Т.І., Кузьмук Л.І. та ін. Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя : методичний посібник (2013)
- Попович О.М. Теорія та практика підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього віку в сенсорно збагаченому середовищі (2022)

3) періодичні видання – «Дошкільне виховання», «Вихователь-методист», «Палітра педагога» – за 2000-2025 рр. темі раннього віку присвятили лише окремі статті: Т. Гурковська «Дитина раннього віку: що потрібно знати педагогу», «Навчайте через гру, або Дидактичні ігри з дітьми раннього віку», «Міфи та реальність адаптаційного періоду» («Вихователь-методист 2020. №№ 7, 8, 9), цикли занять для дітей раннього віку від педагогів-практиків («Палітра педагога». 2022, №№3-4, 5-6) і один тематичний випуск: «Діти раннього віку» часопису «Дошкільне виховання». 2024, № 1.

4) матеріали ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» у співпраці з ЮНІСЕФ стосуються переважно взаємодії з дітьми молодшого і старшого віку.

На основі теоретико-методологічного аналізу проблеми у філософії, психології, педагогіці, на підставі обговорення означеної проблеми у різних професійних спільнотах (академічне коло, фахові асоціації, групи та об'єднання) та результатів власних наукових пошуків науково-педагогічних працівників кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка визначено сутність базисних понять наукової теми: *фахова підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти; психолого-педагогічний супровід розвитку дітей раннього віку; готовність до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку; змістово-методичне забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти*.

Під *фаховою підготовкою розуміємо багатовекторний процес взаємодії здобувачів, викладачів та інших стейкголдерів* з метою формування у майбутніх

фахівців загальних і спеціальних компетентностей, досягнення ними результатів навчання, визначених Стандартом підготовки здобувачів вищої освіти та професійними стандартами у сфері дошкільної освіти; фахівців, здатних до реалізації місії лідерства служіння у професійній діяльності та в умовах соціальних викликів, системного фахового самовдосконалення на засадах європейських цінностей демократичного полікультурного суспільства.

Психолого-педагогічний супровід розвитку дітей раннього віку – полікомпонентне поняття, яке містить когнітивний, діяльнісний та емоційно-мотиваційний складники: знання про фізіологічні, психологічні та індивідуальні особливості розвитку дітей раннього віку; підтримку активностей дитини з урахуванням провідних видів діяльності (емоційно-зорієнтоване спілкування та предметно-маніпулятивна діяльність) і законів розвитку (основа виникнення нейронних зв'язків – сенсорно-пізнавальна діяльність) з метою прийняття дитиною себе (Я особистість) та інших людей (соціалізація); позитивне ставлення до феномену «дитина раннього віку» й вмотивованість до підтримки дитини з урахуванням її різних емоційних станів.

Готовність до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку розглядаємо як комплексну характеристику майбутніх фахівців дошкільної освіти, яка містить особистісні якості, внутрішню мотивацію, систему спеціальних знань, умінь, навичок і психолого-педагогічних дій, що дозволяють ефективно спілкуватися кожною дитиною та родинами вихованців і демонструвати відповідний рівень сформованої фахової компетентності:

1) здатність фахівця дошкільної освіти до комплексної підтримки фізичного й психічного розвитку дитини на основі фахових знань про фізіологічні, психологічні та індивідуальні особливості розвитку дітей раннього віку;

2) уміння створювати умови для повноцінного розвитку психічних процесів у дітей раннього віку у різних видах активностей з урахуванням провідних видів діяльності (емоційно-зорієнтоване спілкування та предметно-маніпулятивна діяльність) і законів розвитку (основа виникнення нейронних зв'язків – сенсорно-пізнавальна діяльність) з метою прийняття дитиною себе (Я особистість) та інших людей (соціалізація);

3) методично грамотна реакція на кризові стани (криза трьох років) в умовах закладу дошкільної освіти та готовність професійно підтримувати батьків вихованців.

Змістово-методичне забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку трактуємо як комплекс навчальних матеріалів та інструментів, що визначають зміст теоретичних засад особливостей розвитку дітей раннього віку; окреслюють шляхи засвоєння змісту практико-орієнтованими методами, формами, засобами у системі «викладач-здобувач» та апробуються у практиці взаємодії з дітьми, що в сукупності працює на ефективну підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку. Тріада феномену

«змістово-методичне забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку» містить: теоретичні засади особливостей розвитку дітей раннього віку – практико-орієнтовані методи освітньої взаємодії НПП зі здобувачами – практика взаємодії здобувачів із дітьми раннього віку. Компоненти змістово-методичного забезпечення та їхній функціонал узагальнено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Компоненти змістово-методичного забезпечення

№	*Компоненти*	*Функціонал*
1.	Освітні програми / робочі програми освітніх компонентів (навчальних дисциплін і практик)	Визначають мету, завдання, компетентності та результати навчання й шляхи їх досягнення
2.	Науково-методичне забезпечення (навчальні / навчально-методичні посібники, монографії, статті)	Розкривають зміст науково-методичного супроводу майбутніх фахівців дошкільної освіти
3.	Дидактичні матеріали (навчальні кейси, візуальні матеріали)	Розвивають уміння взаємодії з дітьми раннього віку в майбутніх фахівців дошкільної освіти
4.	Комунікативні ресурси (форми різновекторної комунікації)	Формують навички майбутніх фахівців дошкільної освіти у реалізації психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку під час комунікації в різних системах: - «викладач-здобувач» - «здобувач-діти раннього віку» - «здобувач-батьки вихованців»
5.	Інформаційні ресурси (покликання на ЕНК освітніх компонентів; інституційний репозиторій; онлайн-платформу «Камертон батьківства», ютуб канал КДО)	Поглиблюють і розширюють уявлення майбутніх фахівців дошкільної освіти про особливості психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку; популяризують досвід напрацювань кафедри з означеної теми
6.	Узагальнення результатів формування фахових компетентностей (критерії оцінювання, тести, компетентнісно зорієнтовані	Перевіряють готовність майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку

	завдання, анкети для вимірювання рівня засвоєння матеріалу, рефлексійні карти за результатами проходження практики)	

Отже, аналіз тематичної наукової, методичної літератури, спілкування з представниками професійної академічної спільноти дозволили констатувати недостатню кількість наукових досліджень і практичних розробок з проблеми психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку; підтвердили актуальність обраного напряму наукової теми кафедри; уможливили тлумачення базисних понять дослідження; стали підставою для вивчення стану готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до реалізації психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.

РОЗДІЛ 2
СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ: АНАЛІТИКО-КОНСТАТУВАЛЬНИЙ ЕТАП ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання вивчення готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку є комплексним, позаяк векторується декількома складниками: констатування запитів працівників ЗДО, батьків дітей раннього віку до підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти та вивчення цього питання у контексті досліджень НПП, котрі викладають за відповідними ОП. Для валідного визначення та діагностування рівнів готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку було встановлено певні ознаки, тобто критерії і показники, які характеризують предмет дослідження.

Вибірка респондентів аналітико-констатувального етапу містила різні категорії, що дозволило здійснювати комплексний вплив у контексті реалізації завдань прогностично-моделювального етапу роботи над науковою темою, й урахувати запити і пропозиції тих, від кого залежить визначення й апробація змістово-методичного забезпечення реалізації наукової теми:

- педагоги ЗДО м. Києва (86)
- батьки дітей раннього віку (123)
- здобувачі ДФН і ЗФН випускових курсів першого (270) і другого РВО (154)

Тривалість аналітико-констатувального етапу – січень 2022 – грудень 2023 року. Варто зауважити, що період з листопада 2021 по грудень 2021 (2 місяці) виконавці наукової теми КДО опрацьовували джерельну базу та працювали над тезаурусом, представленим у попередньому розділі.

З метою створення інструментарію змін було проведено опитування стейкголдерів кафедри дошкільної освіти – практиків: вихователів, вихователів-методистів та керівників ЗДО м. Києва та Київської області.

Тематика опитувань для вихователів стосувалася вивчення запитів на:

- психолого-педагогічну підтримку батьків і дітей раннього віку під час війни;
- тенденції розвитку родинної психолого-педагогічної просвіти в умовах невизначеності;
- педагогічну допомогу в адаптації батьків і дітей раннього віку до нових умов життя;
- методи, прийоми, технології взаємодії з дітьми раннього віку.

Суголосними запитам вихователів є досліджені запити вихователів-методистів, що підтверджено кількісними та якісними показниками результатів опитування. Тематика опитувань вихователів-методистів стосувалася методичних аспектів організації освітнього процесу в ЗДО як от:

- вивчення особливостей методичного супроводу під час війни: освітні втрати;
- вивчення викликів системі дошкільної освіти України в умовах воєнного стану;
- вивчення стану забезпечення дієвого педагогічного інструментарію підтримки батьків і дітей в умовах війни.

Опитування директорів закладів дошкільної освіти містило 6 відкритих запитань:

- Як Ви оцінюєте важливість раннього віку в розрізі дошкільної освіти загалом?
- Як здійснюється взаємодія з дітьми раннього віку та їхніми батьками у Вашому ЗДО?
- Які особливості сучасних дітей від року до 3-х Ви відзначаєте, згідно з власними спостереженнями і досвідом?
- Які проблеми в контексті розвитку дітей раннього віку наразі залишаються актуальними?
- Ваші пропозиції щодо виробничої практики здобувачів вищої освіти в групах раннього віку?
- Ваш запит як керівника ЗДО на комплекс компетентностей і якостей у майбутніх вихователів для успішної й комфортної взаємодії з дітьми раннього віку?

Аналіз результатів відповідей респондентів стосовно заключного запитання виявив низку запитів щодо знань, умінь і якостей майбутніх фахівців для здійснення взаємодії з дітьми раннього віку:

1) мають ґрунтовні знання вікової та педагогічної психології, знання з фізіології розвитку дитини, закономірностей формування базових психічних процесів і механізмів ранньої соціалізації;
2) мають здатність до емпатії, емоційної саморегуляції, створення гарної комфортної психологічної атмосфери та підтримки;
3) володіють комунікативними компетентностями, які найкраще забезпечують конструктивну співпрацю з батьками вихованців;
4) мають володіти навичками педагогічного партнерства, консультування та професійної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу;
5) мають використовувати інноваційні методики, сучасні освітні технології та ігрові практики, що дозволяє зробити освітній процес більш цікавим і результативним;
6) мають знати, як і чим зайняти дитину раннього віку, добре знаючи її вікові та індивідуальні особливості, розвиток її психічних процесів тощо;
7) мають знати багато ігор, віршів, казок;
8) мають бути емоційно стійкими, відкритими до нових педагогічних підходів і здатними будувати освітній процес на засадах довіри, поваги та дитиноцентризму;
9) мають ураховувати сенситивні періоди та послідовність періодів розвитку дитини раннього віку;

10) мають уміти правильно й вчасно заспокоїти маленьку дитину;

11) бути готовими до художньо-педагогічного спілкування;

12) бути обізнаними із закономірностями та особливостями адаптаційного періоду дітей раннього віку;

13) вивчати конфліктологію (як вчитися спокійно професійно реагувати та вирішували проблемні ситуації, не піддаватися на провокації, не звинувачувати себе або інших в усіх бідах), як підтримувати стресостійкість і працювати в умовах стресу, підтримувати своє фізичне та ментальне здоров'я, як навчитися відпочивати та відновлюватися;

14) мають бути творчими, мобільними й готовими до постійного професійного розвитку;

15) гнучкість мислення, креативність, відповідальність і здатність до рефлексії – є важливими характеристиками фахівця нового покоління.

За результатами опитування визначено основні запити практиків щодо психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку:

- регулювання взаємин з дітьми – 40%
- формування емоційної культури дорослих і дітей – 32%
- контент спілкування з дітьми – 28%

Значимими для нашого дослідження стали результати опитування батьків, об'єднані тематикою інтерв'ю:

- Як убезпечити себе від батьківського вигорання і емоційно підтримати дитину в умовах невизначеності?
- Як розв'язувати проблеми взаємин із власними дітьми в умовах війни?
- Як пояснювати дитині причини і значення реальних подій під час війни?

Бліцінтерв'ю з батьками мало на меті отримання відповідей на запитання, що відображують реалії життя, у яких проживають сім'ї, та враховувало травма-інформований підхід. Результати бліцінтерв'ю з батьками вихованців продемонстрували тотожність запитам вихователів (різниця стосувалась відсоткових показників) і зумовили висновок про те, що 50% батьків потребують допомоги у регулюванні взаємин з дітьми; 32% транслювали запити на формування власної емоційної культури; 28% визнали, що мають потребу в допомозі визначення змісту спілкування з дітьми. Таким чином, результати засвідчили запити на сучасний інструментарій регулювання взаємин з дітьми. Водночас, не менш значущим серед запитів, є позиція стосовно формування емоційної культури дорослих і дітей. Отримані результати опитування батьків продемонстрували необхідність системної просвіти родин, спрямованої на формування умінь і навичок забезпечення екологічного й ефективного психолого-педагогічного супроводу батьками розвитку власних малюків.

Результати опитувань стейкголдерів (педагогічних працівників ЗДО та батьків) щодо підготовки фахівців, здатних супроводжувати розвиток дітей раннього віку, вплинули на визначення критеріїв та показників готовності

майбутніх фахівців з дошкільної освіти до взаємодії з дітьми раннього віку, деталізація яких представлена у табл. 2.1.

Таблиця 2.1.
Критерії та показники сформованості готовності майбутніх фахівців до взаємодії з дітьми раннього віку

№	*Критерії*	*Показники*
1.	Мотиваційний	наявність потреби й позитивних стимулів до фахового зростання; здатність до цілевизначення й створення фахової професійної карти; професійна ідентичність; орієнтація на активність і самореалізацію
2.	Емоційний	емоційне налаштування на освітній процес у ЗВО; здатність розрізняти й називати емоції в себе та інших; розуміння емоційних проявів дітей раннього віку; спроможність надати підтримку в емоційному регулюванні колегам, батькам, дітям; сформована емоційна рефлексія
3.	Когнітивний	уявлення про психологічний портрет дітей раннього віку; наявність знань про особливості взаємодії з дітьми раннього віку та їхніми батьками; розуміння методичного інструментарію в забезпеченні психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку
4.	Діяльнісний	реалізація теоретичних знань на практиці; навички гнучкості, мобільності та оперативності у розв’язанні ситуацій стосовно дітей раннього віку; володіння психолого-педагогічним і методичним інструментарієм; готовність до експериментування та впровадження технологій у взаємодію з дітьми; самостійність і винахідливість пошуків і спроб оптимального вирішення педагогічних завдань

Окреслено три *рівні сформованості готовності майбутніх фахівців до взаємодії з дітьми раннього віку:*

- Сатіальний (лат. satialis насичений)
- Латентний (лат. latentis прихований)
- Ювенільний (лат. juvenilis юний)

У визначенні назв рівнів керувалися біологічними термінами, які досить влучно характеризують стадії розвитку готовності до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку за аналогією тих дефініцій, які використовуються за біологічною характеристикою поняття «розвиток». Сатіальний – належний, достатній, той, що здатний до домінування; латентний – прихований, здатний до прояву під дією певних умов; ювенільний – незрілий, нерозвинутий, здатний до розвитку, але під дією додаткової стимуляції. Деталізацію рівнів за критеріями й показниками структуровано у табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Характеристика рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку

Рівні / *Критерії*	*Сатіальний*	*Латентний*	*Ювенільний*
Мотиваційний	- наявність потреби й позитивних стимулів до фахового зростання; - здатність до цілевизначення й створення фахової професійної карти; - професійна ідентичність; - орієнтація на активність і самореалізацію	- відсутність чіткої потреби й позитивних стимулів до фахового зростання; - фрагментарна здатність до цілевизначення й створення фахової професійної карти; - невпевненість у визначенні та розумінні власної професійної ідентичності; - недостатня орієнтація на активність і самореалізацію	- відсутність потреби й позитивних стимулів до фахового зростання; - нездатність до цілевизначення й створення фахової професійної карти; - індиферентне ставлення до власної професійної ідентичності; - відсутність орієнтації на активність і самореалізацію
Емоційний	- стабільно позитивне емоційне налаштування на освітній процес у ЗВО; - здатність розрізняти й називати емоції в себе та інших; - розуміння емоційних проявів дітей раннього віку; - спроможність надати підтримку в емоційному регулюванні колегам, батькам, дітям; - сформована емоційна рефлексія	- нестабільне емоційне налаштування на освітній процес у ЗВО; - нестабільність і ситуативність у здатності розрізняти й називати емоції в себе та інших; - відсутність чіткого розуміння емоційних проявів дітей раннього віку; - фрагментарна спроможність надати підтримку в емоційному регулюванні колегам, батькам, дітям; - сформовані лише певні компоненти емоційної рефлексії	- відсутність емоційного налаштування на освітній процес у ЗВО; - некомпетентність у здатності розрізняти й називати емоції в себе та інших; - відсутність розуміння емоційних проявів дітей раннього віку; - неспроможність надати підтримку в емоційному регулюванні колегам, батькам, вихованцям; - емоційну рефлексію несформовано

Когнітивний	- чітке уявлення щодо психологічного портрету дітей раннього віку; - наявність системних і глибоких знань про особливості взаємодії з дітьми раннього віку та їхніми батьками; - розуміння сутності й засобів забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку	- слабка орієнтація щодо психологічного портрету дітей раннього віку; - поверхові й несистемні знання про особливості взаємодії з дітьми раннього віку та їхніми батьками - відносне (фрагментарне) розуміння методичного інструментарію в забезпеченні психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку	- відсутність уявлень про психологічний портрет дітей раннього віку; - безсистемні та неглибокі знання про особливості взаємодії з дітьми раннього віку та їхніми батьками; - нерозуміння методичного інструментарію в забезпеченні психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку
Діяльнісний	- реалізація теоретичних знань на практиці; - навички гнучкості, мобільності та оперативності у розв'язанні ситуацій стосовно дітей раннього віку; - володіння психолого-педагогічним і методичним інструментарієм; - готовність до експериментування та впровадження технологій у взаємодію з дітьми; - самостійність і винахідливість пошуків і спроб оптимального вирішення педагогічних завдань.	- дискретна реалізація теоретичних знань на практиці; - частково сформовані навички гнучкості, мобільності та оперативності у розв'язанні ситуацій стосовно дітей раннього віку; - ситуативне володіння психолого-педагогічним і методичним інструментарієм; - неготовність до експериментування та впровадження технологій у взаємодію з дітьми; - фрагментарні прояви самостійності й винахідливості пошуків і спроб оптимального вирішення педагогічних завдань.	- брак теоретичних знань для реалізації їх на практиці; - відсутність навичок гнучкості, мобільності та оперативності у розв'язанні ситуацій стосовно дітей раннього віку; - відсутність уявлень щодо реального використання психолого-педагогічного й методичного інструментарію психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку; - неготовність до експериментування та впровадження технологій у взаємодію з дітьми; - потреба в допомозі й керуванні в пошуках оптимального вирішення педагогічних завдань

На аналітико-констатувальному етапі підготовлено відповідний інструментарій – анкети для різних груп респондентів, орієнтир однієї з яких та скріншоти верифікації відповідей представлено у додатках *(додаток В, Д),* та здійснено діагностику готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку. Результати опитування дозволили розподілити респондентів за рівнями сформованості готовності до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку й засвідчили домінування латентного (50%) рівня готовності до психолого-

педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку у здобувачів першого (бакалаврського) РВО, що представлено візуально (рис. 2.1.).

Рис. 2.1. Результати опитування здобувачів першого (бакалаврського) РВО: аналітико-констатувальний етап.

Кількісні дані аналітико-констатувального етапу продемонстрували рівні сформованості готовності бакалаврів до взаємодії з дітьми раннього віку та їхніми батьками:

- за показниками мотиваційного критерію на сатіальному рівні – 24% респондентів, латентному рівні – 57%, ювенільному рівні – 19%;
- за показниками емоційного критерію на сатіальному рівні – 35% респондентів, латентному рівні – 53%, ювенільному рівні – 12%;
- за показниками когнітивного критерію на сатіальному рівні – 33% респондентів, латентному рівні – 42%, ювенільному рівні – 25%;
- за показниками діяльнісного критерію на сатіальному рівні – 21% респондентів, латентному рівні – 48%, ювенільному рівні – 31%.

Порівнюючи статистику за критеріями, відзначаємо, що сатіальний рівень проявлено майбутніми фахівцями дошкільної освіти найчисленніше за показниками емоційного критерію (35%), найменше – за показниками діяльнісного критерію. Найбільший відсоток респондентів із латентним рівнем визначено за показниками мотиваційного критерію (57%), найменше – за показниками когнітивного критерію (42%). Ювенільний рівень висвітлено в здобувачів першого (бакалаврського) рівня найяскравіше за показниками діяльнісного критерію (31%), найменше – за показниками мотиваційного критерію (19%). Середній показник готовності майбутніх вихователів дошкільної освіти до взаємодії з дітьми раннього віку та їхніми батьками: сатіальний (достатній) рівень – 28,5%, латентний (прихований) рівень – 50%, ювенільний (нерозвинутий) рівень – 21,5%.

За аналогічними рівнями, критеріями й показниками на підставі аналітичного оброблення даних було здійснене ранжування результатів опитування магістрантів. Ситуація на цьому рівні вищої освіти зумовила висновок про переважання ювенільного (51%) рівня готовності до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку: це зумовлено тим, що на цьому РВО навчаються здобувачі, які вступили з дипломом бакалавра за іншою спеціальністю.

Результати опитування здобувачів другого (магістерського) РВО представлено на рис. 2.2.

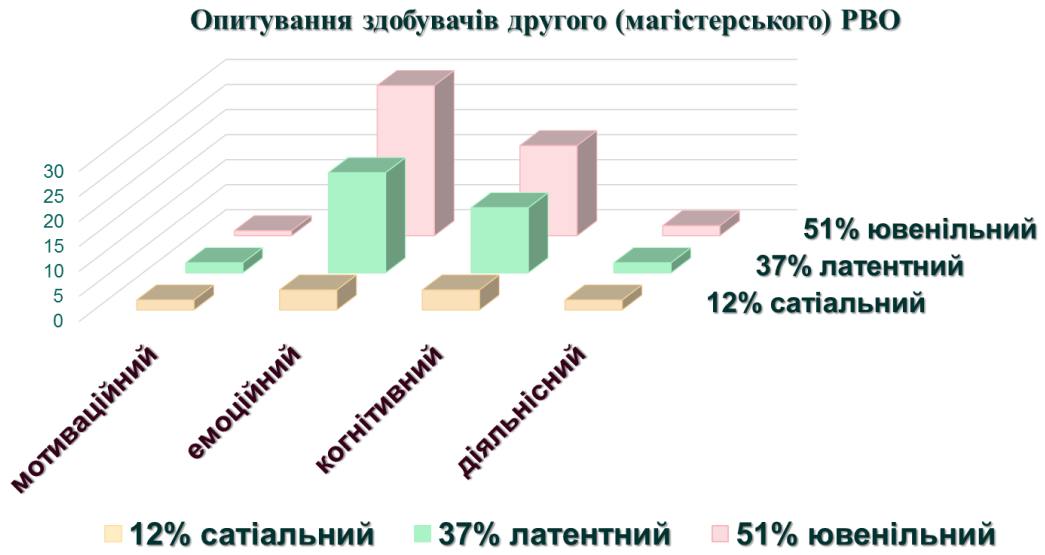

Рис. 2.2 Результати опитування здобувачів другого (магістерського) РВО: аналітико-констатувальний етап

На аналітико-констатувальному етапі здобувачі другого (магістерського) рівня продемонстрували сформованість готовності до взаємодії з дітьми раннього віку та їхніми батьками з такими показниками:

- середнє арифметичне сатіального рівня за показниками мотиваційного, емоційного, когнітивного, діяльнісного критерію – 12%;
- середнє арифметичне латентного за показниками мотиваційного, емоційного, когнітивного, діяльнісного критерію – 37%;
- середнє арифметичне ювенільного рівня за показниками мотиваційного, емоційного, когнітивного, діяльнісного критерію – 51%.

Дані діагностичних зрізів за результатами опитування вибірки респондентів, що враховувала запити практиків дошкільної освіти, батьків дітей раннього віку та здобувачів спеціальності дошкільна освіта, дозволили констатувати потребу у створенні й апробації змістово-методичного інструментарію підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку, навколо розроблення якого концентрувалися зусилля виконавців теми на прогностично-моделювальному етапі.

РОЗДІЛ 3
ПРОГНОСТИЧНО-МОДЕЛЮВАЛЬНИЙ ЕТАП ДОСЛІДЖЕННЯ У РОЗРІЗІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ ОПП

Результати перебігу аналітико-констатувального етапу дозволили вивчити запити на психолого-педагогічний супровід на рівні законодавства, стейкголдерів та колег з профільних кафедр ЗВО України. Реакцією на запити батьків, практиків, дані вхідних анкетувань здобувачів вищої освіти, стала реалізація завдань прогностично-моделювального етапу, який розпочався у лютому 2023 року, тривав упродовж 2023-2024 – 2024-2025 навчальних років і фокусувався на зміні існуючих у практиці дошкільної освіти моделей психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.

Завдання прогностично-моделювального етапу:

- створення та впровадження НПП в освітній процес ЗВО змістово-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку;
- апробація змістово-методичного забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку майбутніми фахівцями дошкільної освіти під час навчальної та виробничої практик.

Реалізація завдань прогностично-моделювального етапу передбачала векторування відповідної роботи за напрямами:

1. Дослідження викладачами індивідуальних тем у контексті наукової теми кафедри. Оновлення контенту робочих програм навчальних дисциплін (РПНД), програм практик, тематики курсових, магістерських робіт і дисертацій.
2. Реалізація напрацювань викладачів у підготовці здобувачів спеціальності Дошкільна освіта під час викладання навчальних дисциплін та практики.

Визначення сутності понять *«психолого-педагогічний супровід розвитку дітей раннього віку», «змістово-методичне забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку»* на аналітико-констатувальному етапі дозволило створити модель реалізації наукової теми кафедри на прогностично-моделювальному етапі (рис. 3.1)

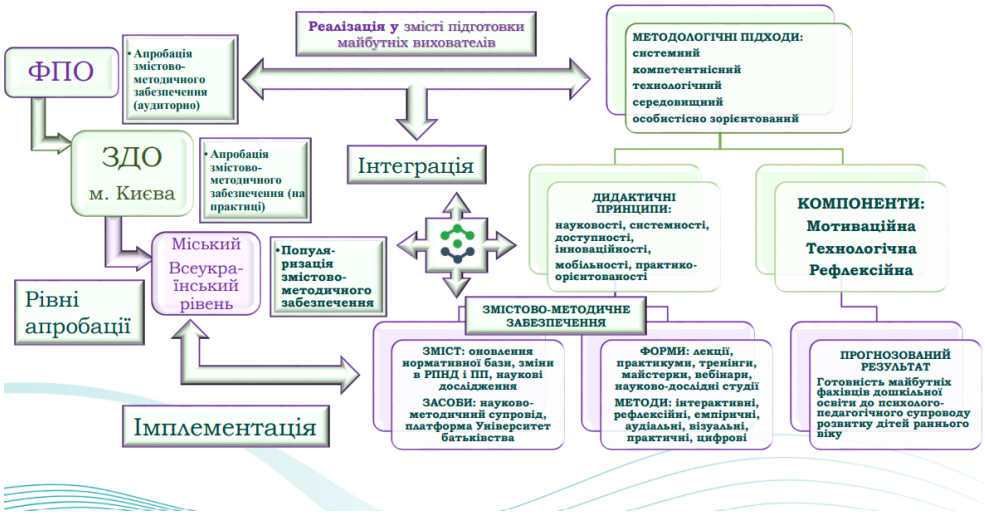

Рис. 3.1. Графічна модель підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку

Графічна модель окреслює *складники* підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку:

1. Суб'єкти освітнього процесу вищої освіти (викладач як модератор навчання здобувачів, заснованого на дослідженнях; здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти, здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти).
2. Вектори технологій: здоров'язбереження, комунікативний, екологічний, сенсорно-пізнавальний, мистецько-творчий, почуттєвий.
3. Форми взаємодії зі здобувачами різних рівнів вищої освіти (лекції, вебінари, практичні, лабораторні, тренінги, курсові, наставницькі студії).
4. Організаційна, дослідницька, наставницька компонента (методичний супровід, підготовка власних досліджень, взаємодія зі студентами).

Метою прогностично-моделювального етапу визначено створення й апробацію змістово-методичного забезпечення підготовки студентів до супроводу розвитку дітей раннього віку. Виходячи з міркувань щодо змістово-методичного забезпечення, яке розглядаємо як систему взаємодії викладача та студента, що включає, окрім методичного оснащення (навчальних і робочих програм, методичних розробок, дидактичних посібників) такі компоненти, як апробація та впровадження у практику дошкільної освіти ефективних моделей, методик, технологій, проекція змін відбувалася на рівні впливу на дитячу субкультуру, субкультуру батьків завдяки реалізації у практику діяльності столичних ЗДО авторських напрацювань викладачів, як от:

- здоров'язбереження дітей раннього віку
- сенсорно-пізнавальна діяльність
- основи мистецько-творчої діяльності
- формування мовленнєвої компетентності дітей раннього віку
- формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку та інші.

На означеному етапі було упроваджено технології, які дозволяють оволодіти уміннями діяти в кризових умовах. Для цього використали рефлексійні практики й практики ефективної комунікації, інструментарій навичок екологічно-доцільної поведінки та уміння з будь-яких залишкових матеріалів зробити дидактичне обладнання, яке можна використати навіть у сховищі або навички екотехнологій хендмейду, які в умовах війни часто дозволяють дитині замінити іграшку та багато інших інструментів.

Результатами реалізації завдань *прогностично-моделювального етапу стали суттєві зміни* у *робочих програмах навчальних дисциплін (РПНД)* для здобувачів першого (бакалаврського) РВО спеціальності Дошкільна освіта:

- «Конструювання та експериментування в ЗДО» – змістовий модуль: «Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку в конструктивній діяльності».

- «Методика пізнавального розвитку дітей дошкільного віку» – змістовий модуль: «Особливості психолого-педагогічного супроводу пізнавального розвитку дітей раннього віку».
- «Дитяча література та розвиток мовлення дітей дошкільного віку» – змістовий модуль: «Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей раннього віку».
- «Здоров'язбережувальні технології в дошкільній освіті» – змістовий модуль: «Психолого-педагогічні основи технології реалізації фізичного виховання та оздоровлення дітей раннього віку».
- «Основи природничо-математичних наук з методикою» – змістові модулі: «Методика формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку»; «Технологічні основи формування предметно-практичної, технологічної, сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної, дослідницької компетентностей у дітей раннього та дошкільного віку»; «Інтегративний підхід у формуванні життєвої компетентності дітей раннього і дошкільного віку» та ін.

Відповідні зміни внесені у РПНД для здобувачів другого (магістерського) РВО спеціальності Дошкільна освіта:

- Інновації в дошкільній освіті: Тема 6. «Педагогічні інновації у сфері пізнавального розвитку дітей раннього і дошкільного віку»; Тема 7. «Педагогічні інновації у сфері мовленнєвого розвитку дітей раннього і дошкільного віку»; Тема 8. «Педагогічні інновації у сфері художньо-естетичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку».
- Організація та управління в системі дошкільної освіти: Тема 4. «Організація та особливості харчування дітей раннього і дошкільного віку та працівників у закладах дошкільної освіти»; Тема 5. «Система роботи з охорони праці, попередження травматизму працівників та безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку у ЗДО».

Суттєвих змін зазнали і програми практик, зокрема:

1. Виробнича практика (2 семестр, 2 курс ДО) (в групах дітей раннього віку) – завдання:

- Спостереження і аналіз педагогічної діяльності вихователя групи дітей раннього віку.
- Вивчення особистості дітей раннього віку. Підбір діагностичних методик сенсорного розвитку дітей раннього віку.
- Виготовлення посібника для дітей раннього віку для розвитку сенсорики.
- Виготовлення атрибутів (наголовники, нагрудники) для дітей до однієї рухливої гри.
- Створення підбірки рухливих і дидактичних ігор для дітей раннього віку (10-12 з описом).
- Аналітика власної діяльності студентом-практикантом за векторами: емоції, процес, результати.

2. Виробнича практика (організаційно-педагогічна) практика для студентів спеціальності Дошкільна освіта, рівня вищої освіти другого (магістерського), освітньої програми 012.00.01 Дошкільна освіта – завдання:

- Ознайомлення з умовами медичного обслуговування дітей раннього і дошкільного віку та організацією харчування дітей і працівників ЗДО.
- Аналіз дотримання безпечних умов організації освітнього процесу в ЗДО з дітьми раннього і дошкільного віку.
- Здійснення аналізу освітнього процесу в закладі дошкільної освіти в супроводі директора, згідно річного плану. Аналіз діяльності співробітників ЗДО в групах дітей раннього і дошкільного віку та в інклюзивній групі (за наявності).
- Ознайомлення з організацією та особливостями харчування дітей в ЗДО, з документацією ЗДО з організації харчування дітей і співробітників, вимогами до продуктів харчування, вітамінізацією страв. Особливості впровадження НАССР у організацію харчування дітей раннього і дошкільного віку в ЗДО.
- Перегляд та аналіз (спільно з вихователем-методистом ЗДО) різних форм освітньої взаємодії з дітьми у різних вікових групах.

Усього за період роботи над другим етапом реалізації наукової теми розроблено та внесено зміни у 24 програми ОК (18 РПНД і 6 ПП) і створено низку науково-методичних матеріалів для змістово-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.

Обґрунтування та апробування змістово-методичного забезпечення підготовки студентів спеціальності Дошкільна освіта до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу ЗВО представлено публікаційною діяльністю НПП КДО. У межах наукової теми співвиконавцями здійснювалися дослідження різноманітних проблем в абрисі освіти дітей раннього віку, оволодіння науково-методичними основами майбутньої професійної діяльності у сфері психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку, педагогічної просвіти батьків.

Серед наукових розвідок викладачів КДО за відповідними напрямами відзначимо:

- Соціальна-громадянський напрям (Т. Пономаренко, професор кафедри дошкільної освіти): «Позитивна випереджувальна оцінка як метод формування доброзичливих стосунків у дітей раннього віку», «Формування основ сенсорно -пізнавальної компетентності дітей раннього віку», «Становлення готовності майбутніх вихователів до формування соціально-громадянської компетентності дітей раннього та дошкільного віку» (співавторство з Т. Шинкар) та ін.
- Артосвіта (О. Половіна, завідувач кафедри, доцент): «Артосвіта малюків: орієнтири для вихователя», «Особливості педагогічного супроводу артосвіти дітей раннього віку», «Артосвіта дітей раннього віку: аспекти психолого-педагогічного супроводу» (співавторство з І. Кондратець), «Готовність вихователів дітей раннього й дошкільного віку до створення

кластерів артспілкувань» (співавторство з І. Новоселецькою) «Особливості художньо-педагогічного спілкування як засобу розвитку творчих здібностей дітей третього року життя» (співавторство з М. Стаднійчук) та ін.

- Взаємодія з батьками дітей раннього віку – О. Половіна, завідувач кафедри, доцент: «Педагогічний патронаж сімей з дітьми раннього віку в умовах соціально-політичної кризи» (співавторство з М. Науменко); І. Новоселецька, старший викладач кафедри дошкільної освіти: «Соціально-педагогічна підтримка батьків та дітей раннього віку в умовах війни» та ін.
- Сенсорно-пізнавальний (Н. Голота, доцент кафедри дошкільної освіти): «Підготовка вихователів дошкільних закладів до формування просторово-часових орієнтацій у дітей раннього та дошкільного віку» (співавторство з А. Карнауховою) та ін.
- Умови ЗДО для розвитку дітей раннього віку (О. Коваленко, доцент кафедри дошкільної освіти): «Якість дошкільної освіти: у полі зору дітей раннього віку», «Теоретичний аналіз проблеми формування дослідницької компетентності дітей третього року життя» (співавторство з А. Михнюк), «Педагогічний супровід ігор дітей раннього віку в укритті: проблеми та шляхи їх вирішення» (співавторство з О. Дергуновою) та ін.
- Літературно-мовний / рефлексійний (І. Кондратець, доцент кафедри дошкільної освіти): «Психолого-педагогічний супровід майбутніх вихователів у створенні літературоцентричного середовища для дітей раннього віку», «Готовність вихователів і майбутніх вихователів до ролі трансляторів читацької культури в організації літературної діяльності дітей раннього та дошкільного віку» (співавторство з Н. Гавриш); «Рефлексивна культура як необхідний компонент професійної підготовки сучасних фахівців дошкільної освіти. Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти» та ін.
- Здоров'язбережувальний (Л. Гаращенко, доцент кафедри дошкільної освіти): «Професійна підготовка майбутніх вихователів до організації оздоровлення дітей раннього віку: методологічні аспекти» (співавторство з Т. Шинкар, О. Літіченко).
- Комунікативний (А. Карнаухова, доцент кафедри дошкільної освіти): «Діалогові технології в освітній взаємодії з дітьми раннього і дошкільного віку» (співавторство з Н. Голотою) та ін.
- Ігрова діяльність / адаптація дітей раннього віку (Т. Шинкар, старший викладач кафедри дошкільної освіти): «Теоретичні основи педагогічного забезпечення адаптації дітей раннього віку до умов дошкільної освіти», «У які ігри грати з дитиною в період адаптації: тренінг для батьків» (співавторство з В. Потапенко) та ін.

Відбулись зміни й у тематиці й змісті курсових – 25, магістерських робіт – 36 (інформація подана у підрозділі 3.11 і у *додатку Б*), а також у дисертаційних працях на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності Дошкільна освіта – 2.

З поміж актуальних тем курсових робіт – «Виховання основ сенсорної культури у дітей раннього віку засобом дидактичних ігор і вправ»,

«Використання ігрових вправ у системі фізичного виховання та оздоровлення дітей раннього віку» та ін.; магістерських – «Методичний супровід створення розвивального освітнього середовища для дітей раннього віку», «Педагогічний патронаж родин з дітьми раннього віку в умовах соціально-політичної кризи» та ін.

Під керівництвом НПП КДО виконуються дисертації:

- Тема: «Розвиток творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування» (Марія Стаднійчук науковий керівник – к.пед.н., доцент Олена Половіна; захист відбувся 18 лютого 2026)
- Тема: «Розвиток відчуття ритму дітей раннього віку у музично-ігровій діяльності» (Катерина Соломнікова, науковий керівник – к.пед.н., доцент Олена Половіна).

Апробація змістово-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей дошкільного віку та популяризація наукових позицій викладачів КДО відбувалась засобом вебінарів і семінарів для педагогів закладів дошкільної освіти та здобувачів вищої освіти у форматі «Лепбук професійного успіху». За 2021-2026рр. для понад 270 учасників в інтерактивній формі розкрито теми: «Професійний тезаурус вихователя у форматі сучасної дошкільної освіти та контексті розвитку дітей раннього віку», «Актуальні вектори розвитку дітей раннього віку: здоров’язбереження – соціалізація – пізнання»; «Гра дитини раннього віку: переосмислення концепту», «Діалогові технології в освітній взаємодії з дітьми раннього та дошкільного віку», «Осередок “Бібліотека” в ЗДО для дітей раннього віку» та ін. З поміж інших форм взаємодії – майстер-клас «Педагогічний супровід дитини: від народження до школи», гостьова лекція «Квазітермінологія у педагогіці дітей раннього й дошкільного віку», тренінгові заняття «Рефлексійні акценти у партнерській взаємодії з батьками вихованців», семінар-практикум «Створення здоров'язбережувального середовища в групах раннього віку» та ін. (*додаток А*)

Як відповідь на запити батьків та практиків столиці у контексті реалізації наукової теми та з метою психолого-педагогічної просвіти кафедра створила цифрову платформу «Камертон батьківства» https://kb.fpo.kubg.edu.ua/ з практичними порадами й рекомендаціями стосовно супроводу розвитку дітей раннього віку, які розміщено у рубриках:

1. Про проєкт (Концепція проєкту. Дорожня карта проєкту. Склад координаційно-експертної ради. Ресурсна підтримка проєкту).
2. «Віртуальний журнал»: 1) Самоосвіта батьків: Державний стандарт дошкільної освіти та освітні програми. Порадники для батьків. Корисні покликання; 2) Взаємодія з дітьми: Ігри з дітьми. Активності з дітьми. Художні твори для читання.
3. «Бібліотека» (Педагогіка батьківства: Тематичні матеріали викладачів кафедри дошкільної освіти. Наукові статті про розвиток дітей раннього віку. Психологія батьківства. Художня література. Нон-фікшн література та ін.).

4. «Дайджест» («Батьківський дайджест: психологія / педагогіка дошкілля». «Батьківський дайджест: художня література». «Батьківський дайджест: мистецтво для дошкілля».

5. «Медіа-скарбниця для батьків» (Поради спеціалістів (педагогів, психологів, медиків, юристів). Відео взаємодії з дітьми. Пізнавальні відео для дітей. Мультфільми для родинного перегляду. Пісні. Аудіокниги).

Деталізацію реалізації змістово-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку за ОК ОП представлено виконавцями наукової теми кафедри дошкільної освіти у підрозділах 3.1 – 3.11

3.1. Становлення готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку

На основі результатів аналізу теоретико-методичних засад дослідження, результатів констатувального етапу експерименту було розроблено робочу програму навчальної дисципліни «Дитина в соціумі» для студентів спеціальності Дошкільна освіта першого (бакалаврського) освітнього рівня вищої освіти. Метою навчальної дисципліни визначено становлення фахової компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти з соціалізації дітей раннього й дошкільного віку, формування основ їх соціально-громадянської компетентності, здатності до застосування травма-інформованого підходу в освіті дітей раннього й дошкільного віку, організації та дотримання умов безпеки їх життєдіяльності, збереження соціального, психофізичного здоров'я, попередження та протидії булінгу, розробки індивідуальних програм соціалізації й адаптації дітей до сучасного соціуму в умовах війни, воєнного стану української держави. У межах основного завдання навчальної дисципліни «Формування когнітивного та діяльнісного досвіду майбутніх фахівців дошкільної освіти з соціалізації дітей раннього та дошкільного віку» визначено його складові стосовно здатності студентів до:

– соціалізації дітей раннього й дошкільного віку, формування основ їх соціально-громадянської компетентності;

– застосування травма-інформованого підходу у вихованні та розвитку дітей раннього й дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти;

– організації та дотримання умов безпеки життєдіяльності дітей, збереження їх соціального, психофізичного здоров'я, попередження та протидії булінгу;

– розробки індивідуальних програм соціалізації й адаптації дітей до умов турбулентності, невизначеності, воєнного стану сучасного вітчизняного суспільства;

– самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації в професійній діяльності, конкурентної спроможності на ринку праці.

Робоча програма навчальної дисципліни охоплює три змістові модулі, в межах яких визначено теми навчальних занять. Так, до першого змістового

модулю «Діти раннього й дошкільного віку в сучасній соціальній спільноті» увійшли теми «Теоретико-методологічні основи феномену дитинства», «Дослідження феномену дитинства як соціального явища», «Дитинство в умовах сучасної вітчизняної освіти дітей раннього й дошкільного віку». У другому змістовому модулі «Соціалізація дітей раннього й дошкільного віку» було об'єднано теми «Законодавчо-нормативні засади соціалізації дітей раннього й дошкільного віку», «Теоретико-методологічні засади соціалізації дітей раннього й дошкільного віку в межах травма-інформованого підходу», «Виховання на засадах травма-інформованого підходу як механізм ефективної соціалізації дитини», «Особливості соціалізації дітей раннього й дошкільного віку в різних умовах життєдіяльності». До третього змістового модулю «Педагогічний супровід формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього й дошкільного віку» вміщено такі теми як «Основи соціально-громадянської компетентність дітей раннього й дошкільного віку: сучасний освітній вектор», «Формування первинних основ соціально-громадянської компетентності в дітей раннього віку», «Формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку в різних видах їх діяльності», «Патріотичне виховання як складова формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього й дошкільного віку», «Готовність фахівців дошкільної освіти до формування основ соціально-громадянської компетентності в дітей раннього й дошкільного віку».

У змістовому наповненні першого модуля увага приділяється визначенню сутності феномену «дитинство» в різних наукових галузях (філософських, історичних, етнографічних, культурологічних, психологічних, педагогічних, літературознавчих тощо); окремим характеристикам означеного феномену; історії усвідомлення дитинства як особливого соціокультурного явища; віковим межам дитинства як змінному продукту історії; історії періодизації дитинства.

За аналізом різних наукових підходів дитинство розглядається як постійно поновлювана сукупність індивідів, що перебувають на особливій стадії життєвого циклу – від народження до повноліття, й одночасно, як динамічне соціальне явище, що будується на особливих суспільних зв'язках і стосунках, спрямованість яких визначається поступовою зміною статусу дитини як об'єкта виховання й одночасно як суб'єкта громадського життя. Дитинство характеризується як динамічне соціальне утворення в межах вікового періоду від народження до повноліття, що має специфічні ознаки, власну субкультуру та будується на особливих соціальних зв'язках і стосунках. Аналіз філософських, культурологічних, історичних, психологічних, педагогічних джерел з проблеми дитинства дозволив окреслити його специфічні риси: дитинство – період життя людини, в якому закладаються основи її активності, особистісні властивості, цінності, що визначають якість майбутнього життя; це період, коли людина найбільш вразлива, незахищена від впливів навколишнього середовища, соціального, психологічного й фізичного насильства; на всіх етапах існування дитинство характеризується постійною орієнтацію на дорослий світ, потребою бути залученим до соціуму, взаємодіяти з ним; дитинство – виражена в діях і

мовленні сукупність об'єктів, подій, процесів, соціальних інституцій і соціальних практик; ця сукупність формується й підтримується суспільством, а також постійно відновлюється в процесі життєдіяльності дітей, які освоюють соціальні уявлення та інтегруються в соціум. У першому модулі також висвітлюються питання, що стосуються характеристики психолого-педагогічних досліджень як підґрунтя сучасних технологій соціально-громадянського виховання, розвитку дітей раннього й дошкільного віку; особливостей формування розвиненого дитинства в умовах сучасної системи дошкільної освіти; лідерства як актуальної проблеми соціалізації дітей; соціалізації дітей з особливими потребами; булінгу як соціального явища в галузі дошкільної освіти.

Реалізація змісту другого модуля програми спрямована на отримання, вдосконалення досвіду студентів стосовно прав, свобод та обов'язків людини й громадянина в межах Конституції України; державної політики щодо соціалізації дітей раннього й дошкільного віку в освітній галузі; соціалізації дітей за Державним стандартом дошкільної освіти (2021); соціального компоненту професійного стандарту вихователя закладу дошкільної освіти та стандартів вищої освіти України (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, 2019; другий (магістерський) рівень вищої освіти, 2020). Також для засвоєння студентам пропонуються питання, що стосуються мети, значення, сутності, педагогічного супроводу соціалізації та адаптації дітей раннього й дошкільного віку до соціального довкілля. У межах теми «Особливості соціалізації дітей раннього й дошкільного віку в різних умовах життєдіяльності» висвітлюються сутність поняття «соціальне середовище», його значення для соціалізації дитини; психолого-педагогічні механізми сімейно-родинної соціалізації дітей; стилі сімейної соціалізація, її недоліки. Розкриваються особливості освітньої діяльності закладу дошкільної освіти як одного з інституцій соціалізації дитини та дитячого співтовариства як умови її ефективної соціалізації. Характеризується процес соціалізації дітей у взаємодії закладу дошкільної освіти з різними соціальними інституціями та в умовах суспільно-політичної кризи, воєнного стану української держави.

Змістове поле третього модуля програми включає характеристику сутності поняття «соціально-громадянська компетентність дітей раннього й дошкільного віку», її компонентів, окреслення актуальності її формування на засадах ДСДО (2021), комплексних та парціальних освітніх програм для дітей раннього й дошкільного віку як основи формування їх соціально-громадянської компетентності; висвітлення історії розвитку ідеї формування в дітей їх соціально-громадянської компетентності, етапів та особливостей її формування, зокрема в умовах воєнного стану української держави. Особлива увага у змісті третього модуля приділяється психолого-педагогічному супроводу формування основ соціально-громадянської компетентності дітей в різних видах життєдіяльності (ігровій, комунікативній, здоров'язбережувальній, художньо-естетичній, пошуково-дослідницькій тощо) та освітній взаємодії педагогів закладів дошкільної освіти з батьками вихованців. Одними із основних питань у межах означеного модуля, безумовно, виявилися такі, що торкаються мети,

завдань, змісту, педагогічного супроводу патріотичного виховання дітей в межах різних вікових періодів дитинства. Тож увага фокусується на визначенні сутності патріотизму, як якості особистості, методиці діагностики та показниках розвитку в дітей означеної якості, вікових особливостях розвитку дітей раннього й дошкільного віку як умови їх ефективного патріотичного виховання, особливостях патріотичного виховання дітей в умовах воєнного стану України.

Готовність фахівців дошкільної освіти до формування соціально-громадянської компетентності дітей раннього й дошкільного віку, як складової їхньої професійної компетентності, була останнім змістовим компонентом третього модуля програми, в якому приділяється увага актуальності та сутності означеної готовності в сукупності її компонентів (ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, емоційного, особистісного); аналізу стандарту вищої освіти України (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти (2019) та професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021) як основи становлення готовності фахівців дошкільної освіти до формування соціально-громадянської компетентності дітей; законодавчо-нормативному забезпеченню, особливостям організації освітнього процесу з підготовки вихователів в закладах фахової передвищої та вищої освіти в період воєнного стану.

У процесі реалізації розробленої програми ми основувалися на тому, що в сучасній психолого-педагогічній науці й освітній практиці інтерактивні форми, методи навчання, що реалізуються на діяльному й діалоговому пізнанні, в умовах закладів вищої педагогічної освіти визнаються одними з найактуальніших, зумовлюючи ефективність результатів навчальної діяльності. В процесі становлення, вдосконалення готовності майбутніх вихователів ЗДО до формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку ми використовували відповідні форми та методи навчання. Використовуючи проблемні лекції в процесі освітньої взаємодії зі здобувачами, ми виходили з того, що проблемна лекція – це лекційна форма, в якій процес пізнання студентів наближається до пошукової, дослідницької діяльності. Тож намагалися не стільки передати інформацію, скільки залучати майбутніх фахівців до об’єктивних протиріч в теорії та практиці дошкільної освіти та способів їх вирішення, основуючись на тому, що логіка проблемної лекції є принципово відмінною від логіки лекції інформаційної. Так, у процесі освітньої взаємодії зі студентами використовувалися: лекція-бесіда «Законодавчо-нормативні засади соціалізації дітей раннього й дошкільного віку»; лекція-дискусія «Дитинство в умовах сучасної вітчизняної освіти дітей раннього й дошкільного віку»; лекція з використанням елементів «мозкового штурму – «Особливості соціалізації дітей раннього й дошкільного віку в різних умовах життєдіяльності»; лекція з аналізом та обговоренням конкретних ситуацій з реальної педагогічної практики «Виховання на засадах травма-інформованого підходу як механізм ефективної соціалізації дітей раннього та дошкільного віку»; лекція «прес-конференції» із залученням спеціалістів з проблеми, яка вивчається (викладачів ЗВО, педагогів-практиків) «Готовність фахівців дошкільної освіти до формування соціально-

громадянської компетентності дітей раннього й дошкільного віку на основі травма-інформованого підходу» тощо. Отже, використовуючи проблемні лекції в процесі освітнього процесу, ми виходили з того, що діалог викладача зі здобувачами з приводу формування наукових понять та розв'язання актуальних проблем у сфері дошкільної освіти, робить їх активними співавторами лекції в процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

У процесі проведення семінарських занять («Формування первинних основ соціально-громадянської компетентності в дітей раннього віку», «Соціально-громадянська компетентність дітей раннього й дошкільного віку: сучасний освітній вектор» тощо) ми враховували положення в галузі психології стосовно того, що психічний розвиток особистості, не зводиться до засвоєння та інтеріоризації зовнішніх відносин. Він включає подальшу переробку засвоєного, його систематизацію, що призводить до цілісних змін особистості, виникнення мотивації до діяльності, нової її екстеріоризації (перетворення внутрішньої психічної активності у зовнішню дію). З цього погляду й семінарське заняття ми розглядали як таке, під час підготовки та проведення якого продовжується поглиблення певних знань. Тож вони набували не тільки емпіричної значущості, а теоретико-методологічної.

Практичні заняття у межах вивчення дисципліни також сприяли не тільки активізації, інтенсифікації процесу засвоєння знань, а й формуванню, вдосконаленню умінь, що є вирішальним у професійній практичній діяльності вихователів ЗДО. Використовуючи практичні заняття у межах вивчення дисципліни («Теоретико-методологічні засади соціалізації дітей раннього й дошкільного віку в межах травма-інформованого підходу», «Виховання на засадах травма-інформованого підходу як механізм ефективної соціалізації дітей раннього та дошкільного віку» тощо) ми дотримувались таких основних умов підвищення їх ефективності: поєднаність «ідеальних» моделей взаємодії викладача зі студентами зі спонтанними рішеннями здобувачів; зв'язок змісту практичного заняття зі змістом лекції (семінару); актуальність проблем, які вирішуються на занятті, для особистісно-професійного розвитку майбутніх вихователів; індивідуалізація завдань; усвідомлення та самоаналіз студентами структури й результатів заняття; пооперaційний контроль і корекція в ситуаціях, які є відображенням реальної освітньої діяльності; створення атмосфери невимушеності, суб'єкт-суб'єктного діалогу тощо.

У контексті політики забезпечення травма-інформованого середовища Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, реалізації травма-інформованого підходу в межах його освітнього процесу в якості практичної складової семінарських та практичних занять студентам пропонувались для виконання такі завдання за програмою «Благополуччя дітей і педагогів: дієві інструменти та практики психосоціальної підтримки» (Рена Дейтц, Ешлі Неміро. The LEGO Foundation/ The MHPSS COLLABORATIVE/. 2023): скласти «Квітку власного особистісно професійного благополуччя»; розробити квітку благополуччя фахівців дошкільної освіти; створити план турботи фахівця

дошкільної освіти про фізичне та психічне здоров'я усіх учасників освітнього процесу; розробити структурно-змістову модель забезпечення, підтримки благополуччя дітей раннього віку на засадах шести практик програми «Благополуччя дітей і педагогів6 дієві інструменти та практики психосоціальної підтримки» (The LEGO Foundation. The MHPSS COLLABORATIVE) тощо.

У межах практичної складової семінарських, практичних занять здобувачам також пропонувались для виконання такі завдання: запропонувати ситуації проявів соціально схвалюваної та соціально несхвалюваної поведінки дітей раннього віку та визначити педагогічні впливи дорослого на дитину відповідно суті ситуацій; знайти у вітчизняній або зарубіжній літературі соціально-історичну характеристику дитини раннього віку або дитинства цього вікового періоду; навести приклади життєвих ситуацій, які можуть викликати у дітей раннього віку стресові стани, запропонувати засоби попередження та корекції таких станів; розробити модель освітнього розвивального середовища, застосування якого зумовлює попередження стресів та їх подолання в дітей раннього віку; створити історію про розробку й використання розвивального соціально-інтерактивного середовища, що зумовлює формування соціально схвалюваних стосунків дітей раннього віку з дорослими та однолітками; розробити структурно-змістову інтелектуальну карту у форматі Mindmap формування первинних основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку; розробити стратегію (план) формування, підтримки соціально схвалюваної поведінки дітей дошкільного віку в різних видах їх діяльності.

У процесі експериментально-педагогічної діяльності формування досліджуваної готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти здійснювалося на підґрунті контекстного навчання та модерації, сутність яких розкривається в науковій літературі в кількох значеннях: як форма набування, вдосконалення професійної компетентності; як сукупність методів для застосування в освітній діяльності; як технологія навчання (теорія й методика розв'язання професійних завдань, проблем тощо). Модерацію ми розглядали як форму навчання, використання якої сприяє ефективній реалізації принципів інтерактивного навчання, всі форми навчальної діяльності (лекційні, семінарські, практичні заняття) проводилися на засадах модерації, тобто визначалися нами як модеративні. Контекстне навчання ми також застосовували як форму навчальної діяльності, застосовуючи професійно орієнтовані тренінги, ділові, рольові ігри, кейс-метод як методу колективного вирішення ситуацій тощо.

При проведенні тренінгових занять за темами «Формування первинних основ соціально-громадянської компетентності в дітей раннього віку» та «Особливості соціалізації дітей раннього й дошкільного віку в різних умовах життєдіяльності» ми використовували такі форми освітньої діяльності як групова дискусія («Діти раннього віку: догляд чи освіта») та рольова гра («Соціалізація дітей раннього віку в умовах сімейного виховання»). Дискусія

використовувалася з метою різностороннього усвідомлення сутності проблеми. За допомогою гри опрацьовувалися варіанти поведінки в тих ситуаціях, в яких можуть опинитися майбутні вихователі ЗДО, набувалися певні уміння, навички професійної педагогічної діяльності.

Застосовуючи ділові ігри («Аукціон педагогічних ідей», «Педагогічний консиліум», «Діти – дзеркало соціально-громадянської компетентності батьків», «Безпечне освітнє середовище в групах дітей раннього віку» тощо) з метою формування досліджуваної готовності здобувачів, ми виходили з того, що ділова гра являє собою імітаційне моделювання реальних механізмів, процесів, форму відтворення предметного й соціального змісту будь-якої реальної діяльності (професійної, соціальної, політичної, технічної тощо). Ігрове моделювання в умовних ситуаціях певних видів діяльності, спрямовується на відтворення й засвоєння соціального й професійного досвіду, у результаті чого відбувається накопичення, актуалізація, трансформація знань в уміння та навички, що сприяє інтенсивному особистісному й професійному розвитку. Моделювання професійних відношень забезпечує залучення до професійного середовища. Емоційно-творчий пошуковий характер діяльності учасників гри є дидактичним засобом розвитку творчого професійного мислення, що виражається в здатності до аналізу ситуацій, постановці, вирішенню нових завдань тощо. Рольова гра в нашому дослідженні використовувалась як гра ділова, в ході якої здійснювалось моделювання не лише суто виробничих ситуацій, але й відтворювалась соціально-психологічна, рольова структура та зміст реальної й оптимальної поведінки всіх учасників певної ситуації. На відміну від типової ділової гри, де увага зосереджується на змісті завдань, рольова гра включала питання стосовно змісту педагогічної діяльності вихователів, форм здійснення ефективної міжособистісної та міжгрупової взаємодії, ділового спілкування тощо. У формі рольових ігор нами було проведено практичні заняття на тему «Особливості соціалізації дітей раннього й дошкільного віку в різних умовах життєдіяльності», «Формування первинних основ соціально-громадянської компетентності в дітей раннього віку».

Для проведення дискусії здійснювався вибір та формулювання тем, що мали проблемний характер, включали протилежні погляди, дилему, наприклад: «Успіх соціалізації: багатодітність чи одна дитина в сім'ї», «Пренатальна педагогіка в соціалізації дитини: за та проти…», «Соціалізація малюків: народне дитинознавство чи освіта в умовах ЗДО?», «Вільна соціалізація дітей раннього віку чи її реалізація за спеціально розробленими планами?». Здійснювалось формулювання мети дискусії, визначення її змісту, терміну, основних проблем та питань для обговорення. Заздалегідь було продумано основні способи й питання для здійснення контролю процесу дискусії, підбиття проміжних підсумків, підтримки та стимулювання активності учасників. Було застосовано такі види дискусії як «займи позицію», «неперервна шкала думок», дискусія на кшталт «ток-шоу», дебати тощо.

Використання кейс-методу в нашому дослідженні зумовлено тим, що такий вид інтерактивного навчання потенційно сприяє ефективній професійній

підготовці шляхом набуття професійного досвіду через активну дослідницьку й творчу діяльність в процесі розробки рішень. Педагогам для розгляду пропонувалися різні кейси – ситуації, пов'язані з вирішенням професійних задач в ході діяльності вихователів в умовах ЗДО. З огляду на це вихователям ставилось завдання: здійснити аналіз конкретної ситуації та прийняти раціональне рішення, діючи спочатку індивідуально, а потім в рамках колективного обговорення можливих рішень. Приклад ситуації: «Втомилася. Хочу звільнитися і більше не мучитися. Не бачити сумних очей дітей, не відповідати на запитання батьків. Як мені набрид цей «тераріум однодумців», – ось про що думала Ірина Сергіївна, вихователька закладу дошкільної освіти «Капітошка». Причиною цих роздумів був черговий конфлікт у педагогічному колективі. Конфлікт, який тривав більше місяця несподівано було вирішено. Яким чином?»

У процесі експериментально-педагогічної діяльності нами використовувалися групові (фронтальні) та колективні (кооперативні) форми навчання. Групова форма передбачала взаємодію викладача з усією навчальною групою, у процесі якої всі її учасники разом або індивідуально працювали над одним завданням з подальшим контролем результатів. У процесі колективної (кооперативної) форми навчальної діяльності студенти взаємодіяли в малих групах, вирішуючи спільну навчальну мету. Таку модель навчання ми поєднували з традиційними формами та методами навчальної діяльності, намагаючись сприяти позитивній взаємозалежності учасників навчальних груп: усвідомленню того, що один не зможе бути успішним, якщо не будуть успішними всі; особистісній взаємодії, що стимулює діяльність; індивідуальній та груповій підзвітності; розвитку навичок міжособистісного спілкування та спілкування в невеликих групах; опрацюванню інформації відносно роботи кожної групи тощо.

Кооперативне навчання давало змогу актуалізації таких різновидів взаємодії студентів як діяльність у ротаційних (змінюваних) парах, трійках, четвірках; робота в малих групах (5-6 осіб) тощо. Така діяльність здійснювалася для засвоєння, закріплення, перевірки знань, розвитку навичок спілкування, уміння висловлюватися, критично мислити, переконувати, вести дискусію. Так, у процесі взаємодії в парах використовувався послідовний переказ один одному певної частини навчального матеріалу; взаємоперевірка виконаних завдань; робота в режимі інтерв'ю (відповіді на заздалегідь підготовлені питання) тощо. Пропонуємо приклад організації групової взаємодії в четвірках.

Індивідуальна робота. Педагог пропонує завдання: визначити стратегічну цінність-мету та провідні цінності-завдання формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку у контексті аксіологічного підходу; розробити ієрархію завдань освітнього процесу щодо формування основ досліджуваної компетентності; обґрунтувати роль нормативних документів в галузі дошкільної освіти, зокрема освіти дітей раннього віку, як основи визначення мети, завдань ціннісно-зорієнтованого освітнього процесу. Педагог

слідкує за тим, щоб до закінчення контрольного терміну кожний учасник навчальної групи мав свій варіант виконаного завдання.

Робота в парах (горизонтальні зв'язки). Кожний із членів навчальної групи обирає собі партнера. Зміст завдання зостається попереднім, разом з тим, мета цього етапу полягає в знаходженні сумісного, парного рішення. Важливо, щоб знайдене рішення виражало загальну думку обох учасників.

Робота в парах (вертикальні зв'язки). Пари змінюються. Зміст роботи зостається попереднім. Нові партнери обмінюються своїми рішеннями й шукають можливість сумісного рішення, певного оновлення матеріалу. Таким чином, кожний учасник навчальної групи має можливість вислухати думки іншого, запропонувати своє розуміння проблеми, вчитися аргументовано відстоювати певну позицію.

Прийняття групового рішення. Члени групи збираються разом. Оскільки всі члени навчальної групи поінформовані щодо методики виконання завдання, мету цього етапу становить розробка загальних положень, спільного рішення. При цьому значна увага приділяється не тільки змісту, але й вербальному оформленню вирішеного завдання (рішення може бути запропоноване у вигляді опорних тез, схеми, таблиці тощо).

Такий вид кооперативного навчання, як «карусель» виявилася ефективною у випадку одночасного включення всіх учасників в активну роботу з різними партнерами для обговорення дискусійних питань, збирання інформації щодо певної теми, інтенсивної перевірки обсягу та глибини наявних знань; розвитку вмінь аргументувати власну думку тощо. Пропонуємо приклади дискусійних питань: «Які недоліки в професійній компетентності вихователів ЗДО негативно впливають на ефективність формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку?»; «У що трансформуються помилки вихователів в освітній взаємодії з дітьми раннього віку щодо їх соціалізації?»); вирішення проблем з протилежних позицій (Чи існують ризики в освітній діяльності вихователів дітей раннього віку? Якщо існують, то які саме?»; «Результати анкетування засвідчили, що значна кількість випускників закладів вищої педагогічної освіти не планують здійснювати свою професійну діяльність в освітній взаємодії з дітьми раннього віку. Поясніть цей факт» тощо.

«Акваріум», як варіант кооперативного навчання, використовувався нами на засадах наявності в студентів навичок групової роботи. Академічна група поділялася на кілька підгруп. Група, яка сиділа в колі й утворювала «акваріум», отримувала завдання у вигляді проблемного питання для обговорення, наприклад: «Недоліки у формуванні основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку можна пояснити: низькою заробітною платою фахівців дошкільної освіти; дефіцитом фінансуванням сфери дошкільної освіти, зокрема освіти дітей раннього віку; неналежним рівнем сформованості професійної компетентності, професійної культури фахівців; інші варіанти відповіді?». Після обговорення група презентує іншим групам свій варіант розв'язання проблеми. Учасники групи, які знаходяться за межами «акваріуму» задають питання тим, хто обговорював проблему, оцінюють якість її розв'язання.

Потім групи міняються місцями. У кінці заняття діяльність підгруп і знання кожного студента оцінюється викладачем.

Результати аналізу контрольного етапу експериментально-педагогічної діяльності засвідчили підвищення рівня готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку, що є підтвердженням позитивного впливу спеціально розробленого та впровадженого в освітній процес ЗВО змістово-методичного забезпечення щодо вирішення досліджуваної проблеми.

3.2. Підготовка майбутніх вихователів до психолого-педагогічного супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку

Пріоритизація підготовки вихователів, що фокусується на розвитку якостей особистості, які дозволяють за будь-яких умов працювати ефективно – звільнення від упереджень та страху перед новим і фундаментальне розуміння верифікованого теоретичного й практичного досвіду – фокусує увагу на створенні науково-методичного інструментарію (змістово-методичного забезпечення), який дозволяє адаптувати здобувачів до сучасних викликів системи дошкільної освіти. З-поміж напрямів підготовки у блоці фахових методик вирізняємо такий, що стосується супроводу артосвіти дітей раннього та дошкільного віку. Вважаємо його інтегративним, позаяк недоречно розглядати формування мистецької компетентності відокремлено від інших видів компетентностей. Аргументування апелює до тези проф. Л. Козак, яка переконана, що освітній процес у закладі дошкільної освіти має містити ознаки цілісної взаємодії дорослих і дітей, розвиток у просторі та часі, інтегративність, пізнавальну спрямованість, орієнтування на дитину та її потреби й спрямування на отримання певних результатів: життєва компетентність та розвиток базових якостей особистості. Така позиція є засадничою, якщо мова йде про зміст підготовки вихователів, у фокусі уваги якого – вміння організувати освітній процес у закладі дошкільної освіти та забезпечити супровід освіти дитини в умовах сім'ї. Ураховуючи напрацювання українських та зарубіжних вчених, акцентуємо увагу на сучасних аспектах підготовки майбутніх вихователів до супроводу мистецької діяльності дитини раннього віку: апелювання до почуттєвої сфери, орієнтування на емоційну відкритість, нешаблонність й прагнення до полівекторного пізнання через діяльнісне осягнення суті предметного, соціального довкілля, властиву окресленому віковому періоду.

Власні наукові розвідки переконують, що підготовка майбутніх вихователів до супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку є ефективною за умови застосування принципу партнерського паритету та синергетичного підходу задля залучення всіх учасників освітнього процесу в освітню взаємодію. Інструментарій педагогічного супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку містить сучасні форми освітньої взаємодії, з поміж яких чільне місце посідає артспілкування – своєрідна форма взаємодії дорослого з дитиною, в основі якої знаходиться елементарна мистецька діяльність, яка супроводжується діалогом (полілогом) учасників. Формування у майбутніх

вихователів навички організації та проведення такої взаємодії з дітьми раннього віку передбачає розуміння особливостей мистецької діяльності дітей раннього віку; вправляння у представленні інформації за допомогою графічних, схематичних елементів (кластерів), що визначають опорні фрагменти артспілкування – активності, методи та прийоми стимуляції, заохочення, педагогічної провокації тощо; моделювання артспілкувань в аудиторії з перспективою апробування їх студентами під час практики.

Аналіз сучасних досліджень з питань організації актуальних форм мистецької взаємодії педагога з дітьми раннього віку показав, що, загалом, тема кластерів у наукових працях є досить популярною. Натомість, використання їх з метою моделювання артспілкувань, зокрема у контексті підготовки майбутніх вихователів, є недослідженим. Результати діагностики рівня сформованості у педагогів ЗДО навичок готовності до модерування кластерів артспілкувань дозволили засвідчити, що підготовка вихователів до такої діяльності (незалежно від того, чи мова йде про освіту здобувачів спеціальності «дошкільна освіта», чи про вивищення рівня фахової компетентності практикуючого вихователя) починається з констатації рівня уявлень, поінформованості, навичок здійснення такого виду діяльності. Діагностика рівня сформованості у здобувачів навичок готовності до модерування кластерів артспілкувань лакмусувала певні причини, пропедевтичне урахування яких сприяло мінімізації неефективного досвіду їх застосування у професійній діяльності.

У першу чергу мова йде про застосування у підготовці майбутніх вихователів до супроводу мистецької освіти дітей раннього віку навчальних занять у формі дискусій, обговорень, ігрового проєктування, майстер-класів, творчих майстерень. Це відповідає інтенсивним технологіям, яким притаманна професійна та особистісна спрямованість, проблемність, інтегративність, емоційність, рефлексійність. Технології контекстного навчання дозволяють усвідомити смислоутворювальний вплив майбутньої професійної діяльності студентів на процес і результат навчальної діяльності, що забезпечує діяльнісний підхід в оволодінні фаховими компетентностями, з-поміж яких виділяємо мистецьку. На особливу увагу заслуговують засадничі ідеї контекстного навчання, які трансформувалися у низку критеріїв, що забезпечували результативність підготовки майбутніх вихователів до супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку з огляду на вікові особливості потенційних вихованців:

- послідовне моделювання цілісного змісту та умов формування основ мистецької компетентності дітей раннього віку (напрацювання власних кейсів на основі актуального змісту мистецької діяльності дітей раннього віку);
- зв’язок теорії з практикою (випереджальне навчання на основі інноваційного досвіду викладача, верифікованого авторськими науковими розвідками);
- спільна діяльність викладача зі студентами (дії поруч, вправляння у мистецьких практиках за принципом «помилка дорівнює досвіду», інтуїтивне

прогнозування та ін.), спрямованої на активність кожного й стимулом до якої слугує окреслення певної проблеми, що потребує вирішення.

З-поміж імітаційних технологій ефективними виявилися антиципаційне моделювання професійних ситуацій (своєрідний «професійний тренажер» для прокачування навичок фахової взаємодії з дітьми раннього віку) під час практичних занять.

З огляду на означене, визначили власну позицію щодо того, що саме має бути змістом підготовки майбутніх вихователів до психолого-педагогічного супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку та які методи, прийоми варто застосовувати під час навчання студентів, щоб досягти окресленої мети. Серед видів мистецько-творчої діяльності дітей раннього віку виділяємо *художньо-продуктивну* (малювання, ліплення, елементарне художнє конструювання); *музичну* (співи, елементарні музично-ритмічні рухи, елементарна гра на шумових на перкусійних інструментах); *театралізовану* діяльність (закладання основ виконавської та глядацької культури).

Мистецька діяльність дітей раннього віку має свою *специфіку*:

– *орієнтир на красу* та властивості звуку, кольору, матеріалу;

– результатом мистецької діяльності є *досвід маніпулятивних дій*, а не конкретний художній продукт;

– в основі художньо-продуктивної діяльності знаходяться *обстеження матеріалів* та їх властивостей;

– музична діяльність дітей раннього віку спрямована на *пробудження емоційного відгуку на музичні твори*, відповідної емоційної реакції на музику різного ладу (мажорного, мінорного) та темпоритму, формування основ ритмічних рухів у такт мелодії, елементарне музикування на шумових та перкусійних інструментах;

– театралізована діяльність включає *розвиток основ глядацької культури* – елементарне зосередження (фокус уваги) на театральних персонажах та емоційний відгук на інсценування, розвиток культури аплодування; *розвиток основ виконавської культури* – заохочення ряження, елементарних публічних виступів оплесками, похвалою тощо, розвиток навички сценічного поклону та ін.

Означені види мистецької діяльності дітей раннього віку виникають як результат бажання розуміти та досліджувати. Відповідно ієрархії потреб А. Маслоу, ці бажання відносяться до вищих духовних проявів особистості. Проте вони можуть так і залишитися на рівні нереалізованих бажань, якщо поряд не буде дорослого, який підтримує, заохочує, фасилітує, за необхідності – стимулює та ініціює дії дитини.

Основою формування мистецької компетентності в дошкільному віці є сенсорний розвиток дітей раннього віку, який має певні характеристики:

- складається новий тип зовнішніх орієнтованих дій;
- примірювання, а пізніше зорове співвіднесення предметів за їх ознаками;
- виникають уявлення про властивості предметів;

- освоєння властивостей предметів визначається їх значимістю у практичній діяльності.

Важливим акцентом під час освітньої взаємодії зі здобувачами визначили осмислення наративу про те, що мистецька діяльність сприяє сенсорному розвитку дітей раннього віку, оскільки передбачає дії з матеріалами, предметами довкілля, які є основою створення певного образу: музичного, театрального, художньо-продуктивного. Без набуття дитиною сенсорного досвіду, без системи різнопланових дій дитина не зможе сформувати уявлення про властивості звуку, фарби, пластичних, конструктивних матеріалів і застосувати їх у власній діяльності. Сенсорному досвіду сприяє соціальна ситуація розвитку в ранньому віці: *ДИТИНА – ПРЕДМЕТ – ДОРОСЛИЙ*. Соціальна ситуація спільної діяльності дитини і дорослого має протиріччя: з одного боку дорослий прагне показати спосіб, зразок дії з предметом, з іншого – дитина прагне виконувати індивідуальні дії. Це протиріччя вирішується у предметній діяльності, результатом якої може бути дія, навичка, уміння (тримати виделку, користуватися ножиком, зав'язувати шнурок тощо) або продукт (елементарне зображення, малюнок; звук – голосом, предметом; виріб – пасочка, колобок та ін.). Виділяємо діяльність з предметами, речовинами, матеріалами, які призводять до отримання певного продукту – результату, оскільки він унаочнює наслідок дії. Під час такої предметної діяльності значимою для дитини раннього віку є співучасть дорослого та його вербалізація дій, перетворень, трансформацій, які дитина отримала під час діяльності: «Глянь як цікаво вийшло: червона фарба розтіклася по паперу, натекла на синю й вийшла фіолетова», «Мокрі ніжки залишають слідочки», «Пасочка з мокрого піску тримає форму, а з сухого – ні», «Тісто тягнеться й тягнеться», «Папір намочився й розірвався, а тканина – тільки намокла», «Кавові зерна у металевій банці звучать, якщо їх потрусити», «Рукав для запікання шелестить, якщо його зминати» та ін. Усвідомлення дорослим того, що дитина, досліджуючи властивості предметів, проживає самобутній період, набуває досвіду, а не робить шкоду (розбирає, розсипає, розливає, розмазує, розляпує та ін.) дозволить отримати неоціненну користь для подальшого розвитку дитини загалом та мистецької діяльності зокрема. Проте, є *два патерни, яких дорослі повинні дотримуватися за будь-яких умов:* 1) упередження ситуацій, які можуть спричинити загрозу для життя і здоров'я дитини; 2) систематичне залучення дитини раннього віку до прибирання наслідків дослідницьких, зображувальних та інших дій. З метою ефективного засвоєння означеного змісту супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку створювали атмосферу імерсії в емоціогенні діяльнісні ситуації, які надають досвід проживань і переживань тієї інформації, яку надає викладач, та яку студенти опановують самостійно.

Підготовка студентів спеціальності Дошкільна освіта до супроводу *художньо-продуктивної* діяльності дітей раннього віку спрямовується на усвідомлення того, що основа означеної діяльності – набуття досвіду дій з різними матеріалами, який ґрунтується на сприйманні. Спочатку дитина фокусує увагу на певному об'єкті. Зазвичай, це яскраві й незвичні предмети. Наступним

кроком є тактильне обстеження предмету: жмакання, розмазування, розкидання, розривання тощо. Тактильний контакт – важливий компонент психічної активності. Дитина раннього віку опановує маніпуляції руками як спосіб отримання нової інформації. Таким чином дитина набуває уявлень про предметний світ і робить певні відкриття: щось залишає видимий слід (мамина помада, зубна паста, крем для взуття, борошно, вода, помідор тощо), щось змінює форму (пісок, глина, сніг, тісто), щось сплющується, зминається, розтягується, розривається, мнеться (папір, тканина тощо). Такі сенсорні відкриття дитини є початком художньо-продуктивної діяльності. Природне прагнення дитини раннього віку до пізнання довкілля працює на мотивацію. Тому пріоритетне завдання дорослого – сприяти цьому прагненню: заохочувати, підтримувати, інтригувати (а що буде, якщо?), створювати умови (організовувати простір, слідкувати за безпекою). Важливим під час практичних занять зі студентами є *моделювання ситуацій* самостійного вибору дитиною засобів реалізації задуму: наприклад, кольору для передачі добре знайомого предмета – апельсину, моркви тощо – із різних кольорів (спочатку зі споріднених – червоний, оранжевий, жовтий, а потім інших – червоний, синій, зелений, оранжевий, жовтий) та спонукати пояснити власний вибір.

Підготовка до супроводу малювання дітей раннього віку передбачає формування уявлень про цей період, як зображення каракуль та плям на різних поверхнях будь-якими матеріалами, які залишають слід: вода, фарба, губна помада, зубна паста, кетчуп тощо за допомогою демонстрації відеоаргументів, ознайомлення з науковими працями, апелювання до досвіду студентів. Моделювання ситуацій, у яких пріоритет – надання дитині можливості переконатися: фарба, барвник – залишають слід; на одних поверхнях його можна витерти, на інших – ні; передати форму досить легко, адже будь-який фрукт, овоч, розрізаний навпіл, листок, пір'їна, пальчик – будь-що, вмочене у фарбу, залишає кольоровий відбиток, дозволяє отримати певне зображення. Вправляння в аудиторії у таких елементарних техніках з подальшим застосуванням отриманого досвіду у взаємодію з дітьми раннього віку під час практики або під час активностей в інших ситуаціях взаємодії з дітьми раннього віку дозволяє не лише пересвідчитися у їх дієвості, але й модифікувати в залежності від ситуації.

Наступний складник професійного кейсу майбутніх вихователів – моделювання ситуацій, спрямованих на ознайомлення дітей з розмаїттям кольорів, наприклад, ігрові вправи: покажи все, що ти бачиш, певного кольору; принеси щось синього, зеленого та ін. кольору; підійди до речі жовтого кольору. Такий «кольоровий» досвід, набутий під час ігрових вправ та завдань, допоможе дитині розвинути спостережливість та естетичний смак.

Діяльність з глиною, піском, снігом, харчовим, солоним тістом дозволяє опанувати прийоми формоутворення. Предметно-маніпулятивна діяльність з кольоровими вкладками, пірамідками різних видів, різноманітних конфігурацій, набори різноколірних столиків з отворами до них, гірки для прокочування кульок, набори для нанизування «кілець» різної величини і форми, конструктори LEGO та інші є основою художньо-конструктивної діяльності. У цих видах

діяльності важливою є акцентуація уваги дитини на тому, що досягнення результату потребує зусиль. А невдача має розцінюватися як досвід: пасочка із сухого піску не тримається, значить потрібно його зволожити; не вийшло зробити кульку з тіста – спробуй іще раз. У засвоєнні цього матеріалу пропонуємо аргументовану дискусію, яка дозволить переконатися, чому важливо приглушити бажання дорослого зробити все замість дитини? Як уникнути формування у дитини стереотипів: можна не напружуватися, за мене все зроблять; можна не доводити справу до кінця, кидати у разі поразки зайняття, «звинувачувати» предмет тощо. З-поміж дієвих інструментів підготовки – створення студентами універсального атрибуту художньо-продуктивної діяльності «Загадкова скринька». Її можна наповнювати різними матеріалами для художньо-продуктивної діяльності, сенсорним матеріалом, використовувати під час ігрових вправ (пізнай на дотик, дістань м'яке, пухнасте, гладеньке) тощо.

У контексті підготовки майбутніх вихователів до супроводу музичної діяльності дітей раннього віку проблема виникала на етапі озвучення теми. Запитання на кшталт «Навіщо нам ця інформація? Ми ж не музичні керівники…» провокували до підсилення аргументації на користь поповнення студентами професійного кейсу з цієї теми. Зниженню спротиву в оволодіння цим матеріалом сприяв прийом «Чи знали ви?» з демонстрацією відео про вплив музики на розвиток дитини у пренатальному періоді та сторітелінг про експеримент Марі Ауер «Пологовий будинок, що співає». Аргументація посилилися й за рахунок проведення батлу «Музичний розвиток дитини: хто головний – музичний керівний чи вихователь?», під час якого студенти зробили вибір на користь активізації оволодіння методами й прийомами педагогічного супроводу елементарної музичної діяльності дітей раннього віку: мотивування дітей до вправляння у звуковидобуванні, створення умов для підспівування, музично-ритмічної діяльності, особливості використання музики під час фрагментів розпорядку дня та проведення свят і розваг у групах раннього віку, забезпечення екологічного підходу до дитячого музичного репертуару, вчення потенціалу музичної діяльності як засобу емоційного розвантаження дітей тощо. На практичних заняттях за допомогою роботи у фокус групах, вправляння у прийомах супроводу музичної діяльності (співання, гра на ДМІ, слухання музичних фрагментів, розроблення та презентація кластерів свят у групах раннього віку та ін.) формували необхідні навички для взаємодії з дітьми. Одним із дієвих засобів слугувало проведення практичних та лабораторних занять у ЗДО. Безпосереднє ознайомлення з досвідом супроводу музичної діяльності дітей раннього віку апелює до емоційної сфери, задіяння якої має суттєвий вплив на самовмотивованість студентів до оволодіння фаховими компетентностями.

Важливим складником підготовки майбутніх вихователів до супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку є формування навичок розвитку у вихованців *основ глядацької культури* – елементарне зосередження на театральних персонажах та стимулюванні емоційного відгуку на інсценування; розвитку культури аплодування, та *основ виконавської культури* – заохочення ряження (переодягання, прикрашання, які дозволяють дитині перетворитися на

принцесу, героя, чарівника та ін.), елементарних публічних виступів оплесками, похвалою тощо, розвиток навички сценічного поклону та ін. В опануванні цією інформацією ефективним виявився прийом занурення у власні дитячі спогади: чи любили перевтілюватися у персонажів мультфільмів, казкових героїв? Чи копіювали образи мами, бабусі, вихователькі? Чи любили виступати перед гостями: декламувати вірші, співати? Чи ходили в театр? Чи пам'ятаєте вистави у дитячому садку? Чи мали травматичний досвід, пов'язаний з виступами перед глядачами чи відвідуванням театру? Звісно, інформація озвучувалась лише за добровільною згодою студентів. Ті, хто не бажав озвучувати, могли записати досвід, а потім самостійно його проаналізувати, послуговуючись відповідним теоретичним матеріалом, презентованим викладачем або зафіксованим на будь-якому носії. Саме така ввідна рефлексія слугувала місточком до сприймання матеріалу про значення мистецтва театру та його вплив на розвиток дитини; методичний інструментарій розвитку у дітей раннього віку бажання дивитися візуалізації літературних творів, заохочення до звуко- та рухонаслідувань, відтворення голосом і мімікою різних інтонацій та емоційних реакцій тощо. Набування фахового досвіду було дієвим за умови глибокого усвідомлення студентами потребнісної сфери вихованця, орієнтованої на дію прийняття ціннісно позитивних впливів дорослого під час безпосереднього сприймання.

Такій професійній імерсії слугували лабораторні заняття у театральній студії ЗДО 518 м. Києва та отриманий досвід під час реалізації освітнього проєкту «Родина hub». Оволодіння техніками ляльковедення, вправляння в оживленні персонажів, метод «біографія ролі», які пропрацьовувалися в аудиторії на наступних парах дозволили відзначити, що студенти постійно проектували свої дії на те, як це сприймуть діти груп раннього віку. Основним наративом, який студенти сформулювали на підставі отриманого досвіду, було розуміння принципу «не нашкодь» з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей сприймання дітьми художніх засобів передачі театральних персонажів: тембру та гучності голосу, надмірності рухів, доцільності театрального реквізиту та спецефектів, музичного оформлення вистави тощо.

Найбільше труднощів виникало під час опрацювання матеріалу про форми мистецької діяльності дітей раннього віку. Адже її особливістю є синкрезія з буденними ситуаціями, які дитина проживає в родині. Мистецьку діяльність важко та й недоцільно виокремити у потоці буденних справ: наприклад купаючись, дитина раннього віку залюбки робить з піни різні фігурки; приймаючи участь у сервіруванні столу та під час приймання їжі може робити візерунки ложкою на каші або вистукувати ритм столовими приборами; одягаючись може надягти колготки на голову й повідомити, що вона заєць з довгими вухами – елемент театралізованої діяльності. І таких прикладів можна навести безліч. Власне, кожна з таких активностей може перетворитися на артспілкування. Проте варто усвідомити: дорослий має розмежувати прийом їжі чи будь-який інший побутовий фрагмент від мистецької діяльності, оскільки крім балощів, ніякої користі від такої діяльності не буде: їсти з дотриманням правил столового етикету, а вже потім займатися театралізацією, малюванням,

ліпленням тощо. Саме тому важливим методом навчання студентів є *проєктування на взаємодію з батьками*. У цьому напрямі дієвою є практика моделювання в аудиторії дистанційних та офлайн форм взаємодії з батьками: консультацій, підготовки педагогічної реклами, інформаційних повідомлень, артмайстерні, мистецькі вітальні, артекскурсії, артлекторії, зустрічі з цікавими особистостями (художниками, музикантами, акторами, науковцями) тощо.

Долання стереотипу (який на жаль і донині домінує у практиці роботи закладів дошкільної освіти) стосовно того, що, освітня взаємодія в ЗДО відбувається виключно на заняттях, визначили як проблему на підставі аналізу досвіду студентів, який вони отримали під час практики. Саме тому поповнення кейсу відбувалося під час спільного обговорення пропозицій урізноманітнення форм мистецької діяльності в групах раннього віку, винесення мистецької діяльності за межі приміщення ЗДО. У результаті такої інтерактивної лекції вдалося змоделювати ситуацію успіху, під час якої студенти впевнилися, що можуть продукувати власні освітні ідеї та висловлювати аргументи на підтвердження або заперечення їх користі. З-поміж методичних знахідок:

- малювання слідочками, ніжками, долоньками; ліплення пасочок, сніжків тощо у пісочниці чи майданчику;
- збирання букетів, жолудів, каштанів та ін.;
- паузи споглядання і вслуховування – дослухатися до співу пташок, стукоту дятла, гулу літака, шуму машини; помітити краплі роси, відображення неба в калюжі, квітку яка розпустилися, перший листочок, хмаринки які перетворюються на химери та ін.;
- емоційно-естетична діяльність під час прогулянки – милування красою, слухання співу пташок, сприймання ароматів, збирання плодів, листя, гілочок, кори дерев, красивих пір’їнок, але лише тих, які знаходяться у траві, фотографування тощо;
- обстеження природного довкілля різними органами чуття (тактильними, нюховими та смаковими) з акцентом на безпечність: у теплу пору року організуйте дитині можливість босоніж бігати по траві; узимку запропонуйте робити відбитки тілом на снігу, попередньо пересвідчившись, що під снігом немає небезпечних предметів.

Пропозиції для взаємодії з дітьми з мистецького портфоліо вихователя: Збийте бурульку і розгляньте її. Дозвольте потримати дитині у руках і пересвідчитися, що під дією тепла руки бурулька тане. Зліпіть сім`ю сніговиків і щодня провідуйте її, спостерігаючи, як вони зберігаються відповідно до температури повітря. Виготовіть кольорові крижинки та прикрасьте ними дерево. Розгорніть сніг, та поспостерігайте, що під ним знаходиться (після спостереження не забудьте загорнути сніг). Навесні побудуйте греблю з різних матеріалів (камінців, гілочок, піску, глини). Дослідіть властивості піску, ґрунту: з чого складається? якого він кольору? як зміниться, якщо його намочити? Такі кінестетичні та маніпулятивні методи дозволять накопичити дитині велику кількість сенсорних вражень, фіксація яких і слугує змістом мистецької діяльності.

Підготовка майбутніх вихователів до супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку базується на моделюванні артспілкувань, артігор та артвправ інтегративного спрямування із зосередженням на виконанні певних мистецьких дій. Наприклад, кольори, форми, звуки дитина пізнає, орієнтуючись на об'єкти і явища природи: синє як небо, жовте як яблучко, червоне як помідор; дзвінкий, як голос синички, ритмічний, як дощ тощо. Звуконаслідування є основою розвитку мовлення та навчання співу. Для мистецького спілкування з дітьми раннього віку визначальними є емоційний аспект і мотивація. Що менші діти – тим емоційнішою має бути мотивація, однак без надмірної таємності, улесливості, неприродних інтонацій, перегравань. Практично спрямованими стали визначені після презентації студентів алгоритмів артспілкувань прийоми залучення дітей до мистецької діяльності: *поступове перемикання уваги* (не слід відразу ж після сніданку «дивувати» дітей викриками ляльки Каті, яка заблукала й потребує допомоги – варто надати дітям можливість завершити попередню діяльність, а потім зосередити їх на включення у інший вид активності). Доречним є використання прийому сторітелінгу: сидячи на килимку покличте дітей до себе, запропонуйте сісти поруч і почніть цікаву розповідь. Важливо пояснити студентам, чому їхні очі мають завжди бути на рівні дитячих очей. Вдалим буде прийом педагогічної провокації: спробуйте походити тривалий час з піднятою головою – неприємне відчуття, чи не так? Завжди його згадуйте, коли спілкуєтесь з маленькими дітьми. Як варіанти: пропозиція до дітей сісти спинками один до одного, заплющити очі та щось уявити; покликати дітей до вікна і спонукати їх до спостереження; почати робити якусь справу (змішувати фарби, витягти конструктор на середину групової кімнати, ввімкнути музику, заспівати, одягнути незвичайний атрибут (віночок, чепчик, маску тощо), замішувати солоне тісто тощо. Єдина умова: усе потрібно робити невимушено, природно, з задоволенням для отримання відповідного налаштування дітей.

У змісті підготовки майбутніх вихователів виокремлюємо гігієнічні та естетичні вимоги до проведення мистецьких форм освітньої взаємодії з дітьми раннього віку: особливу увагу потрібно звертати на безпечність та натуральність матеріалів для мистецьких спілкувань, на освітлення, на облаштування місця для художньо-продуктивного образотворення (поверхні, що легко миються), на одяг дітей (спеціальні костюми художників). Довге волосся має бути заплетене. Варто подбати і про дотримання рухового режиму, і про провітрювання приміщення. Під час музичних артспілкувань потрібно слідкувати за охороною дитячого голосу, дотримуватися звукового режиму гучності під час слухання музики тощо. З дітьми раннього віку музичні заняття проводять у груповій кімнаті. Усе обладнання для мистецьких форм освітньої взаємодії має бути привабливим, безпечним, кожна дитина має мати набір різноманітних матеріалів у достатній кількості. Використанням цифрового контенту під час мистецької взаємодії з дітьми раннього віку є *НЕПРИПУСТИМИМ, оскільки суперечить основному закону розвитку дитини раннього віку: розвиток психічних процесів (мислення, мовлення, пам'ять, увага, уява, сприймання) відбувається на основі сенсОрного досвіду, який дитина отримує під час взаємодії з реальними об'єктами і*

явищами природного, соціального і предметного довкілля. Перегляд цифрового контенту дітьми допускається *з трьох років.*

З метою визначення ефективності супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку пропонуємо студентам, послуговуючись чинними освітніми програмами для дітей раннього й дошкільного віку, матеріалами лекцій, кейсами, сформованими під час практичних, лабораторних занять, досвідом, здобутим під час практики, орієнтуватися на *досягнення навичок мистецької діяльності дитини трьох років* скориставшись *програмою Дитина (2025)*, таблиця 3.1.

Таблиця 3.1.

Досягнення навичок мистецької діяльності дитини трьох років

Художньо-продуктивна діяльність	*Музична діяльність*	*Театралізована діяльність*
Знає основні кольори	Отримує задоволення від слухання і звучання музичних творів	Прислухається до тембру голосу, інтонації, слів дорослого, коли він читає або щось розповідає, повторює за ним звуки, слова
Емоційно відгукується на різні кольори, форми, фактуру	Запам'ятовує слова пісень, колискових, намагається деякі з них відтворити, підспівуючи дорослому	Охоче слухає відповідні віку казки, вірші; супроводжує їх звуками, рухами, мімікою
Малює штрихи, крапки, лінії, кривульки; радіє результатам своїх дій	Виконує елементарні дії з шумовими та перкусійними інструментами	Запам'ятовує коротенькі віршовані твори
Розглядає ілюстрації, називає знайомі об’єкти	Виконує елементарні танцювальні рухи під музику	Приміряє елементи костюма, розглядає різні атрибути, із задоволенням їх використовує для перевтілення
Може зосереджуватися на певному виді художньо-продуктивної діяльності	Реагує на музику мімікою, співом, словом	Наслідує дії персонажів інсценізації, запам'ятовує та відтворює прості театралізовані дії
Із задоволенням виконує елементарні дії з різними пластичними та конструктивними матеріалами	Відгукується на пропозицію відтворити ритм музики плескання, стуканням, тупотінням тощо	Позитивно ставиться до театралізованої гри, аплодує

Важливим є переконання студентів у тому, що означені показники є *ОРІЄНТОВНИМИ*, оскільки кожна дитина має індивідуальну траєкторію

розвитку, зумовлену психічними та фізичними особливостями, ситуацією в сім'ї, умовами зростання тощо. Тому досягнути їх можна *до* трьох років, *по* досягненні трьох років, *після* трьох років: неприпустимо порівнювати дітей між собою – варто порівнювати динаміку досягнень однієї дитини у різні проміжки часу.

Отже, метою фахової підготовки майбутніх вихователів до психолого-педагогічного супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку передбачено не лише забезпечення розвитку здатності виконувати професійні функції вихователя закладу дошкільної освіти, а й пріоритетність розширення світоглядних орієнтирів здобувачів університетської освіти. На реалізацію світоглядної функції підготовки бакалаврів спеціальності «дошкільна освіта» спрямовано зміст тем «Артосвіта як базис формування фахової компетентності майбутніх вихователів», «Мистецтво як інтегратор в освіті дітей раннього і дошкільного віку». З-поміж дієвих практик: освітні батли, ділові ігри, ведення щоденнику мистецьких вражень, підготовка мистецької реклами тощо. Здатність до супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку забезпечується інтерактивними методами: ситуаційним моделювання, розробленням та презентацією кластерів мистецьких активностей, імерсійними практиками мистецьких технік в аудиторії, емоціогенно діяльнісними ситуаціями отримання досвіду проживань, приймання ціннісно позитивних впливів, апробування, модифікування та привласнення отриманого досвіду у практиці взаємодії з дітьми. Проекція на саморозвиток, педагогічну рефлексію досягається за умови використання рефлексійного підходу, популяризованого І. Кондратець: рефлексійні есеї, ментальні мапи удосконалення навичок, мистецької взаємодії з дітьми раннього віку, апелювання до власного дитячого досвіду для напрацювання власного професійного кейсу. У фаховій підготовці здобувачів спеціальності «дошкільна освіта» до психолого-педагогічного супроводу мистецької діяльності дітей раннього віку визначальними слугують принципи здоров'язбереження, природовідповідності, самовираження.

3.3. Підготовка вихователів до формування просторово-часових орієнтувань у дітей раннього віку

Сучасні дослідження підкреслюють необхідність психолого-педагогічного впливу на розвиток сприймання та збагачення чуттєвого досвіду дитини, формування її уявлень про довкілля. Водночас слід зазначити, що формування просторових, а особливо, часових орієнтувань дітей раннього віку не знайшли належного відображення в новітніх психологічних, педагогічних дослідженнях та методичних розробках. Педагогам, які працюють у закладах дошкільної освіти та майбутнім вихователям слід враховувати, що сучасні діти раннього віку значно вирізняються від своїх однолітків попередніх поколінь високим рівнем пізнавальної активності, мають велику потребу у сприйнятті нового, здатністю швидко сприймати та засвоювати інформацію з різних джерел, опановувати гаджети, урізноманітнювати способи застосування вже знайомих предметів в різних видах діяльності. Нове покоління вихователів закладів дошкільної освіти має бути здатним до створення освітнього простору в закладі дошкільної освіти,

суголосного з цінностями гуманістичної філософії та особистісно орієнтованої педагогіки, а саме – допомогти дитини у створенні власної освітньої траєкторії. Сучасна практика дошкільної освіти вимагає розвинених рефлексійних умінь вихователя, які мають бути сформовані вже на етапі університетської підготовки та виявлятися у врахуванні вікових та індивідуальних особливостей дітей, виборі стратегій їх розвитку та моделей професійного спілкування.

На нашу думку, зміст підготовки вихователя до формування просторових орієнтувань дітей раннього віку має включати: засвоєння студентами характеристик категорій «простір» і «час», особливості розвитку дітей раннього віку; засвоєння пізнання дітьми простору та часу; поетапність формування у них просторових та часових орієнтувань; оволодіння психологічним, педагогічним і методичним інструментарієм формування просторових та часових орієнтувань дітей раннього віку у різних видах діяльності. Майбутній вихователь має бути готовим моделювати освітній процес для дітей раннього віку відповідно до їх потреб та можливостей. Задля ефективного формування просторових та часових орієнтувань у дітей раннього віку майбутньому вихователю слід бути готовим вибудовувати освітню взаємодію з ними: разом розглядати, порівнювати, слухати, дивуватися, «відкриваючи» разом з дитиною властивості знайомих і незнайомих для неї предметів, їх розміщення в просторі; використовувати різні способи обстеження; враховувати темпоритм життєдіяльності малюків; проєктувати освітнє середовище в групах раннього віку, доцільно варіюючи його з урахуванням принципів мобільності, забезпечення широких можливостей для різних видів дитячої активності. Водночас педагогам слід враховувати й те, що наразі життя дітей раннього та дошкільного віку, їх розвиток відбувається в умовах воєнних дій. В умовах війни сенсорний досвід дитини може бути обмеженим, що може призвести до порушення мовлення, формування базових якостей особистості, але й до виникнення проблем психічного розвитку загалом.

Відтак важливою складовою підготовки вихователів до формування просторово-часових орієнтувань дітей раннього віку є вивчення вибіркової дисципліни «Технології ознайомлення дітей з простором та часом», завданнями якої є поглиблення знань студентів про роль освоєння часу та простору у побудові дитиною цілісної картини світу; ознайомлення майбутніх вихователів із сучасними технологіями формування просторово-часових уявлень у дітей раннього та дошкільного віку та формування умінь студентів креативно й творчо проєктувати технології ознайомлення дітей раннього та дошкільного віку з простором і часом у різних видах діяльності.

Під час практичних занять з курсу «Технології ознайомлення дітей з простором та часом» ми спрямовували студентів використовувати комунікативні, ігрові технології задля формування просторових та часових орієнтувань дітей раннього віку. Положення про те, що орієнтування у просторі та часі є основою пізнавального й емоційного аспектів життя дитини та важливою умовою соціалізації, підкреслює ефективність діалогових технологій в аспекті формування у дітей раннього віку просторових і часових орієнтувань. У ранньому віці розвивається здатність використовувати власну

сенсорну систему в процесі дослідницької діяльності. Спостереження за змінами та безпосереднє ознайомлення з предметами та явищами навколишнього світу сприяє пізнанню їх властивостей та ознак, збагачує сенсорний досвід, мовлення дитини. У цьому контексті застосовували технології ситуативного моделювання з дітьми раннього віку, моделювання діалогічних ситуацій, Зазвичай, метод ситуативного моделювання потребує ретельної підготовки, зокрема передбачає таку послідовність: перший етап – організаційний, під час якого відбувається окреслення шляхів розгортання події та підготовка до цього, другий – операційний, що передбачає виконання певних дій, процедур, операцій. Третій етап – власне гра.

Разом зі студентами розробили такі ситуативно-моделювальні завдання та ігри для дітей раннього віку:

- «Покажи, де знаходиться твоя улюблена іграшка» (Дитина показує. Її заохочують вказати та назвати напрям «А де вона? Ми не бачимо! Вгорі? Внизу?...») – закріплення просторових напрямів.
- «День і ніч»: Коли світить сонечко (картинка) – малюки бігають, коли місяць – «сплять».
- «Що було спочатку, а що потім?» – складання історії або картинок у правильному порядку, тобто логічній послідовності подій у часі – своєрідний сенсорний «календар дня»: викладання ланцюжка з 2-3 картинок: «Спочатку ми одягаємося, потім йдемо гуляти». Дитина має обрати картку, яка відповідає першій дії у знайомій ситуації (миття рук, одягання, прогулянка). При цьому ми акцентували увагу на важливості супроводження дій дитини коментарем вихователя: «зараз», «після», «потім».
- «День у садочку» – моделювання розпорядку дня через гру (викладання 8-10 картинок з руховою імітацією дій/подій): спочатку прокинулись (потягнулися), прийшли до дитячого садочка, (потупотіли ніжками) та ін.

Студенти розробляли тематику та алгоритми проведення ігор на формування просторових і часових уявлень у дітей раннього віку, враховуючи, що просторово-часові уявлення дітей є основою для сприйняття рухів:

- Рухатися *З ЧИМ*: м’ячем, тарілкою, кільцем, кубиком тощо.
- Рухатися *КУДИ:* до стола, стільця, м’яча, стіни, кімнати, дерева тощо.
- Покласти предмет *КУДИ*: на стіл, на полицю, перед іграшкою тощо.

Такі ігри сприяють не лише вдосконаленню орієнтувань дитини у напрямах, але й правильному позначенню їх у мовленні, належному вживанні просторових прийменників. Ігри на ознайомлення з ритмом і тривалістю (імітаційні рухи з музичним супроводом різної тривалості; прослуховування звуків (рухів стрілок годинника та дерев’яних паличок тощо). Варто відзначити, що спочатку студентам було важко під час розроблення тематики й алгоритму проведення ігор та інших форм освітньої взаємодії враховувати складність і своєрідність процесу освоєння дітьми раннього віку простору і часу: вони інколи проектували надто складні завдання для дітей раннього

віку: наприклад, щодо вдосконалення уміння визначати положення того чи іншого предмета відносно себе, орієнтування у напрямах і з позиції іншої людини, називати послідовність днів тижня тощо.

Також разом зі студентами ми здійснили спроби адаптувати технологію використання інтелектуальних карт (Н. Гавриш) для освітньої взаємодії з дітьми раннього віку (третій рік життя): центральний образ (об'єкт уваги) – «Мій дитячий садок» (фото ЗДО). Основні об'єкти (теми) – фото/малюнки із зображенням пір доби, року, подій, відображених у часі. Від центрального образу (зображення/фотографії центрального образу) відходять гілки. Відповідно студенти розробили для дітей третього року низку питань «Коли я приходжу до дитячого садочка?», «Коли мене забирає мама і я йду додому?» (час) та «Де знаходиться мій садочок?» (поряд з будинком тощо – простір). Загальна кількість фото/малюнків має не перевищувати 10. До гілок діти прикріплюють фото/малюнки, на яких зображено зміни доби (ранок, вечір), пір року, подій, відображених у часі та ілюстрації центрального об'єкту, що змінюється з часом (у різні пори року – зима, весна, літо, осінь). Така освітня взаємодія допоможе дітям впорядкувати уявлення про послідовність подій, просторові зв'язки між предметами та явищами, та закладає основи цілісного сприйняття картини світу, де об'єкти та явища знаходяться в логічному взаємозв'язку.

Ураховуючи реалії сьогодення, на практичних заняттях з дисципліни «Технології ознайомлення дітей з простором і часом» ми приділили увагу розробці тематики та алгоритмів ігор для дітей раннього віку в укритті, які не лише сприятимуть формуванню просторових і часових орієнтувань вихованців, але й допоможуть зняти напругу в умовах замкненого простору, подолати стрес і страх від звуків повітряної тривоги, дозволять відчути себе у безпеці. Для цього використовували ігри на ознайомлення з ритмом і тривалістю – ігри-плескання (намагання повторити ритм нескладної мелодії або пісні), тілесні ігри – заохочуємо «вітатися» з кожною частиною обличчя, показуючи її («Доброго ранку (дня) носик, щічки, бровки» тощо) та іншими частинами тіла; «Де знаходиться ведмедик?» – піднімати іграшку вгору, вниз, саджати її біля іншої іграшки, спонукаючи малят вказувати напрям та використовувати просторові прийменники (варіант – відволікти дітей і розмістити іграшку в приміщенні укриття або у халабуді, потім попросити дітей знайти її та назвати, де саме вона знаходиться.

У процесі вивчення курсу розглядали можливості освітнього простору закладу дошкільної освіти як важливої умови реалізації технологій ознайомлення дітей з простором і часом. Удосконалення освітнього середовища закладу, його предметна насиченість, зміст і характер взаємодії учасників освітнього процесу в освітньому середовищі, часова і просторова організація видів активності дітей в умовах керованого та вільного вибору, мобільність, багатофункційність, відповідність індивідуальним та віковим можливостям дітей, має неоціненне значення для фізичного, соціального та когнітивного розвитку дитини, розширює їх уявлення про властивості об'єктів та явищ довкілля. Студенти проектували ігровий простір для дітей задля

ефективного формування у них уявлень про простір і час: моделювали ігрові локації, де зображення на картках та фотографії групових кімнат, закладу, природи, самих дітей у різні пори року, природні матеріали; дидактичні матеріали для вправ «Збери фігуру», «Частини тіла» тощо.

Отже, підготовка вихователів до формування просторових і часових орієнтувань дітей раннього віку є важливою складовою фахової підготовки, яка має ураховувати вікові (психологічні, фізіологічні) та індивідуальні особливості дітей раннього віку; потребує активного включення студентів у ситуації моделювання тематичної взаємодії під час аудиторного навчання та апробації відповідних кейсів у практиці роботи груп дітей раннього віку.

3.4. Підготовка майбутніх вихователів до формування комунікативної компетентності дітей раннього віку

Попри значну кількість наукових досліджень, присвячених проблемам мовленнєвого розвитку дітей раннього та дошкільного віку, пошуку нових шляхів формування їхньої мовленнєвої компетентності та різним аспектам організації освітнього процесу у вищій школі, питання підготовки майбутнього вихователя до формування мовленнєвої компетентності дітей раннього віку в закладі дошкільної освіти залишається недостатньо опрацьованим і потребує ґрунтовнішого вивчення. Для уточнення понять, доцільно визначити структурні компоненти змісту процесу мовленнєвого розвитку дітей раннього віку у контексті сучасної лінгводидактики. До таких компонентів належать: мовленнєва компетентність як одна з провідних характеристик особистості; мовленнєвий розвиток, що передбачає формування необхідних мовленнєвих умінь і навичок; навчання мови, пов’язане з оволодінням елементарними знаннями про мову й мовлення, які формуються на основі мовного чуття та водночас сприяють його розвитку; а також мовленнєве виховання, спрямоване на становлення мовленнєвої культури особистості. Мовленнєва компетентність розглядається як здатність і готовність дитини доречно й ефективно використовувати мовні засоби у різних життєвих ситуаціях – висловлювати думки, наміри, бажання, прохання, поєднуючи мовлення з позамовними (жести, міміка, рухи) та інтонаційними засобами виразності.

Отже, триєдина мета цілеспрямованої роботи з розвитку мовлення полягає у формуванні мовленнєвої компетентності як ключової базисної характеристики особистості. Вона реалізується через системну взаємодію трьох взаємопов’язаних напрямів: розвитку мовлення, навчання мови та мовленнєвого виховання. Важливим є усвідомлення майбутніми вихователями змістових характеристик мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку:

- Лексична компетентність передбачає наявність словникового запасу, що відповідає віковим можливостям дитини, уміння доречно використовувати слова, а також грамотне й доцільне вживання малих форм фольклору, (приказок, прислів’їв), образних висловів і фразеологізмів.
- Фонетична компетентність охоплює правильну артикуляцію звуків рідної мови та звукосполучень відповідно до орфоепічних норм, дотримання

наголосу, достатній рівень розвитку фонематичного слуху, що забезпечує розрізнення звуків, а також володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тембр, сила голосу, логічний наголос тощо).

- Граматична компетентність полягає у спонтанному й правильному використанні граматичних форм рідної мови відповідно до її норм і правил (рід, число, відмінок, клична форма тощо), сформованості чуття граматичної будови мовлення та наявності навичок самокорекції щодо дотримання граматичних норм.
- Діалогічно-монологічна компетентність охоплює розуміння зв'язного мовлення, уміння відповідати на запитання й ініціювати їх, підтримувати та розпочинати спілкування, вести діалог, а також будувати різні види розповідей.
- Комунікативна компетентність передбачає інтегроване використання мовних і немовних засобів у процесі спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в умовах комунікації та виявляти ініціативу у взаємодії з іншими.

Кожен вид компетентності має свої вікові особливості та базові характеристики. Важливим чинником успішного мовленнєвого розвитку дитини є систематичне мовленнєве вправляння у повсякденній діяльності – під час гри, праці, побутових процесів і прогулянок. Поєднання спеціально організованих занять із різними видами діяльності сприяє закріпленню мовленнєвих умінь і навичок, формує здатність застосовувати їх у життєвих ситуаціях та збагачує мовленнєвий досвід дітей.

Розвиток мовлення дітей раннього віку у закладі дошкільної освіти реалізується у двох основних формах – під час організованих занять і в повсякденній діяльності. У щоденному житті розв'язуються ті самі мовленнєві завдання, у різних видах діяльності, забезпечуючи подальше вдосконалення усного мовлення. Водночас особливо важливим є створення умов для максимальної реалізації потреби дитини в мовленнєвому спілкуванні з дорослими та однолітками. Не всі освітні завдання можуть бути однаково ефективно реалізовані в межах різних видів діяльностей. Формування навичок розмовного мовлення та культури спілкування потребує природних життєвих ситуацій, зрозумілих і значущих для дітей мотивів мовленнєвої діяльності. Зміст і методи освітньої взаємодії значною мірою визначаються віковими особливостями вихованців. Зокрема, для дітей третього року життя особливо сприятливими є побутово-життєдіяльні процеси, як середовище активного мовленнєвого розвитку.

У процесі невимушеного спілкування вихователь спонукає дітей до активного мовлення, вправляючи їх у називанні предметів (одягу, взуття, речей для сну та гігієни), їхніх ознак і дій з ними («Принеси свій гребінець», «Помий руки з милом»). Взаємодія вихователя з дітьми будується з урахуванням послідовності формування навичок самообслуговування, що передбачає супровід власних дій мовленням. Спочатку дітей залучають до відтворення назв виконаних дій («Скажи – повтори»), згодом – до їхнього передбачення («Що ти

будеш робити?»). У такий спосіб формується здатність розрізняти та словесно позначати дії, зокрема протилежні за значенням («застебнути – розстебнути»). На наступному етапі, коли навички самообслуговування достатньо сформовані, дитина може коментувати власні дії в процесі їх виконання («Не заважай мені, я дістаю куртку»). Важливим аспектом є також формування мовленнєвого етикету: виховання звички звертатися до дорослих і однолітків із проханнями («Дай, будь ласка, м'ячик») та пропозиціями («Ти будеш лікарем»).

Значний потенціал для мовленнєвого розвитку дітей містить ігрова діяльність. Саме тому важливо цілеспрямовано навчати дітей користуватися мовленням у процесі гри – домовлятися, пояснювати свої дії, висловлювати прохання та наміри. Спілкування педагога з окремою дитиною нерідко переростає у взаємодію з кількома дітьми, і такі малі групи доцільно підтримувати як умову активізації мовлення.

Системна робота з розвитку мовлення має продовжуватися і під час прогулянок. Ретельно продуманий зміст прогулянки сприяє збагаченню словникового запасу дітей і розвитку їхньої пізнавальної активності. Спостереження за природою (рослинами, тваринами, птахами, явищами) мають бути нетривалими, але змістовними. Водночас важливо залучати дітей до спостереження за працею дорослих, що також розширює їхній мовленнєвий досвід і стимулює мовленнєву активність. Важливо систематично заохочувати мовленнєві досягнення дітей, що сприяє формуванню впевненості дитини у власних можливостях і зміцнює довірливі взаємини з вихователем.

Ще однією формою з розвитку мовлення є індивідуальна робота, що здійснюється впродовж дня у повсякденній діяльності. Її основне призначення полягає у закріпленні мовленнєвих умінь і навичок, сформованих під час освітньої взаємодії. Зокрема, це може бути відпрацювання правильної вимови окремих звуків, демонстрація їх артикуляції, постановка звука з використанням звуконаслідування. Індивідуальна робота з дитиною проводиться систематично – кілька разів на тиждень – до повного подолання мовленнєвих труднощів.

Означене є змістом підготовки студентів спеціальності Дошкільна освіта під час опанування освітніх компоненти лінгводидактичного циклу, зокрема «Технології розвитку мовлення дитини та ознайомлення з літературою» (2, 3 семестр) та «Дитяча література та розвиток мовлення дітей дошкільного віку» (3, 4, 5 семестр). Вивчення цих курсів забезпечує підготовку майбутніх вихователів до формування мовленнєвої компетентності дітей раннього і дошкільного віку; використанні сучасних підходів до мовленнєвої діяльності в закладі дошкільної освіти та формуванні основ читацької компетентності дітей і власної читацької рефлексії. Метою зазначених дисциплін є забезпечення психолого-педагогічної, лінгводидактичної та методичної підготовки майбутніх фахівців до професійно-мовленнєвої діяльності в умовах сучасного ЗДО, як у різних видах діяльності так і в повсякденному житті.

Завдання навчальних дисциплін передбачають формування таких компетентностей:

- здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими;
- здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів);
- здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку елементарних уявлень про різні види мистецтва і засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо) та досвіду самостійної творчої діяльності.
- здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи з цих дисциплін є змістовними, пізнавальними та особливо цінними для професійного становлення майбутніх вихователів. Метою самостійної роботи є формування вмінь працювати з нормативно-правовими документами, фаховою літературою та іншими інформаційними джерелами, необхідними для ґрунтовного засвоєння навчального матеріалу, а також розвиток навичок самостійного опрацювання та подання професійно значущої інформації.

Самостійна робота передбачає виконання різних типів завдань, спрямованих на опанування змісту конкретних тем курсу, зокрема:

- створити «педагогічне портфоліо»: методична лабораторія (створення ментальних мап, фреймів, авторських ігор і вправ); методичний дайджест (тематичні статті науковців); методичний кейс (пам`ятки, рекомендації); методичний кінозал; педагогічна скарбничка (художні твори);
- створити «Педагогічний Reels».
- Виконання самостійної роботи здійснюється під час семінарських занять, а також включається до змісту модульного контролю разом із матеріалом, опрацьованим на аудиторних заняттях.

Мовленнєвий розвиток дитини виступає провідним засобом її взаємодії з навколишнім середовищем і є важливою умовою процесу соціалізації. Мовленнєва компетентність розглядається нами як одна з базових характеристик особистості, що формується в ранньому віці. Важливим завданням освітнього процесу є формування мовленнєвої компетентності дітей раннього віку у різних моментах розпорядку дня. Завдання майбутнього вихователя полягає в оволодінні специфікою організації та здійсненні освітньої взаємодії, спрямованої на розвиток мовлення дітей у різних видах їхньої життєдіяльності. Під час навчання у закладі вищої освіти майбутні вихователі опановують науково-теоретичні основи освітніх компонентів лінгводидактичного циклу, які разом із розвитком педагогічної майстерності сприяють формуванню творчої активності, готовності до самовдосконалення та інноваційної діяльності, а також розвитку критичного мислення. Отже, засвоєння змісту цих дисциплін забезпечує формування професійно важливих якостей фахівця, розвиток професійного мислення і творчого підходу, а також уміння організовувати й планувати освітню

взаємодію з дітьми раннього віку та взаємодію з батьками в умовах сучасного розвитку дошкільної освіти в Україні.

Підготовка майбутніх вихователів до психолого-педагогічного супроводу фізичного розвитку дітей раннього віку

Підготовка фахівців потребує постійного удосконалення методів і прийомів навчання, надання переваги таким з них, які спрямовуються на розвиток мотиваційної готовності до навчання, і в подальшому – до професійної діяльності, пробуджують активність студента в оволодінні уміннями й навичками, що визначають професійну майстерність. Вважаємо, що зв'язок теорії з практикою є критерієм для визначення рівня готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності в закладі дошкільної освіти.

Навчання майбутніх вихователів бакалаврського рівня вищої освіти важливо розглядати в комплексі освітньо-виховних впливів, що спрямовані на формування у студентів позитивного ставлення до педагогічної професії, забезпечують теоретичну підготовку, знання системи методичних підходів, методів і прийомів для набуття основ педагогічної майстерності. Відповідно до навчального плану студенти вивчають навчальну дисципліну «Здоров'язбережувальні технології в дошкільній освіті». Програма та навчальний курс побудовані на основі тісного взаємозв'язку та єдності теоретичного та практичного матеріалів. Оволодіння змістовим компонентом вищеназваного курсу дозволить формувати фахові компетентності та забезпечить фахову підготовку студентів до реалізації психолого-педагогічного супроводу фізичного розвитку дітей раннього віку. Зміст навчальної дисципліни «Здоров'язбережувальні технології в дошкільній освіті» включає тему «Фізичне виховання дітей раннього віку». У робочій програмі курсу визначено базисні компетентності з теми:

ати уявлення про мету, завдання, зміст, структуру освітньої лінії «Особистість дитини» Державного стандарту дошкільної освіти та базисний зміст фізичного виховання і здоров'язбереження в освітніх програмах для дітей раннього і дошкільного віку;

озуміти і знати умови та зміст здорового способу життя дітей в ЗДО;

озуміти свою роль як педагога у забезпеченні системи здорового способу життя як чинника фізичного і психологічного благополуччя дитини в умовах ЗДО;

міти характеризувати основні складові системи фізичного виховання дітей раннього віку: мету, завдання, засоби фізичного виховання;

нати анатомо-фізіологічні особливості дітей раннього віку;

нати закономірності фізичного розвитку дітей раннього віку;

нати види і способи основних рухів, володіти технікою виконання всіх основних рухів;

нати специфіку навчання дітей рухових дій у групах раннього віку;

нати особливості застосування засобів фізичного виховання в освітній взаємодії з дітьми раннього віку;

міти здійснювати психолого-педагогічний супровід фізичних вправ дітей раннього віку;
міти здійснювати психолого-педагогічний супровід ігрових вправ дітей раннього віку;
міти створювати умови для змістовної самостійної рухової діяльності дітей раннього віку та забезпечити керівництво з урахуванням індивідуального стилю рухової поведінки дитини;
нати правила безпеки у процесі проведення занять з розвитку рухів у залі та на повітрі та у повсякденній життєдіяльності.

Принагідно зазначимо, що в процесі вивчення теми «Фізичне виховання дітей раннього віку» актуалізується зв'язок теорії фізичного виховання з іншими навчальними дисциплінами: психологією, педагогікою, людинознавством (інтегрований курс). І так само важливо зазначити, що своєчасність підготовки майбутніх вихователів до фізичного виховання дітей раннього віку визначається певними чинниками: засвоєння основ професійної діяльності педагога; відповідальне ставлення до питання формування здоров'я вихованців; усвідомлене і ціннісне ставлення до власного здоров'я для досягнення особистісних і професійних цілей, якісного виконання функціональних обов'язків.

У процесі фахової підготовки майбутніх вихователів до здійснення дієвого впливу на збереження і формування здоров'я дітей раннього віку ефективним став практико-орієнтований підхід. Для перевірки дієвості цього підходу було вжито певних заходів. Цим зумовлюються завдання нашого дослідження:
ивчити та узагальнити стан підготовки студентів, рівень їх теоретичних знань та професійних умінь з фізичного виховання дітей раннього віку;
бґрунтувати та практично перевірити ефективність практико-орієнтованого підходу для формування професійних умінь і навичок.
Для вирішення цих завдань передбачалося використати такі способи:
ривести зміст навчання відповідно до сучасних вимог професійної діяльності через корекцію робочої програми навчальної дисципліни «Здоров'язбережувальні технології в дошкільній освіті»;
досконалення методики формування педагогічних умінь і розвитку професійно значущих якостей через систему навчальних занять, побудованих на активних методах навчання, спрямованих на пробудження не лише інтелектуальної, але й особистісної й соціальної активності студента;
ідготовка низки завдань для педагогічної практики з метою діагностування та аналізу фізичної підготовленості дітей раннього віку; рівнів навантажень і різних формах організації фізичного виховання.

Під час дослідницької роботи за допомогою анкетування та бесід визначалось розуміння студентами сутності професійної діяльності в галузі фізичного виховання дітей раннього віку. Зміст анкети включав такі питання:
и є у Вас досвід особистісного та професійного спілкування з дітьми раннього віку? Обґрунтуйте відповідь.

и вважаєте Ви необхідним організацію процесу фізичного виховання та в групах раннього віку? Якщо так, чому? Обґрунтуйте власну думку.
цініть у відсотках рівень Ваших знань про анатомо-фізіологічні особливості та особливості фізичного розвитку дітей раннього віку. Обґрунтуйте власну думку.
ля засвоєння яких рухових умінь ключовим є саме ранній вік?
и потрібні, на Вашу думку, спеціальні заняття з фізкультури для навчання дітей раннього віку фізичних вправ? Обґрунтуйте власну думку.
и знаєте ви, яка мета чіткого дотримання розпорядку дня в ранньому віці? Обґрунтуйте власну думку.
кі засоби фізичного виховання дітей раннього віку можете вказати?
кі рухливі ігри для дітей раннього віку можете назвати?
и вважаєте Ви необхідним формування позитивних емоцій як чинника становлення особистості дитини та важливих для проведення процесів життєдіяльності упродовж дня? Якщо так, обґрунтуйте власну думку.

Маємо такі результати аналізу відповідей студентів. Щодо першого питання анкети, 100% респондентів підтвердили, що мають досвід спілкування з дітьми раннього віку, адже на другому курсі у них була навчальна та виробнича педагогічна практика в групах раннього віку. Тож вони мають уявлення про дітей раннього віку, мають досвід проведення різних активностей, прогулянки, процесів життєдіяльності тощо. Щодо другого питання анкети, 100% респондентів підтвердили важливість фізичного виховання в групах раннього віку. Однак не змогли аргументовано відповісти, чому процес фізичного виховання в групах раннього віку має бути чітко організованим. Результат аналізу відповідей на третє питання анкети засвідчили, що студенти мають низький відсоток знань (в середньому 15%) про анатомо-фізіологічні особливості та особливості фізичного розвитку дітей раннього віку. Пояснили це тим, що вивчали це питання під час курсу «Людинознавство», однак мають незначні залишкові знання. На основі аналізу відповідей на четверте питання анкети можемо констатувати, що 75% респондентів вважають, що дітей у ранньому віці вчать ходити, бігати, повзати. Результати аналізу відповідей студентів щодо необхідності організації спеціальних занять з фізкультури для навчання дітей раннього віку фізичних вправ (п’яте питання) засвідчують, що більшість респондентів (75%) погодилися з цим твердженням, хоча й не змогли довести аргументацію. Щодо шостого питання анкети, 100% респондентів відповіли, що діти раннього віку мають жити за чітким розпорядком, однак про його значення для розвитку дитини, збереження і зміцнення її здоров’я не змогли відповісти. Результати аналізу відповідей студентів щодо знання ними засобів фізичного виховання дітей раннього віку (сьоме питання анкети) вказують, що більшість студентів (85%) не знають засобів фізичного виховання. Лише 15% респондентів вказали засобами ігри, водні процедури, рухову активність, ходьбу босоніж. Щодо восьмого питання анкети, лише 15% респондентів могли назвати такі рухливі ігри «Потяг», «У ведмедя у бору», «Кіт і миші». Пояснили, що ці ігри вони проводили з дітьми під час педагогічної навчальної практики. Інші студенти теж зазначили, що проводили з дітьми ігри на прогулянці, але не пам’ятають їх

назв. Названа студентами рухлива гра «У ведмедя у бору» є грою для дітей середньої групи, однак студенти стверджували, що в ігри такого типу грають з дітьми вихователі. Результати аналізу відповідей студентів на дев'яте питання анкети засвідчили, що 72% респондентів вважають формування позитивних емоцій у ранньому віці важливим, однак аргументувати цю педагогічну максиму не змогли.

На основі отриманих результатів можемо констатувати, що студенти мають загальні уявлення та несистемні знання про значення фізичного виховання для цілісного розвитку особистості дитини раннього віку. Їхнього навчального досвіду та досвіду, набутого під час педагогічної практики, замало для повноцінного обґрунтування власної думки з приводу супроводу фізичного розвитку дітей раннього віку. Означені висновки спонукали нас оптимізувати змістове наповнення теми «Фізичне виховання дітей раннього віку», продумати дієвіше використання педагогічного інструментарію (методи, засоби, прийоми освітньої взаємодії, організаційні форми навчання). Тобто, посилити саме практичну спрямованість підготовки, з оптимізацією практико орієнтованого підходу. Саме тому під час подальшої дослідницької роботи створювали умови під час організації навчальної діяльності для максимальної залученості студентів до вивчення теми, активізації відповідно до індивідуальних можливостей кожного студента. Крім цього, було зроблено акцент на посиленні мотиваційного компоненту фахової підготовки до майбутньої здоров'язбережувальної діяльності. Процес набуття професійного досвіду кожним студентом залежить від активності суб'єктів педагогічного процесу на основі взаємодії та мотивації діяльності. Ми свідомі того, що мотивація до вивчення теоретичного матеріалу теми виходить із потреби вирішення конкретного практичного завдання. На наше переконання, для формування у студентів мотивації до здобуття якісної освіти важливе значення мало забезпечення діалогічного характеру освітнього процесу. Це дозволить сформувати навички діалогічного спілкування, повагу до думки інших, уміння виділяти проблему із загальної ситуації, на основі вивчення теоретичних і методичних основ вибирати оптимальний спосіб рішення, прогнозувати і аналізувати результати, проєктувати фізкультурно-оздоровчу роботу та включатися у практичну діяльність, що відповідає критеріям професійної компетентності фахівця.

Результати аналізу наукової, науково-методичної літератури з проблеми дослідження, матеріали власних досліджень дозволили визначити, що основними технологіями для ефективної підготовки майбутніх фахівців, є:

роблемне навчання (проблемний виклад матеріалу, частково-пошукові методи, дослідницькі методи), що є одним із шляхів розвитку пізнавальної та пошукової діяльності студентів, формування здатності свідомо сприймати матеріал, творчо застосовувати знання;

омунікативні технології, засновані на активних формах і методах (круглі столи, дискусії, колективні форми навчання, прес-конференції та ін.);

оделювання предметного і соціального змісту майбутньої професійної діяльності;

грові технології (ділові, рольові ігри).

Під час вивчення теми «Фізичне виховання дітей раннього віку» було зроблено акцент на посиленні практичної спрямованості навчальних занять, використання активних форм викладання. Широке використання набув кейс-метод – метод проблемно-ситуаційного аналізу, спрямований на осмислення конкретної професійної ситуації у сфері фізичного розвитку та здоров'язбереження дітей раннього віку, що не тільки відображує опис проблеми, але й актуалізує певний комплекс знань, що необхідно засвоїти при вирішенні певної проблеми. Переконалися, що цей метод дозволяє студентам не просто вирішувати завдання й отримувати інформацію, але й емоційно занурюватися у реальну професійну ситуацію. Використання лекції з проблемним викладом дозволило констатувати, що у студентів підвищується інтерес до навчального матеріалу, підвищується усвідомлення інформації. Під час викладу лекційного матеріалу доцільним було використання проблемних завдань та створення проблемної ситуації, основу якої становила пізнавальна суперечність між відомою та незнайомою інформацією. Певні проблемні завдання, що порушувалися під час викладу лекційного матеріалу, переносилися для розгляду під час семінарського заняття, оскільки передбачалося ознайомлення студентів з додатковою літературою та пошук нової інформації. Так, під час лекції з теми «Особливості використання засобів фізичного виховання дітей раннього віку» перед студентами було розкрито поняття про рухливу гру та ігрову вправу, значення гри для розвитку дитини раннього віку, особливості проведення ігрових вправ з дітьми другого та третього року життя. Після цього студентам пропонувалося визначити доцільність застосування в ранньому віці саме ігрової вправи, а не рухливої гри. На семінарському занятті результативність такого завдання була очевидною. Студенти активно брали участь в обговоренні цієї проблеми, доповнювали один одного, зробили правильні висновки та розглянули використання ігрових вправ упродовж дня в групах раннього віку. Використовували під час ознайомлення з навчальним матеріалом і логічні запитання з елементами евристики. Так, під час розгляду питання щодо варіантів проведення занять з розвитку рухів в групах раннього віку, студентам пропонувалося самостійно проаналізувати варіанти занять та дати аргументовану оцінку зробленого вибору. У кінці розгляду питання студенти разом з викладачем роблять висновки: вибір певного варіанту проведення занять з розвитку рухів залежить від віку дітей, педагогічних завдань, ступеня засвоєння ними певного руху, складності рухів, чергування високого та низького рівнів рухової активності, наявності фізкультурного обладнання.

На основі використання навчальних занять з проблемним викладом матеріалу можна зробити висновки, що така форма навчання сприяє розвитку у студентів інтересу до теми та навчальної дисципліни загалом, підвищує якість професійної підготовки, розширює творчий потенціал. З іншого боку, вивчення теми не може бути побудоване лише на основі розв'язання проблем. Тому пошукові методи поєднували з репродуктивними. Застосування репродуктивних

методів забезпечує засвоєння інформації, але, разом з тим, не реалізує завдання формування творчої самостійності студентів. Тому їх поєднання необхідне.

Були розроблені та проведені ділові та рольові ігри під час семінарських та практичних занять: «Комплексне використання засобів фізичного виховання дітей раннього віку», «Педагогічна рада з навчання дітей раннього віку ігрових вправ». Проводилися дискусії та круглий стіл: «Формування рухового досвіду дітей раннього віку», «Ранній вік: ігрова вправа чи рухлива гра?». Для ефективного проведення дискусій пропонували студентам літературу для самостійного попереднього опрацювання. Це давало можливість під час лекції чи семінарського заняття обговорювати дискусійні питання та питання, які викликали особливі труднощі у студентів або особливу зацікавленість та мали особливу значимість для майбутньої професійної діяльності.

Для формування практичного досвіду студентів доцільним було використання моделювання різних форм організації фізичного виховання з дітьми раннього віку (ігрові вправи, загальнорозвивальні вправи, заняття з розвитку рухів). Звертали увагу на методичні питання та на оволодіння студентами технічним виконанням фізичних вправ. Ми враховували, що для стимулювання засвоєння знань студентами слід надати їм можливість проявити себе в спеціально створеній умовній ситуації. Тому такі заняття проводили після того, коли студенти набули необхідних рухових умінь і звикли спілкуватися в навчальній аудиторії, засвоїли приклад викладача щодо моделювання ситуацій в роботі з дітьми. Методика проведення моделювання професійної діяльності полягала в наступному. Спочатку викладач демонструє прийоми освітньої взаємодії з дітьми раннього віку, які використовуються на заняттях, іграх. Після цього включаються в підготовку та проведення занять самі студенти: розробляють комплекси фізичних вправ, підбирають ігрові вправи, визначають питання для спостереження за роботою одногрупників для проведення в навчальній аудиторії частково або повністю ті форми роботи, які використовуються у ЗДО. Під час означеного моделювання здобувачі мають можливість наблизитися до реального педагогічного процесу, навчаються розв’язувати комунікативні завдання. Поступово в них формується уміння ставити запитання, оцінювати діяльність інших студентів, складається власний стиль діяльності, формується самооцінка, і як наслідок, підвищується інтерес до теоретичних знань, розвивається упевненість у собі, здатність швидше долати бар’єр переходу від ігрової ситуації у навчальній групі до безпосередньої взаємодії з вихованцями.

Практикували також заслуховування та обговорення виступів студентів за матеріалами курсової роботи під час семінарських та практичних занять. виступи поєднувалися з проблемою заняття. Це певною мірою активізувало студентів та викликало у них більшу відповідальність за якісне виконання власного дослідження.

З метою вивчення ефективності експериментальної роботи були проведені контрольні зрізи – виявлення рівня знань і умінь студентів. Були використані методи: анкетування, бесіди, аналіз виконання практичних завдань, аналіз

діяльності студентів під час ділових та рольових ігор. Одержані результати порівнювалися з результатами констатувального етапу експерименту. Виявлено, що зміни в змісту курсу, у використанні більш ефективних методів навчання, чітко визначена система умінь, дещо підвищили рівень професійної підготовленості студентів. Сатіального рівня досягли 38% респондентів порівняно з 22% на початку дослідницької роботи, латентного рівня досягли 50% респондентів порівняно з 47% та ювенільного рівня – 12% порівняно з 31% респондентів.

Отже, наш педагогічний досвід дозволяє засвідчити, що використання практико-орієнтованого підходу в підготовці майбутніх вихователів до вирішення завдань фізичного виховання дітей раннього віку дозволяє зробити процес навчання більш свідомим, набути досвіду самостійного вирішення навчальних і професійних завдань. Проведена робота і ті зміни, що сталися, були спрямовані на більшу активізацію студентів, на підвищення ефективності їхньої професійної підготовки. Активність студентів – не самоціль, активні методи і прийоми викладання запобігають пасивному заучуванню студентами фактичного матеріалу, сприяють розвитку творчих здібностей, самостійності, формуванню високого інтелектуального потенціалу. Ефективність формування професійних умінь у студентів значною мірою визначається компонентами цього процесу (змістом, формами, методами, прийомами, засобами).

3.6. Психолого-педагогічний супровід майбутніх вихователів у плануванні й розгортанні літературної діяльності з дітьми раннього віку

Загальна концепта змістового наповнення освітніх компонентів «Дитяча література та розвиток мовлення дітей дошкільного віку», «Технології розвитку мовлення дитини та ознайомлення з літературою», «Практикум усвідомленого читання», «Рефлексійна культура вихователя» визначалась такими *завданнями:*

- закладати основи для формування читацької культури, які дозволять здобувачам освіти розвинути уміння й навички усвідомлено, уважно, багатогранно, рефлексійно взаємодіяти з різними текстами; критично аналізувати, інтерпретувати впорядковувати, класифікувати й систематизувати інформацію в науковій і художній літературі;
- удосконалювати уміння майбутніх вихователів планувати та організовувати за допомогою сучасних форм взаємодії з дітьми дошкільного віку й батьками суб’єкт-суб’єктне спілкування в контексті ознайомлення з художньою літературою;
- формувати готовність майбутніх фахівців здійснювати педагогічний супровід літературної й художньо-мовленнєвої діяльності дітей раннього віку з використанням інноваційних освітніх методів і прийомів;
- спонукати здобувачів освіти застосовувати власний читацький досвід і сформовані навички взаємодії з інформацією будь-якого рівня під час виробничої практики на базі закладів дошкільної освіти, в особистому житті й майбутній професійній діяльності;

- стимулювати до саморозвитку й підвищення рівнів педагогічної, читацької, та рефлексійної культур, прояву індивідуальності й безперервного фахового зростання.

Отже, *тема нашого дослідження складається з чотирьох векторів:*

1) формування інтересу дітей раннього віку до книги та художнього слова;

2) пріоритетність чуттєвого відкриття літератури як виду мистецтва;

3) проблема створення літературоцентрованого середовища для дітей раннього віку;

4) підготовка майбутніх вихователів до психолого-педагогічного супроводу в плануванні й розгортанні літературної діяльності з дітьми раннього віку.

Ознайомлення з науковими педагогічними й психологічними джерелами та викладацький багаторічний досвід дозволили дати авторські визначення феноменам *«художня література», «літературна діяльність дітей раннього віку», «слововідкриття», «дитячий інтерес до читання / слухання художніх текстів», «літературоцентричне середовище*» й окреслити концептуальні маркери цих понять у площині взаємодії зі здобувачами вищої освіти під час підготовки до супроводу літературної діяльності дітей раннього віку.

Художня література – як загальна, так і спеціально створена для дітей – це вид мистецтва, який охоплює природні й суспільні явища, соціальні та історичні перетворення, духовне й почуттєве життя особистості та естетично відображає світ у художньому слові, використовує слово для створення художнього образу, проживання й переживання певних почуттів і емоцій.

De facto, кожна нація прагне в літературних текстах для дітей закласти основи своєї історії, витаврувати словом генетичні коди й національні ідентифікатори. Тож майбутньому вихователеві закладу дошкільної освіти наразі вадливо планувати й організовувати з дітьми такі літературні активності, які будуть пов’язані із закладанням основ історичної пам’яті: читання художніх творів, коментування й обговорення; літературні діалоги і полілоги; літературні ігри та вправи; літературні квести й вітальні тощо.

Літературна діяльність дітей раннього віку – це вид дитячої діяльності, який передбачає взаємодію з книгою та дорослим, а саме – слухання казок, творів малих фольклорних жанрів (забавлянки, утішки, чукикалки, колискові тощо), віршів і оповідань, – розгляд ілюстрацій, елементарне декламування текстів і відтворення сюжетів та спрямований на формування в дітей емоційно-чуттєвого сприйняття художнього слова й розвиток мовлення.

«Слововідкриття» – процес обстеження, дослідження, аналізу, відкриття й оцінювання слів у мовленні дорослих і художніх текстах, що відкриває нові грані їхнього звучання і значення та шляхи активізації в дитячому словнику. Власне, поняття «дитячий словник» і «слововідкриття» відрізняються мірою забарвлення й емоційного сприйняття: дитина, навчена через художні твори пізнавати красу слова й фраз, спроможна зробити своє мовлення образним і ошатним.

«Дитячий інтерес до читання / слухання художніх текстів» – усвідомлена потреба, зацікавленість, сформована звичка, які виникають під час взаємодії дитини з книжкою чи художнім текстом, що приносить задоволення, спрямовує активність дитини й спонукає до систематичного повторення власних дій у відповідному літературному середовищі.

«Літературоцентричне середовище» – простір, в якому враховано особливості сприйняття й забезпечено мистецькі запити та потреби маленького читача / маленької читачки: взаємодія з книжками; слухання дорослого, який виразно читає (розповідає) літературні твори; декламування віршованих текстів; розглядання ілюстрацій і організація літературних ігор; рефлексування стосовно персонажів і художніх сюжетів та ін.

Розуміння сенсового значення кожного з базових понять теми дослідження й адаптація до сучасних дітей раннього віку дозволили окреслити *умови* для психолого-педагогічного супроводу майбутніх педагогів у плануванні й розгортанні літературної діяльності з дітьми раннього віку:

1) залюбленість дорослого в книжку і процес читання;

2) планування читання як ритуалу (у власному житті й взаємодії з вихованцями);

3) дотримання суголосся просторів: літературоцентрованого середовища, об'єктів у книжці й Світу навколо дитини;

4) рефлексійний підхід до взаємодії з текстом;

5) емоційний контакт: дорослий-дитина-твір-книжка.

Очевидно, перш, ніж означені умови майбутні вихователі забезпечать дітям у закладі дошкільної освіти, вони мають у реаліях побачити, як вони працюють, отримати власний досвід через власні переживання й проживання. З метою підвищення щирого й стійкого інтересу майбутніх вихователів до читання, реалізації *двох перших, взаємопов'язаних між собою умов* «залюбленість самих здобувачів вищої освіти в книжку і процес читання» і «планування читання як ритуалу», на заняттях з навчальних дисциплін «Дитяча література та розвиток мовлення дітей дошкільного віку» та «Технології розвитку мовлення дитини та ознайомлення з художньою літературою» систематично використовувалися такі засоби впливу й взаємодії із здобувачами вищої освіти:

- *методи й прийоми:* «щоденник читацьких вражень»; «клуб читацьких відкриттів», «літературні новинки» «скринька запитань», «мозковий штурм: шляхи створення літературоцентрованого середовища» тощо;
- *рефлексійні вправи:* «Яка я книга?», «Який Ви тип читача / читачки?», «Особистісні кейси й книжка», «Книжки мого життя», «Якби я був / була казкою, то якою?», «Мої літературні смаки», «Мої відчуття від книжки», «якби я був / була дитячим письменником / письменницею, то…» та ін.;
- *артпрактики:* «Основні сенси дитячої книги» (прийоми бібліотерапії), «Звуки моїх вражень від твору» (прийоми музичної терапії), «Колективна казка про скарби літературного середовища» (МАК) тощо.

- *інтерактивні форми взаємодії*: «буккросинг» (обмін книжками); гра «SWOT-аналіз: як реалізується кожна функція літератури для дітей», дебати «Дитяча література спроможна обдаровувати?», дискусія «Яка роль народної казки у вихованні сучасної дитини?», квест «Літературні слідопити»; моделювання 3D «Осередок «Бібліотека» в групі раннього віку» тощо;
- *завдання для самостійної роботи:* «Педагогічне портфоліо: літературоцентроване середовище» (накопичення матеріалів за теками: «Методичний дайджест» (тематичні статті науковців); «Методичний кейс» (пам'ятки, рекомендації); «Методична лабораторія (створення ментальних мап, фреймів, авторських ігор і вправ); «Методичний кінозал» (відео з виступами фахівців, мультфільми за сюжетами літературних творів); «Педагогічна скарбничка» (художні твори));
- модульні контрольні роботи: «Створення буктрейлеру до дитячої книжки одного із сучасних українських письменників», «Організація мінітеатру: інсценування літературного твору», «Літературний проєкт у закладі дошкільної освіти», «Інтерактивна пам'ятка для батьків «Розвінчуємо міфи щодо ролі книжки в житті сучасної людини» та ін.

Означені форми, методи й прийоми сприяли тому, що в більшості студентів сформувалася стійка мотивація до читання, прагнення ділитися прочитаним і дізнаватися про літературні новинки, відкривати для себе світи українських письменників, вчити напам'ять та декламувати віршовані тексти та ін.

Крім формування звички до регулярного читання, здобувачі вищої освіти впродовж опанування навчальною дисципліною «Дитяча література та розвиток мовлення дітей дошкільного віку» на етапі підготовки до семінарського чи практичного заняття мали вивчити напам'ять конкретні віршовані тексти. Знаючи напам'ять безліч забавлянок, утішок, чукикалок, дитячих пісеньок, колискових, майбутні вихователі легко могли використовувати їх для різних ситуацій в освітньому процесі: під час гігієнічних процедур, як заохочення / запрошення до певних видів діяльності, як супровід освітніх форм взаємодії з дітьми та фрагментів життєдіяльності. Адже, науковцями доведено, що ритм віршованих текстів для малят відповідає внутрішнім темпоритмам дитини, а художнє слово, промовлене напам'ять, має особливу емоційну енергетику та магію. Зрозуміло, що для формування читацької культури дітей раннього віку необхідне художнє слово, яке і проговорюється в звичайній діяльності / спілкуванні, так і те, що читається – і це *особливий процес*, який потребує ретельної підготовки й врахування деяких нюансів, пов'язаних з психологією сприймання малюків.

Майбутні вихователі під час відповідних навчальних дисциплін усвідомили:1) сучасним дітям, представникам покоління «Альфа», притаманне так зване «кліпове мислення», іншими словами, наочно-образне мислення, тож читання художнього тексту обов'язково супроводжується показом ілюстрацій чи іграшок, або інсценізацією сюжету твору; 2) діти раннього віку люблять будь-які ритуали, пов'язані із взаємодією з дорослим: тож доцільно їх підсилити

сенсорними «якорями» – виділити одне постійне місце (наприклад, на килимі чи подушках); використовувати музичні рінгтони або віршовані заклички для збору дітей; задіювати світлові ефекти (регулювати світло – яскравіше, інтимніше) тощо. Певним ритуалом на авдиторних заняттях з означених ОК стало «читання ланцюжком», найчастіше в тематичні дні – дні дитячої книжки.

Третя умова «*дотримання суголосся просторів: літературоцентрованого середовища, об'єктів у книжці й Світу навколо дитини*» дотримання суголосся просторів: об'єкти в книжці / оточення; літературне середовище в ЗДО / вдома» дуже важлива. Діти раннього віку самі підказують це дорослим: коли читаєш у творі про м'ячик, вони пальчиком вказують на м'яч у кімнаті; про лампочку – очима шукають знайомий об'єкт поруч. Тобто, їм необхідно встановлювати такі зв'язки, підсвідомо формуючи пазли своєї картини світу. Зрозуміло, що допомога батьків у педагогічному супроводі розвитку дитини – непереоцінена, тож вихователі діляться своїми професійними секретами з формування відповідних умінь і навичок у дітей, надають рекомендації стосовно створення розвивального простору, зокрема, й літературного (в ідеалі – дії батьків мають віддзеркалювати дії вихователів, це особливо потрібно й корисно для дітей раннього віку).

У контексті реалізації освітніх компонентів важливим було дотримання 4-ї умови: «рефлексійний підхід до взаємодії з текстом». Особливо дієво це відбувалось на парах з вибіркової дисципліни «Практикум усвідомленого читання».

Квінтесенцією всіх перерахованих педагогічних умов для здійснення психолого-педагогічного супроводу майбутніх вихователів є *п'ята умова «забезпечення емоційного контакту: дорослий-дитина-твір-книжка»,* позаяк вона є джерелом для кожної з умов і одночасно певним продуктом, результатом усіх дій майбутнього фахівця. Перефразовуючи відомий вислів «лише творчий педагог може виховати творчого вихованця», можна стверджувати: лише захоплений літературою і читанням педагог може прищепити дітям почуття любові та інтересу до книжки; лише уважний дорослий читач може розвинути звичку спостережливості й пієтетного ставлення до літературного тексту; лише залюблений у художнє слово дорослий, може подарувати дітям радість промовляння віршованих текстів; лише емоційне ставлення дорослого до літератури, книжок, художніх творів, конкретних сюжетів і персонажів, рефлексія власних почуттів і вражень, переживань героїв творів може сформувати аналогічну навичку у вихованців. Зрозуміло, що психолого-педагогічний супровід дітей у пізнанні великого Світу має здійснюватися з урахуванням головних принципів дошкілля «Не нашкодь!», «Не упусти віку!», «Не насилуй!», «Піднімись до дитини!» та полягає в дотриманні декількох аспектів:

- наслідування («Як мама, так і ми»: дорослі є взірцем поведінки для дітей - у проявленні емоцій зокрема; тож, бажаючи надати своїм дітям / вихованцям емоційну опору, дорослі мають подбати про якість і екологічність

того, що вони транслюють дітям: «аби врятувати дітей, одягніть спочатку маску на себе»);

- рефлексії (важливість рефлексійних запитань до дітей стосовно емоцій, вражень, переживань, емоційного досвіду, ситуаційних кейсів тощо);
- мистецтва як ключика до пізнання краси Світу (використання подорожей у мистецтво як ресурсні портали; застосування мистецько-творчої діяльності малювання, ліплення, аплікації, музики, музично-ритмічних рухів як можливості для дитини сублімувати деструктивні емоції, відволіктись від травматичної ситуації, отримати задоволення й радість від проявлення своїх потенцій і здібностей).

На заняттях з навчальних дисциплін літературного спрямовування й вибіркової дисципліни «Рефлексійна культура вихователя» розвитку емоційної культури студентів приділялась особлива увага. Здобувачі вищої освіти вправлялись у визначенні власних емоцій на початку і в кінці пари (вправи «Якби мій настрій нагадував пташку / комаху / тварину / квітку, то що б це було?»; «Три З: Що мене сьогодні здивувало, зацікавило, захватило?»; збільшити репертуар назв емоцій і почуттів допомагала «Таблиця емоцій і почуттів», до якої час від часу звертались студенти (*Методичні рекомендації, 2025*), а також метафорично-асоціативні карти (МАК) «Без меж», «Перетворення душі», «ПідКазки», «Життя після: травма і ресурс» та ін.

Реалізація вищеозначених умов відбувалась у площині концепції закладання основ читацького інтересу дітей до книжки, що передбачає дотримання поетапності й системності:

1) Дорослі: ідентифікація; самоосвіта дорослих (педагогів і батьків); розуміння дорослими сутності здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей у світ літератури й несення за це відповідальності; визнання педагогами і батьками власних функціональних обов'язків у справі формування інтересу дітей до книжки та партнерської взаємодії;
2) Дорослі і діти: створення відповідного мовленнєво-літературного простору; організація літературного осередку для дітей; усвідомлення доцільності й недоцільності інтеграції осередків у групі; дотримання психолого-педагогічних умов ефективної діяльності; урахування емоційного та мовленнєвого аспектів мовленнєво-літературного простору; використання профільних літературних методів та ефективних технологій для підтримки дитячого інтересу до читання.

Завдяки особистісно зорієнтованому підходу й гнучкій системі інтерактивного вправляння, дотримання вищезазначених умов та урахування відповідних освітніх методів і прийомів, здобувачі вищої освіти:

- сформували в собі стійкій інтерес і любов до читання, мотивацію бути літературно компетентними фахівцями;
- усвідомили для себе значущість поінформованості щодо завдань, змісту й результатів літературної діяльності з дітьми раннього віку; психологічних особливостей сприймання дітьми різних текстів;

- зрозуміли витоки, джерела й закономірності підтримки дитячого інтересу до книжки, промовляння художніх текстів, читання разом із дорослим;
- отримали чітку картину планування й алгоритми організації літературоцентрованого середовища в групах раннього віку закладів дошкільної освіти з урахуванням особистісно зорієнтованого, аксіологічного, рефлексійного принципів;
- сформували педагогічне портфоліо, що містило низку ефективних методів, прийомів, методик і технологій для забезпечення взаємодії дітей з текстами.

Вищезазначене дозволило майбутнім вихователям відповідний педагогічний інструментарій реалізувати під час виробничої практики на базах закладів дошкільної освіти, тобто успішно та ефективно планувати й розгортати літературну діяльність дітей раннього віку:

1) створювати літературоцентроване середовище, насичене книжками відповідно до віку дітей;
2) спонукати вихованців до взаємодії з книжками, розглядати разом ілюстрації, ставити запитання щодо сюжету художніх текстів; підтримувати інтерес дітей до читання й розповідання їм художніх творів;
3) популяризувати ритуали, пов'язані з декламуванням віршованих текстів: у певний час, певному місці, певних ситуаціях, певному тематичному блоці, який планується на конкретний тиждень;
4) використовувати літературні ігри (усні, настільно-друковані, за допомогою предметів) за сюжетами малих фольклорних жанрів і знайомих для дітей казок, мотивувати дітей («Хто це загубив?», «Пазли» («Склади з пазлів казку / забавлянку», «Хто не в ту казку потрапив?», «Чия це пісенька?», «З якої казки ці слова?», «У яких казках / забавлянках живе котик (зайчик, пташка, лисичка, півник)?» тощо.

Отже, ефективна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до планування, організації та супроводу літературної й мовленнєвої діяльності з дітьми раннього віку можлива за таких обставин: усвідомлення суперечностей у площині «держава – дошкільна освіта – вища освіта»; зміна формату взаємодії зі студентами – надання пріоритетності рефлексійному, особистісно зорієнтованому та націоцентрованому підходах; розуміння й дотримання психолого-педагогічних умов для розгортання літературної діяльності з дітьми раннього віку; партнерство з батьками вихованців; надання педагогічного інструментарію для успішного супроводу здобувачами вищої освіти означених видів діяльності як базових для формування фундаменту дитячої самоідентифікації й ціннісних орієнтирів, що є важливими для розвитку особистості дитини як майбутнього члена власної держави.

3.7. Підготовка майбутніх вихователів до супроводу ігор дітей раннього віку

У сучасних умовах розвитку дошкільної освіти особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх вихователів до організації та супроводу

ігор дітей раннього віку, що зумовлено значенням гри, її визначальною роллю у забезпеченні наступності розвитку дитини у дошкільному віці. У ранньому віці гра виступає важливим засобом пізнання навколишнього світу, розвитку мовлення, емоційної сфери та первинного соціального досвіду, що потребує педагогічно виваженого, науково обґрунтованого супроводу з боку вихователя. Водночас ефективність такого супроводу безпосередньо залежить від рівня професійної підготовки педагога, його здатності враховувати вікові й індивідуальні особливості розвитку дітей раннього віку, створювати розвивальне ігрове середовище та забезпечувати партнерську взаємодію.

Підготовка майбутніх вихователів до супроводу ігор дітей раннього віку є складним, цілісним і багатокомпонентним процесом. Такий процес передбачає не лише оволодіння знаннями про особливості розвитку дітей раннього віку та організацію ігрової діяльності, а й формування готовності до педагогічного супроводу гри на засадах партнерства, підтримки дитячої ініціативи, емоційної безпеки та створення розвивального предметно-ігрового середовища. Реалізація підготовки майбутніх вихователів до супроводу ігор дітей раннього віку здійснювалася через змістове наповнення освітніх компонентів професійної підготовки, зокрема дисципліни «Практикум з ігрової діяльності». Відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми 012 «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітній компонент «Практикум з ігрової діяльності» вивчається упродовж 6–7 семестрів і завершується підсумковим контролем у формі заліку. Метою освітнього компонента «Практикум з ігрової діяльності» є формування професійної готовності майбутніх вихователів до організації та педагогічного супроводу гри дітей раннього й дошкільного віку, а також усвідомлення гри як важливого засобу соціально-емоційної підтримки, розвитку та благополуччя дитини. Зміст курсу забезпечує поєднання теоретико-методичної підготовки з практичним опануванням способів організації та супроводу гри, усвідомленням ролі дорослого у педагогічній взаємодії та становленням професійної позиції вихователя як партнера дитини – «поруч і разом», створення безпечного предметно-ігрового середовища та підтримки самостійної гри дітей. У структурі освітнього компонента виокремлено змістовий модуль «Ігри дітей раннього віку та їх педагогічний супровід», спрямований на розвиток у студентів здатності розв’язувати практичні завдання організації та супроводу ігор дітей раннього віку з урахуванням закономірностей їхнього розвитку.

Організація освітнього процесу в Університеті, відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка (2026), орієнтована на реалізацію студентоцентрованого та компетентнісного підходів у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти. Реалізація принципу студентоцентризму передбачає врахування індивідуальних освітніх потреб студентів, можливості створення індивідуальної освітньої траєкторії, підтримку їхнього професійного становлення та створення умов для розвитку активної суб’єктної позиції в освітньому процесі.

Важливим складником організації професійної підготовки майбутніх вихователів є використання електронних навчальних курсів на платформі Moodle, що забезпечує реалізацію змішаного навчання та створює умови для побудови індивідуальної освітньої траєкторії студентів, дозволяє поєднувати аудиторну роботу із самостійним опрацюванням навчального матеріалу. Структура електронного навчального курсу передбачає систематизоване розміщення навчально-методичних матеріалів, чітке визначення крайдат, графіка виконання навчального плану та критеріїв оцінювання. Це забезпечує прозорість освітнього процесу, сприяє розвитку академічної самостійності студентів і формуванню відповідального ставлення до власного професійного становлення. Особливого значення набуває можливість індивідуалізації навчання, оскільки студенти можуть працювати з матеріалами у власному темпі, повертатися до складних тем, здійснювати самоперевірку та отримувати своєчасний зворотний зв'язок від викладача. Такий підхід сприяє врахуванню освітніх потреб, рівня підготовленості та професійних інтересів кожного здобувача, а також відповідає засадам травма-інформованого підходу, впроваджуваного на Факультеті педагогічної освіти. Травма-інформований підхід передбачає чутливість до емоційного стану студентів, створення атмосфери довіри, прийняття та педагогічної підтримки, що є важливим чинником їхнього професійного становлення. У процесі опанування дисципліни це забезпечує не лише якісне засвоєння змісту підготовки, а й розвиток здатності майбутніх вихователів вибудовувати безпечну й розвивальну взаємодію з дітьми раннього віку. Орієнтація на відкриту комунікацію, партнерство та рефлексію – сприяє готовності здобувачів до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей.

У процесі підготовки майбутніх вихователів до супроводу ігор дітей раннього віку особливого значення набуває організація лекційних занять, оскільки саме вони забезпечують формування цілісного уявлення про закономірності розвитку гри, роль дорослого в її становленні та педагогічні умови ефективного супроводу гри. Важливим складником професійної підготовки є використання інтерактивних методів навчання, які забезпечують перехід від пасивного засвоєння знань до активної професійної діяльності студентів: проблемні та бінарні лекції, кейс-метод, тренінги, ігрові та проєктні технології, які сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів і формуванню готовності до майбутньої професійної діяльності.

У межах вивчення змістового модуля «Ігри дітей раннього віку та їх педагогічний супровід» доцільним є поєднання лекції-дискусії (Discussion Lecture), лекції-кейсу (Case-based Lecture) та лекції-дослідження (Inquiry-based Learning Lecture) що дозволяє реалізувати діяльнісний, компетентнісний і студентоцентрований підходи до навчання. Така інтеграція забезпечує не лише засвоєння теоретичних знань, а й розвиток аналітичного мислення, уміння приймати обґрунтовані педагогічні рішення. Лекція-дослідження спрямована на формування у студентів умінь самостійно здобувати знання шляхом аналізу, узагальнення та інтерпретації інформації. Лекція-кейс забезпечує перенесення

теоретичних знань у площину практичної діяльності, а лекція-дискусія сприяє розвитку рефлексії та формуванню вміння аргументовано відстоювати власну професійну позицію.

Під час вивчення теми «Ігри дітей раннього віку та їх педагогічний супровід» ключовим змістовим ядром лекції виступає положення про те, що в ранньому віці провідною діяльністю дитини є предметно-маніпулятивна діяльність, на основі якої поступово формується гра. Саме через взаємодію з предметами дитина пізнає їхні властивості, засвоює способи дії з ними та переходить до процесуальної гри, у якій важливим стає не результат, а сам процес виконання дії. Поступово з'являються елементи уявної ситуації, використання предметів-замінників і передумови сюжетно-рольової взаємодії. Вирішальна роль у цьому процесі належить дорослому, який демонструє способи дії, створює умови для розвитку самостійної гри та забезпечує педагогічний супровід ігрової діяльності дитини. Саме це положення визначає логіку побудови лекційного заняття. Методичний алгоритм проведення лекції передбачає кілька взаємопов'язаних етапів. На початковому етапі студентам пропонуються проблемні питання: чи можна вважати гру провідною діяльністю дитини раннього віку; де проходить межа між предметною діяльністю та грою; чи виникає гра спонтанно, чи потребує педагогічного супроводу; як дорослий впливає на розвиток самостійної ігрової діяльності дитини. Такі запитання актуалізують попередній досвід студентів і створюють умови для наукового осмислення проблеми.

Подальший етап лекції передбачає дослідницьку роботу студентів у малих групах, спрямовану на аналіз особливостей становлення ігрової діяльності дітей раннього віку. На основі опрацювання навчального матеріалу майбутні вихователі визначають характерні ознаки предметно-маніпулятивної діяльності, процесуальної гри, використання предметів-замінників, появи елементів уявної ситуації та виникнення передумов сюжетно-рольової гри. Особлива увага приділяється визначенню ролі дорослого у формуванні ігрових дій, розвитку самостійності дитини та створенні умов для переходу до більш узагальнених форм гри. Узагальнення результатів такої роботи сприяє формуванню цілісного уявлення про закономірності розвитку гри.

На наступному етапі пропонується аналіз конкретної педагогічної ситуації, пов'язаної з особливостями ігрової поведінки дитини раннього віку. До прикладу: дитина одноманітно повторює предметні дії, не виявляє ініціативи у грі або не використовує предмети-замінники. Студентам необхідно сформувати гіпотезу причин таких проявів та запропонувати доцільні педагогічні способи підтримки. Такий підхід сприяє формуванню професійного мислення та готовності до практичної діяльності.

Дискусійне обговорення спрямоване на поглиблення та осмислення здобутих знань. Обговорення проблемних питань, пов'язаних із роллю дорослого в організації гри, доцільністю використання різних видів іграшок, створенням безпечного предметно-ігрового середовища та умовами розвитку

самостійної гри, дозволяє студентам сформувати власну професійну позицію щодо педагогічного супроводу дітей раннього віку.

Інтеграційний етап передбачає узагальнення знань шляхом побудови логічної моделі розвитку гри дитини – від предметних дій і наслідування дій дорослого до процесуальної гри та поступового переходу до самостійної творчої гри. Це сприяє систематизації навчального матеріалу та усвідомленню послідовності педагогічних впливів.

Завершується лекція рефлексією, що забезпечує усвідомлення студентами власного навчального досвіду, формування особистісного ставлення до вивченого матеріалу та визначення перспектив його практичного застосування. Таким чином, інтеграція лекції-дослідження, лекції-кейсу та лекції-дискусії забезпечує ефективне засвоєння знань про особливості гри дітей раннього віку, формування аналітичних і практичних умінь, а також розвиток професійної рефлексії, що є необхідною умовою підготовки компетентного фахівця у сфері дошкільної освіти.

Логічним продовженням опрацювання змістового модуля «Ігри дітей раннього віку та їх педагогічний супровід» є семінарські заняття (4 год), спрямовані на поглиблення теоретичних знань. Семінарське заняття на тему «Методика добору розвивальних ігор відповідно до індивідуальних особливостей дітей раннього віку» спрямоване на формування у студентів умінь аналізувати індивідуальні особливості дітей раннього віку та добирати педагогічно доцільні ігри для забезпечення їхнього гармонійного розвитку.

У вступній частині семінару використовується прийом «педагогічна провокація», що передбачає постановку дискусійного запитання: чи одна й та сама гра може бути використана для всіх дітей раннього віку? Студентам необхідно визначити чинники, що впливають на педагогічну доцільність добору гри. Основна частина семінару реалізується через метод «Педагогічний консиліум», який моделює професійну взаємодію вихователя, психолога та батьків у процесі добору гри для конкретної дитини. Студенти об’єднуються у малі групи та отримують індивідуальні кейси-характеристики дітей раннього віку: дитина з низькою мовленнєвою активністю; дитина з труднощами адаптації; дитина з підвищеною емоційною чутливістю; дитина з недостатнім рівнем сформованістю предметно-маніпулятивної діяльності; дитина, яка уникає взаємодії з однолітками. Завдання студентів полягає у визначенні особливостей розвитку дитини, доборі відповідних розвивальних ігор, обґрунтуванні педагогічної доцільності вибору та прогнозуванні можливих результатів. Для поглиблення аналітичної діяльності використовується метод «Дерево рішень», під час якого студенти вибудовують логіку педагогічного вибору: проблема дитини → потреба розвитку → добір гри → педагогічний супровід → очікуваний результат. Це дозволяє систематизувати знання та формує вміння бачити причинно-наслідкові зв’язки у педагогічному процесі.

Корисним під час вивчення зазначеної теми буде використання методу «Педагогічний аукціон ігор», що надає семінару нестандартного й практико-орієнтованого характеру. Кожна група представляє одну гру як найбільш

доцільну для обраної педагогічної ситуації, аргументує вибір, способи організації та педагогічного супроводу. Слухачі-студенти ставлять уточнювальні запитання або пропонують альтернативні варіанти. Такий формат сприяє розвитку критичного мислення та навичок професійної дискусії.

На завершальному етапі зазвичай використовуємо «Рефлексійний щоденник вихователя», у якому студенти коротко фіксують: яку гру вони вважають найбільш педагогічно цінною для дітей раннього віку; які труднощі можуть виникати під час її організації; які професійні якості необхідні вихователю для ефективного супроводу гри. Це сприяє усвідомленню власної професійної позиції та розвитку педагогічної рефлексії.

Окрім лекційних і семінарських занять у межах змістового модуля «Ігри дітей раннього віку та їх педагогічний супровід» є практичні заняття (4 год), спрямовані на формування у студентів умінь застосовувати теоретичні знання у професійно наближених ситуаціях. Метою практичного заняття на тему «Організація предметно-ігрового розвивального середовища для дітей раннього віку» є оволодіння студентами технологіями організації предметно-ігрового середовища для дітей раннього віку, розвиток умінь аналізувати педагогічну доцільність ігрових осередків, проєктувати мобільне середовище відповідно до вікових потреб дітей та використовувати сучасні цифрові інструменти для візуалізації ігрового простору. Очікуваними результатами є здатність створювати варіативне предметно-ігрове середовище, добирати ігрове обладнання, оцінювати безпечність і функціональність ігрового простору, а також прогнозувати його вплив на розвиток самостійної гри дитини.

У вступній частині заняття обговорюються ключові критерії ефективного предметно-ігрового середовища: безпечність, мобільність, доступність, варіативність і педагогічна доцільність. Для мотивації використовується проблемне запитання: Чи впливає предметно-ігрове середовище на розвиток гри дитини раннього віку без активного втручання дорослого? У теоретичній частині практичного заняття доцільним є використання інтерактивного методу «Світове кафе», що забезпечує активне залучення студентів до колективного обговорення професійно значущих питань. У межах роботи в малих групах розглядаються сучасні підходи до організації предметно-ігрового середовища в групах раннього віку; аналізуються приклади мобільного ігрового простору у вітчизняному та зарубіжному досвіді; визначаються педагогічно доцільні способи організації осередків для предметно-маніпулятивної та процесуальної гри; обговорюються принципи добору ігрового обладнання відповідно до індивідуальних потреб дітей.

Практична частина реалізується через метод проєктів у поєднанні з кейс-аналізом. Студенти здійснюють пошук у мережі Інтернет прикладів педагогічно доцільного оформлення ігрових осередків у групах раннього віку, аналізують їхню відповідність віковим потребам дітей, визначають переваги й недоліки, презентують власні висновки та аргументують доцільність запропонованих рішень. Особлива увага приділяється аналізу кейсів, у яких недостатньо організоване предметне середовище ускладнює розвиток самостійної гри,

обмежує ігрову ініціативу дитини або не відповідає принципам безпечності та доступності. Здобувачі мають визначити проблемні аспекти та запропонувати педагогічно обґрунтовані шляхи вдосконалення середовища. Доцільним є використання цифрового інструменту Artsteps для візуального моделювання предметно-ігрового середовища дітей раннього віку. Це дозволяє поєднати педагогічне проєктування з розвитком цифрової компетентності майбутніх вихователів.

Для закріплення практичних умінь використовується дидактична гра «Квест-кімната», метою якої є засвоєння принципів організації мобільного предметно-ігрового середовища через розв'язання практичних завдань у форматі командної взаємодії. Студенти поділяються на 3-4 команди. Кожна команда отримує завдання-підказки, що ведуть їх до створення варіативного предметно-ігрового простору. Для переходу до наступного етапу учасники мають розв'язати педагогічні ситуації або виконати практичні завдання. Виграє команда, яка першою завершує всі етапи.

Приклад завдань для квесту:

1. Розшифрувати принципи мобільності. Командам дається набір зображень або карток із різними типами ігрового обладнання. Вони мають визначити, яке з них відповідає принципам мобільного середовища.
2. Знайти ідеальний ігровий осередок. Студенти отримують опис ситуації (наприклад, група дітей 3-4 років, обмежений простір, необхідність швидкої зміни активностей). Вони мають розташувати елементи ігрового середовища у відповідній зоні (малюють схему або розкладають картки).
3. Скласти «Чарівний рюкзак вихователя» Учасники повинні вибрати 5 найбільш універсальних предметів, які допоможуть організувати мобільне предметно-ігрове середовище в будь-якій ситуації.
4. Ситуаційний виклик. Кожна команда отримує проблемну ситуацію (наприклад, раптовий дощ під час гри на відкритому повітрі). Вони мають швидко запропонувати креативне рішення, використовуючи доступні ресурси.

Після завершення гри учасники обговорюють, що вони дізналися про організацію мобільного предметно-ігрового середовища, які рішення були найефективнішими та як цей досвід можна застосувати в реальній педагогічній практиці. Завершальним етапом практичного заняття є рефлексія, під час якої студенти обговорюють результати виконаних завдань, визначають труднощі у проєктуванні предметно-ігрового середовища та шляхи їх подолання. Особлива увага приділяється усвідомленню того, що саме правильно організоване середовище є важливою передумовою розвитку самостійної гри дитини та ефективного педагогічного супроводу її ігрової діяльності.

Модульна контрольна робота в межах змістового модуля «Ігри дітей раннього віку та їх педагогічний супровід» спрямована на перевірку сформованості у студентів умінь застосовувати теоретичні знання у практичних педагогічних ситуаціях, аналізувати особливості організації ігрової діяльності дітей раннього віку та проєктувати педагогічно доцільні способи підтримки їхнього соціально-емоційного благополуччя. Одним із важливих аспектів такої

підготовки є усвідомлення значення рутин у щоденному житті дітей раннього віку. Саме щоденні повторювані дії, традиції та передбачувані форми взаємодії створюють для дитини відчуття безпеки, стабільності та прогнозованості, що особливо важливо у ранньому віці. Сталі рутини сприяють зниженню рівня тривожності, допомагають дитині адаптуватися до освітнього середовища, формують емоційний комфорт та підтримують відчуття психологічної захищеності. Особливого значення набувають ранкові зустрічі, ігрові вправи, примовлянки, заклички та інші короткі ритуали взаємодії, що сприяють формуванню доброзичливої атмосфери в групі, розвитку соціальних навичок, уміння слухати одне одного, підтримувати контакт з однолітками та дорослими. Студентам пропонується практико-орієнтоване завдання: розробити систему щоденних рутин для дітей раннього віку в закладі дошкільної освіти з урахуванням принципів безпечного, підтримувального та розвивального середовища. У завданні необхідно обґрунтувати педагогічну доцільність обраних рутин, визначити їхній вплив на емоційний стан дитини, розвиток соціальних навичок та формування позитивної взаємодії в групі однолітків. Окрему увагу слід приділити добору ігрових вправ, ранкових зустрічей, ритуалів переходу між видами діяльності та способам підтримки емоційного благополуччя дитини.

Самостійна робота студентів у межах змістового модуля «Ігри дітей раннього віку та їх педагогічний супровід» передбачає поглиблення знань щодо використання ігор із піском та водою як важливого засобу сенсорного, пізнавального, емоційного та мовленнєвого розвитку дітей раннього віку. Такі ігри мають особливу педагогічну цінність, оскільки сприяють зниженню емоційного напруження, розвитку дрібної моторики, координації рухів, дослідницької активності та формуванню перших уявлень про властивості предметів і природних явищ. Завдання передбачає розроблення картотеки ігор із піском та водою для дітей раннього віку з урахуванням вікових особливостей, принципів безпеки та педагогічного супроводу. Студентам необхідно дібрати не менше 10 ігор (5 – з використанням піску, 5 – з використанням води), визначити мету кожної гри, необхідне обладнання, короткий опис ігрових дій та роль дорослого у підтримці ігрової активності дитини. Особлива увага має бути приділена обґрунтуванню безпечного, емоційно-комфортне та розвивального середовище під час організації таких ігор. Додатковим елементом завдання є аналіз педагогічної ситуації: студентам пропонується опис дитини раннього віку, яка має труднощі в адаптації, підвищену тривожність або низький рівень мовленнєвої активності. Необхідно визначити, які ігри з піском чи водою будуть найбільш доцільними та аргументувати власний вибір.

Отже, підготовка майбутніх вихователів до супроводу ігор дітей раннього віку має цілісний, поетапний і практико-орієнтований характер, що забезпечується через змістове наповнення освітнього компонента «Практикум з ігрової діяльності», інтеграцію лекційних, семінарських, практичних занять, самостійної роботи та модульного контролю. Особливого значення набуває використання інтерактивних методів навчання, цифрових ресурсів, практико-

орієнтованих завдань, ігрових технологій і рефлексивних практик, що сприяють формуванню професійних компетентностей, розвитку педагогічної рефлексії та здатності приймати обґрунтовані рішення в роботі з дітьми раннього віку.

3.8. Педагогічна практика студентів у групах дітей раннього віку: психолого-педагогічний супровід

Згідно із законодавством України, практика студентів є невід'ємною частиною освітнього процесу, що здійснюється на основі договорів між ЗВО та підприємствами будь-якої форми власності. Закон України «Про освіту» (ст. 9, освіти на робочому місці або в навчальних майстернях. Студенти мають право на безпечні умови праці, оформлення практики наказом, а також оплату праці, якщо вони виконують реальні завдання на виробництві. Педагогічна практика дозволяє студенту пізнати обрану професію з діяльнісної сторони, безпосередньо занурюючись у освітній процес ЗДО. І, головне, щоб теоретичні знання, набуті в аудиторіях, знайшли практичне підґрунтя під час взаємодії з учасниками освітнього процесу, щоб у студентів формувалось критичне мислення, усвідомлене ставлення до професійних знань і розвивались необхідні професійні уміння. Цілком очевидно, що педагогічна практика слугує каталізатором для фахового становлення, дає поштовх для професійної рефлексії, самореалізації, професійної адаптації. На нашу думку, практика є головним двигуном роботи над собою, дає можливість студенту/студентці зрозуміти, чи обрана нею/ним професія – це покликанням, а, можливо, в основі лежать інші мотиви.

Термін «педагогічна практика» визначаємо як важливу частина освітнього процесу, у ході якого проходить безпосереднє поєднання та реалізація теоретичних знань, що отримують студенти на заняттях, з їх практичною діяльністю як педагогів. Вона є обов’язковим компонентом підготовки фахівців, який забезпечує інтеграцію теоретичних знань із практичною діяльністю на базах практики і сприяє розвитку професійних компетентностей, дає змогу комунікувати з усіма суб’єктами освітнього процесу, проєктувати освітню взаємодію, аналізувати власну діяльність. Під час підготовки до організації практики аналізували зарубіжні моделі практики студентів: наприклад, у Німеччині модель навчання передбачає різні види практики, збільшення академічного навантаження; підготовка вихователів дошкільних закладів у Франції, згідно з результатами дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку, визначається найвищою якістю серед країн Західної Європи, адже велика частка в освітньому процесі належить практичній підготовці.

У Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка студенти набувають навичок практичної підготовки як під час аудиторних практичних, семінарських, лабораторних занять, так і на базах практики, починаючи з першого курсу. Уточнимо, що на ОПП «бакалавр» (термін навчання 3р.10міс.) заплановано два види практики: навчальна і виробнича, а на ОПП «бакалавр» (термін навчання 2р.10 міс.) лише виробнича, що враховує отриманий цими

здобувачами досвід фахової передвищої освіти. Важливою частиною підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти є, на нашу думку, педагогічна практика в групах дітей раннього віку (1-3 р.). В процесі практики майбутні вихователі розуміють специфіку психологічного розвитку малюків, опановують навички догляду і виховання, у них формується професійна самостійність, ініціативність, вміння створювати безпечне середовище. Зважаючи на те, що студенти вперше проходитимуть практику на базах в природніх умовах, виникає питання психолого-педагогічного супроводу, метою якого є сприяння професійному зростанню, адаптації до нових умов професійної діяльності та подолання психологічних труднощів, якщо вони виникають. Психолого-педагогічний супровід слід розглядаємо як вид діяльності, під час якого створюються психолого-педагогічні умови не лише для успішного навчання, а й для розвитку кожного студента в освітньому середовищі університету. Це складний, багатовимірний процес взаємодії між супроводжуючим та супроводжуваним, результатом якого є рішення та дії, що сприяють прогресу в розвитку супроводжуваного. Співпраця керівників сприяє якісному проходженню практики студентами: допомагає налагодити контакти із учасниками освітнього процесу у ЗДО (дітьми, вихователями, музичним керівником, вихователем із фізкультури, психологом, батьками, тощо). Значне місце в ефективності супроводу студентів має рівень сформованості комунікативної компетентності як керівників практики, так і майбутніх вихователів, які набули уміння орієнтуватись у професійних комунікативних ситуаціях, не виключаючи ролі партнерської та компромісної взаємодії, толерантного спілкування.

Психолого-педагогічний супровід студентів під час практики в групах дітей раннього віку реалізовувався в різних формах:

1) Персоніфікований підхід до студента. Враховувались обставини, які наразі склались в Україні із застосуванням травма-інформованого підходу.

2) Поетапна, безперервна підтримка студентів під час проходження педагогічної практики. Розроблено завдання для проходження практики онлайн.

3) Активні та рефлексійні методи в процесі практичної підготовки (робота з кейсами, розбір складних ситуацій, рольові ігри, моделювання ситуацій, заповнення рефлексивної карти).

4) Зворотній зв’язок через безпосереднє індивідуальне спілкування, ЕНК, пошту, Вайбер.

5) Наставницькі студії керівниками практики, в процесі яких обговорювались питання щодо виконання завдань практики, надавались консультації.

З метою психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти у період проходження виробничої педагогічної практики (2 курс, 4 семестр), який, як ми визначили є одним із провідних чинників успішності виконання студентами завдань педагогічної практики, проводяться онлайн-консультації за запитами студентів:

- «Як успішно виконати завдання практики?». Метою було надання методичної допомоги студентам щодо 1) виконання завдань практики; 2)

партнерської взаємодії з батьками; 3) уникнення конфліктних ситуацій з у взаємодії з дорослими; 4) проведення ранкових зустрічей з дітьми.

- «Ранкове коло». Метою було уточнити інформацію щодо проведення різних видів ранкових (вечірніх) кіл.

- «Сенсорна скринька: секрети виготовлення та використання». Мета: сучасні підходи до виготовлення сенсорної скриньки і організація взаємодії з дітьми під час її використання.

Також організовуються практикуми зі студентами як на базі проходження практики, так і у форматі онлайн: «Знайомство. Вербальна професійна комунікація». Під час практики студенти заповнюють щоденник «Моя професійна комунікація», аналізують свої дії і роблять відповідні висновки.

Програма педагогічної практики зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» є одним із нормативних документів закладу вищої освіти, яка розробляється кафедрою дошкільної освіти за відповідною освітньою програмою спеціальності 012 «Дошкільна освіта» та навчальним планом підготовки майбутніх вихователів згідно з Положенням про практику студентів Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, у якій закладено певний рівень самостійності та унікальності вибору.

З метою вивчення досвіду, були проаналізовані програми практик ЗВО України зі спеціальності 012 Дошкільна освіта (термін навчання 3р.10 міс.), представлених у доступі мережі Інтернет. Аналіз показав, що педагогічній практиці в групах дітей раннього віку не приділяється прицільна увага: у програмах зазначено в основному проходження практики студентами в групах дітей дошкільного віку.

Опитування студентів, які вступили на бакалаврат на базі фахової передвищої освіти (коледжу) (в Університеті навчаються студенти з різних коледжів України), показало, що в педагогічних коледжах також не акцентується увага на практиці студентів у групах дітей раннього віку. Студенти зазначають, що педагогічна практика проводиться у групах дітей дошкільного віку, а кому «повезе», той проходитиме практику в групах дітей раннього віку. Тобто, не всі студенти під час практики набувають навичок взаємодії з дітьми раннього віку. Програми практик у фаховому коледжі «Універсум» не орієнтовані на безпосереднє проходження практики з дітьми раннього віку. Набуття досвіду взаємодії майбутніх вихователів з дітьми раннього віку залежить від випадкового розподілу студентів до цієї вікової групи.

Наразі студенти КСУБГ спеціальності 012 Дошкільна освіта проходять практику у групах дітей раннього віку в процесі навчання на 2 курсі (3 семестр) – навчальна практика; у 4 семестрі – виробнича практика, а на 4 курсі (5 семестр) виробнича педагогічна практика (термін навчання 3р.10міс.). Майбутні педагоги (термін навчання 2р.10 міс.) навчаються взаємодії з дітьми раннього віку протягом виробничої педагогічної практики на першому курсі у першому і другому семестрі). На кожен семестр розроблено програми практик, зміст яких обговорюється робочою групою. Зміст програм практик враховує набуття студентами загальних і спеціальних компетентностей, зазначених у освітньо-

професійній програмі підготовки бакалаврів. Завдання практики спрямовані на досягнення програмових результатів; вони розробляються з урахуванням сьогоденних вимог, враховується воєнний стан в Україні, травма-інформований підхід. Беруться до уваги завдання з дисциплін, які студенти вивчили чи вивчають до визначеного терміну проходження практики. Зазначимо, що у програмах практики виділено завдання для онлайн-проходження практики. Розробляється індивідуальна траєкторія проходження практики, враховуючи різні обставини життя студентів. Взаємодію з дітьми студенти-практиканти здійснюють під супроводом вихователя-наставника, який несе відповідальність за життя, здоров'я дітей групи, їх навчання і виховання.

Під час проходження практики студентам надається можливість брати участь у вебінарах, теми яких дотичні до завдань педагогічної практики. Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу КСУБГ здобувачу/ці можуть бути перераховані завдання практики за наявності поданого сертифікату про результати проходження вебінарів. Кожна програма включає розроблення індивідуального маршруту проходження практики у вигляді ментальної мапи, що дає можливість студентам планувати свою діяльність щодо виконання завдань практики протягом всього періоду. Цінним є підсумок проходження практики, який відображає рефлексію студентів: здійснюють аналітику власної діяльності за векторами: емоції, процес, результати або заповнюють рефлексійну карту (твердження «я навчив (ла)сь», «найцікавіше було», «найскладніше було», «я не зрозумів (ла) тощо; відповіді; рекомендації собі, або відповідають на запитання «Чи порекомендував/ла/ не порекомендував/ла цей ЗДО своїм знайомим і чому?». Звітні конференції проходять у форматі батлів, дискусій, презентацій тощо з фото та відео матеріалами проходження практики.

Організація практики передбачає врахування травма-інформованого підходу. Перебуваючи в умовах воєнного стану, створення безпечного середовища розпочинається задовго до відвідування студентом бази практики. Відправною точкою є настановча конференція, а на базах практики проводять вхідний інструктаж, під час якого ознайомлюють студентів із офіційними інструкціями та рекомендаціями МОН України щодо безпеки у ЗДО. У програмах практики визначено завдання, які включають взаємодію з дітьми раннього віку в укритті: «Розробити алгоритм дій під час повітряної тривоги» (2 курс, 3 семестр), «Розробити приклади ситуативного моделювання реальні (3) та казкові історії (3), які можна використовувати у сховищі, коли відсутні іграшки (орієнтуючись на раніше обрані предмети) (2 курс, 4 семестр) «Розробити відеоконсультацію (поради) для батьків дітей раннього віку з метою з метою упередження станів тривожності в умовах воєнного стану (2 курс, 4 семестр). Студенти зазначають, що ці завдання «допомагають їм налаштуватись і не впадати в паніку».

Завдання, зазначені в програмах практики в групах дітей раннього віку, відображають означені функції *навчальної практики в групах дітей раннього віку(2 курс, 3 семестр) (Психолого-педагогічна і фахова компонента)* і *виробнича практика в групах дітей раннього віку (2 курс,4 семестр):*

адаптаційна – ситуативне включення у проведення різних видів діяльності з дітьми раннього віку; ознайомлення із ЗДО, групою дітей раннього віку, проведення освітньої взаємодії з дітьми раннього віку;

навчальна – створення портфоліо «Особистісно професійне зростання студента» за рубриками, проведення фрагментів організації життєдіяльності дітей у парі з вихователем та їх аналіз і самоаналіз; відпрацьовування навичок взаємодії з дітьми в умовах повітряної тривоги: моделювання ситуацій взаємодії з дітьми в укритті;

виховна – самодисципліна (відвідування практики); самодисципліна (відвідування практики);

дослідна – підготовка комплекту психодіагностичних методик для визначення рівня розвитку провідної діяльності дитини раннього віку, підготовка дослідницьких матеріалів щодо вивчення психічного розвитку дитини раннього віку (методики М. Манової-Томової), порівняльний аналіз примірного ігрового та навчально-дидактичного обладнання для груп дітей 1-го та 2-3-го років життя; аналіз осередку природи в групі дітей раннього віку, проведення мінідослідження сенсорного розвитку дітей раннього віку;

розвивальна – виготовлення сенсорної скриньки для дітей раннього віку; реалізація фрагментів технологій взаємодії з дітьми раннього віку;

проєктивна – складання маршруту проходження практики, розробка опитувальника у гугл-формах для батьків дитини раннього віку для вивчення її індивідуального психічного розвитку; складання маршруту проходження практики у вигляді ментальної мапи;

комунікативна – створення відео використання сенсорної скриньки; показ лялькового театру;

рефлексивна – просвітницький Reels “Я раджу/не раджу цей садок тому, що...”; аналітика власної діяльності за векторами: емоції, процес, результати, звіт;

інтегративна – розроблення відеопорадника для батьків з питань формування культурно-гігієнічних навичок у дітей раннього віку; створення відео консультації для батьків дітей раннього віку з питань формування побутових навичок.

Зазначимо, що на четвертому курсі у 7 семестрі студенти проходять виробничу практику в групах дітей раннього віку, в процесі якої закріплюють набуті знання і практичні навички взаємодії з цією віковою категорією дітей. Ключовим моментом є розроблення та реалізація творчого проєкту «Перформанс-гра» для дітей раннього віку, також самостійно планують освітню взаємодію з дітьми і закріплюють набуті компетентності.

Розробляючи програми практики в групах дітей раннього віку для студентів, які вступили в Університет на базі коледжу (термін навчання 2р.10 міс.), нами був врахований досвід взаємодії з дітьми під час навчання в коледжах. Згідно з ОПП підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ці студенти проходить тільки виробничу практику. Розробляючи для них програми практик, нами було вирішено на першому курсі в першому і другому семестрі

надати можливість студентам ознайомитись із особливостями взаємодії з дітьми раннього віку, відповідно, орієнтуючись на програмові результати сформування компетентностей, деякі завдання практики змінені і доповнені. Наприклад, фото- або відеофрагмент проведення ранкового (вечірнього) кола з дітьми, акцент робили на самостійну організацію і проведення рухливих та дидактичних ігор, на заповнення щоденника спостережень за діяльністю вихователя, на ведення щоденника власної поведінки (перший семестр); розроблення «pop-up» книги та складання за змістом кожної сторінки 5-6 запитань/завдань для дітей раннього віку (другий семестр). На третьому курсі в межах виробничої педагогічної (фахового становлення) практики виділено 3 кредити на практику в групах дітей раннього віку, одним із завдань якої є проведення мистецьких активностей на прогулянці, під час виконання цього задання студенти вправляються у проведенні різних форм взаємодії з дітьми раннього віку.

Таким чином, у процесі педагогічної практики студенти набувають практичних умінь і навичок взаємодії з дітьми раннього віку. Зважаючи на те, що для студентів практика – новий досвід у формуванні компетентностей і що вона проходить на початку навчання в Університеті, потрібно звертати увагу і на адаптацію студентів, адже це складне психологічне явище пов’язане зі змінами соціально-педагогічних умов, які суттєво впливають на самопізнання особистості, прояв себе як особистості в певних іпостасях соціокультурного простору. Тому важливим є психолого-педагогічний супровід студентів під час практики, особливо під час практики в групах дітей раннього віку.

3.9. Підготовка магістрів дошкільної освіти до застосування педагогічних інновацій в освітній взаємодії з дітьми раннього віку

Реформування системи дошкільної освіти України є невід’ємною частиною загальнодержавної освітньої стратегії, спрямованої насамперед на створення якісних умов для всебічного розвитку дитини, починаючи з раннього віку. Пріоритетними цілями державної політики у сфері дошкільної освіти є: забезпечення доступності та якості освіти, підвищення професійного рівня педагогів, а також створення сучасного, безпечного, комфортного та інклюзивного середовища, що відповідає потребам кожної дитини. У статті 5 Закону України «Про дошкільну освіту» закріплено принципи освітньої діяльності, зокрема: дитиноцентризм та особистісно орієнтований підхід до розвитку дитини відповідно до її індивідуальних особливостей, потреб, інтересів, здібностей, обдарувань та свободи вибору, що передбачає використання варіативних і адаптивних педагогічних інновацій. *Педагогічні інновації в дошкільній освіті* – це сучасні, науково обґрунтовані нововведення в змісті, методах, формах і засобах взаємодії з дітьми від одного до семи-восьми років, які підвищують якість освітнього процесу та враховують унікальність раннього й дошкільного віку. Підготовка на рівні магістра дошкільної освіти до застосування педагогічних інновацій у взаємодії з дітьми раннього віку є принципово важливою, оскільки об’єктами його професійної діяльності виступають: організація дошкільної освіти, психолого-педагогічна інноватика,

освітні технології супроводу дітей раннього та дошкільного віку, а також управління закладом дошкільної освіти. Така багатовекторність вимагає від магістра не лише володіння сучасними методиками й технологіями розвитку дитини, а й здатності системно впроваджувати педагогічні інновації на рівні освітньої політики ЗДО, організовувати психолого-педагогічний супровід із перших років життя дитини та управляти якістю ранньої освіти. Саме магістерський рівень забезпечує синтез дослідницької, управлінської та інноваційної компетентностей, необхідних для ефективного поєднання теорії й практики в чутливому періоді раннього дитинства.

Підготовка магістрів дошкільної освіти до застосування педагогічних інновацій в освітній взаємодії з дітьми раннього віку окреслюється нами як процес формування готовності здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти до інноваційної професійної діяльності, що передбачає здатність свідомо обирати, адаптувати, проєктувати та реалізовувати педагогічні інновації (методи, технології, форми, засоби, організаційні моделі) в освітній взаємодії з дітьми раннього віку з урахуванням вікових особливостей, вимог освітніх програм і сучасних наукових досліджень.

Готовність магістра дошкільної освіти до застосування педагогічних інновацій в освітній взаємодії з дітьми раннього віку розглядаємо як інтегративну професійно-особистісну якість, що охоплює такі компоненти:

1) ціннісно-мотиваційний – позитивне ставлення до інноваційної діяльності, усвідомлення її цінності для розвитку дітей раннього віку, стійкий пізнавальний інтерес до інновацій, їх пошуку та творчого оволодіння, прагнення до професійного самовдосконалення;

2) когнітивний – система знань про сутність та специфіку інновацій в дошкільній освіті, вікові особливості дітей раннього віку, сучасні засоби, методи і технології психолого-педагогічного супроводу, методики їх діагностики та впровадження;

3) діяльнісно-творчий – здатність визначати цілі інноваційної діяльності, застосовувати педагогічні інновації в практичній діяльності, проєктувати індивідуальні програми психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку, створювати інноваційне розвивальне середовище, акумулювати та використовувати новаторський досвід інших педагогів, співпрацювати у науково-творчій діяльності;

4) рефлексивний – здатність до аналізу власної діяльності, оцінювання ефективності застосованих інновацій, коригування професійних дій на основі отриманих результатів.

Вагомого значення у підготовці магістрів дошкільної освіти до застосування інновацій в освітній взаємодії з дітьми раннього віку набуває навчальна дисципліна «Інновації в дошкільній освіті», спрямована на формування готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення освітнього процесу в закладах дошкільної, зокрема, інклюзивної освіти на засадах інноваційної діяльності в умовах швидких змін, турбулентності, невизначеності, складності ситуацій в галузі освіти. Основними завданнями

дисципліни визначено: формування у магістрантів здатності генерувати нові ідеї в освітньому процесі закладів дошкільної освіти різного типу; виявляти та впроваджувати в професійну діяльність інноваційний педагогічний досвід; організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти із застосуванням сучасних засобів, методик, технологій; здійснювати психолого-педагогічний супровід індивідуальним розвитком дітей раннього і дошкільного віку; створювати та впроваджувати в практику наукові розробки, спрямовані на підвищення якості освітньої діяльності та освітнього середовища в системі дошкільної, зокрема, інклюзивної освіти.

Зміст дисципліни розкривається у чотирьох взаємопов'язаних змістових модулях, які охоплюють теорію, практику, середовище та управління інноваціями. Перший змістовий модуль програми – *«Теоретико-методичні засади інновацій в дошкільній освіті»* – спрямовано на формування у майбутніх фахівців системи наукових знань щодо гуманістичної зорієнтованості освітніх інновацій, сучасних тенденцій розвитку вітчизняної дошкільної освіти та процесів її модернізації. Магістранти знайомляться з оновленою законодавчою та нормативно-правовою базою в сфері дошкільної освіти (2025); аналізують чинний (2021) та новий Державний стандарт дошкільної освіти (2025, чинний з 1 вересня 2027 року); вивчають «Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти» (2023); оволодівають поняттями педагогічної інноватики, класифікацією освітніх інновацій, основними групами інноваційних педагогічних технологій; ознайомлюються із дослідженнями сучасних науковців (Н. Гавриш, І. Дичківська, О. Коваленко, Л. Козак, К. Крутій, О. Половіна, Т. Пономаренко та ін.) щодо особливостей інноваційної діяльності у закладі дошкільної освіти; розглядають варіативність програмного забезпечення як передумову інноваційності дошкільної освіти, зокрема інклюзивної; аналізують сучасні вітчизняні комплексні й парціальні освітні програми для дітей раннього і дошкільного віку, програми для дітей з особливими освітніми потребами та зарубіжні дошкільні програми; знайомляться з особливостями впровадження інновацій в освітній процес, специфікою інноваційної діяльності педагога, зокрема, з дітьми з особливими освітніми потребами.

Підвищена увага звертається на етичні аспекти застосування інновацій у взаємодії з дітьми раннього віку, адже маленькі діти є особливо вразливими до будь-яких зовнішніх впливів. Тому педагог зобов'язаний керуватися правилом «не зашкодь», ретельно оцінювати можливі ризики впровадження інновацій, враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, отримувати інформовану згоду батьків на застосування новітніх методик, особливо якщо вони передбачають діагностику або втручання. Вважаємо, що зазначені питання сприятимуть усвідомленню значущості інноваційної діяльності та її цінності для розвитку дітей раннього віку, інтересу до вивчення педагогічних інновацій та бажання ними оволодівати.

У другому змістовому модулі програми – «*Інновації в освітньому процесі закладу дошкільної освіти»* – розглядаються інноваційні методи і технології

виховання й розвитку дітей раннього та дошкільного віку. Зазначимо, що метою застосування інновацій в дошкільній освіті є підвищення якості освітнього процесу на засадах компетентнісного та особистісно орієнтованого підходу; утвердження гуманного ставлення до дитини; розвиток пізнавальної активності та розкриття унікальності кожної дитини; створення комфортних умов для забезпечення фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я дітей; побудова ефективної партнерської взаємодії між вихователями, дітьми та батьками. У процесі вивчення модуля магістранти збагачують свої знання про інновації *у сфері здоров'язбереження дітей раннього віку.* Окрему увагу приділено сучасним науковим дослідженням з проблеми оздоровлення дітей у закладах дошкільної освіти (О. Богініч, С. Васильєва, Е. Вільчковський, Л. Гаращенко, М. Єфименко, Л. Лохвицька).

Магістранти не лише ознайомлюються з особливостями інноваційної діяльності у сфері фізичного виховання дітей раннього віку, а й творчо опановують нетрадиційні методики. Серед них – нейропедагогічні техніки, зокрема кінезіологічні вправи, спрямовані на розвиток міжпівкульної взаємодії та координації рухів. Для дітей раннього віку найбільш ефективними є так звані «перехресні рухи», які синхронізують роботу лівої та правої півкуль. Магістранти вчаться проводити з дітьми комплекси вправ: «Рука-око», «Вушко-ніс», «Долонька-кулачок». Ці нескладні, але дієві техніки можна включати в ранкову гімнастику та фізкультхвилинки. Для зміцнення м'язів всього тіла та покращення координації пропонуємо вправи, в яких діти відтворюють рухи тварин: «Ведмедик», «Краб», «Жабка»; для розвитку сили та балансу – «Маленький атлет», «Фламінго», «Тачка»; для розпізнавання емоцій – «Мамі посміхаємося», «Посмішка по колу», «Впізнай емоцію».

Потужними оздоровчими, нейропедагогічними техніками для дітей раннього віку, якими оволодівають магістранти, є *дихальна гімнастика* (ігрові вправи для тренування мовленнєвого дихання, зміцнення дихальних м'язів, заспокоєння: «Надуй кульку», «Подуй на пір'їнку», «Нюхаємо квіточку», «Вітерець», «Хом'ячок», «Бджілка», «Паровоз»), а також *пальчикова гімнастика* (ігри для розвитку дрібної моторики та мовленнєвих центрів: «Пальчики вітаються», «Молоточок», «Молоточки», «Помахаємо долоньками», «Барабанчик», «Коник біжить» тощо). У межах вивчення теми магістранти знайомляться з такими оздоровчими засобами, як *«доріжки здоров'я»* (для профілактики плоскостопості: ходіння по килимках з різною фактурою (ґудзики, камінці, квасоля, каштани); *оздоровчий масаж* з використанням м'ячиків із шипами (су-джок), що забезпечує загартування та емоційне благополуччя дитини.

Значна увага надається вивченню педагогічних інновацій *у сфері пізнавального та мовленнєвого розвитку дітей раннього і дошкільного віку* (Г. Бєлєнька, А. Богуш, О. Брєжнєва, Н. Гавриш, Н. Голота, Н. Грама, Л. Зайцева, В. Кошель, К. Крутій, О. Половіна та ін.). У межах модуля магістранти поглиблюють знання та набувають практичних умінь щодо впровадження інновацій із сенсорно-пізнавального, логіко-математичного та

мовленнєвого розвитку дошкільнят в освітній процес ЗДО. Сенсорний розвиток дітей раннього віку особливо потребує дієвих дидактичних засобів, які стимулюють активність дитини та сприяють накопиченню сенсорного досвіду. Одним із таких засобів є *розвивальна дошка «Бізіборд»,* яка створює умови для різноманітних дій з предметами, розвитку дрібної моторики, зорового і тактильного сприймання, сприяє активізації пізнавальної діяльності. Магістранти ознайомлюються з різновидами бізіборду та методикою використання для сенсорного розвитку дітей раннього віку. Крім того, для сенсорного розвитку дітей рекомендується використовувати *сенсорну коробку «Бізібокс»* – це контейнери, наповнені тактильними матеріалами, які дитина може досліджувати руками. У сенсорну коробку можна покласти натуральні матеріали (крупи, жолуді, каштани, велику квасолю, мушлі, морські камінці тощо) та штучні (вата, шматки тканини, помпони, дрібні іграшки тощо). Діти можуть шукати заховані в крупі чи іншій дрібній основі коробки задані предмети, а також знаходити кілька однакових речей за певними ознаками: кольором, формою або величиною. Актуальними на сьогодні залишаються сенсорно-дидактичні ігри М. Монтессорі, які розвивають зорове сприймання та дрібну моторику через сортування предметів за розміром, кольором, звучанням («шумові коробочки»). Для практичної підготовки магістрантів важливим є безпосередня робота з автентичними або адаптованими Монтессорі-матеріалами (рамки-вкладки, шорсткі таблички, рожева вежа, коричневі сходи, циліндри-вкладиші тощо). Також цікавими і корисними для дітей раннього віку є вправи на «*Сенсорних доріжках»,* які складаються з килимків або плиток різної фактури (гладенькі, ребристі, м’які, колючі, волохаті). Вони забезпечують тактильну стимуляцію стоп, активуючи рецептори, що відповідають за сигнали до мозку. Це сприяє формуванню нових нейронних зв’язків (базові техніки: ходьба босоніж, ходьба з мовним супроводом дорослого, стрибки). Під час вивчення теми магістранти усвідомлюють, що створення *сенсорних куткі в у групових приміщеннях* є невід’ємною частиною сучасного інклюзивного середовища в групах дітей раннього віку. Це спеціально організований простір, де дитина може відпочити від надмірної стимуляції, заспокоїтися, «перезавантажитися» або, навпаки, отримати необхідну сенсорну підтримку. Магістранти отримують практичне завдання: розробити паспорт сенсорного куточка для групи дітей 2-3 років із зазначенням мети використання кожного предмета, інструкції для вихователя та переліку протипоказань.

Ще одним дієвим засобом сенсорного розвитку дітей раннього віку, з яким ознайомлюються магістранти, є конструктор LEGO. Для взаємодії з дітьми раннього віку рекомендовано використовувати серію LEGO Duplo. Ці цеглинки у вісім разів більші за стандартні лего-деталі, і тому підходять навіть для самостійної гри дітей. Ігри з LEGO забезпечують полісенсорну стимуляцію у дітей: різноманітна текстура деталей та їхнє характерне з’єднання розвивають тактильну чутливість; точність захоплення та суміщення цеглинок тренує дрібну моторику та зміцнює пальці рук; розрізнення кольорів, форм і розмірів удосконалює зорове сприйняття, а точне поєднання шипиків з отворами формує

сенсомоторну координацію. Також розвивається мовлення дітей через називання, коментування та наслідування дій дорослого. Використання LEGO позитивно впливає не тільки на сенсорний розвиток дитини раннього віку, а й на збереження її позитивного емоційного стану під час періоду адаптації до нових умов та режиму закладу дошкільної освіти.

Для логіко-математичного розвитку дітей раннього віку доцільними є ігри з блоками Дьєнеша (початковий рівень: групування за однією ознакою) та палички Кюїзенера (викладання доріжок).

Під час вивчення модуля магістранти збагачують свої знання з *інноваційних методик у сфері пізнавально-мовленнєвого розвитку* дітей раннього віку *(за технологією Н. Гавриш)*, зокрема ознайомлюються з таким універсальними дидактичними засобами, як *ігрове поле*. Воно може бути створене на основі коробки, столу чи підлоги, вкритої тканиною або картоном, наповнюється іграшками, предметами, картинками та використовується для спільної діяльності дітей під керівництвом педагога, сприяючи комунікації, взаємодії та творчому самовираженню. За допомогою фігурок чи іграшок педагог розповідає історію, поступово залучаючи дітей, що готує їх до самостійної гри. *Розвиваюча панель* сприяє активізації мовлення дітей: під час дій із трубками, отворами, ємкостями педагог коментує процес («великий м'ячик котиться великою трубою», «машинка швидко проїхала тунель»), заохочує дітей промовляти свої дії, відповідати на запитання («що зараз робить кулька?», «куди покотився м'ячик?»), що збагачує активний та пасивний словник малюків. *Сімейка предметів* стимулює мовленнєву активність дітей через групування споріднених предметів. Виконуючи завдання («збери всіх великих ведмедиків», «покажи маленьких метеликів»), діти вчаться розуміти й використовувати прикметники (великий – маленький), іменники в різних формах, слова-узагальнення. Коментарі дорослого («це червоний метелик, а це зелений») та мовленнєві зразки сприяють розвитку зв'язного мовлення, уваги до слів і комунікативних навичок. *Дидактична рамка* – це таблиця з 4–6 або 9 пронумерованих клітинок (є елементом коректурних таблиць або може бути самостійним засобом). Використовується як індивідуальний тренажер для розвитку мовлення, ігрове поле або основа для демонстраційних дій. Опанування цими методиками забезпечує формування у магістрів здатності створювати розвивальне середовище, активізувати комунікацію дітей та організовувати їхню самостійну і спільну діяльність в умовах ЗДО.

Важливим завданням підготовки магістрів є поглиблення знань про інноваційні технології *у сфері художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку* як основи їх духовного становлення. До них належать: технологія образотворення О. Половіної, мета якої – залюблення дітей у красу та створення умов для самовираження в мистецько-творчій діяльності; технологія педагогічного супроводу художньо-естетичного розвитку В. Рагозіної, що стимулює творчі здібності дітей через музику, живопис, танець і театралізацію. Магістранти також оволодівають вміннями застосовувати з дітьми раннього віку інноваційні техніки малювання з використанням унікальних інструментів і

поверхонь: малювання на тканині, на великих шпалерах (групові роботи), а також за допомогою губок, валиків, кульок, власних долонь та пальчиків замість традиційних пензликів.

При виборі інноваційних методик і технологій варто акцентувати увагу магістрантів на необхідності дотримання низки вимог, а саме: особистісна спрямованість інновації, надання можливості кожній дитині стати повноцінним, самодостатнім, творчим суб'єктом діяльності; врахування специфіки використання педагогічної інновації та особистісних якостей педагога – професійної підготовленості, комунікабельності, емоційності, від чого залежить ефективність освоєння нової технології чи методики; створення емоційно стимулюючого освітнього середовища, атмосфери взаємодії, приязні, емоційної співдружності, які сприяли б формуванню і розвитку образу «Я»; реалізація принципу взаємозв'язку пізнавального, особистісного, мовленнєвого розвитку дітей з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей; здоров'язбережувальний характер, виховання бережливого ставлення до свого здоров'я і здоров'я інших людей.

Зміст третього модуля програми – *«Проекція інновацій в освітнє середовище закладу дошкільної освіти»* – присвячено теоретико-методичним засадам створення інноваційного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти. Магістранти вивчають основні характеристики освітнього середовища для дітей раннього віку: відповідність Державному стандарту, врахування унікальності дитини, запитів батьків, варіативність форм і методів. Окрему увагу приділено принципам побудови (фокусне навчання, зона комфорту, мобільність конструкцій) та специфічним засобам: ігрове поле, живі картинки, розумні книжки, сенсорно-пізнавальні блоки (пісочниця, сухий басейн, м'які модулі, сухий душ, світлове обладнання) (за Н. Гавриш). Особливу увагу приділено проєктуванню освітнього середовища через зонування приміщення за допомогою прозорих жалюзі, ширм, шафок. Кожна зона має бути розрахована на 1-4 дітей: столи для пазлів, Lego, малювання, ліплення, сенсорних вправ; килимок з будівельним матеріалом; книжкова полиця з м'якою лавою; місце для гри з водою/піском. Обмежена кількість однолітків сприяє затишку та вербальній взаємодії [2]. Для магістрів важливо усвідомити, що вільна активність є критично важливою для цього віку, а правильно організований простір забезпечує психофізіологічний комфорт і розвиток дітей.

У межах вивчення модуля магістранти знайомляться з інноваційними підходами до організації планування освітньої взаємодії з дітьми у ЗДО: блочно-тематичне планування, методичний конструктор. Окремою темою розглядаються проєктні технології: «Радість розвитку» (Т. Піроженко), «Літературні проєкти» (І. Кіндрат); «Артпроєкти» (О. Половіна, І. Кондратець), «Тематичні проєкти» (Н. Гавриш) як інноваційної форми організації інтегрованого освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Четвертий змістовий модуль програми – «*Управління інноваційною діяльністю у закладі дошкільної освіти»* – спрямований на підготовку магістрів до створення таких управлінських та методичних умов у закладі дошкільної

освіти, за яких інноваційні технології стають повсякденним інструментом освітньої взаємодії з дітьми раннього віку. Магістранти як майбутні керівники та методисти вчаться не лише впроваджувати нові програми і методики, а й оцінювати їхню реальну ефективність для розвитку сенсорики, моторики та мовлення дітей 2-3 років, а також долати опір педагогів до змін, демонструючи, як інновації зменшують стрес у дітей з особливими освітніми потребами та створюють рівні стартові можливості.

Підготовку майбутніх магістрів до застосування інновацій в освітній взаємодії з дітьми раннього віку забезпечують такі організаційні форми навчання, як: лекція-бесіда, проблемна лекція, інтерактивна лекція, лекція з аналізом педагогічних ситуацій, проблемний семінар, семінар-дискусія, кейс-семінар, семінар-рольова гра; самостійна робота проблемно-пошукового, творчого та проєктного характеру, консультації.

Охарактеризуємо види лекцій, які використовувалися у процесі викладання дисципліни «Інновації у дошкільній освіті».

Лекція-бесіда є однією з форм активного залучення магістрантів до навчального процесу. Такий вид лекції забезпечує активізацію та збагачення досвіду здобувачів, розвиток критичного мислення, здатність оволодівати знаннями шляхом самостійних обмірковувань та узагальнень. Участь магістрантів у лекції забезпечувалася різними прийомами. Наприклад, постановкою запитання на початку лекції для виявлення думки і рівня ознайомленості магістрантів з означеною проблемою, міри їхньої готовності до сприйняття матеріалу. Так, при вивченні теми «Інноваційність як умова забезпечення якості дошкільної освіти» магістрантам пропонувалися такі запитання: «Що для вас особисто означає слово «інновація»? Які асоціації воно викликає у контексті дошкільної освіти?»; «Чи стикалися ви під час практики або власного досвіду з чимось «новим» у закладі дошкільної освіти, зокрема в групах дітей раннього віку? Наведіть 1-2 приклади». В основній частині лекції, розглядаючи процеси модернізації дошкільної освіти, магістрантам було запропоновано такі запитання: «Які зміни в сучасному українському дошкіллі ви помічаєте найбільше? (наприклад, у програмах, облаштуванні груп, ставленні до дітей, зокрема раннього віку та з ООП)»; «Чому неможливо забезпечити якість дошкільної освіти без її інноваційності? Як інновації впливають на розвиток та формування компетентності дитини?». Наприкінці лекції пропонувалися запитання на рефлексію: «Кого з відомих педагогів можна назвати інноватором? Чому?», «Які професійні та особистісні якості, на ваш погляд, мають бути властиві педагогу-інноватору?».

Проблемна лекція є формою спільної діяльності викладача і студентів. Вона спрямована на створення суперечностей, пошук вирішення проблеми, розвиток критичного мислення. Для створення проблемної ситуації використовувались такі прийоми: пряма постановка проблеми; проблемне завдання у вигляді запитання; звернення уваги на те чи інше педагогічне явище, яке потрібно пояснити; співставлення життєвих уявлень з науковими.

На проблемній лекції магістранти залучені до справжнього дослідження: спочатку вони усвідомлюють суть проблеми, потім висувають припущення та пропозиції, як її вирішити, обговорюють різні варіанти, а вже потім перевіряють, яке рішення правильне. Під час лекції використовували метод бесіди, дискусію, «мозковий штурм» у міні-групах, аукціон ідей та інші.

На лекції, де матеріал подавався через проблемні запитання обговорювали такі проблеми: «Для розвитку дітей раннього і дошкільного віку розроблено чимало комплексних програм («Дитина», «Освіта і піклування», «Стежини у Всесвіт», «Українське дошкілля», «Я у світі»), парціальних («Акватеатр», «Творці майбутнього», «Казкова фізкультура», «Інтелектуальна мозаїка»), а також зарубіжних, які працюють за системою вальдорфської педагогіки (Рудольфа Штайнера), технологією М. Монтессорі та Реджіо Емілія-підходом (результати наукового пошуку дисертації В. В'юнник, наук. Керівник О. Половіна). Як ви думаєте: така кількість різних програм допомагає педагогам знаходити нові, цікаві способи взаємодії з малюками, чи навпаки – викликає у них тривогу? Адже вихователь часто не знає, що обрати, як усе поєднати, і чи не зашкодить це дитині двох-трьох років. І взагалі, чи можна в одній віковій групі поєднувати різні програми, щоб дитина отримувала якісну освіту?» (тема: «Психолого-педагогічний супровід інноваційної діяльності у закладі дошкільної освіти»); «Як ви вважаєте, чи можна за допомогою «звукових коробочок» Монтессорі водночас і слух розвивати, і впливати на емоційний стан маленької дитини? Якщо так, то за рахунок чого це відбувається?»; «Що на вашу думку краще розвиває сенсорику у дворічної дитини: куплений у магазині гарний фабричний бізіборд чи той, який дорослий зробив сам із підручних речей: ґудзиків, гачків, шнурків, різних клаптиків тканини? Поясніть, чому ви так вважаєте» (тема: «Педагогічні інновації у сфері пізнавального розвитку дітей раннього і дошкільного віку»).

Інтерактивна лекція є формою організації навчального процесу, яка поєднує в собі елементи класичної лекції, тренінг, різні ігрові методи, «мозковий штурм», дискусії в малих групах, «запитання – відповідь» та інші. Так, під час вивчення теми «Інновації у сфері здоров'язбереження дітей раннього і дошкільного віку», використовуючи метод ПРЕС, пропонуємо магістрантам для активізації мислення такі запитання: «Чи згодні ви з тим, що «доріжки здоров'я» та масаж су-джок не просто зміцнюють здоров'я маленьких дітей, а ще й допомагають коригувати їхній психічний стан і поведінку? Наведіть один аргумент на підтвердження своєї думки». Також пропонувалися питання для дискусії в малих групах: «Як пояснити батькам, що килимки з різною фактурою («сенсорні доріжки») корисні для профілактики плоскостопості, якщо вдома дитини ходить виключно по гладенькій рівній підлозі?» та практичні завдання: «Придумайте три способи, як можна поєднати дихальну та пальчикову гімнастику в різні моменти дня в групі дітей раннього віку».

Важливою формою організації підготовки майбутніх магістрів до застосування інновацій в освітній взаємодії з дітьми раннього віку є *семінар.* На семінарах проводиться обговорення питань наміченого плану, доповідей,

творчих есе, презентація виконаних практико-орієнтованих завдань та їх оцінка із застосуванням бесід, дискусій, рольових ігор, вирішення педагогічних кейсів, круглих столів, захисту проєктів тощо. Проблематика семінарських занять створює реальне підґрунтя для набуття магістрантами таких умінь: аналізувати державну політику щодо освіти дітей раннього та дошкільного віку в Україні; визначати основні тенденції інноваційного розвитку сучасної дошкільної освіти та обґрунтовувати власне бачення її подальшої модернізації; аналізувати нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності у сфері освіти, вивчати інноваційний педагогічний досвід; проектувати освітній процес у закладах дошкільної освіти на засадах інноваційної педагогіки; застосовувати ефективні методи, засоби та технології психолого-педагогічного супроводу дітей раннього та дошкільного віку. Семінари будуть ефективними, якщо магістранти достатньо самостійні, вміють і хочуть працювати з різними джерелами, отримують завдання різної складності, займаються в емоційній і комфортній атмосфері, а самі форми роботи – активні та спрямовані на розвиток дослідницької компетентності. Так, наприклад, під час семінару-бесіди на тему «Теоретичні засади інновацій в дошкільній освіті» магістранти шукали відповідь на таке питання: «Чи може інновація, орієнтована на ранній розвиток (наприклад, навчання читанню у 2 роки за методикою Домана або використання планшетів з ігровими завданнями), суперечити принципу дитиноцентризму в освітній взаємодії з дітьми раннього віку? Як саме у випадку з малюками 2-3 років відрізнити справді гуманну, підтримувальну інновацію від тієї, що ігнорує природу дитини?». А також презентували свої творчі есе на тему «Інновації в дошкільній освіті: модний тренд чи життєва необхідність?». На проблемному семінарі за темою «Сутність та особливості інноваційної діяльності педагога закладу дошкільної освіти, зокрема, з дітьми з особливими освітніми потребами» магістранти дискутували з такого питання: «Для дітей з особливими освітніми потребами існують спеціальні програми. Водночас інноваційний підхід вимагає інклюзії «без умов». Чи не суперечить сама наявність окремих програм для дітей з ООП принципу інклюзії? Чи можна вважати це інновацією чи скоріше вимушеним компромісом?». Практична частина семінару передбачала підготовку й презентацію магістрантами запитань для анонімного анкетування педагогів ЗДО на тему «Інноваційні технології у закладі дошкільної освіти».

У межах кейс-семінару на тему «Педагогічні інновації у сфері пізнавального розвитку дітей раннього і дошкільного віку» магістранти вирішували таку педагогічну ситуацію: «У групі дітей раннього віку (2-3 роки) є бізіборд, блоки Дьєнеша, палички Кюїзенера та LEGO Duplo. Вихователь скаржиться, що діти безладно смикають елементи бізіборда, розкидають блоки та цеглинки, а палички використовують тільки як «шумові інструменти»». Запитання: «Чому використання цих дидактичних засобів часто зводиться до формального маніпулювання, а не до логіко-математичного розвитку дітей раннього віку? Як подолати цю проблему?». Для вирішення проблеми магістранти розробляли план поетапного введення гри «Виклади доріжку для ведмедика» з паличками Кюїзенера (2–3 послідовні вправи), пропонували різні

варіанти використання бізіборда та ігрові завдання для активностей з LEGO: знайти деталь певного кольору, скласти башточку з 2-3 елементів, покласти великий кубик на маленький, назвати колір або форму тощо.

Зміст завдань, що пропонуються магістрантам, сприяє розвитку творчого, критичного мислення та опанування нових знань, що є основою для їх систематизації та подальшого використання в професійній діяльності. Під час підготовки до семінарів магістри збирають, а на заняттях – презентують та аналізують відеоматеріали, що демонструють педагогічні інновації у сфері пізнавального, мовленнєвого, художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку. Крім того, вони розробляють авторські структурно-змістові моделі розвивального освітнього середовища, створюють логіко-тематичні карти (інтелект-карти) для організації дитячої проєктної діяльності; обирають інноваційну технологію для дітей дошкільного або раннього віку та розробляють план методичного супроводу для вихователів, який включає: а) навчання використання цієї технології; б) критерії спостереження за дитиною (на що варто звертати увагу); в) рекомендації педагогам як презентувати цю інновацію батькам вихованців, щоб вони підтримували її вдома.

У межах самостійної роботи магістрантам було запропоновано розробити портфоліо на допомогу директору та вихователю-методисту ЗДО на тему «Інноваційні технології у закладі дошкільної освіти». Зміст портфоліо включає: анотовані каталоги нормативно-правових документів, наукових публікацій, вебінарів та відеоматеріалів з обраної теми; алгоритм діяльності директора / вихователя-методиста ЗДО у процесі інноваційної діяльності в ЗДО (планування, застосування, аналізування результатів тощо).

Для оцінки рівня готовності магістрів дошкільної освіти до застосування інновацій в освітній взаємодії з дітьми раннього віку розроблено комплексний інструментарій. Він включає тестові завдання для самоконтролю теоретичних знань з дисципліни, а також практико-орієнтовані кейси для оцінювання рівня сформованості фахових компетентностей.

Теоретичні знання та практичні уміння, отримані магістрантами у процесі вивчення дисципліни «Інновації в дошкільній освіті», закріплюються, конкретизуються, набувають операційної гнучкості та переносяться у площину вирішення професійних завдань на виробничій педагогічній практиці в реальних умовах закладу дошкільної освіти. Успішність інноваційної діяльності магістра дошкільної освіти залежить від усвідомленого ставлення до застосування тих чи інших інновацій, умінь їх віднаходити, свідомо обирати, адаптувати, проєктувати та реалізовувати в освітній взаємодії з дітьми з урахуванням вікових особливостей, вимог освітніх програм і сучасних наукових досліджень. Підготовлені до застосування педагогічних інновацій в освітній взаємодії з дітьми раннього віку, магістри дошкільної освіти зможуть суттєво вплинути на створення в закладах дошкільної освіти сприятливого освітнього середовища, сформувати у дітей допитливість, орієнтовну основу дій, навички емоційної регуляції, комунікативні вміння, сенсорний досвід, дрібну моторику та

передумови самостійності, що в сукупності забезпечує гармонійний психофізичний розвиток дитини.

3.10 формування готовності до забезпечення якісної освіти дітей раннього віку у процесі підготовки майбутніх магістрів з дошкільної освіти

Питання якості життя, освіти, різноманітних послуг були і залишаються актуальними впродовж багатьох років. Особливо гостро стоїть це питання, якщо воно стосується найменших громадян нашої держави. Якість дошкільної освіти є системним поняттям, яке охоплює всі аспекти діяльності ЗДО і пов'язано з оцінкою здоров'я вихованців, їхнім інтелектуальним, моральним та естетичним розвитком. Кожна сім'я бажає, щоб їх дитина була оточена увагою і повагою, турботою й ласкою, починаючи змалечку. Поняття «якість дошкільної освіти» з позиції кожного суб'єкта освітнього процесу (держави, дітей, батьків, педагогів, керівників) трактується по-різному. Для держави – підтвердження соціальної та економічної доцільності вкладених коштів (потреба суспільства в якісній освіті). Для дітей – це розвиток у цікавій для них ігровій формі. Для батьків – розвиток малят та ефективна дошкільна освіта, тобто навчання за програмами, що готують дітей до школи; конкретні результати освітньої взаємодії з їхньою дитиною. Для педагогів – позитивна оцінка їхньої діяльності керівниками закладу й батьками, успішне виконання освітньої програми всіма дітьми; підтримка інтересу дітей до процесу будь-якої діяльності, успішний їхній розвиток; збереження та зміцнення здоров'я кожної дитини; забезпечення педагогічного процесу всіма необхідними методичними рекомендаціями і системою планування. Для керівника – висока оцінка діяльності педагогів батьками і дітьми, підвищення престижу та іміджу закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО), успішність діяльності педагогів і дітей.

Відповідно до ОПП 2.А2.00.01 (012.00.01) Дошкільна освіта, зі спеціальності А2 Дошкільна освіта другого (магістерського) рівня вищої освіти випускники матимуть запис у дипломі Кваліфікація «Магістр з дошкільної освіти», Кваліфікацію в дипломі ступінь вищої освіти – Магістр, спеціальність – Дошкільна освіта, освітня програма – Дошкільна освіта). Їх придатність до працевлаштування, згідно з «Національним класифікатором професій ДК 003: 2010» фахівці, які здобули освіту за освітньо-професійною програмою «Дошкільна освіта» можуть обіймати такі посади: 1210.1 – Керівник (директор) закладу дошкільної освіти; 1229.1 – Завідувач відділу (у складі управління); 2332 – Методист дошкільної освіти; 2351.2 / 20305 – Вихователь-методист. Зважаючи на це, здобувачі опрацьовують з-поміж інших такий обов'язковий компонент освітньої програми, як «Організація та управління в системі дошкільної освіти». Відповідно до робочої програми дисципліни, нами були охоплені різні питання підготовки майбутніх магістрів з дошкільної освіти до забезпечення якісної освіти дітей дошкільного віку загалом і раннього віку в закладі дошкільної освіти, зокрема, а також здатності до розв'язання завдань фінансово-господарського, кадрового, методичного характеру у закладі дошкільної освіти.

У освітній взаємодії з майбутніми магістрами з дошкільної освіти нами були використані такі методи, як: управлінські кейси, анаграми, метод

програвання ролей (інсценування), кросворди, ребуси, а також інші інтерактивні методи освітньої взаємодії, зокрема: «Відкритий мікрофон», «Скринька запитань», «Акваріум», «Світове кафе» та ін.

Розроблено 120 управлінських кейсів (ситуації) з широкого кола питань діяльності директора закладу дошкільної освіти і вихователя-методиста, зокрема груп дітей раннього віку, що охоплювали різні напрями діяльності ЗДО, а саме: організацію методичного супроводу освітнього процесу в групах дітей раннього віку, організацію роботи щодо вивчення і аналізу освітньої взаємодії з дітьми та співпраці з батьками дітей раннього віку, організацію харчування та медичного обслуговування дітей як раннього, так і дошкільного віку в дошкільному закладі, питання збереження життя та здоров'я дітей і охорони праці співробітників ЗДО, організацію роботи з надання додаткових освітніх послуг, зарахування дітей до закладу дошкільної освіти, організацію діловодства тощо. Було використано досвід роботи вихователів-методистів і директорів ЗДО, широко представлений у посібниках та психолого-педагогічних періодичних виданнях «Вихователь-методист дошкільного закладу», «Практика управління дошкільним закладом», «Медична сестра дошкільного закладу», «Практичний психолог: дитячий садок», «Дошкілля ua» тощо. Низка завдань була складена на матеріалі особистого практичного досвіду роботи на посаді вихователя, вихователя-методиста і директора дошкільного закладу, а також методиста з дошкільної освіти районного науково-методичного центру. До управлінських кейсів пропонували здобувачам найрізноманітніші запитання: в одному випадку вони потребували аналізу управлінської ситуації, в іншому – аналізу-порівняння і вибору більш ефективного методу чи прийому роботи з кадрами, взаємодії з батьками вихованців. Більшість запитань вимагають відтворення деяких статей опрацьованих раніше вітчизняних нормативно-правових документів, розкриття причин якогось конкретного прояву у поведінці співробітників, запитань батьків дітей як раннього, так і дошкільного закладу, аргументації відповіді. Найбільшу зацікавленість у студентів викликали запитання на кшталт: «Як би ви вчинили у такій ситуації, обіймаючи посаду вихователя-методиста?», «Яку відповідь мамі дитини дали б Ви, обіймаючи посаду директора закладу дошкільної освіти?» тощо. Побачивши таке запитання, вони пронизаються глибокою серйозністю і відповідальністю у опануванні секретів управлінської діяльності та методичного супроводу освітнього процесу, усвідомлюючи, що це – не просто гра в управління, віддалена від життя, а власне «живі» управлінські кейси (ситуації).

Ми не давали студентам готових рецептів і відповідей з того чи іншого питання управлінської діяльності. Пропоновані управлінські кейси будять творчу думку здобувачів, змушують їх знайти, залежно від різних умов, можливі варіанти вирішення того чи іншого питання, виховують гнучкість і винахідливість – необхідні якості для управлінської діяльності. Розроблені управлінські кейси різної складності дали змогу диференційовано будувати взаємодію зі студентами.

Цінність управлінських кейсів полягає у тому, що вони виконують роль проміжної ланки, «місточка» між теорією методичної та управлінської

діяльності і власне діяльністю директора ЗДО та вихователя-методиста. На відміну від реальних проблем, з якими стикається у своїй діяльності директор дошкільного закладу, управлінські кейси спеціально спрямовані на навчання студентів, цілеспрямоване формування у них професійних компетентностей, уміння висловлювати власну думку і аргументувати позицію, цитуванням нормативно-правових документів і публікацій з фахових періодичних видань. Використання управлінських кейсів у процесі опрацювання дисципліни ОК «Організація та управління в дошкільній освіті» дозволило зробити його більш наближеним до життя, вправляти майбутніх магістрів з дошкільної освіти у вдумливому ставленні до оцінки кожного прийому і методу та помічати нове. Розв'язуючи завдання, здобувачі вправляються в прийомах аналізу, в правильній оцінці ситуації, що виникла, у виборі форм і методів управлінської реакції на неї.

Використовуючи класифікацію педагогічних кейсів, запропоновану В. Гершунським, управлінські кейси можна поділити на дві групи:
1) екстремальні, які потребують оперативного вирішення і пов'язані з повсякденною практичною діяльністю директора ЗДО та його команди;
2) неекстремальні, які не обмежують директора ЗДО та вихователя-методиста часовими рамками, але також винятково насичені гострою проблематикою.

Для прикладу наводимо кілька з них:

1. Проаналізуйте звернення батька дитини до директора закладу дошкільної освіти:

«- Не можу зрозуміти, чи годують дітей в цьому садочку? Як тільки мій дворічний син приходить ввечері додому, одразу біжить на кухню і просить їсти. Я здійснюю плату за квитанціями регулярно і немалі суми. Куди діваються ці гроші? Можливо мені доплачувати няні, щоб вона насипала йому у тарілку більше, ніж іншим дітям?»

Яку відповідь, обіймаючи посаду директора дошкільного закладу, дали б ви батькові дитини? Обґрунтуйте вашу відповідь.

2. Проаналізуйте звернення матері дитини до директора ЗДО:

«- Моя дитина, якій 2 роки і 4 місяці протягом двох тижнів хворіла на ОРВІ. Вчора ми були у дільничного педіатра, яка нас виписала у садочок і порадила обов'язково доліковуватись протягом 2-3 тижнів.

Педіатр порадила нам кілька разів впродовж дня приймати пігулки і мікстуру. Однак, вихователь і няня у нашій групі відмовились допомогти долікувати дитину.

Яка вартість цих послуг і кому мені за це треба доплачувати?»

Яку відповідь дали б мамі дитини ви, обіймаючи посаду директора закладу дошкільної освіти? Розкрийте особливості організації роботи щодо доліковування дітей у ЗДО. Обґрунтуйте свою відповідь.

3. Проаналізуйте фрагмент бесіди між двома вихователями:

« - Днями мені потрібні були на заняття з моїми малюками новий роздатковий матеріал з сенсорики і щось цікаве для сюрпризного моменту. Поки діти снідали я побігла в методичний кабінет подивитись, що там є.

Уявіть собі: за все моє добре, мені не тільки нічого не дали, а й директор зробила зауваження, що я бігаю по коридору у той час, коли маю працювати з дітьми.

- Так, я теж помітила, що директор останнім часом стала дуже строгою. Їй не можна вгодити…».

Поясніть, чому в колективі виникають подібні розмови? З яким локальним документом, вочевидь, не були знайомі (чи давно не опрацьовували) ці педагоги?

Як вчинили б ви у подібній ситуації, обіймаючи посаду директора ЗДО і вихователя - методиста? Обґрунтуйте свою відповідь.

4. Проаналізуйте звернення педагога до директора ЗДО:

« - Я згоден співпрацювати з вашим дитячим садком і періодично приїздити до вас з театральними виставами нашого пересувного театру на колесах. Але я дуже зайнятий за основним місцем роботи, та маю багато запрошень зі школи та сусіднього садочка.

Якщо ви хочете, щоб спеціалісти такого високого рівня, як ми, співпрацювали з вашим закладом, прошу розклад занять скласти так, щоб театральні вистави для дітей були лише з 11.00.до 12.00. або з 14.00.до 15.00. На інший режим роботи я не погоджусь».

Поясніть правомірність вимог цього «спеціаліста високого рівня». Яку відповідь, обіймаючи посаду директора дошкільного закладу, дали б ви цьому пану? Розкрийте особливості організації театралізованої діяльності для дітей як раннього, так і дошкільного віку в ЗДО. Обґрунтуйте свою відповідь.

Управлінські кейси використовували на лекціях, семінарських та практичних заняттях, іспитах тощо. Постановка завдання за змістом матеріалу перед здобувачами під час традиційної лекції дає можливість перевірити розуміння студентами різних теоретичних положень, статей нормативно-правових документів. У цих випадках управлінські кейси стають зручним способом для встановлення зворотного зв’язку і водночас підвищують інтерес до дисципліни, яку опановують, допомагають пов’язати теорію з практикою. Намагаючись продемонструвати студентам роль теоретичних знань, опанування нормативно-правовими документами, зокрема, формування їх правової компетентності у становленні майстерності магістра дошкільної освіти використовували такий прийом, коли один і той же управлінський кейс розв’язується студентами двічі: перед вивченням відповідної теми і після її вивчення. Попереднє розв’язання управлінського кейсу підвищувало у студентів інтерес до теми, а також мотивацію шукати у нормативно-правових документах і теоретичних положеннях підтвердження правильності своїх міркувань. Якщо ж управлінські кейси використовувались після лекції, то студенти переконувались у необхідності опанування нормативно-правовими документами і теоретичними положеннями для правильного виходу зі складної управлінської ситуації.

Більш широко використовували управлінські кейси на семінарських і практичних заняттях. Найбільш ефективною вдавалась робота студентів підгрупами по 4-5 осіб із обраним ними управлінським кейсом. Після обдумування студенти висловлювали свої міркування, давали оцінку

управлінській ситуації, використаним методам і прийомам, розкривали мотиви поведінки працівників закладу дошкільної освіти, звернень батьків маленьких вихованців тощо, визначали лінію дії директора та вихователя-методиста, шукали обґрунтування своєї відповіді у положеннях вітчизняних нормативно-правових документів. Нашим завданням було довести до усвідомлення здобувачів і переконати їх на прикладах у тому, що будь-який управлінський кейс може і повинен бути правильно вирішений за умови, якщо до його аналізу підходити з погляду дотримання інтересів і прав дитини у відповідності з нормативно-правовими документами. Власне вирішення управлінських кейсів допомагало студентам усвідомити особливості управлінської діяльності та методичного супроводу і вправляло у подоланні труднощів на шляху професійного становлення майбутнього магістра з дошкільної освіти.

Також широко використовувався метод розгадування анаграм. Завдання полягало у тому, щоб розгадати анаграму, записати відповідь у спеціально відведеному місці і виконати наступне завдання, пов'язане з розгаданим терміном. Завдання з анаграмами передбачали кілька рівнів складності – найпростіший варіант: *«Розшифруйте назву виду (форми) збору інформації про якість освітнього процесу в групах дітей раннього віку ЗДО, розкрийте особливості його планування, підготовки, проведення та підведення підсумків»; с*кладніший варіант: «*Розшифруйте назви видів (форм) збору інформації про якість освітнього процесу в групах дітей раннього віку закладу дошкільної освіти. Охарактеризуйте той вид (форму) збору інформації про якість освітнього процесу в групах дітей раннього віку закладу дошкільної освіти, який полягає у постійному прослідковуванні процесу, періодичному аналізі його результатів та вжитті термінових заходів щодо усунення недоліків. Розкрийте особливості його планування, підготовки та підведення підсумків».*

Анаграми використовували на семінарських заняттях, під час модульного контролю, іспитах тощо. Обов'язковим компонентом навчально-пізнавальної діяльності студентів є контроль їх навчальних досягнень. Цей компонент виконує роль зворотного зв'язку, це – своєрідна передумова поступального руху вперед у системі «педагог-студенти». Тому широко використовували анаграми для самоперевірки студентами свої теоретичних знань особливостей організації управлінської діяльності та методичного супроводу стосовно груп дітей раннього віку, результатів опрацювання вітчизняних нормативно-правових документів тощо.

Під час опрацювання дисципліни «Організація та управління в дошкільній освіті» доволі широко використовувався метод, який ряд дослідників (Н. Волкова, Б. Гершунський, О. Дубягін, Г. Селевко та ін.) називають «методом програвання ролей (інсценування)», більш відомий як ділова гра. Дослідники доводять, що гра забезпечує засвоєння інформації на 70% більше, ніж лекція(для порівняння: 20% матеріалу студент може відтворити після лекції, 90% - після ділової гри). Тобто в умовах ділової гри рівень запам'ятовування та відтворення набагато вищий, ніж у навчальній діяльності: гра дозволяє скоротити час на вивчення деяких дисциплін на 30-50%, що в умовах пошуку резервів часу

особливо актуально. Ми відстоюємо ту позицію, що навчання, здобування знань, формування компетентностей – щоденна складна кропітка робота над собою. Перетворення цього процесу лише на гру не є правомірним, а негативні результати такого освітнього процесу не забаряться і вже доволі часто виявляються як у ставленні деяких студентів до аудиторних занять і самостійної роботи, виконання завдань з підготовки до семінарських/практичних, практики тощо. Наш досвід підтверджує, що позитивні результати дають внесення, вкраплення елементів інтерактиву в освітній процес. Зокрема, в рамках змістового модуля «Організація фінансово-господарської діяльності» на семінарському занятті з теми «Система роботи з охорони праці, попередження травматизму працівників та безпеки життєдіяльності дітей у ЗДО» ми проводили ділову гру «Первинний інструктаж вихователя групи дітей раннього віку». Один студент брав на себе роль вихователя-методиста, а інший – новопризначеного вихователя». При опрацюванні теми «Медичне обслуговування дітей раннього і дошкільного віку у ЗДО» – ділова гра «Організація медичного обслуговування дітей раннього віку у нашому ЗДО». Один студент брав на себе роль директора дошкільного закладу, а кілька інших – батька / матусі дитини, яка тільки-но почала відвідувати цей ЗДО. Опрацьовуючи питання змістового модуля «Методичний супровід освітньої діяльності ЗДО» на практичному занятті проводили ділові ігри «Семінар для вихователів/помічників вихователів груп дітей раннього віку» та «Індивідуальна консультація для вихователя / помічника вихователя першої молодшої групи». Один студент брав на себе роль вихователя-методиста, а інший – вихователя /помічника вихователя групи дітей від 2 до 3 років». Здобувачі висловлювались позитивно щодо використання цих методів, оскільки спробували себе відчути в ролі директора ЗДО/вихователя-методиста, вихователя, батьків вихованців тощо. Найбільш складними для них були ретельна підготовка до таких семінарських/практичних занять і ведення діалогу/монологу, залежно від теми ділової гри. Саме тут відчули ми і зазначали студенти обмеженість їх словникового запасу, їх невміння спілкуватись, пояснювати певне питання, використовуючи приклади з практики тощо, що є результатом освітніх втрат навчання у період карантинних обмежень і дистанційного навчання з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну.

Ще один метод, який ми використовували опрацьовуючи зі здобувачами дисципліну «Організація та управління в дошкільній освіті», був метод кросвордів чайнвордів, ребусів тощо. Хтось може скептично поставитись до цього виду взаємодії зі здобувачами, підтримуючи думки про легковажність і несерйозність. Спочатку і деякі студенти так поставились до розгадування кросвордів. Але, попрацювавши з першими з них, переконались у помилковості свої перших суджень. Зазначимо, що створені матеріали використовувались з різною метою, а саме: контроль опанування студентами термінологічним апаратом, виокремлення основних понять за результатами опрацьованого нормативно-правового документу чи статті у фаховому періодичному виданні, самоконтроль здобувачів тощо. Наразі у нашому портфоліо накопичилось понад

15 тематичних кросвордів різних видів. Зокрема: «Майно ЗДО, його збереження, облік, поповнення і списання», «Особливості харчування дітей раннього віку в ЗДО», «Система роботи з охорони праці, попередження травматизму працівників та безпеки життєдіяльності дітей в ЗДО», «Атестація педагогів ЗДО», «Методичний супровід освітнього процесу в групах дітей ЗДО», «Методи збору інформації про якість освітнього процесу в групах дітей раннього віку ЗДО» тощо.

Проведений формувальний етап дослідження переконливо довів ефективність використаних методів освітньої взаємодії зі здобувачами в процесі опрацювання ОК «Організація та управління в дошкільній освіті» та формування їх готовності до забезпечення якісної освіти дітей раннього віку. Про це засвідчив аналіз результатів анонімного анкетування здобувачів. Основна мета і завдання означеної дисципліни – формування у майбутніх магістрів з дошкільної освіти фахових компетентностей і готовності для забезпечення якісної дошкільної освіти та здатності до розв'язання завдань фінансово-господарського, кадрового, методичного характеру у закладі дошкільної освіти завдяки використаним нами методів освітньої взаємодії були в основному досягнуті.

3.11. Наукові розвідки освітнього супроводу дітей раннього віку в дослідженнях здобувачів

Навчальна діяльність майбутніх вихователів – багатогранна: лекції, семінарські, практичні, лабораторні заняття з різних навчальних дисциплін; виробнича практика; участь у різних студентських конкурсах, акціях, флешмобах. Проте є ще одна сфера, де здобувач вищої освіти може себе проявити – наукова діяльність. Очевидно, що «зростання вимог до професійної підготовки випускників закладів вищої освіти потребує активного залучення їх до дослідницької діяльності», а «здійснення науково-практичних досліджень сприяє входженню студентів у професію, допомагає виважено спрямовувати наукову інформацію у площину практичного використання» *(Як підготувати та захистити курсові та магістерські роботи, ФПО, 2025).*

В освітньо-професійних програмах першого (бакалаврського) рівня вищої освіти однією з основних форм дослідження є курсова робота. Навчальними планами передбачено виконання студентами курсової роботи на 2 (з педагогіки та психології) та 3/4 курсах (з фахових методик). Курсова робота – один з видів індивідуальних завдань навчально-дослідного, творчого чи проєктно-конструкторського характеру, який має на меті не лише поглиблення, узагальнення і закріплення знань студентів з навчальної дисципліни, а й застосування їх при вирішенні конкретного фахового завдання і вироблення вміння самостійно працювати з навчальною і науковою літературою, використовуючи сучасні інформаційні засоби і технології. Курсова робота є окремим освітнім компонентом навчального плану і оцінюється як самостійний вид навчальної діяльності *(Як підготувати та захистити курсові та магістерські роботи, 2025).*

Кафедра дошкільної освіти, послуговуючись «Методичними рекомендаціями для студентів педагогічних спеціальностей», підготовлених Факультетом педагогічної освіти, підготувала власні рекомендації, в яких здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти отримали конкретні поради і підказки стосовно підготовки та захисту курсових робіт.

Означені рекомендації стали справжньою настільною книжкою для молодих дослідників, позаяк містять орієнтири для оформлення бібліографії, література та інформаційні джерела за освітніми напрямами; корисні покликання для аналізу наукових досліджень і ознайомлення з практичним досвідом; діагностичний інструментарій; мовні кліше для наукових робіт, «мовний мінімум дослідника», сучасний професійний тезаурус. Крім курсової роботи здобувачам запропоновано формат курсового проєкту для здійснення дослідження: описано його алгоритм, етапи, оформлення «паспорту» проєкту, орієнтовний перелік форм практичного доробку у площині наукового дослідження (*Методичні рекомендації до написання курсових робіт, КДО, 2025*).

У контексті наукової теми кафедри дошкільної освіти список тем з проблеми супроводу розвитку дітей раннього віку значно розширився. Зокрема, здобувачам пропонувались такі:

1. Розвиток активного мовлення у дітей 3-го року життя в освітньому процесі ЗДО.
2. Виховання основ сенсорної культури у дітей раннього віку засобом дидактичних ігор і вправ.
3. Розвивальне природне середовище як засіб формування основ природничо-екологічної компетентності у дітей раннього віку.
4. Особливості організації пізнавальної діяльності дітей раннього віку засобом гри.
5. Використання системи дидактичних ігор та вправ для сенсорно-пізнавального розвитку дітей раннього віку.
6. Виховання основ сенсорної культури у дітей раннього віку засобом дидактичних ігор і вправ.
7. Використання розвивальної дошки «Бізіборд» у сенсорному розвитку дітей раннього віку.
8. Проєктування предметно-ігрового розвивального середовища групової кімнати ЗДО для дітей раннього віку.
9. Супровід ігрової діяльності дітей третього року життя.
10. Формування інтересу сучасних дітей третього року життя до народної казки.
11. Партнерська взаємодія педагога й батьків у формуванні словника дітей третього року життя засобом художніх творів.
12. Особливості художнього читання (на вибір студента/студентки – розповідання) дітям раннього віку (вік – на вибір).
13. Використання малих фольклорних жанрів у фрагментах життєдіяльності сучасної дитини раннього віку.
14. Формування навичок самообслуговування у дітей 3-го року життя.

15. Використання ігрових вправ у системі фізичного виховання та оздоровлення дітей раннього віку.

16. Педагогічні умови формування рухових умінь у дітей раннього віку під час занять з розвитку рухів.

17. Формування навичок шикування і перешикування у ранньому віці як умова безпечної поведінки під час надзвичайних ситуацій.

18. Формування рухових умінь з ходьби у дітей раннього віку для безпечної поведінки під час надзвичайних ситуацій.

19. Формування у дітей раннього віку рівноваги як основи розвитку координаційних здібностей для безпечної поведінки в надзвичайних ситуаціях.

20. Формування культурно-гігієнічних навичок у дітей раннього віку як умова безпечної поведінки під час надзвичайних ситуацій.

21. Взаємодія педагогів ЗДО та батьків у формуванні основ сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичних ігор і вправ.

22. Особливості формування координації рухів у дітей раннього віку засобами музично-ритмічної діяльності.

23. Формування координації рухів у дітей раннього віку засобами музично-ритмічних ігор.

24. Особливості формування уявлень про сім'ю у дітей раннього віку на матеріалі ознайомлення з творами живопису.

25. Роль графічних організаторів під час організації предметно-практичної та технологічної діяльності дітей раннього віку.

Отож, якщо у 2024-2025 н.р. серед запропонованих 100 тем було 17 тем, які стосувались безпосередньо раннього віку й 23 загальні теми, які можна було використати й для дослідження раннього віку (скажімо, «Розвиток пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку засобом конструктивно-будівельних ігор»), то у 2025-2026 н.р. так званих, «профільних» тем, що стосуються розвитку дітей раннього віку, було вже 26, а загальних тем, які можна було би звузити до теми раннього віку – 31. Тобто, більша половина з переліку тем, забезпечуючи вільний вибір для здобувачів. Загалом, за переіод роботи над науковою темою КДО здобувачами захищено 25 курсових *(додаток Б).*

Стосовно магістерських робіт / проєктів, над якими здобувачі другого (магістерського) РВО працюють упродовж навчання, захищено 36 кваліфікаційних робіт *(додаток Б)*, теми яких розкривають особливості супроводу дітей раннього віку за різними напрямами. Магістерська кваліфікаційна робота / проєкт – це індивідуальне або колективне завдання дослідницького, творчого чи проєктно-конструкторського характеру, яке виконує студент / студентка на останньому році навчання за освітнім ступенем бакалавра або магістра і є однією із форм виявлення теоретичних і практичних знань, уміння їх застосовувати при розв'язуванні конкретних наукових, технічних, соціальних та виробничих завдань» *(Як підготувати та захистити курсові та магістерські роботи, ФПО, 2025).*

Наведемо приклад одного з магістерських проєктів, присвячених супроводу розвитку дітей раннього віку: «Педагогічні умови застосування малих форм фольклору в життєдіяльності дітей раннього віку» Аліни Старкової.

Магістранткою було проаналізовано сучасні наукові дослідження та методичні розробки з проблеми використання малих фольклорних форм у взаємодії з дітьми раннього віку; схарактеризовано сутність і зміст базових понять дослідження: «діти раннього віку», «життєдіяльність дитини», «фольклор», «малі форми фольклору»; визначено рівні свідомого використання малих форм фольклору в життєдіяльності дітей раннього віку; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови застосування малих форм фольклору в життєдіяльності дітей раннього віку (1) фактори й правила, які забезпечують успішну життєдіяльність педагогічної системи; 2) середовище, атмосфера, простір, у якому забезпечується ефективність формування певних педагогічних компетенцій; 3) обов'язкове виконання, здійснення певних заходів для організації процесу навчання; 4) сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних форм і матеріальних засобів його здійснення). Аналіз наукових джерел і дослідницький пошук дозволив А. Старковій дати визначення поняттям *«життєдіяльність дитини в закладі дошкільної освіти чи родині»* («сукупність процесів, які охоплюють фізичний, когнітивний, психоемоційний і соціальний розвиток з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини й відповідними аспектами, формами активності, провідною діяльністю і суб'єктністю малюків»); *«діти раннього віку»* («віковий період від 0 до 3 років, який характеризується швидким психічним розвитком, зокрема, процесами сприйняття, мислення, пам'яті; інтенсивним формуванням мовлення й активізації словника; посиленням зв'язку із зовнішнім світом, інтересом до спільної діяльності з близькими дорослими; формуванням усвідомлення себе (поняття Я)». Молодою дослідницею було окреслено компоненти, критерії, показники й рівні свідомого застосування малих форм фольклору вихователями і батьками вихованців у взаємодії з дітьми:

Мотиваційно-емоційний критерій емоційного компоненту:

- сприймання фольклору як необхідного компоненту емоційної і загальної культури дорослих і дітей;
- ціннісне ставлення до традицій і мовлення українського народу,
- мотивація дорослих на передання дітям звичаю вживання малих фольклорних жанрів; емоційне натхнення від використання в мовленні фольклорних текстів.

Інформаційно-пізнавальний: обізнаність дорослих (педагогів і батьків) про нейро-психологічний вплив малих фольклорних жанрів на здоров'я малюків; знання текстів і різножанровості фольклорних текстів; володіння інформацією про значення певних фольклорних текстів у розвитку дітей.

Поведінковий: опанування мистецтвом корелювати фольклорні тексти й інтереси дітей певного дошкільного віку; володіння умінням використовувати відповідні фольклорні тексти відповідно до ситуації; володіння умінням

надавати використанню фольклорних текстів у мовленні природності, дотепності та образності; уміння використовувати фольклор відповідно до ситуації, природності та образності мовлення.

У контексті наукової теми кафедри дошкільної освіти цікавим є продукт магістерського проєкту – авторський посібник «Мовні обійми» з методичними, дидактичними й відеоматеріалами, який містить 3 розділи і розкриває сутність та глибину малих форм фольклору як засобу збагачення мовлення дитини, розвитку уяви, естетичних почуттів і соціального навичок, сприяє створенню розвивального предметно-ігрового середовища, що забезпечить цілісність змісту, методів, прийомів, форм і засобів формування інтересу дітей раннього віку до малих форм фольклору, допомагає реалізувати багатовекторність, безперервність й поетапність використання малих форм фольклору у відповідних фрагментах життєдіяльності дітей раннього віку.

Підсумовуючи, зазначимо: очевидно, що не всі здобувачі як першого (бакалаврського), так і другого (магістерського) РВО можуть однаково якісно й глибоко здійснювати наукові дослідження, проте робота над курсовими і магістерськими проєктами, безперечно надає студентам можливість глибше осягнути актуальні питання дошкільної освіти, з-поміж яких чинне місце посідають ті, які стосуються різних аспектів психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку, проявити власні якості характеру – відповідальність і уважність, уміння слухати й чути, проявляти творчість і самостійність.

На особливу увагу заслуговують виконані у контексті реалізації наукової теми кафедри дисертаційні праці. Серед таких – матеріали дисертації Марії Стаднійчук, захищеної 18 лютого 2026 року, у якій актуалізовано проблему розвитку творчих здібностей дітей третього року життя; висвітлено джерельну базу засадничих ідей, концептуальних підходів, базисних дефініцій з теми. Схарактеризовано художньо-педагогічне спілкування як засіб, що сприяє проявам творчої активності, і, як наслідок, творчих здібностей дітей третього року життя, та педагогічні умови його реалізації в освітній взаємодії з дітьми раннього віку. Представлено опис та результати діагностики рівнів розвитку творчих здібностей дітей третього року життя на констатувальному та контрольному етапах педагогічного експерименту. Презентовано кількісні та якісні результати апробації авторської технології, що сприяє проявам творчих здібностей дітей третього року життя та визначено умови її реалізації (підготовку педагогів до реалізації технології розвитку творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування; психолого-педагогічну просвіту батьків щодо значущості розвитку творчих здібностей дітей раннього віку; створення відповідного розвивального простору для реалізації художньо-педагогічного спілкування). Валідовано зміст авторської технології розвитку творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування (концептуально-цільовий – мета, завдання, прогнозований результат, змістовий та процесуальний складники): описано серію вебінарів, практичних семінарів, майстер-класів для педагогічних

працівників; звернено увагу на важливість співпраці з батьками під час художньо-педагогічного спілкування, схарактеризовано серію консультацій та роз'яснено їхню роль у художньо-педагогічному спілкуванні з дітьми; визначено особливості взаємодії з дітьми за кластерами через реалізацію змістового складника технології – циклу художньо-педагогічного спілкування (підготовчого, діяльнісного і рефлексійного етапів); представлено результати апробації та верифікації авторської технології.

Ключові слова: творчі здібності; діти третього року життя; художньо-педагогічне спілкування; технологія розвитку творчих здібностей; сатіальний, латентний, ювенільний рівні; кластери.

Отже, реалізація прогностично-моделювального етапу роботи над науковою темою дозволила збагатити наукові розвідки у цій царині дослідженнями науково-педагогічних працівників кафедри дошкільної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка; оновити робочі програми навчальних дисциплін та програми практик; апробувати змістово-методичне забезпечення підготовки студентів спеціальності Дошкільна освіта до алгоритмізації власних уявлень, компетентностей і дій з дітьми раннього віку в умовах освітнього процесу закладу вищої освіти та на практиці; внести суттєві зміни в тематику наукових досліджень здобувачів освіти першого (бакалаврського), другого (магістерського) і третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти.

РОЗДІЛ 4
АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ: УЗАГАЛЬНЮВАЛЬНО-РЕФЛЕКСІЙНИЙ ЕТАП

Узагальнювально-рефлексійний етап роботи над науковою темою КДО «Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку» реалізовувався у період 2025-2026 н.р. і передбачав розв'язання таких завдань:

- визначення рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу закладу вищої освіти (контрольний зріз);
- узагальнення матеріалів на онлайн-платформі «Камертон батьківства» та популяризація її серед педагогів-практиків;
- підготовка монографії «Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку».

Вибірка респондентів на цьому етапі охоплювала майбутніх фахівців дошкільної освіти. Стосовно практиків ЗДО та батьків, вони були у фокусі уваги на прогностично-моделювальному етапі роботи над науковою темою КДО, тому показником рівня задоволеності їхніх запитів слугували рефлексії, озвучені безпосередньо під час просвітницьких заходів. Контрольний зріз експерименту відбувався за допомогою повторного опитування здобувачів і проведення бліц-інтерв'ю зі студентами стосовно досвіду психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку під час практики. Варто відзначити певні нюанси «вхідного» і «вихідного» опитування, а саме – різницю в кількості респондентів, на яку вплинули певні чинники: за роки перебігу дослідження відбулися зміни контингенту – частина студентів завершила навчання в університеті; зменшилася кількість вступників, а відтак і груп; частина студентів у зв'язку із повномасштабним вторгненням виїхала за кордон. Тож цифри на аналітико-констатувальному та узагальнювально-рефлексійному етапах de facto різні. Водночас зауважимо, що рух контингенту не завадив відмітити покращення показників за визначеними критеріями і рівнями. Було застосовано діагностичний інструментарій за аналогією аналітично-констатувального етапу. Проведене опитування здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти висвітило такі результати:

1) у здобувачів *першого РВО* показники *сатіального рівня зросли*: за мотиваційним критерієм на 2%; за емоційним критерієм на 2%; за когнітивним критерієм 3%; за діяльнісним критерієм на 4%;

2) показники *латентного рівня зросли*: за мотиваційним критерієм на 9%; за емоційним критерієм на 6%; за когнітивним критерієм 12%; за діяльнісним критерієм на 8%;

3) показники *ювенільного рівня зменшилися*: за мотиваційним критерієм на 11%; за емоційним критерієм на 8%; за когнітивним критерієм 15%; за діяльнісним критерієм на 12%.

Динаміка змін представлена діаграмою на рис. 4.1.

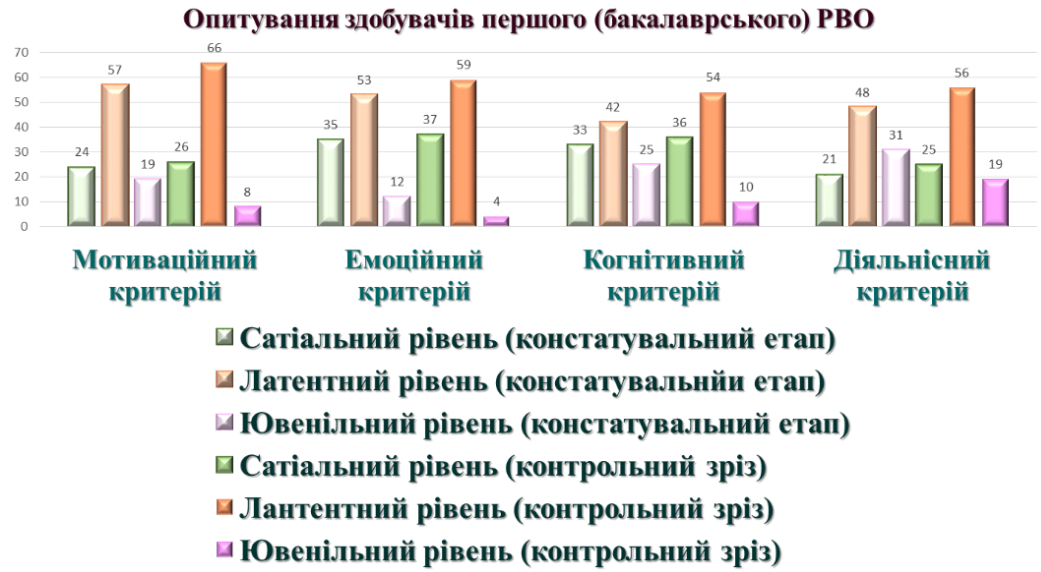

Рис. 4.1. Динаміка змін готовності бакалаврів до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку (узагальнювально-рефлексійний етап)

У здобувачів *другого РВО* показники *сатіального рівня зросли*: за мотиваційним критерієм на 4%; за емоційним критерієм на 2%; за когнітивним критерієм 3%; за діяльнісним критерієм на 3%.

Показники *латентного рівня зросли*: за мотиваційним критерієм на 7%; за емоційним критерієм на 5%; за когнітивним критерієм 12%; за діяльнісним критерієм на 6%.

Показники *ювенільного рівня зменшилися*: за мотиваційним критерієм на 11%; за емоційним критерієм на 7%; за когнітивним критерієм 15%; за діяльнісним критерієм на 9%.

Динаміка змін представлена діаграмою на рис. 4.2.

Рис. 4.2. Динаміка змін готовності магістрів до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку (узагальнювально-рефлексійний етап)

Крім опитувальників зі здобувачами вищої освіти на узагальнювально-рефлексійному етапі було проведено бліц-інтерв'ю щодо досвіду психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку під час практики. Наводимо низку студентських рефлексій (збережено мовні конструкти здобувачів):

1. Сучасні реалії вимагають від педагога вміння організовувати діяльність в укритті. Мною було розроблено стратегії ігрової взаємодії з предметами-замінниками. Використання звичайного паперу для створення «снігових кульок» та перетворення шарфів на «гніздечка» допомогло дітям знімати м'язову напругу під час тривог. Також було впроваджено елементи казкотерапії: історії про «Подорож маленьких ніжок» та «Гномів-охоронців» допомогли дітям сприймати перебування у сховищі як безпечну та цікаву пригоду *(Інна Хармак)*.

2. Навчилась створювати відеоконсультацію для батьків щодо формування побутових навичок у дітей раннього віку, яка має практичне значення для сімейного виховання *(Вікторія Палюх).*

3. Підготувала та провела лялькову виставу, завдяки якій набула навичок водіння ляльок, удосконалила мовну виразність, працювала над інтонацією. Ці навички допоможуть надалі «бути в різних ролях», що так необхідно для дітей раннього віку *(Вероніка Котяш).*

4. Практика допомогла сформувати важливі педагогічні навички: організацію освітньої діяльності, спостереження за розвитком дітей, проведення сенсорних вправ і налагодження комунікації з дітьми та дорослими *(Юлія Полякова).*

5. Я зрозуміла, як важливо проводити міні дослідження сенсорного розвитку дітей раннього віку, для подальшого планування взаємодії з дітьми *(Ярослава Доценко)*.

6. У процесі практики я впевнилась, що осередок природи у групах дітей раннього віку відрізняється від осередку природи в інших вікових групах і як важливо вміти аналізувати природне середовище та правильно його використовувати *(Катерина Прилука).*

На завершальному етапі дослідження було узагальнено інструментарій реалізації змістово-методичного забезпечення *(табл. 4.1.)* підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку:

Таблиця 4.1.

Верифікація змістово-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку

№	*Компоненти*	*Результати*
1.	Освітні програми (РПНД, ПП за ОК)	Спрямованість ЗМ та завдань РПНД і ПП на вивчення особливостей фізичного і психічного розвитку дітей раннього віку; формування навичок супроводу пізнавального, мовленнєвого естетичного розвитку дітей раннього віку та здатності до прийняття управлінських рішень в освіті дітей раннього віку; проведення досліджень здобувачами з актуальних питань розвитку дітей раннього віку та реалізація інновацій в освітньому процесі груп дітей раннього віку; лекції, семінарські, практичні, лабораторні
2.	Науково-методичне забезпечення	Публікації НПП КДО з актуальних питань психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку – 105

3.	Дидактичні матеріали	Матеріали й атрибути для вправляння здобувачів у супроводі видів діяльності дітей раннього віку, кейси, візуальні матеріали тощо
4.	Матеріали контролю	МКР, СР, компетентнісно-зорієнтовані завдання, зміст яких стосувався різних аспектів освітніх, методичних, управлінських, дослідницьких рішень стосовно супроводу видів діяльності дітей раннього віку та
5.	Інформаційні ресурси	Інституційний репозиторій https://elibrary.kubg.edu.ua/ ЕНК на платформі е-навчання https://elearning.kubg.edu.ua/course/index.php?categoryid=21 Ютуб канал КДО https://www.youtube.com/channel/UCoLS2ZABdvgjae1ycgr1VZA Цифрова платформа «Камертон батьківства» https://kb.fpo.kubg.edu.ua/
6.	Комунікативні ресурси	Комунікаційні кейси у системах «викладач-здобувач», «здобувач-діти раннього віку», «викладач-здобувач-батьки вихованців», «викладач-педагоги ЗДО»

За результатами *узагальнювально-рефлексійного етапу* констатовано зміни в реалізації ОК ОП у межах наукової теми, як от:

У межах ОК *«Артосвіта дітей дошкільного віку»* у студентів сформовано знання про особливості мистецької діяльності дітей раннього віку; напрацьовано фахові кейси з методичного інструментарію супроводу артосвіти дітей раннього віку: прийоми заохочення дітей раннього віку до елементарної художньо-продуктивної, музичної та театралізованої діяльності; форми організації артосвіти дітей раннього віку; методи активізації дитини до самовираження в мистецькій діяльності. Доповнено зміст ОК «Артосвіта дітей дошкільного віку» авторською технологією розвитку творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування за результатами дисертації М. Стаднійчук, виконаної відповідно до наукової теми кафедри та захищеної у РСР ДФ 26.133.101 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка для проведення публічного захисту дисертації «Розвиток творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта від 18 лютого 2026 року. Науковий керівник Половіна О.А.

У межах ОК *«Педагогіка дітей раннього та передшкільного віку»* у студентів сформовано знання про особливості розвитку дитини у пренатальний період, період немовляти, першого, другого, третього року життя; кризу новонародженого і кризу трьох років; особливості психічного, фізичного розвитку; догляд і піклування; моделі спілкування з дітьми від народження до трьох років; напрацьовано кейси супроводу пізнавального та емоційного розвитку дітей раннього віку в ЗДО та сім'ї: прийоми заохочення дітей раннього віку до культурно-гігієнічних навичок та елементарного самообслуговування; моделі створення безпечного простору для дітей раннього віку; способи екологічної взаємодії з дитиною від народження до трьох років з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей.

У межах ОК *«Технології аудіального розвитку дитини»* у студентів сформовано знання про особливості аудіального розвитку дітей раннього віку; напрацьовано фахові кейси з методичного інструментарію супроводу аудіального розвитку дітей раннього віку: прийоми заохочення дітей раннього віку до мовленнєвої діяльності; розвитку відчуття ритму; методи активізації слуху дитини; вправи на розвиток відчуття ритму, вміння слухати і чути.

Досягнення здобувачів:

- знати особливості мистецької діяльності дітей раннього віку;
- застосовувати прийоми заохочення дітей до мистецької діяльності;
- організовувати художньо-продуктивну, музичну та театралізовану діяльність дітей раннього віку;
- використовувати методи розвитку творчих здібностей дітей третього року життя;
- знати особливості розвитку дітей від народження до трьох років;
- враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей раннього віку;
- формувати культурно-гігієнічні навички та навички самообслуговування;
- створювати безпечний простір для дітей раннього віку;
- здійснювати екологічну взаємодію з дитиною раннього віку;
- знати особливості аудіального розвитку дітей раннього віку;
- розвивати мовленнєву діяльність і відчуття ритму у дітей раннього віку;
- застосовувати вправи на розвиток слуху, ритму та слухового сприймання.

У межах *підготовки до супроводу мовленнєво-літературної діяльності* здобувачі вищої освіти:

- оволоділи прийомами планувати й насичувати літературне середовище для дітей раннього віку (різними видами книжок - книжка-картинка, книжка-подушка, музична книжка, інтерактивна, книжка-театр тощо);

- опанували технікою створення буктрейлеру для закладання читацького інтересу в дітей і забезпечення спільних позицій з батьками у вихованні любові до книжок;

- вдосконалили уміння створювати авторські мовленнєві ігри й вправи з різними дидактичними завданнями, використанням художнього слова та яскравою й доступною віку дітей візуалізацією.

Досягнення здобувачів:

- створювати літературне середовище для дітей раннього віку;
- добирати різні види книжок для дітей раннього віку;
- створювати буктрейлери для розвитку читацького інтересу;
- взаємодіяти з батьками щодо виховання любові до книжки;
- розробляти авторські мовленнєві ігри та вправи;
- використовувати художнє слово в роботі з дітьми раннього віку;
- добирати доступну візуалізацію для дітей раннього віку.

У контексті *формування просторово-часових орієнтувань дітей раннього віку* студенти навчилися застосовувати технології ситуативного моделювання з дітьми раннього віку, моделювання діалогічних ситуацій. Зокрема були розроблені такі ситуативно-моделювальні завдання та ігри для дітей раннього віку: «Покажи, де знаходиться твоя улюблена іграшка» (Дитина показує. Її заохочують вказати та назвати напрям «А де вона? Ми не бачимо! Вгорі? Внизу?...») – закріплення просторових напрямів та інші

2. Розроблення студентами тематики та алгоритмів проведення ігор на формування просторових і часових уявлень у дітей раннього віку.

3. Адаптація відомих технологій задля формування просторово-часових уявлень дітей раннього віку зокрема використання інтелектуальних карт (Н. Гавриш) для освітньої взаємодії з дітьми раннього віку (третій рік життя).

Досягнення здобувачів:

- застосовувати технології ситуативного моделювання з дітьми раннього віку;
- моделювати діалогічні ситуації з дітьми раннього віку;
- формувати просторові орієнтування дітей раннього віку;
- організовувати ігри на формування просторових і часових уявлень;
- використовувати інтелектуальні карти в освітній взаємодії з дітьми раннього віку.

У межах ОК *«Практикум з ігрової діяльності»* у студентів сформовано знання про закономірності розвитку гри дітей раннього віку (предметно-маніпулятивної, відображувальної, процесуальної гри); роль дорослого у педагогічному супроводі гри; принципи організації безпечного, мобільного та варіативного предметно-ігрового середовища для дітей раннього віку. Узагальнено методичний інструментарій супроводу ігор дітей раннього віку: підбірка ігор відповідно до індивідуальних особливостей дітей; способи педагогічної підтримки дітей із труднощами адаптації до ЗДО, низькою мовленнєвою активністю чи недостатнім рівнем сформованості предметно-маніпулятивної діяльності; створення предметно-ігрового середовища в групах раннього віку; методи та прийоми організації щоденних рутин для забезпечення емоційного благополуччя дітей; підбір та розроблення ігор з піском і водою для сенсорного, мовленнєвого, емоційного та пізнавального розвитку дітей раннього віку з урахуванням принципів безпечного освітнього середовища.

Досягнення здобувачів:

- знати закономірності розвитку гри в дітей раннього віку;
- організовувати предметно-маніпулятивну гру;
- супроводжувати відображувальну гру;
- розвивати процесуальну гру;
- розробляти алгоритми проведення ігор для дітей раннього віку;
- здійснювати педагогічний супровід дитячої гри;
- усвідомлювати роль дорослого у підтримці та розвитку гри;
- організовувати щоденні рутини засобами гри;
- створювати предметно-ігрове середовище в групах раннього віку;

- підтримувати емоційне благополуччя дітей засобами гри;
- проводити ігри з піском та водою.

Під час вивчення курсів *«Здоров'язбережувальні технології в дошкільній освіті», «Технології здоров'язбереження дитини»* студенти оволоділи прийомами формування у дітей раннього віку культурно-гігієнічних навичок, здійснення щоденних загартувальних заходів (прогулянки як потужного засобу загартування в ранньому віці), застосування засобів фізичного виховання в освітній взаємодії з дітьми раннього віку, проведення ранкової гімнастики, гігієнічної гімнастики після денного сну, занять з розвитку рухів, загальнорозвивальних вправ, ігрових вправ, вправ на розвиток просторових орієнтувань, організації самостійної рухової діяльності дітей раннього віку.

Досягнення здобувачів:

- формувати у дітей раннього віку культурно-гігієнічні навички;
- здійснювати щоденні загартувальні заходи;
- організовувати прогулянки як засіб загартування дітей раннього віку;
- застосовувати засоби фізичного виховання в освітній взаємодії з дітьми раннього віку;
- проводити ранкову гімнастику;
- проводити гігієнічну гімнастику після денного сну;
- організовувати заняття з розвитку рухів;
- добирати та проводити загальнорозвивальні вправи;
- проводити ігрові вправи для дітей раннього віку;
- організовувати вправи на розвиток просторових орієнтувань;
- організовувати самостійну рухову діяльність дітей раннього віку.

У межах ОК «Дитина в соціумі» у зміст тематики кожного модуля РПДН додано зміст, що стосується соціалізації дітей раннього віку та формування основ їх соціально-громадянської компетентності.

Студенти оволоділи:

– знаннями про особливості феномену дитинства дітей раннього віку в умовах сучасної вітчизняної освіти; законодавчо-нормативними засадами соціалізації дітей раннього;

– теоретико-методологічними, науково-методичними засадами соціалізації дітей раннього віку в межах травма-інформованого підходу;

– когнітивно-діяльнісним досвідом: соціалізації дітей раннього віку в різних умовах життєдіяльності; формування первинних основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку; підготовки фахівців дошкільної освіти до формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку на основі травма-інформованого підходу.

Досягнення здобувачів:

- аналізувати засади соціалізації дітей раннього віку;
- формувати основи соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку.

У межах ОК *«Основи природничо-математичних наук»* студенти навчилися: підбирати діагностичні методики і визначати рівні сенсорного розвитку дітей раннього віку; аналізувати осередок природи в групі дітей раннього віку і доглядати за ним; створювати безпечне природне середовище для дітей раннього віку; розроблювати проєкти природничо-математичного спрямування для дітей раннього віку

Досягнення здобувачів

- З'ясували особливості пізнавального розвитку дітей, починаючи з пренатального періоду до 3 років.
- Вивчили, як діти віком від 1 до 3 років пізнають світ, досліджують властивості предметів (форму, колір, розмір).
- Навчились керувати провідною предметно-маніпулятивною діяльністю цього віку через ігри з піском, водою, пірамідками, сортерами та мозаїкою.

Під час *практики* в групах дітей раннього віку.

Бакалаври навчились:

- комунікувати з дітьми раннього віку та взаємодіяти з ними у різних видах діяльності, що допомогли мені краще розуміти особливості їхньої поведінки та індивідуальні потреби
- аналізувати психологічний розвиток дітей, проводити діагностику та робити висновки на її основі
- заохочувати дітей
- помічати маленькі радощі дітей і цінувати їхні успіхи
- організовувати діяльність, відчувати кожну дитину, створювати світ безпеки і довіри.

Дізнались:

- як краще взаємодіяти з дітьми та їх батьками
- про важливість емоційного комфорту дитини
- про індивідуальні особливості розвитку дітей
- про важливість поступового підходу у супроводі розвитку дітей раннього віку
- про важливість терпіння і емпатії
- про дитячу щирість і безпосередність.

Досягнення здобувачів

- аналіз осередку природи в групі дітей раннього віку;
- мінідослідження сенсорного розвитку дітей раннього віку;
- розроблення прикладів ситуативного моделювання з предметами в укритті;
- створення відео консультації для батьків або вихователів дітей раннього віку з питань формування побутових навичок з передбаченням різних ситуацій в сім'ї, у ЗДО, у сховищі тощо.

У РПНД ОК *«Організація та управління в системі дошкільної освіти»* для студентів ОПП 2.А2.00.01Дошкільна освіта, рівня вищої освіти другого (магістерського) на реалізацію наукової теми кафедри були внесені деякі

доповнення, а саме: 1.1. У ЗМ «Кадровий менеджмент» – тема 1 «Правила внутрішнього розпорядку ЗДО (відображення у ПВТР питання організації освітнього процесу в групах дітей раннього і дошкільного віку загального розвитку та інклюзивних групах); тема 2 «Посадові та робочі інструкції працівників ЗДО (відображення у ПІ та РІ питання організації освітнього процесу в групах дітей раннього і дошкільного віку загального розвитку та інклюзивних групах) та нові професійні стандарти». 1.2. У ЗМ «Моніторинг якості в системі дошкільної освіти»: тема 3 «Методи збору інформації про якість освітнього процесу в групах дітей раннього і дошкільного віку загального розвитку та з інклюзією у ЗДО»; тема 6 «Підведення підсумків вивчення якості освітнього процесу в групах дітей раннього і дошкільного віку ЗДО».

Досягнення здобувачів

- аналізувати правила внутрішнього розпорядку ЗДО;
- відображати питання організації освітнього процесу в групах раннього й дошкільного віку у ПВТР;
- враховувати особливості організації освітнього процесу в інклюзивних групах ЗДО;
- розробляти та аналізувати посадові й робочі інструкції працівників ЗДО;
- інтегрувати положення нових професійних стандартів у документацію ЗДО;
- застосовувати методи збору інформації про якість освітнього процесу;
- здійснювати моніторинг якості освітнього процесу в групах раннього й дошкільного віку;
- оцінювати якість освітнього процесу в інклюзивних групах ЗДО;
- узагальнювати результати вивчення якості освітнього процесу;
- формулювати висновки та рекомендації щодо підвищення якості дошкільної освіти.

У РПНД *«Науковий семінар «Формування готовності до розробки освітніх програм для дітей дошкільного віку»* для здобувачок/здобувачів освітньо-наукової програми (ОНП) «Дошкільна освіта» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (3-й курс, ДФН).

У тематику РПДН додано зміст, що спрямований на формування, вдосконалення готовності майбутніх докторів філософії з дошкільної освіти до розробки, затвердження й впровадження в освітній процес закладів дошкільної освіти освітніх програм для дітей раннього віку.

Аспіранти оволоділи:

- знаннями про сучасні вітчизняні комплексні освітні програми для дітей раннього віку (тема 5); сучасні парціальні освітні програми для дітей раннього віку та програми для дітей раннього віку з особливими потребами (тема 6);

- коґнітивно-діяльнісним досвідом розробки, затвердження, впровадження в освітню практику закладів дошкільної освіти освітніх програм нового покоління для дітей раннього (теми 7, 8).

У РПНД *«Науковий семінар «Альтернативні системи підготовки вихователів дітей дошкільного віку»* для здобувачок/здобувачів освітньо-наукової програми «Дошкільна освіта» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (3-й курс, ДФН).

У тематику РПДН додано зміст, що спрямований на формування готовності майбутніх докторів філософії з дошкільної освіти до вивчення, узагальнення, систематизації теоретико-методологічних, науково-методичних основ альтернативних систем професійної підготовки вихователів дітей раннього віку та упровадження досвіду застосування означених систем або їх компонентів в практику сучасних закладів вищої педагогічної освіти.

Аспіранти оволоділи:

- знаннями про рівні та види альтернативної професійної освіти вихователів дітей раннього віку (тема 4);
- коґнітивно-діяльнісним досвідом альтернативної професійної підготовки вихователів дітей раннього віку (тема 2).

Досягнення здобувачів

- аналізувати освітні програми для дітей раннього віку;
- розробляти та впроваджувати програми для дітей раннього віку;
- альтернативні системи підготовки вихователів дітей раннього віку.

Таким чином, дані *узагальнювально-рефлексійного етапу* реалізації наукової теми кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка дозволили підтвердити ефективність упровадження змістово-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку, й засвідчили концентрацію зусиль виконавців теми на важливих концептах:

✓ *Об'єкти вивчення та діяльності* – освіта дітей від народження до трьох років; генезис психічних процесів, явищ, закономірностей, уявлень, навичок, якостей, необхідних для формування основ цілісної, реалістичної картини світу дитини та світогляду; методичний та технологічний інструментарій педагогічного супроводу розвитку дитини раннього віку.

✓ *Цілі навчання* – підготовка фахівців до психолого-педагогічного супроводу або забезпечення освітніх послуг для дітей раннього віку в закладах системи освіти і сім'ї, здатних розв'язувати складні спеціалізовані завдання, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов із застосовуванням фундаментальних та актуальних надбань теорії і практики дошкільної освіти.

✓ *Теоретичний зміст предметної області* ґрунтується на апробованих та ефективних наукових результатах із врахуванням актуальних досягнень педагогічної науки, орієнтується на сучасні технології компетентнісної та особистісно зорієнтованої освіти та вітагенного навчання, що забезпечують випускникам можливість подальшої професійної та наукової кар'єри; базується

на таких поняттях: дошкільна освіта, розвиток дітей раннього віку, провідний вид діяльності дітей раннього віку, психолого-педагогічний супровід, освітня взаємодія з дітьми раннього віку, освітній процес в групах дітей раннього віку; фокусується на оволодінні навичками застосування сучасних освітніх технологій психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку в реальних умовах.

- ✓ *Методи, методики та технології* – аудіальні, візуальні, евристичні, проблемні, дослідницькі, практичні, індуктивні, дедуктивні; методики аксіологічного спрямування, іммерсійних лекцій, САФ (методика проведення семінарів в активній формі), організації курсового проєктування, оцінки знань, вмінь та навичок тощо; технології саморозвитку, критичного мислення, проєктного, диференційованого, інтерактивного, дистанційного навчання, здоров'язбережувальні, еко-, арт-, інформаційно-комунікаційні, комунікативно-мовленнєві, соціально-комунікативні, діагностичні, пропедевтичні, особистісно зорієнтовані, ігрові та ін.
- ✓ *Інструменти та обладнання*: інтерактивні дошки, профільні інтернет-ресурси, макети та орієнтири результатів діяльності, методичні кейси модерування різних видів діяльності дітей раннього віку, практичні посібники, фізкультурне, ігрове, дослідницько-експериментальне, мистецьке обладнання, фоно-, відеотеки тощо.

Результати роботи над науковою темою представлені публікаційною (105 друкованих продуктів) та презентаційною активністю (151 захід) НПП кафедри дошкільної освіти *(додатки А, Б).*

Означене дає підстави стверджувати: реалізація змістово-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку довела дієвість запропонованого інструментарію та верифікована кількісними і якісними змінами.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів теоретичного пошуку та експериментального розв'язання проблеми підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку дає підстави зробити відповідні висновки:

1. Здійснений аналіз джерел підтвердив важливість й актуальність обраної теми для реалізації професійного зростання майбутніх фахівців дошкільної освіти та забезпечення ефективного психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку. Наукові розвідки дозволили визначити певні тенденції (відсутність профільної освітньої програми для закладів дошкільної освіти, присвяченої виключно розвитку дітей раннього віку; обмеженість наукових досліджень та верифікованих методик і технологій з проблематики розвитку дітей раннього віку; відсутність змістово-методичного забезпечення, яке ураховує чинну законодавчу та нормативну базу, якою регулюється освіта дітей раннього віку), які аргументували нагальність теми наукового пошуку. Професійне спілкування з управлінцями в сфері дошкільної освіти, академічною спільнотою, практиками ЗДО підтвердили наявність протиріч між:

- усвідомленням на державному рівні важливості періоду раннього дитинства як стратегічного, вирішального й визначального у становленні особистості та соціальним ігноруванням реальних потреб і запитів дітей раннього віку;
- науково-методичним забезпеченням з питань розвитку дітей раннього віку та наявними у вітчизняній практиці підходами до психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку;
- актуальними запитами соціуму на фахівців, здатних супроводжувати розвиток дітей раннього віку, та врахуванням цих потреб в освітніх програмах підготовки здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти.

2. Тезаурус підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку містить базисні поняття *«підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти», «психолого-педагогічний супровід розвитку дітей раннього віку», «готовність до психолого-педагогічний супровід розвитку дітей раннього віку», «змістово-методичне забезпечення»*. Дефініційний аналіз уможливив визначити *підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти* як багатовекторний процес взаємодії здобувачів, викладачів та інших стейкголдерів з метою формування у майбутніх фахівців загальних і спеціальних компетентностей, досягнення ними результатів навчання, визначених Стандартом підготовки здобувачів вищої освіти та професійними стандартами у сфері дошкільної освіти; фахівців, здатних до реалізації місії лідерства служіння у професійній діяльності та в умовах соціальних викликів, системного фахового самовдосконалення на засадах європейських цінностей демократичного полікультурного суспільства.

Узагальнення наукових поглядів на проблему дозволило здійснити авторське трактування феномену «*психолого-педагогічний супровід розвитку дітей раннього віку»,* яке тлумачимо як полікомпонентне поняття, яке містить когнітивний, діяльнісний та емоційно-мотиваційний складники: знання про фізіологічні, психологічні та індивідуальні особливості розвитку дітей раннього віку; підтримку активностей дитини з урахуванням провідних видів діяльності (емоційно-зорієнтоване спілкування та предметно-маніпулятивна діяльність) і законів розвитку (основа виникнення нейронних зв'язків – сенсорно-пізнавальна діяльність) з метою прийняття дитиною себе (Я особистість) та інших людей (соціалізація); позитивне ставлення до феномену «дитина раннього віку» й вмотивованість до підтримки дитини з урахуванням її різних емоційних станів. *Готовність до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку* розглядаємо як комплексну характеристику майбутніх фахівців дошкільної освіти, яка містить особистісні якості, внутрішню мотивацію, систему спеціальних знань, умінь, навичок і психолого-педагогічних дій, що дозволяють ефективно спілкуватися кожною дитиною та родинами вихованців і демонструвати відповідний рівень сформованої фахової компетентності. Сутність поняття «з*містово-методичне забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку»* розглядаємо як комплекс навчальних матеріалів та інструментів, що визначають зміст теоретичних засад особливостей розвитку дітей раннього віку; окреслюють шляхи засвоєння змісту практико-орієнтованими методами, формами, засобами у системі «викладач-здобувач» та апробуються у практиці взаємодії з дітьми, що в сукупності працює на ефективну підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.

3. Вибірка респондентів аналітико-констатувального етапу містила різні категорії, що дозволило здійснювати комплексний вплив у контексті реалізації завдань прогностично-моделювального етапу роботи над науковою темою, й урахувати запити і пропозиції тих, від кого залежить визначення й апробація змістово-методичного забезпечення реалізації наукової теми: педагоги ЗДО м. Києва (86), батьки дітей раннього віку (123), здобувачі ДФН і ЗФН випускових курсів першого (270) і другого РВО (154). За результатами опитування визначено основні запити практиків щодо психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку: регулювання взаємин з дітьми – 40%; формування емоційної культури дорослих і дітей – 32%; контент спілкування з дітьми – 28%. Результати бліцінтерв'ю з батьками вихованців продемонстрували тотожність запитам вихователів і зумовили висновок про те, що 50% батьків потребують допомоги у регулюванні взаємин з дітьми; 32% транслювали запити на формування власної емоційної культури; 28% визнали, що мають потребу в допомозі визначення змісту спілкування з дітьми. Визначення та діагностика критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу закладу вищої освіти дозволили

схарактеризувати: *мотиваційний критерій* (*показники:* наявність потреби й позитивних стимулів до фахового зростання; здатність до цілевизначення й створення фахової професійної карти; професійна ідентичність; орієнтація на активність і самореалізацію); *емоційний критерій* (по*казники:* емоційне налаштування на освітній процес у ЗВО; здатність розрізняти й називати емоції в себе та інших; розуміння емоційних проявів дітей раннього віку; спроможність надати підтримку в емоційному регулюванні колегам, батькам, дітям; сформована емоційна рефлексія); *когнітивний критерій* (*показники:* уявлення про психологічний портрет дітей раннього віку; наявність знань про особливості взаємодії з дітьми раннього віку та їхніми батьками; розуміння методичного інструментарію в забезпеченні психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку); *діяльнісний критерій* (*показники:* реалізація теоретичних знань на практиці; навички гнучкості, мобільності та оперативності у розв'язанні ситуацій стосовно дітей раннього віку; володіння психолого-педагогічним і методичним інструментарієм; готовність до експериментування та впровадження технологій у взаємодію з дітьми; самостійність і винахідливість пошуків і спроб оптимального вирішення педагогічних завдань). Окреслено три рівні сформованості готовності майбутніх фахівців до взаємодії з дітьми раннього віку: сатіальний (лат. satialis насичений); латентний (лат. latentis прихований); ювенільний (лат. juvenilis юний). У визначенні назв рівнів керувалися біологічними термінами, які досить влучно характеризують стадії розвитку готовності до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку за аналогією тих дефініцій, які використовуються за біологічною характеристикою поняття «розвиток». Сатіальний – належний, достатній, той, що здатний до домінування; латентний – прихований, здатний до прояву під дією певних умов; ювенільний – незрілий, нерозвинутий, здатний до розвитку, але під дією додаткової стимуляції. Результати опитування бакалаврів випускових груп, засвідчили домінування у них латентного (50%) рівня готовності до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку. Ранжування результатів опитування магістрантів зумовило висновок про переважання ювенільного (51%) рівня готовності до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.

4. На прогностично-моделювальному етапі створено модель, обґрунтовано й апробовано змістово-методичне забезпечення підготовки здобувачів спеціальності Дошкільна освіта до здійснення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу закладу вищої освіти. Проекція змін у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку відбувалася на рівні впливу на дитячу субкультуру, субкультуру батьків завдяки реалізації у практику діяльності столичних ЗДО авторських напрацювань викладачів, серед яких ті, які стосувалися: здоров'язбереження дітей раннього віку; сенсорно-пізнавальної діяльності дітей раннього віку; основ мистецької діяльності дітей раннього віку; формування мовленнєвої компетентності дітей раннього віку; формування основ соціально-громадянської

компетентності дітей раннього віку; реалізації інновацій, ефективних управлінських рішень та інші. Реалізація цих технологій відбувається у різних формах освітньої взаємодії зі студентами (лекції, вебінари, практичні, лабораторні, тренінги, курсові, наставницькі студії) та виводить на організаційну, дослідницьку, наставницьку компоненти фахової компетентності здобувачів і дозволяють здійснювати методичний супровід, підготовку власних досліджень, взаємодіяти зі студентами (асистентська практика) тощо. Ефективними методами взаємодії зі здобувачами виявилися: метод кейсів, портфоліо, моделювання, імерсійні та рефлексійні практики, дискусії, ситуативне навчання та ін. На реалізацію завдань прогностично-моделювального етапу спрацювали суттєві зміни у робочих програмах навчальних дисциплін та програмах практик для здобувачів першого, другого і третього РВО спеціальності Дошкільна освіта: в усі програми було введено вивчення тематичних змістових модулів (наприклад, «Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку», «Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей раннього віку», «Психолого-педагогічні основи технології реалізації фізичного виховання та оздоровлення дітей раннього віку», «Методика формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку», «Технологічні основи формування предметно-практичної, технологічної, сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної, дослідницької компетентностей у дітей раннього та дошкільного віку», «Інтегративний підхід у формуванні життєвої компетентності дітей раннього і дошкільного віку» та ін. – для бакалаврів; теми «Педагогічні інновації у сфері пізнавального розвитку дітей раннього і дошкільного віку», «Організація та особливості харчування дітей раннього і дошкільного віку та працівників у закладах дошкільної освіти», «Система роботи з охорони праці, попередження травматизму працівників та безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку у ЗДО» та ін. – для магістрів; «Альтернативні системи ДО», «Розроблення освітніх програм для дітей раннього віку» та ін. – для аспірантів. Відповідні зміни відбулися у *програмах практики* на рівні завдань: для бакалаврів – спостереження і аналіз педагогічної діяльності вихователя групи дітей раннього віку, вивчення особистості дітей раннього віку, підбір діагностичних методик сенсорного розвитку дітей раннього віку, виготовлення посібника для дітей раннього віку для розвитку сенсорики, створення підбірки рухливих і дидактичних ігор для дітей раннього віку та ін.; для магістрів – ознайомлення з умовами медичного обслуговування дітей раннього віку та організацією харчування дітей і працівників ЗДО, аналіз дотримання безпечних умов організації освітнього процесу в ЗДО з дітьми раннього віку, аналіз діяльності співробітників ЗДО в групах дітей раннього віку, перегляд та аналіз (спільно з вихователем-методистом ЗДО) різних форм освітньої взаємодії з дітьми у групах раннього віку та ін. 25% курсових та магістерських робіт і 50% дисертаційних досліджень здобувачів спеціальності Дошкільна освіта присвячені різним аспектам супроводу розвитку дітей раннього віку.

У відповідь на запити практиків столичної дошкільної освіти, які брали участь в опитуваннях на аналітико-констатувальному етапі дослідження, було проведено низку просвітницьких заходів, з-поміж яких – вебінари та семінари циклу «Лепбук професійного успіху», присвячені розгляду питань психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку: «Розвиваємо! Удосконалюємо! Уміємо зацікавити! (дидактичні ігри та вправи з дітьми раннього віку)», «Ранній вік: пізнаємо, розвиваємо», «Методична шпаргалка «Оцінюємо, підтримуємо, соціалізуємо дітей раннього віку», «Супроводжуємо сенсорно-пізнавальні активності дітей раннього віку», «Актуальний тезаурус вихователя групи дітей раннього віку» та інші. Як відповідь на запити батьків у контексті реалізації наукової теми та з метою психолого-педагогічної просвіти створено цифрову платформу «Камертон батьківства» з практичними порадами, рекомендаціями, контентом для фізичного та психічного (емоційного, мовленнєвого, пізнавального, творчого) розвитку дітей раннього віку.

5. Перевірка ефективності змістово-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку на узагальнювально-рефлексійному етапі дозволила відзначити позитивну динаміку змін, зафіксовану кількісними показниками: 1) у здобувачів *першого РВО* показники *сатіального рівня зросли*: за мотиваційним критерієм на 2%; за емоційним критерієм на 2%; за когнітивним критерієм 3%; за діяльнісним критерієм на 4%; показники *латентного рівня зросли*: за мотиваційним критерієм на 9%; за емоційним критерієм на 6%; за когнітивним критерієм 12%; за діяльнісним критерієм на 8%; показники *ювенільного рівня зменшилися*: за мотиваційним критерієм на 11%; за емоційним критерієм на 8%; за когнітивним критерієм 15%; за діяльнісним критерієм на 12%; 2) у здобувачів *другого РВО* показники *сатіального рівня зросли*: за мотиваційним критерієм на 4%; за емоційним критерієм на 2%; за когнітивним критерієм 3%; за діяльнісним критерієм на 3%; показники *латентного рівня зросли*: за мотиваційним критерієм на 7%; за емоційним критерієм на 5%; за когнітивним критерієм 12%; за діяльнісним критерієм на 6%; показники *ювенільного рівня зменшилися*: за мотиваційним критерієм на 11%; за емоційним критерієм на 7%; за когнітивним критерієм 15%; за діяльнісним критерієм на 9%.

Якісні показники верифіковані даними про особливості прояву знань, умінь і навичок здобувачів у форматі опанування конкретними навчальними дисциплінами. Зокрема, у *здобувачів першого РВО* сформовано знання про: особливості розвитку дитини у пренатальний період, особливості психічного, фізичного розвитку, догляд і піклування (період немовляти, першого, другого, третього року життя); кризи новонародженого і трьох років; моделі комунікації з дітьми від народження до трьох років; взаємодію з батьками дітей раннього віку; напрацьовано кейси освітнього супроводу та педагогічної підтримки розвитку дітей раннього віку в ЗДО та сім'ї щодо рухових, культурно-гігієнічних навичок та елементарного самообслуговування; безпечного простору; екологічної взаємодії дорослого з дитиною з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей; методичного інструментарію соціалізації, адаптації до

ЗДО; організації мобільного та варіативного предметно-ігрового середовища, що сприяє сенсорному досвіду, мовленнєвим навичкам, відчуттю ритму, просторовим та часовим орієнтуванням, проявам творчої активності, переходу від предметно-маніпулятивної до ігрової діяльності у насиченому природному та предметному довкіллі. У здобувачів *другого РВО* сформовано компетентності стосовно методичного супроводу вихователів груп дітей раннього віку; моніторингу якості освітнього процесу в групах дітей раннього віку; особливостей адміністративно-господарської діяльності у ЗДО для дітей від народження до трьох років. У здобувачів *третього РВО* відбулися зміни на рівні вивчення досвіду альтернативної професійної підготовки вихователів дітей раннього віку; ознайомлення з політиками розроблення та впровадження освітніх програм для дітей раннього віку; апробації власних технологій психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.

Проведене дослідження не вичерпує питань підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку та відкриває перспективу для вивчення різних підходів у підготовці здобувачів вищої освіти до взаємодії з батьками вихованців раннього віку як вихователів або гувернерів; обґрунтування змістово-організаційних умов для забезпечення наступності у психолого-педагогічному супроводі розвитку дітей раннього і молодшого дошкільного віку та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакаленко О.А. (2019). Особливості сприйняття часу дітьми різного віку: теоретичний аналіз. *Теорія і практика сучасної психології*. № 6. Т. 2. С. 15-20.
2. Баранова В., Мардарова І. (2019). Підготовка майбутніх вихователів до розвитку мовлення дошкільників засобами ІКТ. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки, 1(64). С. 161-166.
3. Бєлєнька Г. В. (2021). Підготовка вихователів дітей дошкільного віку: вектор євроінтеграції. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка.* №35 (1). С. 30-35.
4. Богуш А., Малиновська Н. (та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку. Підручник для учнів педагогічних коледжів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2021. 336 с.
5. Бурсова, С., Вашак, О. (2024). Інноваційні підходи до фізичного виховання дітей раннього віку: методи та практики. *Ukrainian Professional Education = Українська професійна освіта*, (15), 101–107.
6. Васильєва С. А., Гавриш Н. В., Рагозіна В. В. (2021). Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія. Кропивницький: ІМЕКС ЛТД. 226 с.
7. Гавриш Н.В., Рагозіна В.В., Васильєва С.А. Моделювання освітнього процесу в групах раннього віку / збірник наукових праць Інституту проблем виховання НАПН України «Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді». Вип. 24. 2020. С. 85-105.
8. Горопаха Н. М., Понімaнська Т. І. (2014). Педагогічна практика за вимогами кредитно-модульної системи: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. напряму підготовки «Дошкільна освіта». 2-ге вид., випр. і доповн. Київ: Видавничий Дім «Слово». 232 с.
9. Грама Н. Г. (2018). Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: монографія. Одеса, 239 с.
10. Гурковська Т. Л. (2011). Супровід розвитку дітей раннього віку. К.: Шк. світ. 128 с.
11. Джон Медіна. Правила розвитку мозку дитини. Ростимо розумного і щасливого малюка від 0 до 5 років. Наш формат, 2024. 288 с.
12. Державний стандарт дошкільної освіти в Україні https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
13. Дидактичний супровід освіти дітей раннього і дошкільного віку (2024): методичний порадник для батьків. Методичні рекомендації / за наук. ред. С.А. Васильєвої. Івано-Франківськ: НАЇР, 88 с.
14. Дитина у сучасному соціопросторі: навч. посібник. За ред. Т. О. Піроженко. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2018. 272
15. Дурманенко О. Л. Освітня діяльність у групах раннього віку. *навч.-метод. посіб.* Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2022. 188 с.

16. Закон України «Про дошкільну освіту» Документ 3788-IX чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2025, підстава – 4059-IX https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text
17. Закон України «Про освіту» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
18. Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 26–27 лютого 2021 р.) ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2021. 160 с.
19. Каньоса, Н. Г. (2021). Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до забезпечення творчого розвитку дітей. Педагогічна освіта: теорія і практика, (30), 227–240.
20. Кирста Н. Р. (2020). Наскрізна програма педагогічної практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальність 012 «Дошкільна освіта» (денна і заочна форми навчання). Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М. 40 с.
21. Клевака Л. П. Психолого-педагогічний супровід розвитку дітей раннього та дошкільного віку засобом бізіборд. Збірник наукових праць XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Академічна й університетська наука: результати та перспективи», 2025. URI: https://reposit.nupp.edu.ua/files/original/82/20427/4827b14f27658e41a25e3f891b5a311c596bb278.pdf
22. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ : ФОП Ференець В. Б., 2020. 44 с.
23. Кононко О. Особистісне зростання в ранньому віці: суть та умови сприяння. *Дошкільне виховання*. 2006. № 10. С. 3-6.
24. Кошель А., Кошель В., Мариненко А., Манойлік Т. (2025). Особливості організації безпечного освітнього середовища під час проходження навчально-педагогічної практики в літній період в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць «SCIENTIA» (28 листопада 2025 р., Glasgow, Scotland, UK).* С.481-488.
25. Кошель В. М. (2019). Сенсорне виховання дітей раннього віку: навч-метод. посіб. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 160 с.
26. Макаренко І.В. Соціально-педагогічна підтримка батьків дітей раннього віку з особливими потребами: дис … канд. пед. наук: 13.00.05 – соціальна педагогіка. Луганськ: ЛНУ, 2009. 189 с.
27. Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку (2022) / уклад.: Прохоренко Л.І., Шевченко В.М., Шевченко Ю.В., Орленко І.М., Соколова Г.Б. 115 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2022/06/23/List.MON-4.1196-22-08.6.2022.pdf
28. Машовець М. А., Голота Н. М., Карнаухова А. В. (2020). Сучасна модель практичної підготовки майбутніх педагогів. *Педагогічна освіта: теорія і практика.* №34 (2). С. 21-27.

29. Найда Р. Г. (2023). Змістові аспекти психолого-педагогічного супроводу методичної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в умовах ЗВО. *Актуальні питання у сучасній науці.* № 10 (16) С. 657-672.
30. Освітнє лідерство: від теорії до практики: монографія / авт. кол.; за наук. ред. В.Р. Міляєвої; Київ. ун-т. ім. Б.Грінченка. Київ Кривий Ріг: Р.А. Козлов, 2021. 296 с.
31. Паніна В.В. Виховання самостійності у дітей третього року життя в умовах будинку дитини: дис… канд. пед. наук: 13.00.07 – теорія і методика виховання. Луганськ : ЛНУ, 2013. 203 с.
32. Пісоцька Л. С. (2007). Організаційна модель психолого-педагогічної підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти. Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний етап, проблеми, перспективи розвитку: Матеріали міжвузівської наук.-практ. конф. (11 жовтня 2007р.). Хмельницький: ХГПА. 309 с.
33. Пол П., Руссо М. (2020). Як виховати читача / пер.з англ. О.Стукала. Київ: ArtHuss. 264 с.
34. Попович О.М. (2022). Теорія та практика підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього віку в сенсорно збагаченому середовищі: *монографія* / за наук. ред. проф. Л.В.Зданевич. Хмельницький. 444 с.
35. Постанови Кабінету Міністрів України: від 07 липня 2025 року № 818 «Деякі питання про типи організації освітньої діяльності закладів дошкільної освіти» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/818-2025-%D0%BF#Text
36. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021): наказ Міністерства економіки України від 19.10.2021 р. №755-21. URL: http://surl.li/bkzbz (дата звернення 18.02.2023).
37. Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijnij-standart-kerivnik-direktor-zakladu-doshkilnoyi-osviti
38. Психолого-педагогічний супровід формування професійно-методичної спрямованості особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти (2023): кол. монографія / за заг. і наук. ред. Богуш А. М. Івано-Франківськ : НАІР, 296 с.
39. Рагозіна В.В. (2015). Раннє дитинство у світі / Рагозіна В.В.// Вісник Інституту розвитку дитини. Вип . 37. Серія: Філософія, педагогіка, психологія : Збірник наукових праць. Київ: Видавництво Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, С. 83–95.
40. Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя: *методичний посібник.* Кузьмук Л. І. та ін., за ред Т.І.Поніманської. Вид. 3-тє. Київ, Видавничий Дім "Слово", 2019. 568 с.
41. Сайко, Н. О. (2020). Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку. Монографія, Полтава: ПІЕП, 247 с.
42. Саприкіна О.В. Методика розвитку активного мовлення дітей 3 року життя у процесі художньо-предметній діяльності: дис … канд. пед. наук: 13.00.02 – методика навчання (українська мова). Одеса: ПУДПУ, 2008р. 198 с.

43. Сирова Ю. В., Чаговець А. І., Колосова С. В. (2021). Підготовка здобувачів освіти до формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в процесі пошуково-дослідної діяльності в природі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 35(6). С. 262-266.
44. Смольникова Г. Особливості розвитку психічних процесів у дітей раннього віку. *Палітра педагога*. 2018. № 3. С. 3-6.
45. Теличко, Т. (2025). Професійна підготовка майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: психолого-педагогічний аспект. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», (2(51), 171–174.
46. Турубарова А.В., Горшкова Г.В. (2023). Особливості сенсорного виховання дітей раннього віку в умовах війни в Україні. Інноваційна педаагогіка. Випуск 62. Том 1. С.80-86.
47. Хоружа Л.Л., Братко М.В., Желанова В.В., Касьянова О.М., Мельниченко О.В., Леонтьєва І.В., Тадеуш О.М., Козир М.В., Олійник О.І., Михалюк А.М. Редько С.І. Інноваційність розвитку вищої педагогічної освіти: від теорії до практики. Колективна монографія (три і більше авторів). Ліра-К, Україна, Київ. 2024.
48. Шкляр Н.А. Формування позитивного ставлення до дошкільного закладу у дітей четвертого року життя: дис … канд. пед. наук: 13.00.08 – дошкільна педагогіка. К.: ІПВ НАПН, 2019. 234 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Практичні результати роботи над науковою темою «Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку» (2021-2026 рр.)

Участь у міжнародних (26) і всеукраїнських конференціях (24), круглих столах (4), гостьових лекціях (4), інших заходах (26)	**Міжнародні конференції – 26** 1. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації». м. Переяслав, 26 листопада 2021 р. - Вертугіна В.М. Природне середовище як засіб розвитку пізнавальної діяльності дітей раннього віку *(доповідь).* 2. Міжнародна науково-практична онлайн-конференція The IX International Science Conference *«Trends of development modern science and practice»*, November 16-19, 2021, Stockholm, Sweden. - Пономаренко Т.О. Формування основ сенсорно-пізнавальної компетентності дітей раннього віку (*тези).* 3. Міжнародна науково-практична конференція «Психолого-педагогічний супровід підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти». м. Одеса, 6 червня 2022 р. - Половіна О.А. Психолого-педагогічний супровід мистецької-творчої діяльності дітей раннього віку: вектори підготовки майбутніх вихователів *(виступ);* - Вертугіна В.М. Виробнича практика студентів спеціальності «Дошкільна освіта» в умовах дистанційного навчання *(доповідь).* - Пономаренко Т.О. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу соціально-громадянського виховання й розвитку дітей раннього віку *(доповідь).* - Козак Л.В. Підготовка майбутніх магістрів з дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей дошкільного віку у проєктній діяльності *(доповідь).* 4. VI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти». м. Вінниця, 6-7 липня 2022 р. - Половіна О.А. Психолого-педагогічний супровід формування мистецької-творчої компетентності дітей: аксіоми, акценти, атракція *(виступ).* 5. Міжнародний online-марафон «Дошкільна освіта в епоху постмодернізму: європейський досвід, інноваційні практики». Київ, 27–29 вересня 2022 р. - Половіна О.А. «Інновації та ретроновації в освіті дітей раннього і дошкільного віку» *(виступ).* 6. IV Міжнародна наукова конференція «Педагогіка у міждисциплінарному вимірі: феномен інноваційності вищої освіти». Київ, 16 листопада 2022 р. - Половіна О.А. «Психолого-педагогічний супровід артосвіти дітей раннього віку: трансформація підготовки вихователів» *(виступ).* 7. VI Міжнар. наук.-практ. конф. «Globalization of scientific knowledge :international cooperation and integration of sciences». Вінниця – Відень, 13 жовтня 2023 р.

	-Вертугіна В.М. Формування навичок професійної комунікації майбутніх вихователів у групах дітей раннього віку засобом педагогічної практики *(доповідь).* 8. Ponomarenko, T., Kovalenko, O., Shynkar, T., Harashchenko, L., Holovatenko, T. Development of the Professional Competence of Bachelors in Preschool Education Through Online. Information and Communication Technologies in Education, Research, and Industrial Applications. ICTERI 2023. Communications in Computer and Information Science, vol 1980. Springer, Cham. 2023. *(виступ)* 9. Shynkar, T., Ponomarenko, T., Kondratets, I., Litichenko, O., Holovatenko, T., Polovina, O. Formation of Social and Civic Competence of Bachelors of Preschool Education During Distance Learning in Conditions of War. Information and Communication Technologies in Education, Research, and Industrial Applications. ICTERI 2024. Communications in Computer and Information Science, vol 2359. Springer, Cham. 2024. *(виступ)* 10. Міжнародна (заочна) науково-практична конференція «Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти». Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 21-22 лютого 2024 р. - Половіна О.А. секція 7 «Актуальні проблеми підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти», тема «Підготовка майбутніх вихователів до взаємодії з дітьми раннього віку» *(спікер)* 11. Міжнародна науково-практична конференція з нагоди відзначення 190 річниці Українського державного університету імені Михайла Драгоманова «Інноваційні освітні технології в системі неперервної освіти: від дошкільної освіти до освіти дорослих (вітчизняний і світовий досвід упровадження)». Київ, 20 березня 2024 р. - Половіна О.А. Інновації в освіті: орієнтир – дитина *(спікер);* 10. IV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Світ дидактики: дидактика в сучасному світі». Київ, 29-30 жовтня 2024 р. - Половіна О.А. Технологічний складник підготовки майбутніх фахівців з дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку *(виступ);* 12. V Міжнародні педагогічні читання, присвячені 70-річчю від дня народження професора Тамари Поніманської «Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти». Рівне, 28 листопада 2024 р. - Половіна О.А. Особливості педагогічного супроводу артосвіти дітей раннього віку *(виступ);* 13. V Міжнародна наукова онлайн-конференція «Педагогіка у міждисциплінарному вимірі: реалії вищої освіти у контексті викликів сьогодення». м. Київ, 20 листопада 2024р. - Голота Н.М. Підготовка вихователів до формування просторово-часових уявлень у дітей раннього і дошкільного віку в освітньому процесі ЗДО *(доповідь);* - Козак Л.В. Інновації у підготовці фахівців з дошкільної освіти *(доповідь).* 14. ІІ Міжнародна науково-практична конференція «Трансформація освіти в контексті процесів глобалізації». м. Дніпро, 17 квітня 2024 р. - Карнаухова А.В., Голота Н.М. Діалогові технології в освітній взаємодії з дітьми раннього і дошкільного віку *(тези)* 15. Міжнародна науково-практична конференція «Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти». м. Хмельницький, 27 лютого 2025 р.

	- Половіна О.А. Інноваційні вектори артосвіти дітей раннього і дошкільного віку *(спікер).* 16. IX Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної і початкової освіти». м. Вінниця, 26 березня 2025 р. - Половіна О.А. Артосвіта дітей раннього віку: старт для проявів самовираження *(спікер).* 17. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». м. Черкаси, 7 травня 2025 р. - Половіна О.А. Діти раннього віку: якого супроводу потребують? *(доповідь).* 18. III Міжнародна науково-практична конференція «Освіта та наука крізь виклики сьогодення». м. Запоріжжя, 4-16 травня 2025 р. - Кондратець І.В. Концепція освітнього середовища, сприятливого для формування інтересу до книжки у дітей раннього віку *(тези)* URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/52274/ 19. IX Міжнародна науково-практична конференція «Science in the modern world: innovations and challenges». м. Торонто (Канада), 15-17 травня 2025 р. - Кондратець І.В., Н.В. Гавриш «Готовність вихователів і майбутніх вихователів до ролі трансляторів читацької культури в організації літературної діяльності дітей раннього і дошкільного віку *(тези)* URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/52029/ 20. II Міжнародна наукова конференція «Trends and Prospects for the Development of Science and Education». Oxford, United Kingdom, 10 липня 2025 р. - Кондратець І.В., Старкова А.С. Педагогічні умови застосування малих форм фольклору в життєдіяльності дітей раннього віку *(тези)* URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/54325/1/I_Kondratets_A_Starkova.pdf 21. III Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 60-річчю кафедри дошкільної освіти ДВНЗ «ДДПУ». м. Дніпро.Слов'янськ, 30 жовтня 2025 р. - Кондратець І.В. Література для дітей в історичному зрізі як засіб закладання української ідентичності *(тези)* URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/54578/1/I_Kondratets.pdf 22. IV Міжнародна науково-практична конференція «Інновації в дошкільній освіті: теорія, перспективи, шляхи запровадження у практику». МДУ, 27 березня 2026 р. - Половіна О.А. Реалізація компетентнісної парадигми взаємодії з дітьми раннього і дошкільного віку у програмі ДИТИНА» *(член оргкомітету, виступ).* - Коваленко О.В. *Інноваційні технології організації методичного супроводу освітнього процесу закладу дошкільної освіти (виступ).* *23.* II Міжнародна науково-практична конференція «Освіта дітей раннього та дошкільного віку в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку». Луцьк, 27 травня 2026 р. - Половіна О.А. Організація освітнього процесу крізь призму професійного стандарту вихователя *(виступ на пленарному засіданні).* 24. Міжнародна конференція «Реджіо натхненні». Київ, 29 травня 2026 р. - Половіна О.А. Стоперша мова дитини: самовираження в мистецькій діяльності *(виступ, пленарне засідання).*

	25. ІІ Міжнародна науково-практична конференція «Прогромадський вектор університетської освіти у викликах сьогодення». м. Маріуполь/м.Київ, 23 квітня 2026 р. - Пономаренко Т.О. Формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку *(доповідь).* - Козак Л.В. Суспільно орієнтоване навчання як засіб подолання професійних стереотипів і розвитку інноваційного мислення у майбутніх магістрів дошкільної освіти *(доповідь).* 26. ІІІ Міжнародна наукова конференція «Current Challenges and New Opportunities in Science and Education». м. Ноттінгем, Велика Британія, 21 червня 2026 р. - Пономаренко Т.О. Формування доброзичливого ставлення до однолітків у дітей молодшого дошкільного віку *(доповідь).* **Всеукраїнські конференції – 24** 1. Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Психологічні засади розвитку, психодіагностики та корекції особистості в системі безперервної освіти». Вінниця, 29-30 жовтня 2021 р. - Половіна О.А. Забезпечення екології батьківсько-дитячих стосунків *(виступ).* 2. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Маленькі люди у великому світі: розвиток дитини раннього віку в сучасному соціумі». Лабораторія дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України, м. Київ. 25 жовтня 2021р. - Пономаренко Т.О. Позитивна випереджувальна оцінка як засіб формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку *(доповідь).* 3. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція з міжнародною участю «Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі». Полтава, 9-10 червня 2022 р. - Половіна О.А., Кондратець І.В. «Артосвіта майбутніх вихователів: особливості психолого-педагогічного супроводу» *(виступ);* - Вертугіна В.М. Психолого-педагогічний супровід студентів під час проходження практики в групах дітей раннього віку в умовах дистанційного навчання *(доповідь);* - Пономаренко Т.О. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до формування основ сенсорно-пізнавальної компетентності дітей раннього віку *(доповідь).* 4. Всеукраїнська інтернет конференція «Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах військового стану: теорія, практика, інновації», Київ 16 червня 2022 р. - Половіна О.А. Психолого-педагогічний супровід мистецько-творчої діяльності дітей раннього віку: аксіоми, акценти, атракція *(виступ).* - Вертугіна В.М. Психолого-педагогічний супровід пізнавального розвитку дітей другого року життя *(доповідь);* - Пономаренко Т.О. Підготовка майбутніх вихователів до формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку *(доповідь).* 5. V Всеукраїнська науково-практична конференція «Дитинство XXI століття: інноваційна освіта». Кременчук, 21 жовтня 2022 р.

	- Половіна О.А. Мистецтво і війна: бачу, чую, дію *(виступ на пленарному засіданні).* 6. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференції «Актуальні проблеми дошкільної освіти: виклики та пріоритети. м. Глухів, 19-20 жовтня 2023 р. - Пономаренко Т.О. Становлення здатності майбутніх вихователів до формування соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку *(доповідь);* - Козак Л.В. Інноваційні тенденції професійної підготовки фахівців з дошкільної освіти в Україні *(доповідь).* 7. VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Дитинство XXI століття: інноваційна освіта». м. Кременчук, 27 жовтня 2023 р. - Половіна О.А. Підготовка вихователів: дії заради змін*(спікер).* 8. Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція (з міжнародною участю) «Феномен раннього дитинства: витоки, виклики, виміри. Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція». Київ, 29 листопада 2023 р. - Половіна О.А. Підготовка вихователя закладу дошкільної освіти в умовах невизначеності: від реакції до дії *(член оргакомітету, модератор, спікер);* - Коваленко О.В. Особливості підготовки майбутніх дошкільних педагогів до облаштування розвивального простору дітей раннього віку *(спікер)*; - Шинкар Т.Ю. Особливості ігрової взаємодії з дітьми раннього віку в умовах закладу дошкільної освіти *(член оргкомітету, технічний супровід секції «Освітня взаємодія з дітьми раннього віку в умовах суспільно-політичної кризи», участь в обговоренні)*; - Гаращенко Л.В. Організація освітньої взаємодії з дітьми раннього віку: актуальні проблеми теорії і практики *(виступ);* - Кондратець І.В. Рефлексійний ракурс: особливості педагогічного супроводу дітей раннього віку в умовах невизначеності *(спікер)*; - Козак Л.В. Проблеми і перспективи розвитку освіти дітей раннього віку в контексті парадигмальних зрушень *(спікер, доповідь)*; 9. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Освітній процес у закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інноватика». Київ, 15 вересня 2023 р. - Половіна О.А. Феномен дитинства в умовах сучасного українського суспільства» *(спікер)*; модератор секції «Діти раннього віку: піклування та освітній розвиток; - Вертугіна В.М. Формування навичок професійної комунікації майбутніх вихователів засобом педагогічної практики *(доповідь);* - Козак Л.В. Проблеми і перспективи розвитку освіти дітей раннього віку в контексті парадигмальних зрушень *(доповідь).* 10. II Всеукраїнська науково-практична конференція «Інновації в дошкільній освіті: теорія, перспективи, шляхи запровадження у практику». Маріупольський державний університет. Київ, 28 березня 2024 р. - Половіна О.А. Інновації в дошкільній освіті: резонанси й результати *(спікер).* 11. І Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція з міжнародною участю «Інновації в дошкільній освіті: теорія, досвід, перспективи». Луцьк, 22 травня 2024 р. - Половіна О.А. Артосвіта дітей раннього віку: секрети педагогічного супроводу *(спікер).*

	12. Всеукраїнська науково-практична інтернет конференція «Освітній процес у закладах дошкільної освіти: сутність та інноваційний потенціал». м. Київ, 27 вересня 2024 р. - Половіна О.А. *(виступ).* 13. І Всеукраїнські педагогічні читання пам'яті Володимира Бондаря «Контексти наукових досліджень Володимира Бондаря. Адаптивне навчання студентів в умовах воєнного стану та відновлення України». м. Київ, 3 жовтня 2024 р. - Голота Н.М. Психолого-педагогічний супровід формування просторових уявлень у дітей раннього віку в освітньому процесі закладу дошкільної освіти *(доповідь);* - Козак Л.В. Реалізація принципів адаптивного навчання у підготовці майбутніх педагогів дошкільної освіти *(доповідь).* 14. Всеукраїнська конференція «Чи ранній розвиток?». Київ, 15 грудня 2024р. - Половіна О.А. Квазітермінологія у педагогіці дітей раннього віку *(спікер).* 15. Всеукраїнська науково-практична інтернет конференція «Освітній процес у закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації». Київ: Інститут проблем виховання, 27 вересня 2024 р. - Вертугіна В.М. Пізнавальна діяльність дітей раннього віку під час спостережень у природі *(доповідь);* - Козак Л.В. Педагогічний супровід сенсорно-пізнавального розвитку дітей раннього віку засобом бізіборду *(доповідь).* 16. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція з міжнародною участю «Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку». м. Ніжин, 6 листопада 2024р. - Голота Н.М. Психолого-педагогічний супровід формування просторових уявлень у дітей раннього віку в освітньому процесі ЗДО *(доповідь).* 17. IV науково-практична конференція з міжнародною участю «Дошкільна освіта під крилами захисту». Комунальний заклад «Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти» Закарпатської обласної ради. м. Ужгород, 25 вересня 2025 р. - Половіна О.А. Реалізація актуальних напрямів дошкільної освіти в програмі ДИТИНА *(виступ на пленарному засіданні).* 18. Всеукраїнська науково-практична конференція «Психологічна стійкість дітей дошкільного віку: визначення та підтримка розвитку». м. Київ, 13 листопада 2025р. - Половіна О.А. Мудрість маленьких кроків у глобальному поступі дошкілля *(виступ на пленарному засіданні);* - Кондратець І.В. Рефлексійні акценти у взаємодії з дітьми раннього і дошкільного віку *(доповідь).* 19. Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Дошкільна і спеціальна освіта в умовах сьогодення: тенденції, ідеї, можливості». Івано-Франківськ, 29 травня 2025 р. - Кондратець І.В. «Психолого-педагогічний супровід дітей раннього і дошкільного віку в проявах почуттів і емоційному сприйнятті Світу» *(тези)* *URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/53865/* 20. Всеукраїнська науково-практична конференція «Освітній процес в закладі дошкільної освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення». Інститут проблем виховання НАПН України, м. Київ, 28 вересня 2025 р.

	- Козак Л.В. Застосування травма-інформованого підходу у підготовці фахівців дошкільної освіти в умовах магістратури *(доповідь).* 21. Всеукраїнська (заочна) науково-практична конференція з міжнародною участю «Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти». Хмельницький, 21 січня 2026 р. - Половіна О.А. Підготовка вихователів: актуальний тезаурус *(виступ на пленарному засіданні).* 22. ІІ Всеукраїнська науково-практична конференція «Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі». м. Полтава 21 травня 2026 р. - Половіна О.А. Підготовка бакалаврів спеціальності Дошкільна освіта: виклики й можливості *(виступ на пленарному засіданні).* - Пономаренко Т.О. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку *(доповідь);* - Карнаухова А.В. Сучасний вихователь: інноваційні підходи до підвищення педагогічної майстерності *(виступ).* - Козак Л.В. Інтеграція інклюзивного підходу та інноваційних методик у підготовці магістрів дошкільної освіти *(доповідь).* 23. Всеукраїнська науково-практична конференція «Дошкільна освіта в умовах воєнного стану»., Інститут педагогіки НАПН України, 25 вересня 2026 р. - Половіна О.А. Підготовка здобувачів спеціальності А2 до педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку *(виступ на пленарному засіданні).* *24.* Всеукраїнська науково-практична інтернет конференція «Освітній процес у закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації». Київ: Інститут проблем виховання, 24 вересня 2026. - Вертугіна В.М. Подолання освітніх втрат бакалаврів дошкільної освіти під час виробничої практики *(доповідь).* **Круглі столи – 4** 1. Всеукраїнський круглий стіл «Сучасний заклад дошкільної освіти: лідерство, диджиталізація, майбутній капітал». Київ, 19 жовтня 2023 р. - Половіна О.А. «Підготовка вихователя закладу дошкільної освіти в умовах невизначеності: від реакції до дії» *(спікер);* - Шинкар Т.Ю. *(член оргкомітету);* - Карнаухова А.В. Підготовка майбутніх вихователів до формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку *(виступ)*. 2.Всеукраїнський науковий круглий стіл «Потенціал наукових досліджень для подолання освітніх втрат у підготовці педагога». м. Київ, 19 листопада 2025р. - Половіна О.А. Деякі аспекти діагностики освітніх розривів та їх подолання у контексті підготовки здобувачів спеціальності Дошкільна освіта ФПО Університету Грінченка *(виступ);* - Гаращенко Л.В. Формування бережливого ставлення до здоров'я у майбутніх вихователів *(участь у обговоренні);* - Голота Н.М. Шляхи подолання освітніх розривів у середовищі ЗВО *(доповідь);* 3. Всеукраїнський круглий стіл «Підготовка фахівців дошкільної освіти в умовах оновлення законодавства: виклики та можливості для закладів вищої освіти». м. Львів, 5 грудня 2025р.

	- Половіна О.А. Досвід реалізації освітніх програм спеціальності Дошкільна освіта в умовах імплементації оновленої законодавчої бази (про реалізацію ДСДО у ЗВО) *(виступ)* 4. Всеукраїнський круглий стіл «Психолого-педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів в умовах освітніх змін». м. Київ, 20 травня 2026. - Пономаренко Т.О. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку *(доповідь).* **Гостьові лекції - 4** 1. Гостьова лекція Половіної О.А., тема «Артосвіта майбутнього педагога: орієнтири вивищення фахової компетентності». Волинський національний університет імені Лесі Українки, 26 вересня 2022 р. 2. Гостьова лекція Кондратець І.В. на тему «Рефлексія у взаємодії зі здобувачами вищої освіти» для студентів Донбаського державного педагогічного університету (Слов'янськ / Дніпро), 3 жовтня 2023. 3. Гостьова онлайн-зустріч студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта Волинського національного університету імені Лесі Українки та Київського столичного університету імені Бориса Грінченка з теми «Квазітермінологія у педагогіці дітей раннього й дошкільного віку», 29 листопада 2024р. - Половіна О.А. *(модератор, спікер).* 4. Гостьова онлайн-лекція Половіної О.А. з теми «Артосвіта: фундаментальний компонент підготовки майбутніх вихователів», ЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 15 березня 2024 р. **Інші заходи Всеукраїнського рівня - 26** 1. Всеукраїнський педагогічний марафон «Інновації в освітньому процесі закладів дошкільної освіти». Інституту проблем виховання НАПН України, Київ, 13 – 16 грудня 2021р. **- Половіна О.А. *(виступ).*** 2. Половіна О.А. виступи на національному радіо «Культура» з теми «Дитина йде до дитячого садка: адаптація малюків, що варто знати і робити батькам», 19 вересня, 23 жовтня, 19 грудня 2021 р. http://schedule.nrcu.gov.ua/schedule/play-archive.html?periodItemID=2930838 3. Всеукраїнський вебінар «Формування життєвої компетентності дітей дошкільного віку: питання та відповіді». Київ, 31 травня 2023 р. - Половіна О.А. Дивитися і бачити, слухати і чути: формуємо базові життєві навички з раннього віку *(спікер).* 4. Всеукраїнський вебінар «Плекаємо в малят любов до України засобами мистецтва». Київ, 22 серпня 2023 р. - Половіна О.А. *(спікер).* 5. Методичний меседж «Як залюбити дітей у красу з раннього віку» для територіальних громад Черкаського району, 03 листопада 2023 р. - Половіна О.А. *(спікер, модератор).* 6. Всеукраїнський науково-методичний семінар «Українське дошкілля в умовах війни: виклики і завдання». Луцьк, 30 вересня – 2 жовтня 2024 р. - Половіна О.А. Використання мистецьких активностей з дітьми дошкільного віку у сховищі *(учасник);* - Вертугіна В.М. Педагогічна практика студентів у закладах дошкільної освіти в сучасних умовах: особливості взаємодії з дітьми *(доповідь);*

	7. І Всеукраїнський форум «Дошкільна освіта в контексті сталого розвитку: інвестиція в майбутнє». м. Полтава, 28 січня 2025 р. - Половіна О.А. Мистецько-творча діяльність дітей раннього і дошкільного віку – інвестиція у майбутнє *(спікер);* 8. Всеукраїнський фаховий семінар із забезпечення якості вищої освіти за спеціальністю «Дошкільна освіта». м. Київ, 15 травня 2025 р. - Половіна О.А. Виклики у підготовці здобувачів спеціальності А2: можливості та досвід» *(спікер).* 9. Кондратець І.В. Виступ на вебінарі, організованому для педагогічних працівників ЗДО видавництвом «Ранок», на тему «Літературне образотворення в дошкіллі: новий погляд на нові речі», 8 вересня 2026. 10. Кондратець І.В. Виступ у діалогової сесії Тижня освіти дорослих-2026 з темою «Формування у дітей раннього і дошкільного читацького інтересу до художніх текстів: рефлексійний підхід», м. Запоріжжя, 16 вересня 2026. *Виступи на Літній онлайн-школі «Освітні ініціативи» Херсонського ОІППО*: 11. Кондратець І.В. Особистісно зорієнтовані підходи до закладання основ читацької компетентності в дітей раннього й дошкільного віку, 5 червня 2022 *(спікер).* 12. Половіна О.А. Артосвіта дітей раннього і дошкільного віку – сходинки почуттєвого досвіду 5-9 червня 2023 *(спікер).* 13. Кондратець І.В. Психолого-педагогічний супровід раннього дитинства в умовах воєнного стану, 9 червня 2023 *(спікер).* 14. Кондратець І.В. Технологія рефлексійного підходу у взаємодії з художнім текстом, 5 червня 2024*(спікер).* Кондратець І.В. Виховуємо допитливого читача: взаємодія педагогів і батьків, 5 червня 2025 *(спікер).* 15. Кондратець І.В. Партнерська взаємодія педагогів і батьків – запорука успіху в закладанні читацького інтересу дітей раннього і дошкільного віку, 3 червня 2026 *(спікер).* *Авторські онлайн-курси підвищення кваліфікації та вебінари для членів ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти»* 16. Кондратець І.В. Авторський курс в рамках онлайн-курсів підвищення кваліфікації та вебінари для членів ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» на тему: «Нові акценти взаємодії з художніми текстами», 22-24 травня 2023. 17. Кондратець І.В. Авторський курс в рамках онлайн-курсів підвищення кваліфікації та вебінари для членів ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» на тему: «Рефлексійна культура педагога», 3-11 квітня 2023. 18. Кондратець І.В. Семінар «Рефлексія. Аналіз результативності професійного навчання» у рамках проєкту ВГО «Асоціація працівників освіти» та ЮНІСЕФ «Забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні», 18 квітня 2023. 19. Кондратець І.В. Вебінар в рамках онлайн-курсів підвищення кваліфікації та вебінари для членів ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» на тему: «Технологія рефлексійного підходу у взаємодії зі здобувачами вищої освіти», 23 травня 2024.

	20. Кондратець І.В. Авторський курс в рамках онлайн-курсів підвищення кваліфікації та вебінари для членів ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» на тему: «Рефлексійна культура педагога», 1-5 квітня 2024. 21. Кондратець І.В. Авторський курс в рамках онлайн-курсів підвищення кваліфікації та вебінари для членів ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» на тему: «Нові акценти взаємодії з художніми текстами», 4-7 лютого 2025. 22. Кондратець І.В. Виступ для педстудії представників вищої освіти ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» на тему «патерни, стереотипи, парадокси і надії в дошкільній освіті: нюанси взаємодії з сучасними здобувачами», 27 лютого 2026. *Виступи в якості наукового консультанту для учасників Всеукраїнського експерименту «Теоретико-методичні основи виховання читацької культури в дітей раннього і дошкільного віку»:* 23. Кондратець І.В. Ознайомлення з авторською технологією рефлексійного підходу до взаємодії з текстом, 8 жовтня 2025. 24. Кондратець І.В. Результати констатувального етапу експерименту: аналіз і рефлексії, 24 грудня 2025. 25. Кондратець І.В. Літературні ігри та вправи для дітей раннього і дошкільного віку, 22 квітня 2026. 26. Кондратець І.В. Методичний конструктор літературних активностей для дітей раннього і дошкільного віку, 26 серпня, 30 вересня 2026.
Практичні результати наукових досліджень, які впроваджено на міському рівні (67)	1. Половіна О.А. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема «Вихователь: діяти не можна змінити», Київ 28 травня 2022. 2. Половіна О.А. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема «Особливості психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку», Київ 19 листопада 2022. 3. Козак Л.В. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема: «Техніки ефективної комунікації керівника ЗДО», Київ 2022. 4. Шинкар Т.Ю. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема: «Портрет сучасного вихователя у світлі професійного стандарту (ред. 2021)», м. Київ, 28 травня 2022. 5. Кондратець І.В. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема: «Рефлексійна культура – стрижень в особистісно зорієнтованій взаємодії з учасниками освітнього процесу», м. Київ, 28 травня 2022. 6. Кондратець І.В. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема: «Філософські години: формування основ читацької компетентності в дітей раннього і дошкільного віку», м. Київ, 08 жовтня 2022. 7. Кондратець І.В. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема: «Філософські години: формування основ читацької компетентності в дітей раннього і дошкільного віку», м. Київ, 03 грудня 2022. 8. Гаращенко Л.В. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема «Фізичне виховання та здоров'язбереження дитини раннього і дошкільного віку», Київ 19 листопада 2022. 9. Пономаренко Т.О. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема: «Особливості розвитку та виховання дітей раннього віку», Київ 19 листопада 2022. 10. Гаращенко Л.В. Виступ на педагогічній раді з теми «Рухливі ігри у системі фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку» для

	педагогічних працівників ЗДО №242 Дарницького району м. Києва, 15 травня 2022. 11. Шинкар Т.Ю. Консультація для батьків дітей групи раннього віку на тему: «Розвиток без дорогих іграшок: у що гратися на кухні та в кімнаті», ЗДО № 74 м. Києва, 18 січня 2022. 12. Шинкар Т.Ю. Консультація для батьків дітей групи раннього віку на тему: «Як навчити дитину гратися самостійно (і навіщо батькам бути поруч)», ЗДО № 460 «Яблунька» м. Києва, 27 жовтня 2022. 13. Гаращенко Л.В. Виступ з теми «Особливості психолого-педагогічного супроводу фізичного розвитку дітей раннього віку» на семінарі-практикумі «Засоби фізичного розвитку та здоров'язбереження дітей раннього віку» на базі ЗДО №242 Дарницького району м. Києва, 30 травня 2023. 14. Вертугіна В.М. Круглий стіл для вихователів і студентів-практикантів «Вихователі і майбутні вихователі: досвід і перспектива», ЗДО №771, м. Київ, 12 жовтня 2023. 15. Вертугіна В.М. Консультація для вихователів на тему: «Упровадження інноваційних методик в освітній процес у групах дітей раннього віку», ЗДО №1 «Орлятко» м. Києва, 23 листопада 2023. 16. Шинкар Т.Ю. Консультація для батьків дітей групи раннього віку на тему: «Гаджети чи жива гра: як екранний час впливає на розвиток дитини раннього віку», ЗДО № 404 м. Києва, 14 березня 2023. 17. Гаращенко Л.В. Консультація вихователів груп дітей раннього віку з теми «Особливості проведення занять з розвитку рухів в групах раннього віку» ЗДО №311 Дніпровського району м. Києва, 2023. 18. Пономаренко Т.О. Семінар-практикум з теми: «Удосконалення готовності фахівців дошкільної освіти до соціалізації дітей раннього та дошкільного віку» ЗДО КТ № 200 «Зірниця» Святошинського району м. Києва, 2023. 19. Кондратець І.В. Тренінг для педагогів КЗ «Петропавлівсько-Борщагівський ЗДО комбінованого типу «Малятко»: «Феномен рефлексії в дошкільній освіті», 25 жовтня 2023. 20. Кондратець І.В. Тренінг для педагогів КЗ «Петропавлівсько-Борщагівський ЗДО комбінованого типу «Малятко»: «Рефлексія: я – особистість», 23 січня 2023. 21. Кондратець І.В. Майстер-клас «Як бути ресурсним в умовах невизначеності» для педагогів ЗДО «Лісова казка». м. Бровари, 28 грудня 2023. 22. Кондратець І.В. Тренінг для педагогів закладу дошкільної освіти приватної форми власності Щастя Кідс: «Як рефлексія допомагає в саморозвитку педагога?». м. Київ, 7 грудня 2024 23. Кондратець І.В. Тренінг для педагогів КЗ «Петропавлівсько-Борщагівський ЗДО комбінованого типу «Малятко»: «Рефлексія: я професіонал», 20 березня 2024. 24. Кондратець І.В. Тренінг для педагогів КЗ «Петропавлівсько-Борщагівський ЗДО комбінованого типу «Малятко»: «Рефлексійний підхід у взаємодії з дітьми», 23 квітня 2024. 25. Кондратець І.В. Тренінг для педагогів КЗ «Петропавлівсько-Борщагівський ЗДО комбінованого типу «Малятко»: «Рефлексійні акценти у партнерській взаємодії з батьками вихованців», 11 вересня 2024. 26. Пономаренко Т.О. Педагогічна рада з теми: «Управління формуванням основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього та

	дошкільного віку» ЗДО КТ № 200 «Зірниця» Святошинського району м. Києва, 2024. 27. Пономаренко Т.О. Батьківські збори з теми: «Супровід становлення соціально-схвалюваної поведінки дітей раннього та дошкільного віку» ЗДО КТ № 200 «Зірниця» Святошинського району м. Києва, 2024. 28. Голота Н.М. Семінар-практикум з теми: «Пізнання простору й часу в ранньому дитинстві» ЗДО № 61 м. Києва, 16 вересня 2024. 29. Голота Н.М. Консультація для вихователів з теми: «Просторові орієнтування дитини раннього віку» ЗДО № 61 м. Києва, 29 листопада 2024. 30. Шинкар Т.Ю. Консультація для вихователів груп раннього віку на тему: «Сюжетно-відображувальна гра: від простих дій до перших сюжетів», ЗДО № 404 м. Києва, 12 листопада 2024. 31. Половіна О.А. Модератор «Лепбуку професійного успіху-2024», Вебінар 1 «Педагогічна культура вихователя у наративах і патернах», Київ 09 березня 2024. 32. Кондратець І.В. Вебінар «Лепбук професійного успіху-2024» на тему «Педагогічне рефлексування як дієвий навігатор у професії», Київ 09 березня 2024. 33. Вертугіна В.М. Консультація для вихователів «Формування культурно-гігієнічних навичок у дітей раннього віку: партнерська взаємодія з сім'єю», ЗДО №242 м. Києва, 7 листопада 2024. 34. Козак Л.В. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема: «Тематичний проєкт: інтеграція в освітньому процесі ЗДО», Київ 2024. 35. Гаращенко Л.В. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема «Здоров'язбереження дитини раннього і дошкільного віку», Київ 23 квітня 2024. 36. Пономаренко Т.О. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема: «Психолого-педагогічний супровід формування основ соціально-громадянської компетентності в дітей раннього віку», Київ 09 березня 2024, 20 квітня 2024. 37. Шинкар Т.Ю. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема: «Гра: переосмислення концепту», Київ 20 квітня 2024. 38. Половіна О.А. Модератор освітнього плато «Професійний тезаурус вихователя від А до Я», День ФПО м. Київ 2 жовтня 2024. 39. Гаращенко Л.В. Виступ з теми «Здоров'язбереження дітей раннього віку» для педагогічних працівників ЗДО №311 Дніпровського району м. Києва, 13 жовтня 2024. 40. Гаращенко Л.В. Консультація вихователів груп дітей раннього віку з теми «Особливості проведення занять з розвитку рухів в групах раннього віку» ЗДО №242 Дарницького району м. Києва, 2024. 41. Карнаухова А.В. Консультація для батьків дітей групи раннього віку, тема: «Розвиток активного мовлення дітей раннього віку» ЗДО № 61 м. Києва вересень 2024. 42. Карнаухова А.В. Консультація для батьків дітей групи раннього віку, тема: «Як сприяти правильному використанню основних граматичних форм?» ЗДО № 61 м. Києва, жовтень 2024. 43. Карнаухова А.В. Консультація для батьків дітей групи раннього віку, тема: «Як формувати елементарні навички підтримання розмови?» ЗДО № 61 м. Києва, листопад 2024.

	44. Карнаухова А.В. Консультація для батьків дітей групи раннього віку, тема: «Стимулюємо дітей раннього віку до розповідного мовлення» ЗДО № 61 м. Києва, грудень 2024. 45. Карнаухова А.В. Консультація для батьків дітей групи раннього віку, тема: «Як збагачувати та активізувати словник дітей раннього віку різними частинами мови?» ЗДО № 61 м. Києва, квітень 2025. 46. Карнаухова А.В. Консультація для батьків дітей групи раннього віку, тема: «Формуємо вміння дітей раннього віку будувати речення з 3-5 слів різних за складністю», ЗДО № 61 м. Києва. листопад 2025. 47. Гаращенко Л.В. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема «Фізична активність дітей різних вікових груп», Київ 7 червня 2025. 48. Гаращенко Л.В. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема «Формула здорової дитини: фізична + пізнавальна активність», Київ 10 травня 2025. 49. Шинкар Т.Ю. Вебінар «Лепбук професійного успіху», тема «Від гри до творчості: народження гармонійної особистості», Київ 06 квітня 2025. 50. Половіна О.А. Семінар-практикум «Мистецько-творча діяльність дитини: все і навіть більше» для вихователів та вихователів-методистів ЗДО Солом'янського р-ну м. Києва 31 січня 2025. 51. Шинкар Т.Ю. Вебінар «Ігрова діяльність дітей: організація, супровід, моніторинг». Цифрове видавництво Експертус, Київ 11 листопада 2025. 52. Шинкар Т.Ю. Консультація для вихователів груп раннього віку на тему: «Ігровий супровід: як бути партнером, а не керівником у грі дитини раннього віку», ЗДО № 404 м. Києва, 5 травня 2025. 53. Половіна О.А. Семінар для працівників ЗДО 518 м. Києва «Мистецько-творча діяльність дітей раннього віку», 7 лютого 2025. 54. Половіна О.А. Захід у рамках роботи навчально-ігрового та просвітницького простору для дітей та батьків «Родина Hub»: консультація для батьків «Криза трьох років: чи все так страшно?» 03 травня 2025. 55. Половіна О.А. Захід у рамках роботи навчально-ігрового та просвітницького простору для дітей та батьків «Родина Hub»: консультація для батьків «Зручні відповіді на незручні запитання про виховання» 31 травня 2025. 56. Гаращенко Л.В. Консультація вихователів груп дітей раннього віку з теми: «Особливості проведення ігрових вправ з дітьми раннього віку», ЗДО «Барвінок» м. Бровари Київської області, 2025. 57. Гаращенко Л.В. Вебінар «Як поліпшити рухову діяльність дітей у літній період: методичні лайфхаки» Цифрове видавництво Експертус, Київ 03 червня 2025. 58. Голота Н.М. Консультація для вихователів з теми: «Особливості пізнання часу дитиною раннього віку» ЗДО № 61 м. Києва, 4 листопада 2025. 59. Вертугіна В.М. Консультація для батьків і вихователів «Педагогічна взаємодія з дітьми раннього віку в умовах укриття», ЗДО №771 м. Києва, 23 жовтня 2025. 60. Коваленко О.В. Консультація для вихователів «Особливості сенсорно-пізнавального та логіко-математичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку за програмою «Дитина», ЗДО № 590 м. Києва, 10 грудня 2025. 61. Коваленко О.В. Консультація для вихователів «Інструментарій здійснення моніторингу якості освіти дітей раннього і дошкільного віку в ЗДО», ЗДО № 590 м. Києва, 07 квітня 2026.

	62. Вертугіна В.М. Консультація для вихователів «Виготовлення сенсорної скриньки для дітей раннього віку: нетрадиційні підходи», ЗДО «М'Андрик» м. Києва, 23 квітня 2026. 63. Карнаухова А.В. Консультація для батьків дітей групи раннього віку, тема: «Слухаємо, розвиваємо та розповідаємо» ЗДО № 61 м. Києва, лютий 2026. 64. Карнаухова А.В.Консультація для батьків дітей групи раннього віку, тема: «Формуємо потребу у комунікації дітей раннього віку з дорослими» ЗДО № 61 м. Києва, квітень 2026. 65. Карнаухова А.В. Семінар-практикум для вихователів, тема: «Формуємо мовленнєву компетентність дітей раннього віку» ЗДО № 61 м. Києва, квітень 2026. 66. Кондратець І.В. Виступ «Педагогічне партнерство ЗДО та сім'ї у вихованні, навчанні й розвитку дітей раннього та дошкільного віку» на інформаційному семінарі УІРО для методистів обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, 27 березня 2026. 67. Кондратець І.В. Тренінг «Особливості формування художньо-мовленнєвої компетентності дітей раннього й дошкільного віку» для педагогів ЗДО. м. Гатне, 5 листопада 2026.
Усього 151	

Додаток Б

Наукові продукти за результатами роботи над науковою темою «Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку» (2021-2026 рр.)

Навчально-методичні посібники (7)	1. Козак Л.В. Проєктна діяльність у закладах дошкільної освіти: навчально-методичний посібник. К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2022. 172 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41740/ 2. Половіна О., Кондратець І. Артосвіта: навчально-методичний посібник. 2-ге. вид., переробл. і доповн. Київ. столич. ун-т ім. Б. Грінченка, Київ, 2024. 700 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50817/ 3. Кондратець І.В. Світ літературних творів для дошкільників. Філософські години: читання з продовженням і рефлексуванням : навчально-методичний посібник. Львів: «Новий Світ-2000», 2024. 160 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50971/ 4. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. Наук. кер. проекту О.П.Турунцев; авт. кол.: Г. В. Бєлєнька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред.: О.А.Половіна, І.В.Кондратець. Мін. осв. і науки України, Київ. столич. ун-т ім. Б.Грінченка, 2025. 428с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55038/ 5. Методичні рекомендації до програми Дитина. Авт. кол.: Г. В. Бєлєнька, О. Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред.: О.А. Половіна, І.В. Кондратець; Київ. столич. ун-т ім. Б.Грінченка, 2025. 556 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55042/ 6. Карнаухова А. В. Українська казка в освітньому процесі закладу дошкільної освіти: сучасні форми освітньої взаємодії: навчально-методичний посібник. Київ: Інтерсервіс. 2025. 128 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/51658/ 7. Кондратець І. Подорож до себе: діаріуш підігрімниці. Книжка-путівник з надійним рефлексійним-навігатором для життєвих і професійних доріг. Частина 1. Житомир: «Вид. «Рута», 2025. 756 с.
Статті у виданнях, що входять до наукометричних баз даних Scopus, WOS (14)	1. Karnaukhova, Antonina V., Polovina, Olena A., Harashchenko, Larysa V., Kondratets, Inna V., Ponomarenko, Tatyana O. Training future pre-school professionals in psycho-pedagogical support for early childhood development *Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación.* 2022. № 16(3). С. 190-204. URI: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42783/ *Журнал індексується у WOS* 2. Vrublevsk, T., Matusevych, L., Buhera, Y., Kozak, L., Bilevych, S. The use of project technologies in the training of students. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research.* 2022. Vol. 12, Issue 2. Special Iss. XXXI., P.160-166. URI: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4327 *Журнал індексується у Web of Science* 3. Галущак І., Булгакова О., Вертугіна В.М., Вербещук С., Рудюк Т. Модернізація інформаційно-освітнього середовища вищої освіти: практико-орієнтований підхід *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research,* 2022. Vol.12 (Iss. 2). С. 146-151. *URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43150/ Журнал індексується у Web of Science*

	4. Ponomarenko, T., Kovalenko, O., Shynkar, T., Harashchenko, L., Holovatenko, T. Development of the Professional Competence of Bachelors in Preschool Education Through Online. *Information and Communication Technologies in Education, Research, and Industrial Applications.* ICTERI 2023. Communications in Computer and Information Science, vol 1980. Springer, Cham. 2023. 114-128. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47914/ *Журнал індексується у Scopus* 5. Pukas, I., Kozak, L., Tsukanova, N., Shulyhina, R., Harashchenko, L. Professional training of future teachers of preschool education institutions to implement the development of child's abilities. *Amazonia Investiga*, 2023. № 12(62), P. 56-65. URI: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45986 *Журнал індексується у Web of Science* 6. Harashchenko, L., Kovalenko, O., Kozak, L., Litichenko, O., Sopova, D. The Use of Digital Tools for Mastering Practical Disciplines in the Distance Format of Training Bachelors of Preschool Education. *Information and Communication Technologies in Education, Research, and Industrial Applications.* ICTERI 2023. Communications in Computer and Information Science, vol 1980. Springer, Cham. 2023. P. 173-188. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47901/ *Журнал індексується у Scopus* 7. Kozak, L., Popovych, O., Ivanova, V., Harashchenko, L., & Teslenko, S. Teaching professional competence in preschool education. *Amazonia Investiga*, 2024. №13(73), P. 114-127. DOI: https://doi.org/10.34069/AI/2024.73.01.9 URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49004/ *Журнал індексується у Web of Science* 8. Shynkar, T., Ponomarenko, T., Kondratets, I., Litichenko, O., Holovatenko, T., Polovina, O. Formation of Social and Civic Competence of Bachelors of Preschool Education During Distance Learning in Conditions of War. *Information and Communication Technologies in Education, Research, and Industrial Applications.* ICTERI 2024. Communications in Computer and Information Science, vol 2359. Springer, Cham. 2024. P. 146-161. DOI: https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-81372-6; URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/52889/ *Журнал індексується у Scopus* 9. Vertuhina V., Kichuk N., Khallo O., Rudiuk T., Halatevska L., Vorobets O. Formation of reflective competence of future specialists in the educational process in higher education institutions. *AD ALTA*: *Journal of Interdisciplinary Research.* 2024. Vol. 14 (01), XL. P. 203-208. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49330/ *Журнал індексується у Web of Science* 10. Халло О., Кічук Н., Вертугіна В., Федорак В., Хімчук Л., Воробець Ф. Методологічні принципи психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки майбутніх спеціалістів у вищих навчальних закладах. *AD ALTA: AD ALTA*: *Journal of Interdisciplinary Research.* 2024. Vol. 14(02). P. 19-24. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50282/ *Журнал індексується у Web of Science* 11. Karnaukhova, A., Fedorova, S., Zheinova, S., Ryhina, S., Butenko, V. Developing social and citizenship skills through interactive engagement in senior preschoolers. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research.* 2024. Vol. XLII

	(14(1)). P. 43-47. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50191/ *Журнал індексується у Web of Science* 12. Karnaukhova, A., Zarytska, A., Shapovalova, O., Puzikov, D., Zubrytskyi, I. *Psychological and professional resilience of teachers during times of military challenges: development strategies and support mechanisms. Revista on line de Política e Gestão Educacional*. 2025. 4 (29). P. 1-20. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/56542/ *Журнал індексується у Web of Science* 13. Вертугіна В.М., Луцан,Н.І., Булгакова О., Рудюк Т., Галаєвська Л.В. *Застосування цифрових освітніх ресурсів у підготовці майбутніх педагогів. Sapienza: International Journal of Interdisciplinary Studies.* 2025. Вип. 3. С. 1-12. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/53825/ *Журнал індексується у Web of Science* 14. Козак Л.В., Мамчич О., Пономаренко Т.О., Вертугіна, В.М., Довбня С.О. *Розвиток цифрової компетентності в дошкільній освіті: підготовка майбутніх вихователів раннього віку. Revista Eduweb,* 2025. Вип.19 (3). С. 342-358. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/53446/ *Журнал індексується у Web of Science*
Статті у виданнях, що входять до наукометричних баз даних (окрім Scopus, WOS) (8)	1. Zdanevych, L., Bielienka, H., Ponomarenko, T., Bubin, A., & Tsypliuk, A. Formação tecnológica como um meio para aumento de motivação da atividade criativa de futuros professores de creche. Laplage Em Revista. 2021. 7 (Extra-E), P. 254-261. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36951/ 2. Шинкар Т.Ю., Співакова А.М. Стан використання ІКТ в організації методичного супроводу освітнього процесу в групах раннього віку ЗДО. *Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ».* 2022. Вип. IV. С. 200-204. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43249/ 3. Коваленко О.В., Літіченко О.Д. Сучасний погляд на розвивальне середовище для дітей раннього і дошкільного віку. *Grail of Science.*2023. № 34, С. 317-322. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47882/ 4. Шинкар Т.Ю. Теоретичні основи здійснення педагогічного супроводу адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique.* 2024. №7. С. 242-246. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49708 5. Kovalenko O.V., Holota N.M., Karnaukhova A.V., Mykhniuk A.V. Psychological-pedagogical support of sensory-cognitive development of children in the third year of life. XLIX International scientific and praktikal conference «New Areas of Scientific Research: Exploring New Frontsers. November 27- 29, 2024. Naples, Italy. International Scientific Unity. С. 225-230. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50585/ 6. Шинкар Т.Ю., Потапеко В.В. Теоретичні засади підготовки майбутніх вихователів до здійснення супроводу ігрової діяльності. *ПрОсвіта: педагогічний науковий журнал.* 2024. №2. С. 48-57. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49875/ 7. Коваленко О.В. Якість дошкільної освіти: у полі зору групи дітей раннього віку. *Grail of Science*. 2025. № 56. С.507-516. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/53378/ 8. Коваленко О.В. Правова компетентність директора закладу дошкільної освіти як педагогічна категорія. *KELM*. 2025. № 4 (72). С. 3-9. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5432

Фахові видання, що затверджені МОН (41)	1. Пономаренко Т.О., Євченко Я.Б. Формуваня основ серсорнопізнавальної компетентності дітей раннього віку. *Інноваційна педагогіка.* Вип. 41. Том 2, 2021. С. 103-106. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/40378/ 2. Коваленко О.В., Слезенко В.В. Організація методичного супроводу сенсорно-пізнавального розвитку дітей раннього віку в освітньому середовищі ЗДО. *Інноваційна педагогіка.* 2022. № 1 (50). С. 7-10. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41878/ 3. Пономаренко Т.О., Побірайко К.С. Педагогічний супровід формування основ соціальногромадянської компетентності в дітей третього року життя. Інноваційна педагогіка. 2022. Випуск 51. Том 2. С. 175-179. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43033/ 4. Пономаренко Т.О., Оксімець М.В. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до формування основ дослідницької компетентності в дітей раннього віку. Педагогіка формування творчої особистості вищій та загальноосвітній школах. 2022. Вип. 84. С. 218–223. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43336/ 5. Половіна О., Кондратець І. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.* Серія: Педагогічні науки / за заг. ред. В. Є. Бенери. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 15.С. 119-128. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43038/ 6. Половіна О., Кондратець І. Артосвіта дітей раннього віку: аспекти психолого-педагогічного супроводу. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка* (випуск №38\2). 2022. С. 77-82. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43567/ 7. Половіна, О.А., Стаднійчук М.А. Творчі здібності дітей третього року життя: акценти, інструменти. *Інноваційна педагогіка*, 2022. Вип.1 (53). С. 188-191. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43720/ 8. Кондратець І.В., Науменко М.С. Психолого-педагогічний супровід майбутніх вихователів з розвитку мовлення дітей раннього віку *Освітологічний дискурс.* 2022. № 3-4. С. 47-56. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43276/ 9. Іваненко Н.В., Козак Л.В. Педагогічний супровід дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. *Перспективи та інновації науки (Серія «Психологія», Серія «Педагогіка», Серія «Медицина»)*. 2022. Вип. 4(6). С. 173-183. URI: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41741 10. Гаращенко Л.В., Літіченко О.Д., Шинкар Т.Ю. Організація освітньої взаємодії з дітьми раннього віку: актуальні проблеми практики. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка.* 2022. № 38(2). С. 24-30. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43568/ 11. Шинкар Т.Ю., Гаращенко Л.В., Літіченко О.Д. Формування професійної компетентності бакалаврів дошкільної освіти в умовах дистанційної взаємодії. *Перспективи та інновації науки.* 2022. № 12(17). С. 226-235. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42641/ 12. Літіченко О., Шинкар Т., Гаращенко Л. Напрями вдосконалення дистанційного формату підготовки бакалаврів дошкільної освіти. *Освітологія.* 2022. Том 11. № 11. С.91-99 https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43425/ 13. Шинкар Т.Ю., Співакова А.М. Здійснення методичного супроводу освітнього процесу в групах дітей раннього віку засобом ІКТ. *Перспективи*

	та інновації науки. 2022. № 13(18). С. 529-541. http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/index 14. Половіна О. А., Стаднійчук М. А. Природа творчих здібностей дітей третього року життя: філософсько-психологічний аспект. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. Вип. 34 (1) С. 132-143. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45603/ 15. Кондратець І.В. Психолого-педагогічні умови формування основ читацького інтересу та прийняття художніх творів у дітей раннього віку. *Педагогічні науки: реалії та перспективи,* 2023. 1 (92). С. 49–54. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45909/ 16. Голота Н.М., Карнаухова А.В. Особливості підготовки вихователів до формування просторових орієнтувань дітей раннього віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка.* 2023. № 40 (2). С. 59-64. URI: https://surl.li/uoyyox. 17. Вертугіна В.М. Кирієнко А.М. Формування навичок професійної комунікації майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка».* 2023. №14 (32). С.79-90. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47756/ 18. Пономаренко Т.О., Лахман Д.О. Формування основ дослідницької компетентності в дітей третього року життя. *Інноваційна педагогіка.* Випуск 57. Том 2. 2023. С. 226-229. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44996/ 19. Літіченко О.Д., Гаращенко Л.В., Шинкар Т.Ю. Стан процесу організації фізичного виховання дітей раннього віку в умовах закладу дошкільної освіти. *Педагогічні науки.* 2023. Вип. 2(102). С. 19-24. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46032/. 20. Гаращенко Л.В., Шинкар Т.Ю., Літіченко О.Д. Підготовка майбутніх вихователів до педагогічного супроводу ігрової діяльності дітей раннього віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка,* 2023. Вип.40 (2). *С. 52-58.* URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48383/ 21. Коваленко О.В., Випирайло І.В. ЛЕГО-конструювання в контексті інноваційного піклування та сенсорнопізнавального розвитку дітей раннього віку. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 61. Том 1. С. 218-221. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45993/ 22. Хорошун А.В., Козак Л.В. Розвиток креативності майбутніх педагогів методами евристичного навчання. *Перспективи та інновації науки.* 2023. №15(33) С.534-545. URI: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47336 23. Коваленко О. В. Михнюк А.В. Теоретичний аналіз проблеми формування дослідницької компетентності дітей третього року життя. *Інноваційна педагогіка.* 2024. № 68. С. 217-223. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48600/ 24. Козак Л.В. Інноваційна діяльність як складова професійної підготовки магістра з дошкільної освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 5(39) С. 268-280. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49220/ 25. Половіна О., Новоселецька І. Готовність вихователів дітей раннього й дошкільного віку до створення кластерів артспілкувань. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика / практика безперервної професійної освіти.* 2024.Том. 78 № 1, С. 74-87. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48459/ 26. Половіна О., Стаднійчук М. Особливості художньо-педагогічного спілкування як засобу розвитку творчих здібностей дітей третього року

життя. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2024. Вип. № 41\1. С. 46-51. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45603/
27. Гаращенко Л., Літіченко О., Шинкар Т. Фахова підготовка майбутніх вихователів до організації здоров'язбереження дітей раннього віку: методичні аспекти. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка.* 2024. Вип. 41(1), С. 71–76. https://doi.org/10.28925/2311-2409.2024.4110
28. Голота Н.М., Карнаухова А.В. Зміст і структура підготовки майбутніх вихователів до формування комунікативної компетентності у дітей дошкільного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка.* 2024. №41(1). С. 65-70. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49662/
29. Вертугіна В.М., Федосенко К. О. *Enriching the sensory experience of children in their second year of life through manipulation of natural materials* (Збагачення сенсорного досвіду дітей другого року життя через маніпуляції з природними матеріалами). *Наукові інновації та передові технології*, 2025. Вип. 50 (10). С. 1811-1820. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/53820/
30. Половіна О., Науменко М. Педагогічний патронаж сімей з дітьми раннього віку в умовах соціально-політичної кризи. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка.* 2025. Вип. № 43\1. С. 86-93. URL: https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/ar...
31. Гаращенко Л.В., Шинкар Т.Ю., Літіченко О.Д. Організація фізичного виховання дітей раннього віку в ЗДО: сучасний досвід. *Acta Paedagogica Volynienses***.** 2025. № 1. С. 34-40. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/54831/
32. Козак Л.В., Літіченко О.Д., Гаращенко Л.В., Шинкар Т.Ю. Використання цифрових інструментів у освітньому процесі закладу дошкільної освіти. *Освітологічний дискурс.* 2025. Вип. 50(3). С. 40-48. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/53474/
33. Голота Н.М., Карнаухова А.В. *Підготовка вихователів до формування просторово-часових орієнтувань у дітей раннього та дошкільного віку. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка.* 2025. №43 (1). С. 71-77. URI: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/52614
34. Голота Н. М., Карнаухова А. В. Розвиток активного мовлення дітей раннього віку засобами малих фольклорних жанрів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. № 106. 2025. С. 42-46. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55205/
35. Кондратець І.В. Психолого-педагогічний супровід майбутніх вихователів у створенні літературоцентричного середовища для дітей раннього віку. *Імідж сучасного педагога*. 2025. № 2(221). С. 16–20. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/51374/
36. Кондратець І.В. Реалізація рефлексійного підходу в процесі підтримки ментального здоров'я суб'єктів освітнього процесу. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2025. 2 (44). С. 63-70. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/56051/
37. Kondratets I., E. Neudorf, K. Koop. Training of future teachers for pedagogical support of literary and speech activities with early age children (Підготовка майбутніх учителів до педагогічного супроводу літературно-мовленнєвої діяльності з дітьми раннього віку). *Педагогічна освіта:*

	теорія і практика. 2026. С. 29-37. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/57850/ 38. Кондратець І. Психолого-педагогічний супровід майбутніх вихователів у проєктній діяльності у закладах дошкільної освіти. *Педагогічні науки: реалії та перспективи,* 2026. Вип.11. С. 81-85. 39. Половіна О.А., Голота Н.М., Шинкар Т.Ю. Вплив освітніх втрат на професійне становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2026. Вип. 3. С. 144-151. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/59558/ 40. Шинкар Т.Ю. Педагогічний супровід гри дітей раннього віку. *Вісник науки та освіти.* 2026. Вип. 6(48). С. 2168-2177. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/59559/ 41. Пономаренко Т.О. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку. *Інноваційна педагогіка*. 2026. Вип. 94. С. 232-236. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/58466/
Інші статті (не входять ні до фахових, ні до наукових) (20)	1. Пономаренко Т. Піклуємося про найменших. Менше критики, більше позитиву: оцінюйте діяльність дітей правильно. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2021. № 4. С. 45-48. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36366/ 2. Пономаренко Т.О., Євченко Я.Б. Формування основ сенсорнопізнавальної компетентності дітей раннього віку. The IX International Science Conference «Trends of development modern science and practice», November 16 –19, 2021, Stockholm, Sweden. P. 394 – 397. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/39347/ 3. Половіна О.А. Особливості педагогічного супроводу артосвіти дітей раннього віку. Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в контексті сучасної парадигми освіти: Збірник доповідей Всеукраїнської науково-педагогічної конференції, (27 жовтня 2022 р., м. Дніпро). 2022. С. 120-126. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42767/ 4. Кондратець І., Гавриш Н., Дитина і книжка: новий формат взаємодії з дітьми. *Дошкільне виховання.* 2022. № 1. С. 6-10. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41249/ 5. Кондратець І. Читання з продовженням, або «Філософські години» з дітьми *Дошкільне виховання.* 2022. № 1. С. 11-14. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41249/ 6. Шинкар Т.Ю. Як вдало провести батьківські збори: картки-шпаргалки для вихователя. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2022 № 9. С. 42-45. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42571/ 7. Половіна О.А. Артосвіта малюків: орієнтири для вихователя. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2023. № 7. С. 46-53. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46727/ 8. Половіна О.А. Як залучити до свята дітей, які довго на відвідували дитсадок. *Музичний керівник* (10). 2023. С. 18-20. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46728/ 9. Коваленко О.В., Дергунова О.О. Педагогічний супровід ігор дітей раннього віку в укритті: проблеми та шляхи їх вирішення. Матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (17.03.2023 р.). 2023. С. 35-38. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44747/ 10. Половіна О.А. Особливості педагогічного супроводу артосвіти дітей раннього віку: матеріали V Міжнародних педагогічних читань,

	присвячених 70-річчю від дня народження професора Тамари Поніманської «Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти», м. Рівне, 28 листопада 2024 р. С. 219–221. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50728/ 11. Шинкар Т.Ю., Потапеко В.В.У які ігри грати з дитиною в період адаптації: тренінг для батьків. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2024. №8. С. 38-43. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49802/ 12. Коваленко О.В., Михнюк А.В. Освітні програми для ЗДО як інструмент розвитку дослідницької компетентності дітей третього року життя. *Матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції. Сучасні виклики та актуальні проблеми науки, освіти та технологій.* 23.10.2024 р. м. Полтава, ЦФЕНД, 2024, С. 16-18. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50803/ 13. Шинкар Т.Ю., Емгрундт Н.Б. Як вихователю реагувати на скарги батьків: розглядаємо на прикладах. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2024. №11. С. 50-56. URI: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50884\ 14. Карнаухова А.В., Голота Н.М. Діалогові технології в освітній взаємодії з дітьми раннього і дошкільного віку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформація освіти в контексті процесів глобалізації». Дніпро. (17 квітня 2024). С. 56-60. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48918/ 15. Кондратець І. Рефлексійний підхід до взаємодії з художнім текстом. *Дошкільне виховання.* 2024. № 9. С. 3-10. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50147/1/I_Kondratets_DV_9_2024_FPO.pdf 16. Кондратець І. Літературні ігри як засіб дитячої творчості й підтримки стійкого інтересу до книг у дітей старшого дошкільного віку. *Дошкілля. UA.* Інформаційний електронний бюлетень ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» 2025. № 6-10. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55442/ 17. Шинкар Т.Ю. Турбота про себе – професійна відповідальність: семінар-практкиум для педагогів. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2025. №6. С. 32-37. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/54908/ 18. Пономаренко Т.О., Павлюк А.А. Формування первинного досвіду моральних вчинків у дітей третього року життя в спільній діяльності з однолітками та дорослими. Mechanisms of Scientific and Technical Potential Development: Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Internet Conference. November 13-14, 2025. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine. P. 178-180. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/56940/ 19. Пономаренко Т.О. Current Challenges and New Opportunities in Science and Education: Proceedings of the 3rd International Scientific Conference (Nottingham, United Kingdom, 21 June 2026). Bookmundo, 2026. С. 51-55. 20. Половіна О.А. Ліміти ШІ, або як часто можна пропонувати дітям взаємодіяти зі згенерованими віршами, піснями, відео, текстами тощо. *Музичний керівник*, 2026. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/57433/
Монографії (колективні) (15)	1. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: колективна монографія / за наук. ред. Н.В. Гавриш / авт. кол. С.А. Васильєва, Н.В. Гавриш, В.В. Рагозіна, Т.О. Пономаренко та ін. Київ: ІПВ

НАПН України, 2021. 267 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/40377/
2. Ponomarenko T.O., Harashchenko L.V. Formation of managerial skills of current educators of preschool education institutions. Psychology and pedagogy as sciences for the development of the cultural potential of modern society : Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. P. 355-388. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41220/
3. Kozak L.V., Fedorova S.O. Volunteer activity as a way of forming social and civic competence of children in preschool education. The level of development of science and technology in the XXI century: Economics, Jurisprudence, Education, Physical Education, Philosophy, Philology. Monographic series «European Science». 2022. Book 14. Part 1. Karlsruhe, P.83-91. URI: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43483
4. Половіна О.А., Кондратець І.В., Шинкар Т.Ю. Психолого-педагогічний супровід розвитку дитини раннього віку: принципи підготовки фахівців. Preschool and primary education in European integration and national dimensions: scientific monograph. Riga: Baltija Publishing, Latvia. 2023. С. 78-93. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46380/
5. Пономаренко Т.О., Шинкар Т.Ю. Становлення готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку. Theoretical and practical aspects of science development: scientific monograph. 2023. Part 2. Riga: Publishing House «Baltija Publishing». С. 320-345. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46750/
6. Коваленко О.В., Шинкар Т.Ю. Підготовка майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя. Theoretical and practical aspects of science development: scientific monograph. 2023. Part 2. Riga: Publishing House «Baltija Publishing». С. 238-257. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46759/
7. Пономаренко Т.О., Шинкар Т.Ю., Гаращенко Л.В. Становлення професійних умінь майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти з формування основ соціально громадянської компетентності дітей раннього віку. Contemporary technologies and society: innovations, artificial intelligence, and challenges: Collective Scientific Monograph. 2023. The University of Technology in Katowice Press, Poland, Katowice. P 271-278. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/48292/
8. Polovina, Olena та Solomnikova, Kateryna. Neurobiological basis of music and rhythm in children early age Колективна монографія (три і більше авторів). Methods of teaching young people, development of speech functions and general knowledge of the world: collective monograph. Primedia eLaunch, USA, International Science Group. 2024. С 54-72. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49570/
9. Kovalenko, O.V., Holota, N.M., Karnaukhova, A.V. Preparation of educators for sensorycognitive support of children in the third year of life: achievements and perspectives. Education, philology, literature: the main factors in the development of the outlook of a child and an adult: collective monograph Boston: Primedia eLaunch, 2024. P. 210-223. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50585/
10. Пономаренко Т., Шинкар Т. Становлення готовності майбутніх вихователів до формування соціально-громадянської компетентності дітей раннього та дошкільного віку. Moderní aspekty vědy: XLIII. Díl mezinárodní

	kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. P. 288 – 299. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49456/ 11. Коваленко О., Голота Н., Карнаухова А. Освітнє середовище в групах раннього віку: аспекти сенсорно-пізнавального розвитку. Culturology, upbringing and education as components of pedagogical and philological activity. Collective monograph. Boston. 2024. 148-163 p. URI: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50901 12. Голота Н.М., Карнаухова А.В. Психолого-педагогічний супровід формування словесного позначення просторово-часових категорій у дітей раннього віку. Modern education, culture, art and humanities: problems and ways to solve them. Preschool education. 2025. PP. 177-190. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55448/ 13. Litichenko O. D., Kozak L. V., Sopova D. O. The use of digital tools in the preschool education practice. The image of the future in culture: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2025. P. 104-124. DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-591-4-7 URI: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/53445 14. Половіна О., Кондратець І. Аспекти підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку: колективна монографія «Освіта в епоху парадигмальних змін: виклики, модерні практики, постравматичне зростання» за наук, ред. проф. Цветкової Ганни. Hameln: InterGING, 2026. С. 334-353. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/56335/1/O_Polovina_I_Kondratets.pdf 15. Кондратець І., Гавриш Н. Формування культури читання у дітей раннього та дошкільного віку: реалії та перспективи. *Global Changes and New Vectors of Scientific Development: Scientific monograph.* Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2026. С. 791-809. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-673-7-25 URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/58452/
Усього 105	
Дослідження здобувачів	
Захищені дисертаційні роботи (1)	1. Стаднійчук Марія Анатоліївна, ДФ 26.133.101 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка для проведення публічного захисту дисертації «Розвиток творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта від 18 лютого 2026 року. Диплом доктора філософії Н26 №000444 від 09 березня 2026 р. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55719/. Науковий керівник – Половіна О.А. 2. Соломнікова Катерина Михайлівна «Розвиток відчуття ритму дітей раннього віку у музично-ігровій діяльності» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта *(триває підготовка до попереднього розгляду на засіданні кафедри).* Науковий керівник – Половіна О.А.
Захищені магістерські роботи (36)	1. «Формування основ соціально-громадянської компетентності дітей третього року життя» Аліна Боковенко (2021), наук.кер. – Пономаренко Т.О.

	2. «Педагогічний супровід формування основ соціально-громадянської компетентності в дітей третього року життя» Катерина Побірайко (2022), наук.кер. – Пономаренко Т.О. 3. «Формування основ дослідницької компетентності дітей раннього віку в умовах закладу дошкільної освіти» Марія Оксімець (2022), наук.кер. – Пономаренко Т.О. 4. «Методичний супровід соціальної відповідальності дітей третього року життя у партнерських стосунках з однолітками (модифікація досвіду Франції)» Жмак Лія (2022), наук.кер. – Половіна О.А. 5. «Забезпечення організаційних умов підвищення рухової активності дітей раннього віку під час занять з розвитку рухів» Інна Комісар (2022), наук.кер. – Гаращенко Л.В. 6. «Підготовка вихователів ЗДО до формування емоційного відгуку у дітей раннього віку на об'єкти і явища природи» Альона Севрук (2022), наук.кер. – Вертугіна В.М. 7. Підготовка вихователів до використання розвивальної дошки «Бізіборд» у сенсорному розвитку дітей раннього віку. Оксана Сидоренко (2022), наук.кер. – Козак Л.В. 8. Підготовка вихователів до розвитку творчого потенціалу дітей молодшого дошкільного віку в художньо-продуктивній діяльності. Яна Малюшицька (2022), наук.кер. – Козак Л.В. 9. «Методичний супровід сенсорно-пізнавального розвитку дітей раннього віку в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти» Вікторія Слезенко (2022), наук.кер. – Коваленко О.В. 10. «Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до формування у дітей раннього віку основ сенсорно-пізнавальної компетентності» Вікторія Предоляк (2023), наук.кер. – Коваленко О.В. 11. «Психолого-педагогічний супровід формування основ ігрової взаємодії дітей раннього віку у предметно-маніпулятивній діяльності» Ольга Дергунова (2023), наук.кер. – Коваленко О.В. 12. Формування основ логіко-математичної компетентності в дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти» Оксана Башук (2023), наук.кер. – Пономаренко Т.О. 13. «Підготовка майбутніх вихователів до педагогічного супроводу формування основ соціально-громадянської компетентності дітей раннього віку» Карина Белан (2023), наук.кер. – Пономаренко Т.О. 14. «Методичний супровід освітнього процесу в групах дітей раннього віку засобом ІКТ» Анна Співакова (2023), наук.кер. – Шинкар Т.Ю. 15. «Формування навичок професійної комунікації майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики» Анастасія Кирієнко (2023), наук.кер. – Вертугіна В.М. 16. «Педагогічний супровід формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей раннього віку в умовах сім'ї» Єлизавета Чеченєва (2023), наук.кер. – Вертугіна В.М. 17. Розвиток креативності майбутніх педагогів методами евристичного навчання. Анастасія Хорошун (2023) , наук.кер. – Козак Л.В. 18. Формування готовності майбутніх педагогів до застосування цифрових технологій у взаємодії з дітьми дошкільного віку. Діана Соловйова (2023), наук.кер. – Козак Л.В. 19. «Підготовка майбутніх вихователів до взаємодії з батьками з формування мовленнєвих навичок дітей раннього віку» Катерина Корко (2023), наук.кер. – Кондратець І.В.

	20. «Підготовка майбутніх вихователів до взаємодії з батьками з формування комунікативних навичок дітей раннього віку», Лариса Лук'янець (2023), наук.кер. – Кондратець І.В. 21. «Формування сенсорного досвіду дітей раннього віку як основи допитливості» Тетяна Водоп'янова (2024), наук.кер. – Кондратець І.В. 22. «Формування розвивального простору як основна умова сенсорного розвитку дітей раннього віку» Юлія Святодух (2024), наук.кер. – Кондратець І.В. 23. «Педагогічний супровід адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО засобом гри». Наталія Емгрундт (2024), наук.кер. – Шинкар Т.Ю. 24. «Формування сенсорних навичок у дітей третього року життя засобом ігрових вправ з піском» Олександра Меркулова (2024), наук.кер. – Вертугіна В.М. 25. «Підготовка майбутніх педагогів до виховання основ сенсорної культури дітей раннього віку» Вероніка Татаренко (2024), наук.кер. – Вертугіна В.М. 26. «Педагогічний патронаж батьків дітей раннього віку в умовах соціально-політичної кризи» Кальченко Віталій (2024), наук.кер. – Половіна О.А. 27. «Взаємодія вихователів та членів родин вихованців з формування культурно-гігієнічних навичок дітей раннього віку» Аліна Волинець (2024), наук.кер. – Коваленко О.В. 28. «Розвиток сенсорних відчуттів дітей раннього віку засобами дидактичних ігор та вправ» Тетяна Литвин (2024), наук.кер. – Коваленко О.В. 29. «Методичний супровід формування основ дослідницької компетентності дітей третього року життя» Анна Михнюк (2024), наук.кер. – Коваленко О.В. 30. «Методичний супровід створення розвивального освітнього середовища для дітей раннього віку» Крістіна Михайленко (2025), наук.кер. – Коваленко О.В. 31. «Підготовка майбутніх вихователів до супроводу адаптації в ЗДО дітей раннього віку засобом гри» Вікторія Потапенко (2025), наук.кер. – Шинкар Т.Ю. 32. «Збагачення сенсорного досвіду дітей другого року життя засобом маніпуляцій з природним матеріалом» Катерина Федосенко (2025), наук.кер. – Вертугіна В.М. 33. «Формування первинного досвіду моральних вчинків у дітей раннього віку в спільній діяльності з однолітками та дорослими» Анастасія Павлюк (2025), наук.кер. – Пономаренко Т.О. 34. «Методична діяльність в ЗДО з формування елементарних навичок етичної взаємодії дітей раннього віку з природним довкіллям» Віоріка Талпа (2025), наук.кер. – Пономаренко Т.О. 35. «Методичний супровід формування мовленнєвої компетентності дітей раннього віку» Анна Насібович (2025), наук.кер. – Карнаухова А.В. 36. «Педагогічні умови застосування малих форм фольклору в життєдіяльності дітей раннього віку» Аліна Старкова (2025), наук.кер. – Кондратець І.В.
Захищені курсові роботи (25)	1. «Розвиток елементарних дослідницьких дій у дітей раннього віку під час ігор з природним матеріалом» Карина Кабанець (2022) – Шинкар Т.Ю.

	2. «Розвиток відчуття і сприймання у дітей третього року життя в процесі ознайомлення з явищами та об'єктами природи» Ірина Новаковська (2022), наук.кер. – Вертугіна В.М. 3. «Формування емоційного відгуку на об'єкти і явища природи у дітей раннього віку» Вікторія Єльчик (2022), наук.кер. – Вертугіна В.М. 4. Анна Здоріченко «Інноваційні підходи до використання традиційних дидактичних засобів у пізнавальній діяльності дітей раннього віку» (2022), наук.кер. – Вертугіна В.М. 5. «Сенсорний розвиток дітей у природному довкіллі» Ольга Оголь (2023), наук.кер. – Вертугіна В.М. 6. «Проектування предметно-ігрового розвивального середовища групової кімнати ЗДО для дітей раннього віку» Світлана Саражинська (2024) – Шинкар Т.Ю. 7. Методичний супровід застосування педагогічних інновацій у взаємодії з дітьми раннього віку. Марія Локайчук (2024), наук.кер. – Козак Л.В. 8. Підготовка майбутніх фахівців з дошкільної освіти до використання ігрових технологій у професійній діяльності. Світлана Федун (2024), наук.кер. – Козак Л.В. 9. «Формування вміння орієнтуватись у звуках у дітей третього року життя» Ірина Куца (2024), наук.кер. – Вертугіна В.М. 10. «Взаємодія батьків та закладу дошкільної освіти у адаптації дітей раннього віку» Аріна Цапенко (2025) – Шинкар Т.Ю. 11. «Супровід гри дітей третього року життя» Альона Андрущенко (2025) – Шинкар Т.Ю. 12. «Сенсорна інтеграція як метод взаємодії з дітьми раннього віку» Світлана Савченко (2025), наук.кер. – Вертугіна В.М. 13. «Формування сенсорних навичок у дітей третього року життя засобом ігрових вправ з водою» Сніжана Глущенко (2025), наук.кер. – Вертугіна В.М. 14. «Педагогічний супровід емоційної безпеки дітей раннього віку у період воєнного стану» Катерина Кобзар (2025), наук.кер. – Вертугіна В.М. 15. Розвиток сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичної гри. Марина Григоренко (2025), наук.кер. – Козак Л.В. 16. «Використання системи дидактичних ігор та вправ для сенсорно - пізнавального розвитку дітей третього року життя» Тетяна Якимчук (2025), наук.кер. – Коваленко О.В. 17. «Розвивальне середовище як засіб формування сенсорно–пізнавальної компетентності у дітей раннього віку» Ганна Куприло (2025), наук.кер. – Коваленко О.В. 18. «Формування культурно-гігієнічних навичок у дітей раннього віку засобами рухливих ігор» Марина Каськів (2025), наук.кер. – Карнаухова А.В. 19. «Розвиток активного мовлення дітей раннього віку» Анастасія Ружейнікова (2025), наук.кер. – Карнаухова А.В. 20. «Виховання основ сенсорної культури у дітей раннього віку засобом дидактичних ігор і вправ» Аліна Федоренко (2025), наук.кер. – Карнаухова А.В. 21. «Використання системи дидактичних ігор та вправ для сенсорнопізнавального розвитку дітей раннього віку» Марія Сігнаєвська (2025), наук.кер. – Карнаухова А.В.

	22. «Особливості організації пізнавальної діяльності дітей раннього віку засобом гри» Вікторія Глущенко (2026), наук.кер. – Карнаухова А.В. 23. «Розвиток сенсорно-пізнавальної компетентності дітей молодшого дошкільного віку засобом дидактичної гри» Анастасія Коваленко (2026), наук.кер. – Коваленко О.В. 24. «Виховання основ сенсорної культури дітей раннього віку засобом дидактичних ігор і вправ» Ксенія Варбанська (2026), наук.кер. – Коваленко О.В. 25. «Взаємодія педагогів ЗДО та батьків у формуванні основ сенсорно-пізнавальної компетентності дітей третього року життя засобом дидактичних ігор і вправ», Поліна Кучеренко (2026), наук.кер. – Коваленко О.В.

Додаток В

Орієнтир анкети для респондентів, яка застосовувалася з метою визначення рівня готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку

ОПИТУВАЛЬНИК
ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
(бакалаврський рівень)

изначте рівень власних уявлень і знань у категоріях «знаю», «маю розмиті уявлення», «не знаю»:
труктурні компоненти освітнього процесу в групах дітей раннього віку.
иди, типи, основні підходи до планування освітнього процесу в групах дітей раннього віку, їх переваги й недоліки.
собливості ведення документування професійної діяльності в групах раннього віку (зокрема в електронному форматі).
світні програмні документи, що висвітлюють особливості психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.
ітчизняні й зарубіжні концепції, теорії, парадигми розвитку дітей раннього віку.
снови психології й педагогіки раннього дитинства.
світні технології в освітньому процесі у групах дітей раннього віку.
собливості використання різних видів діяльності у розвитку дітей раннього віку.
фективні форми, методи здійснення моніторингу якості психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку для адаптації та коригування освітнього процесу відповідно до їх можливостей і потреб.

II. Визначте рівень власних умінь у категоріях «умію», «недосконало вмію», «не вмію»:
изначати структурні компоненти освітнього процесу в групах дітей раннього віку.
раховувати види, типи планування освітнього процесу в групах дітей раннього віку, їх переваги й недоліки.
ести документацію професійної діяльності в групах дітей раннього віку (зокрема в електронному форматі).
дійснювати психолого-педагогічний супровід дітей раннього віку на засадах його нормативно-правового забезпечення.
дійснювати освітній процес на засадах вітчизняних і зарубіжних концепцій, теорій, парадигм розвитку дітей раннього віку.
дійснювати освітній процес у групах дітей раннього віку на засадах теорії та практики психології й педагогіки раннього дитинства.
икористовувати освітні технології в освітньому процесі в групах дітей раннього віку.
раховувати особливості використання різних видів діяльності, зокрема провідних, у взаємодії з дітьми раннього віку.
астосовувати ефективні форми й методи, здійснення моніторингу якості психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.

икористовувати методи оцінки результатів діагностики розвитку дітей раннього віку.
раховувати результати оцінки рівня розвитку дітей раннього віку.
ланувати й реалізувати психолого-педагогічний супровід розвитку дітей раннього віку на засадах змісту Державного стандарту дошкільної освіти (2021) та освітньої програми «Дитина».
дійснювати психолого-педагогічний супровід розвитку дітей раннього віку на засадах урахування особливостей і принципів організації та зонування освітнього простору.
астосовувати різні способи комунікації з метою підтримки освітньої взаємодії в колективі, з батьківською спільнотою, профільними фахівцями та професійними організаціями з питань розвитку дітей раннього віку.
икористовувати сучасний медіапростір з метою добирання, накопичення й використання інформації стосовно психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку.

I

а Вашу думку, що потрібно особисто Вам для фахового зростання в контексті психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку?
Дайте, будь ласка, відповіді на низку відкритих запитань.
Дайте, будь ласка, відповіді на низку відкритих запитань.
кі Ви могли наразі звернутися до батьків вихованців раннього віку, що Ви би їм сказали?
явіть себе вихователем / вихователькою групи раннього віку. Що найчастіше Ви говоритимете дітям?

Додаток Д

Фрагменти опитування здобувачів, які застосовувалися з метою визначення рівня готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку

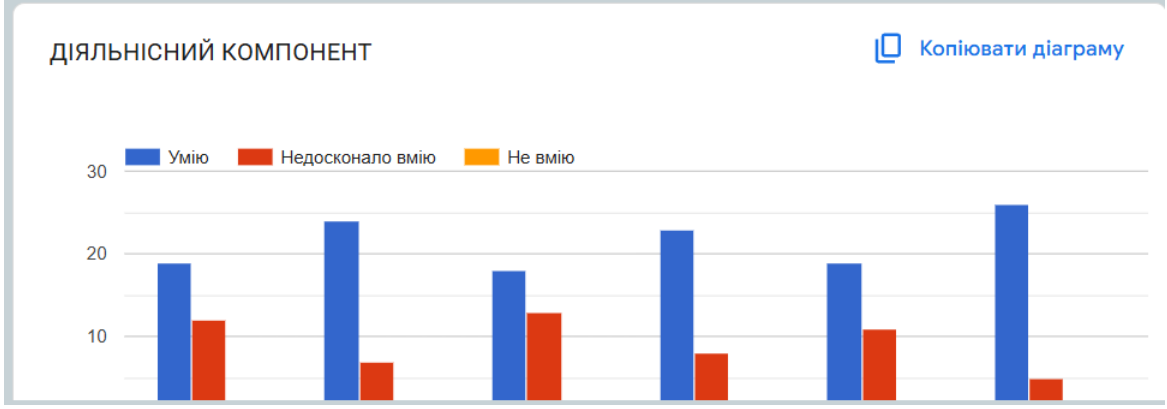

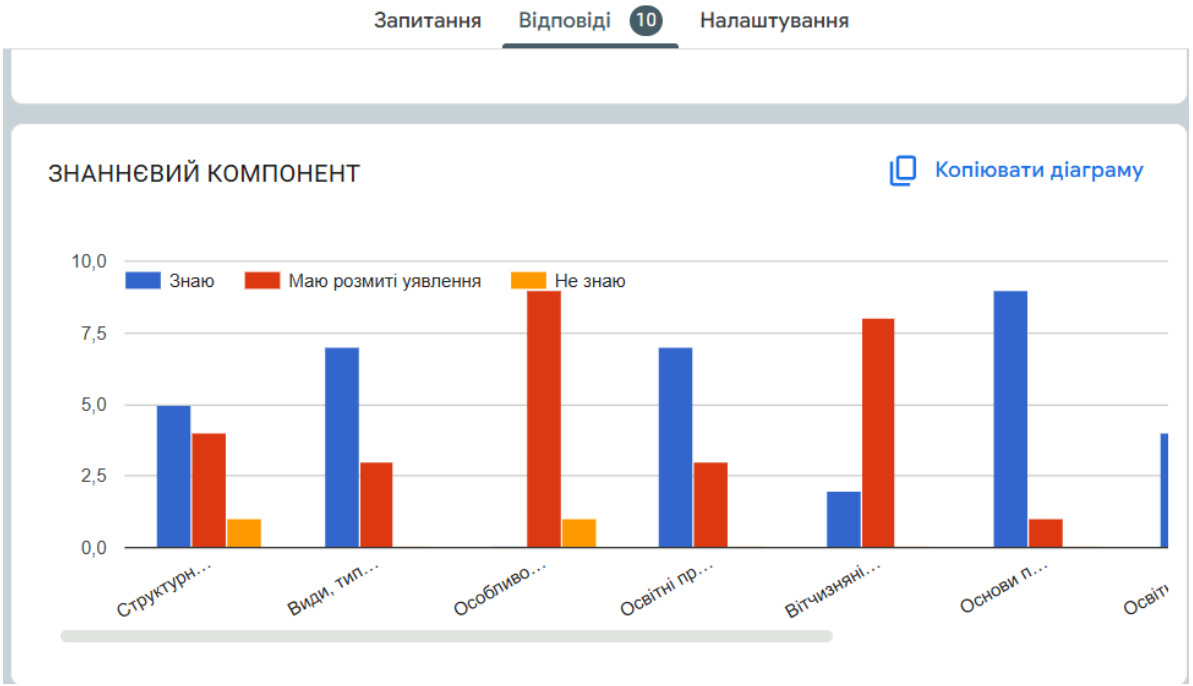

Продовження

Додаток Д

Фрагменти опитування здобувачів, які застосовувалися з метою визначення рівня готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку

Запитання Відповіді 22 Налаштування

ДІЯЛЬНІСНИЙ КОМПОНЕНТ

Копіювати діаграму

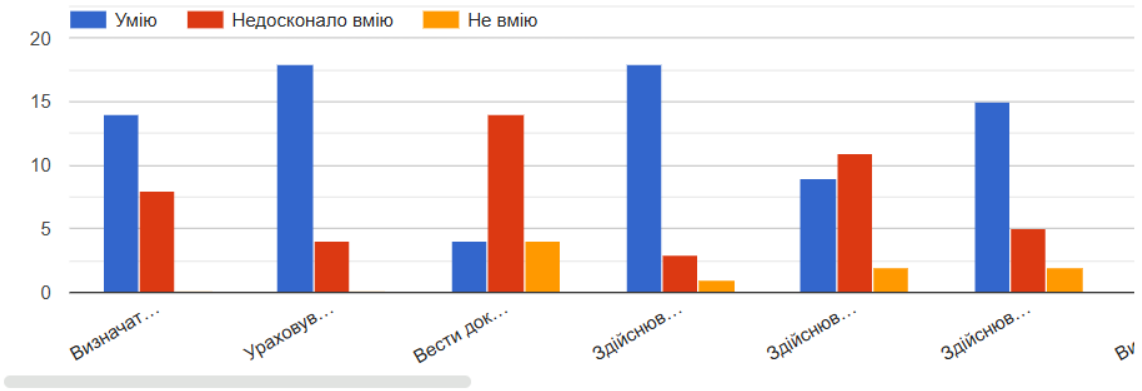

Запитання Відповіді 31 Налаштування

Які 3 речі Вам необхідно зробити, аби відчувати власну готовність до ефективної взаємодії з дітьми раннього віку?

31 відповідь

Я відчуваю власну готовність до ефективної взаємодії з дітьми раннього віку

Досвід роботи лише в одній віковій групі (раннього віку)
Ознайомлення з досвідом колег
Власне налаштування

Практиковаться, общаться с детьми и повторять и изучать материал.

Пройти методику про заняття для дітей; знання початкового матеріалу

усвідомлення (рефлексія)своїх знань
налаштувати позитивний настрій
розроблення ефективних поетапних дій

Портфоліо особисто зростання
Методичний посібник
Впевненість, що все вийде

Продовження

Додаток Д

Фрагменти опитування здобувачів, які застосовувалися з метою визначення рівня готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку

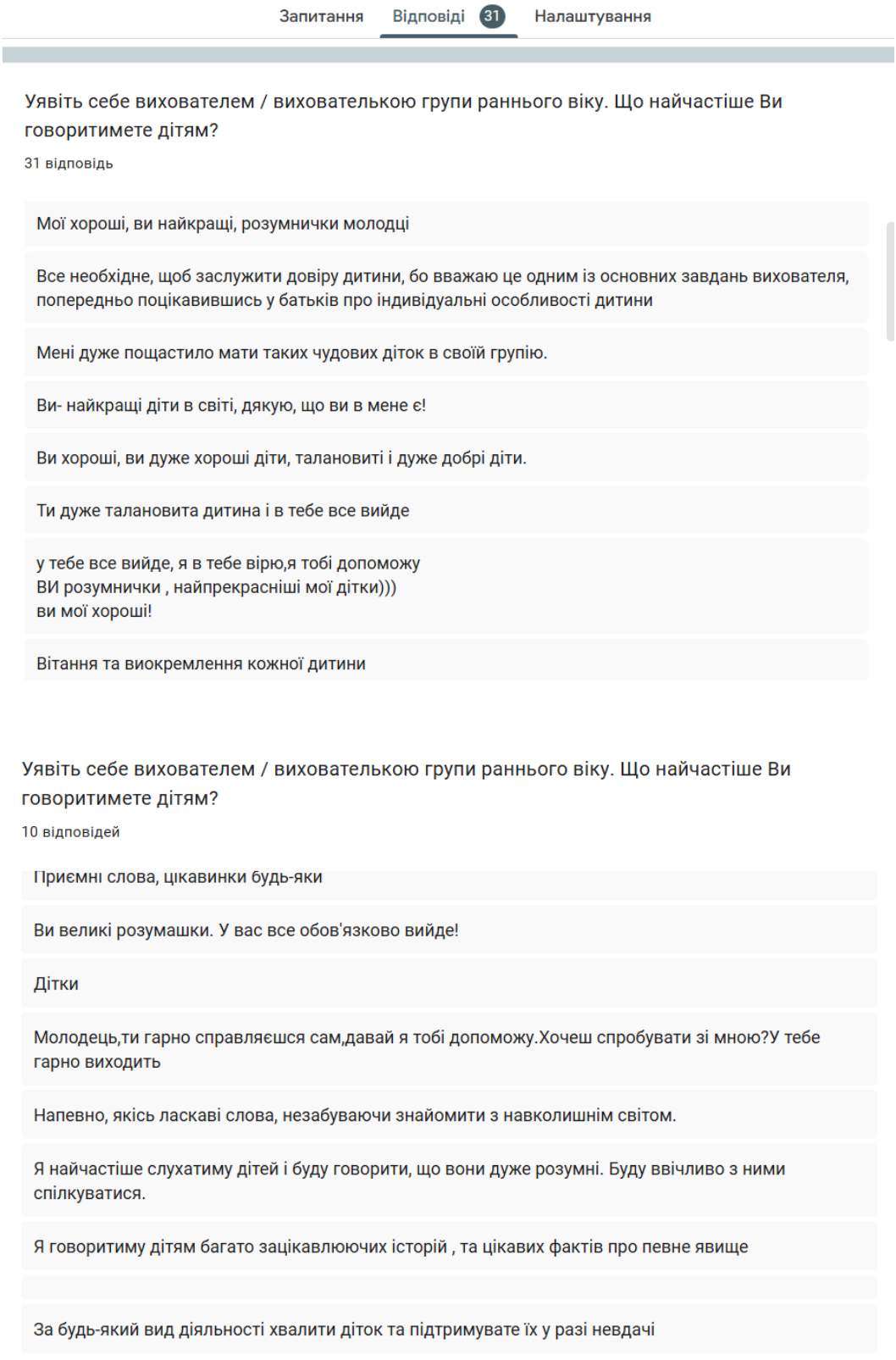

Запитання Відповіді 31 Налаштування

Уявіть себе вихователем / вихователькою групи раннього віку. Що найчастіше Ви говоритимете дітям?

31 відповідь

Мої хороші, ви найкращі, розумнички молодці

Все необхідне, щоб заслужити довіру дитини, бо вважаю це одним із основних завдань вихователя, попередньо поцікавившись у батьків про індивідуальні особливості дитини

Мені дуже пощастило мати таких чудових діток в своїй групію.

Ви- найкращі діти в світі, дякую, що ви в мене є!

Ви хороші, ви дуже хороші діти, талановиті і дуже добрі діти.

Ти дуже талановита дитина і в тебе все вийде

у тебе все вийде, я в тебе вірю,я тобі допоможу
ВИ розумнички , найпрекрасніші мої дітки)))
ви мої хороші!

Вітання та виокремлення кожної дитини

Уявіть себе вихователем / вихователькою групи раннього віку. Що найчастіше Ви говоритимете дітям?

10 відповідей

Приємні слова, цікавинки будь-яки

Ви великі розумашки. У вас все обов'язково вийде!

Дітки

Молодець,ти гарно справляєшся сам,давай я тобі допоможу.Хочеш спробувати зі мною?У тебе гарно виходить

Напевно, якісь ласкаві слова, незабуваючи знайомити з навколишнім світом.

Я найчастіше слухатиму дітей і буду говорити, що вони дуже розумні. Буду ввічливо з ними спілкуватися.

Я говоритиму дітям багато зацікавлюючих історій , та цікавих фактів про певне явище

За будь-який вид діяльності хвалити діток та підтримувате їх у разі невдачі

Продовження

Додаток Д

Фрагменти опитування здобувачів, які застосовувалися з метою визначення рівня готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку

Якби Ви могли наразі звернутися до батьків вихованців раннього віку, що Ви би їм сказали?

10 відповідей

Проводити більше часу з дітьми ! Не бути такими суровим

Дізавайтеся більше про розвиток та виховання, не бійтеся та не соромтеся.

Найголовніше що потрібно дитині - Ваша увага

Проводити більше часу з своїми дітьми,слухати та прислухатися до них.Давати їм можливість виконувати певні речі самостійно,адже це потреба дітей раннього віку

Радійте дитині, подаруйте їй увесь світ, завдяки вашій увазі та зацікавленню. Зрозумійте, дитині раннього віку все дуже цікаво і завдяки відповідям на запитання, знайомства постійно з чимось новим, відбувається активний розвиток дитини. Отже, подаруйте їй свій час та себе!

Щоб вони побільше говорили з своїми дітками, більше часу приділяли їм, дарувати тепло, турботу і робили їх щасливими. Адже дитяча посмішка це безцінно.

Я б звернула увагу батьків на підтримку, спокійні розмови та виявлення більшої уваги до дітей в такий не легкий для всіх час.

Запитання Відповіді 31 Налаштування

Якби Ви могли наразі звернутися до батьків вихованців раннього віку, що Ви би їм сказали?

31 відповідь

Приділяйте дітям більше уваги

Створіть в родині спокійну, доброзичливу атмосферу для дитини, започаткуйте режим дня з денним сном, вилучіть з життя дитини агресивні мультфільми та комп'ютерні ігри, зміцнюйте та оздоровлюйте малюка, загартовуйте обтиранням, купанням, дотримуйтесь вимог раціонального харчування, намагайтеся впливати на дитину проханнями, будьте терплячі, не перевантажуйте дитину зайвими емоціями

Ваша дитина має бути завжди для вас найкращою. Ранній вік це прекрасний вік для того, щоб пізнавати, розвивати та вдосконалювати набуті та нові навички вашої малютки.

Частіше обіймати дітей
Говорити з ними постійно і про все
Обмежити чи скоротити до мінімуму доступ до інтернет контенту, який не має жодного відношення до розвитку та пізнавальної діяльності, та як способу впливу на дитину

Доброго дня. У вас хороші, дуже хороші діти. Любите, обнімайте, цілуйте и відавайте все більше і більше вашої любові, не чекаючі віддачі.

Продовження

Додаток Д

Фрагменти опитування здобувачів, які застосовувалися з метою визначення рівня готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку

